

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ŞAHABEDDİN SÜLEYMAN'IN HİKÂYELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A REVIEW ON THE STORIES OF ŞAHABEDDİN SÜLEYMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Merve MUTLU

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Ali İhsan KOLCU

GİRESUN 2021

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalı Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlilik öğrencisi Merve MUTLU'nun "Şahabeddin Süleyman'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme" başlıklı tezini incelemiş olup aday ... tarihinde, saat... da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu	
Üye	Prof. Dr. Fatih ARSLAN	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif KORKMAZ	

ONAY

...../...../201..

Prof. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlilik tezi olarak sunduğum “Şahabeddin Süleyman’ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Merve MUTLU

ÖN SÖZ

Fecr-i Âti'nin kurucularından Şahabeddin Süleyman, “sanat şahsî ve muhteremdir” sloganıyla hem kendisinin hem de Fecr-i Âti topluluğunun poetik çizgisini oluşturmuştur. Edebiyata İdadi yıllarında İzmir Gazetesi'ndeki yazı ve hikâyeleriyle edebiyat dünyasına adını atmıştır. II. Meşrutiyet'in ilânıyla birlikte edebi şahsiyeti ivme kazanmıştır. Dönemin pek çok gazete ve mecmualarında edebiyatın hemen hemen her türünde kalem oynatmıştır. Tespitlerimize göre hiç şiir yazmamıştır.

Şahabeddin Bey makale ve tenkitlerinde; sanat, sanatın edebiyatla bağlantısı, milli konular ve tiyatro üzerinde durmuştur. Namık Kemal'in Akif Bey piyesinde aktörlük yapan yazar, yazdığı tiyatro eserleriyle asıl şöhretini kazanmıştır. Türk edebiyatında ilk kez seviciliği ele aldığı “Çıkmaz Sokak” tiyatrosuyla birçok tartışmaya neden olmuştur. Hikâyelerinin konuları aşk ve sefahat hayatı, II. Abdülhamid rejiminin eleştirisi ve öğretmenlik mesleğidir. Yazarın tespit edebildiğimiz kırk dört hikâyesi vardır. Bu kırk dört hikâyenin on üç hikâyesi nouvel diyalog hikâyelerdir. Yazarın mensur şiir ve fantezilerinin konusu da hikâyelerinden farklı değildir.

Estetiğe önem veren yazar eserlerini de bu doğrultusunda edebiyat dünyasına sunmuştur. Şahabeddin Süleyman'ın eserleri zengin bir kelime haznesinden oluştuğu gibi aşk ve sefahat hayatının anlatıldığı hikâyelerde, mensur şiirlerinde bol sıfatlara yer verilir. Milli konular, II. Abdülhamid dönem eleştirisini ele aldığı eserlerde yazarın üslubu daha sadedir.

“Şahabeddin Süleyman'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde Şahabeddin Süleyman'ın biyografisi ve sanatını, hikâyeciliğini ele aldıktan sonra, eserleri başlığı altında dergi ve gazetelerdeki kalem tecrübelerinin tahlili fihristiyle beraber türlerine göre sıraladık. Yazarın edebi çalışmalarını yaşadığı dönemle sınırlandırarak II. Meşrutiyet döneminin dergi ve gazetelerini taradık. Metinlerin bulunduğu süreli yayınlara Hakkı Tarık Us Koleksiyonu, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Emiri Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, Beyazıt Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi'nden sağladık. Mehmet ÖZTÜRK, Şahabeddin Süleyman'ın Küçük Hikâyeleri, Mensur Şiirleri ve Fantazileri, İstanbul

Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezuniyet tezi, Türkiyat Enstitüsü, tez nr.5036, İstanbul, 1966-1967, Nazım Hikmet Polat, Şahabeddin Süleyman, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1987 eserlerini rehber edinerek çalışmamızın şablonunu oluşturduk.

İkinci bölümünde ise hikâyeleri eski harflerden yeni harflere aktararak çözümlemelerini yaptık. Hikâyelerin aktarılmasında yazarın üslup ve verdiği noktalama işaretlerini etkilemeyecek şekilde günümüz Türkçesi'nin yazım ve imlâ kurallarına dikkat ettik. Hikâyelerde ve eserlerinin başlıklarında geçen yabancı yazar ve isimlerini okunduğu haliyle değil, orijinal haliyle aktardık. Hikâyelerdeki noktalama işaretleri ve hikâyelerin formunu dergi ve gazetelerdeki hâline sadık kalmaya özen göstererek yazarın hikâyelerindeki duygu dünyasını korumaya çalıştık. Her hikâyenin hangi dergi ve gazetede yayımlandığını metinlerin sonunda künyesini verdik.

Çalışmada dergi, gazetelerin ulaşımında sabır ve imkânlarıyla yardımcı olan İslami Araştırma Merkezi ve Ali Emiri Kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ederiz.

Bu çalışmamız sırasında değerli mesaisi, sabrı ve hoşgörüsünü esirgemeyen, karşılaştığımız zorlukları metanetle karşılayarak yol gösteren, dünyanın yaşadığı zorlu salgın sürecinde çalışmamı tamamlamam için güç veren Sayın Prof. Dr. Ali İhsan KOLCU hocama minnet ve teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

MUTLU, Merve, “Şahabeddin Süleyman’ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme”, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Giresun 2020, s. 380.

Fecr-i Âti’nin kurulmasında rol alan Şahabeddin Süleyman (1885-1919) hayatını İzmir ve İstanbul’da sürdürmüştür. Eşi İhsan Raif Hanım’la çıktığı gezide İspanyol gribine yakalanarak hayatını kaybetmiştir. İsviçre’nin Davos köyüne gömülmüştür. Otuz dört yıllık yaşamı boyunca edebiyatın hikâye, mensur şiir, fantezi, tiyatro, makale, tenkit, çeviri, edebiyat tarihi türlerinde eserler vermiştir.

Bu çalışmada, Şahabeddin Süleyman’ın eserlerini yayımladığı süreli yayınları tespit ederek ortaya sağlıklı bir bibliyografya çıkardık. Eserlerin fihrisinde tahlil yöntemine başvurarak yazarın hikâye dışındaki türlerin konularına açıklık getirdik. Bu bibliyografyadan hareketle tespit edilen hikâyeleri eski harflerden günümüz Türkçesine aktardık. Aktarılan hikâyelerin çözümlemelerini yapı ve tema açısından inceleyerek Türk hikâye tarihinde yerini tespit etmeyi amaçladık. Hikâyelerin tahlilinde muhtavas üzerinde izahatler verdik. Çalışmamızın birinci bölümde hayatı, sanatı, süreli yayınlardaki kalem tecrübelerini inceledik. Sanatının bir alt başlığı olarak yazarın hikâyeciliğini ele aldık. Şahabeddin Bey’in eserlerini ikiye ayırarak kitapları ve dergi ve gazetelere kalem tecrübeleri başlığı altında verdik. Süreli yayınlardaki yazılarını türlerine göre ayırdıktan sonra kronolojik sırayı vererek yazarın edebiyat dünyasındaki etkin olduğu yılları gözler önüne serdik. Muharririn hikâyeciliğini ise hikâyeler ve hikâyelerdeki muhteva özelliklerinden yola çıkarak bir kompozisyon oluşturduk. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, hikâyelerinin Osmanlı Türkçesi’nden günümüz Türkçesi’ne aktarılmış hâli ve hikâyelerin çözümlemelerinden ibarettir.

Çalışmamızda Şahabeddin Süleyman’ın kırk dört hikâyesini tespit ettik. Tespit edilen bu hikâyeleri konularına göre ayırarak yazarın hikâye dünyasını kaleme aldık.

Anahtar Kelimeler: Şahabeddin Süleyman, Fecr-i Âti, Şahabeddin Süleyman’ın Hikâyeciliği, Hikâye, Tahlil.

ABSTRACT

MUTLU, Merve, “A Review on the Stories of Şahabeddin Süleyman”, Giresun University Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Postgraduate Thesis, Giresun 2020, p. 380.

Şahabeddin Süleyman (1885-1919), who was involved in the formation of Fecr-i Âti, lived in Izmir and Istanbul. During a trip with his wife, İhsan Raif, he became ill with Spanish flu and died. He was laid to rest in the Swiss village of Davos. Throughout his 34-year career, he has created works in the genres of literature, prose poetry, fantasy, theater, articles, criticism, translation, and literary history.

In this study, we identified periodicals in which Şahabeddin Süleyman published his works and compiled a comprehensive bibliography. We clarified the subjects of genres other than the author's stories by using the analysis method in the works index. We translated the stories identified in old letters into modern Turkish using this bibliography. We aimed to determine their place in Turkish storytelling history by analyzing the transmitted stories in terms of structure and theme. We explained the content of the stories in the analysis. In the first part of our research, we examined his life, art, and writing experience in periodicals. We considered the author's storytelling as a sub-title of his art. Şahabeddin Bey's works were divided into two categories and presented as books and writing experiences in magazines and newspapers. We gave the chronological order and revealed the years in which the author was active in the world of literature after separating the articles in periodicals according to their genres. We created a composition based on the writer's storytelling and the content of the stories. The stories are translated from Ottoman Turkish to Modern Turkish and analyzed in the second part of our study.

In our research, we identified forty-four Şahabeddin Süleyman stories. By separating these identified stories according to their subjects, we have drawn up the author's Story World.

Key Words: Şahabeddin Süleyman, Fecr-i Âti, Şahabeddin Süleyman's storytelling, story, analysis.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI	2
YEMİN METNİ	3
ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	9
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
GİRİŞ	10
1. HAYATI	12
1.1. EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	15
1.1.1.Şahabeddin Süleyman ve Fecr-i Âti Topluluğu	15
1.1.2.SANATI.....	17
1.1.2.1. Şahabeddin Süleyman’ın Hikâyeciliği	19
1.1.2.3.Hikâyelerin Teknik Unsurları	21
1.1.2.4.Zaman, Mekân, Bakış Açısı	22
1.1.2.5.Şahıs Kadrosu	24
1.1.2.6. Hikâyelerin Muhteva Özellikleri.....	25
1.1.3.ESERLERİ	33
1.1.3.1. Kitapları.....	33
1.1.3.2. Dergi ve Gazetelerdeki Kalem Tecrübeleri.....	34
1.1.3.1.Hikâye	34
1.1.3.2.Tiyatro	37
1.1.3.3. Fantezi	38
1.1.3.4. Mensur Şiir.....	39
1.1.3.5. Makale.....	41
1.1.3.6. Tenkit	46
1.1.3.7.Çeviri.....	55
1.1.1.3.8. Musahabe	57
1.1.3.9. Diğer Yazıları.....	57

1.1.1.4. Eserlerinin kronolojik sıralaması	58
1.1.1.4.1. Hikâyelerin Kronolojik Sıralanması	74
İKİNCİ BÖLÜM	77
2. HİKÂYELER VE ÇÖZÜMLEMELERİ	77
2.1. ...?	77
2.1.1. Hikâyenin Çözümlemesi	81
2.2. ÂNÂT-I RUHÎYYE	84
2.2.1. Hikâyenin Çözümlemesi	91
2.3. AVDET I-II	94
2.3.1. Hikâyenin Çözümlemesi	99
2.4. AZİZ KATİL	102
2.4.1. Hikâyenin Çözümlemesi	110
2.5. BİR ELBİSE I-II	113
2.5.1. Hikâyenin Çözümlemesi	120
2.6. BİR FİRÂRÎ	122
2.6.1. Hikâyenin Çözümlemesi	126
2.7. BİR KUMARHANE BİR KADIN	128
2.7.1. Hikâyenin Çözümlemesi	132
2.8. BİR KÜÇÜK ÇOCUĞUN HASBÎHALİ	133
2.8.1. Hikâyenin Çözümlemesi	136
2.9. BİR MUAŞŞAKA I-II	137
2.9.1. Hikâyenin Çözümlemesi	144
2.10. BİR SES	147
2.10.1. Hikâyenin Çözümlemesi	151
2.11. BİR TAHLİL	153
2.11.1. Hikâyenin Çözümlemesi	157
2.12. BİR TECRÜBE	159
2.12.1. Hikâyenin Çözümlemesi	164
2.13. BURGU	165
2.13.1. Hikâyenin Çözümlemesi	171
2.14. ÇOCUK TAHARRİSİ	173
2.14.1. Hikâyenin Çözümlemesi	177
2.15. DAYAK I-II	179
2.15.1. Hikâyenin Çözümlemesi	191

2.16. DEREBEYİ.....	194
2.16.1. Hikâyenin Çözümlemesi	197
2.17. DOSTLUKLARI.....	199
2.17.1.Hikâyenin Çözümlemesi	204
2.18. EŞKİYA	205
2.18.1. Hikâyenin Çözümlemesi	208
2.19. ERKEKLER ARASINDA	210
2.19.1. Hikâyenin Çözümlemesi	215
2.20. EZÂ-YI SAADET.....	216
2.20.1. Hikâyenin Çözümlemesi	222
2.21. FEDAKÂR.....	224
2.21.1. Hikâyenin Çözümlemesi	231
2.22. HÜSEYİN VELİ EFENDİ I-II-II-IV-V	234
2.22.1. Hikâyenin Çözümlemesi	248
2.23. İHTİYARİ DİLENME	250
2.23.1. Hikâyenin Çözümlemesi	255
2.24. İNTİKAM	257
2.24.1. Hikâyenin Çözümlemesi	261
2.25. İSTİNTÂK	263
2.25.1. Hikâyenin Çözümlemesi	267
2.26. KADIN MÜKÂLEMELERİ.....	269
2.26.1. Hikâyenin Çözümlemesi	273
2.27.KAMER	274
2.27.1. Hikâyenin Çözümlemesi	278
2.28. KANUN	279
2.28.1. Hikâyenin Çözümlemesi	285
3.29. KARAR-I NÂ TAMAM.....	287
3.29.1. Hikâyenin Çözümlemesi	292
3.30. KARİKATÜRÜM.....	294
3.30.1.Hikâyenin Çözümlemesi	298
3.31. KÜL	299
3.31.1. Hikâyenin Çözümlemesi	306
3.32. MAHBESTE YEMEK GREVİ.....	308
3.32.1. Hikâyenin Çözümlemesi	311

3.33. MUALLİM.....	313
3.33.1. Hikâyenin Çözümlemesi	316
3.34. MÜCRİM	317
3.34.1. Hikâyenin Çözümlemesi	319
3.35. MÜKÂFÂT	322
3.35.1. Hikâyenin Çözümlemesi	323
3.36. MÜNTEHÂB HİKÂYESLER	325
3.36.1. Hikâyenin Çözümlemesi	329
3.37. MENEKŞE- ÇİÇEK.....	331
3.37.1. Hikâyenin Çözümlemesi	336
3.38. Nazar Düşkünleri	337
3.38.1. Hikâyenin Çözümlemesi	341
3.39. RIHTIM	343
3.39.1. Hikâyenin Çözümlemesi	346
3.40. SAADET	348
3.40.1. Hikâyenin Çözümlemesi	349
3.41. SAHTE FİRÂRİLER	351
3.41.1. Hikâyenin Çözümlemesi	354
3.42. Şairiyet Sıkıntıları	357
3.42.1. Hikâyenin Çözümlemesi	361
3.43. Tasvir-i İzdivaç	362
3.43.1. Hikâyenin Çözümlemesi	367
3.44. Yeni İzdivaçlar	369
3.44.1. Hikâyenin Çözümlemesi	370
SONUÇ.....	372
KAYNAKÇA	375
ÖZ GEÇMİŞ.....	378
DİZİN	379

KISALTMALAR

a.g.e.: adı geçen eser

bk.: bakınız

c.: cilt

Dr.: Doktor

Gz: Gazete

GZ.İ.: Gazetenin ilavesi

HN: Hazırlayanın Notu

Mc.: Mecmua

Mat.: Matbaa

nr.: numara

Prof.: Profesör

Terc.: Tercüme

Tem.: Temmuz

s.: Sayfa sayısı

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Türk edebiyatının kısa soluklu topluluğu Fecr-i Âti'nin kurucu üyelerinden Şahabeddin Süleyman (1885-1919), yazı hayatına II. Meşrutiyetten önce başlar. “Bizim tesbit edebildiğimiz ilk yazısı da İzmir’de çıkan Ahenk mecmuasında “Süleyman Şahabeddin” imzasıyla (Kânûn-ı Evvel 1319 / 31 Ar. 1903) yayımlanan “Ceriha-i Namus” başlıklı bir hikâyedir.¹” Prof. Dr. Nazım Hikmet Polat’ın bahsettiği fakat metnini vermediği Ceriha-i Namus adlı hikâyesinin yayımlandığı Ahenk mecmuasına tarafımızca ulaşılammıştır. Şahabeddin Süleyman’ın daha sonraki yazıları ise İzmir Gazetesi’nin sütunlarında yerini almaktadır. İzmir Gazetesi’nde Şahabeddin Süleyman’ın on iki hikâyesi mevcuttur. “Müntehab Hikâyeler” ser levhalı bu hikâyeler kadın erkek ilişkileri ve sefahat hayatı üzerine kurulmuştur. Hikâyelerini yayımladığı diğer süreli yayınlar ise şöyledir: Resimli Kitap, Şiir ve Tefekkür, Musavver Muhit, Musavver Eşref, Servet-i Fünûn, Piyano, Rûbab, Donanma, Şehbal, Büyük Duygu, Sabah, Nevsâl-i Milli, Süha, Sabah Gazetesi’ndeki hikâyeler Evvel Zaman İçinde başlığı altında verilmiştir.

Hikâyelerinin yanı sıra makale, tenkit, tiyatro, mensur şiir, fantezi, sohbet türlerinde yazmış pedagojik eserler vermiştir. Edebiyatta estetik ve üslup üzerine duran Şahabeddin Süleyman eserlerini de bu çizgide yazmıştır.

Şahabeddin Süleyman’ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme adlı çalışmamızın amacı Şahabeddin Süleyman’ın dergi ve gazetelerdeki hikâyelerini tespit ederek eski harflerden yeni harflere akamak, hikâyeleri muhteva açısından inceleyerek yazarın hikâyeci kimliğini Türk hikâye tarihine kazandırmaktır. Bu çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmada hikâyeleri çözümlerken zaman, mekân gibi unsurlara değinirken muhtevasını incelemeyi ön plânda tuttuk.

Birinci bölüm: Şahabeddin Süleyman’ın hayatına kısaca değindik. Edebi Kişiliği ve Eserleri başlığı altında yazarın Fecr-i Âti topluluğundaki rolünü, Sanatı başlığı ile yazarın eserlerinin muhtevasını ele aldık. Şahabeddin Süleyman’ın

¹ Nazım Hikmet Polat, Şahabeddin Süleyman, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1987, s.30.

Hikâyeciliği başlığı ise yazarın hikâyelerinin konu ve yapı bakımından inceledik. Üç ayrırdığımız hikâyelerin tasnifini yaptık. Kadın ve erkek karakterlerin hikâyelerdeki ruhi portrelerini inceledik. Hikâyelerdeki II. Abdülhamid rejimi, öğretmenlik mesleğine bakışı, para, eşya, aşk ve yazarın hikâyelerdeki otobiyografisini ele aldık. Eserleri bölümünde ise kitaplarının listesi ve dergi ve gazetelerdeki kalem tecrübelerinin türlerine tahlili fihristini gözler önüne serdik. Dergi ve gazetelerdeki kalem tecrübelerinin kronolojik sırasını verirken tefrika olan yazıları numaralandırdık.

İkinci Bölüm: Şahabeddin Süleyman'ın hikâyelerini eski harflerden yeni harflere aktararak her hikâyenin çözümlemesini yaptık. Hikâyelerin çözümlemesini verirken ilk paragrafı olay örgüsüne, ikinci paragrafı hikâyenin yapı unsurlarına, üçüncü paragrafta ise hikâyenin çözümleme kısmını ele aldık.

Sonuç kısmında Şahabeddin Süleyman'ın hikâyelerinin edebiyattaki yeri ve hikâyeciliğini ele aldık.

Çalışmamızda hikâye yazarının “konuşmalı olmayan yazıyı sevmem”² düsturundan yola çıkarak tekellümî, küçük hikâyeleri “Hikâyeler” başlığı altında topladık. 11 Temmuz'da bulunan Erkek Mektupları (“Erkek Mektupları (II-a)”, 11 Temmuz, nr.5, 13 Ağustos 1324 (26 Ağustos 1908), s.19/(II-b)”, 11 Temmuz, nr.6, 14 Ağustos 1324 (27 Ağustos 1908), s.21.) hikâyesinde Şahabeddin Süleyman'ın imzasına rastlanmamıştır. Erkek Mektupları hikâyesinin sonunda “Tüccardan A. M. (Elif. Mim) ibaresi bulunmaktadır. Hikâyenin konusu tüccar erkek karakterin erkek arkadaşına mektubudur. Gençliklerinde izdivaç hayallerinden bahseder. Ardından tasvir ettiği izdivacın nasıl hayal kırıklığına uğradığını anlatır. Konu ve üslup bakımından Şahabeddin Bey'in hikâyelerini anımsatsa da imzasını taşımadığını için yazarın hikâyelerine eklemeyi uygun görmedik. Mehmet Öztürk, Şahabeddin Süleyman'ın Küçük Hikâyeleri, Mensur Şiirleri ve Fantazileri adlı mezuniyet tezinde “Sultan Cem'in Hayatı” adlı yazıyı anlatılış bakımından hikâye olarak ele almaktadır. Fakat bahsi geçen yazı incelendiğinde Sultan Cem'in hayatının estetik bir şekilde yazıldığı görülmektedir. Hikâyenin yapı ve unsurlarına uygun değildir.

Çalışmamıza daha önce ele alınmamış “Bir Küçük Çocuğun Hasbihali”

² Halit Fahri Ozansoy, Edebiyatçılar Geçiyor, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2016, s.231.

hikâyesini ilave ettik. Böylelikle çalışmamız Şahabeddin Süleyman'ın kırk dört hikâyesinden oluşmaktadır.

1. HAYATI

Şahabeddin Süleyman, 18. yüzyılın başında Türkmenistan'dan Türkiye'ye göç edip Balıkesir, Sındırgı-Bigadiç havalisine yerleşen Çavdarlı boyundan babası Karesi mutasarrıfı Şerif Paşa'nın küçük oğlu, İzmir Defter-i Hakan müdürü Süleyman Şevket Bey'dir. "1885'te Fatih'te Kızıtaşı mevkiinde dedesinin konağında doğdu."³ Şahabeddin Süleyman'ın Memduh Süleyman ve Rıza Çavdarlı⁴ adında gazetecilik ve matbuatla meşgul olan iki erkek kardeşi vardır.

"Şahabeddin Süleyman'ın çocukluğu İzmir ve İstanbul'da geçer. İlk ve orta tahsilini sekiz yıllık İzmir İdâdîsi'nde 1319 (1901) da tamamlayarak aynı yıl Mekteb-i Mülkiye-i Şahane'ye kaydolur."⁵

"...İzmir İdâdîsi iyi bir kültür muhiti idi. Okul hocalarından bilhassa Bıçakçızâde Hakkı, verdiği "Kitabet ve Tahrir Usulü" dersleriyle birkaç talebesinin edebî zevkini şekillendirmede etkili olmuştur. Okuldaki derslerden başka, Askerî Kırathane'deki sohbetleriyle de gençlerin rehberiydi."⁶ "Şahabeddin Süleyman'ın daha idadî yıllarında Batı edebiyatını takip edebilecek derecede Fransızcaya vâkıf olduğunu, küçük kardeşi Rıza Çavdarlı da doğrular"⁷ "Şahabeddin Süleyman'ın edebî kültürünü olgunlaştıran şahsiyetler arasında, ona özel olarak Türk Edebiyatı okutan İzmir Maarif Müdürü (sonra Maarif Nazırı) Emrullah Efendi'yi ve o sıralar İzmir'de subay olan Ömer Seyfeddin'i de saymak lâzımdır."⁸

³ Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu, Fecr-i Âti, Salkımsöğüt Yayınevi, 1. Baskı, Rize, 2019, s.103.

⁴ "Memduh Süleyman, daha İzmir İdadisinde talebe iken, iyi Fransızca öğrenerek batı felsefesiyle uğraşmıştır. Yirminci Asırda Zekâ, Felsefe, Rübab, Kehkeşan vb. dergilerde felsefi yazılarını gördüğümüz bu muharririn kitap haline getirilmiş üç eserini tesbit edebildik. Darwinizm-Darvin Mesleğinin İhtiva Ettiği Hakikatler ve Hatalar Eduart Hartman'dan İst. 1329 (1913) Nietzsche -Hayatı ve Felsefesi- (Ahmet Nebil ve Baha Tevfik ile, İst. T.y.) Mufassal ve Yeni Coğrafya-yı Umumî II C., İst. 1329 (1913).

Rıza Çavdarlı (1890-1951) da matbuat âleminin tanınmış simalarındandır. Fakat o, ağabeyi Memduh Süleyman'ın fikriyatına tamamen ters bir çizgidedir. Kendi kitapları için kullandığı iki yayın dizisi "Komünizm Mikrobiyle Savaş" ve "Komünizm ile Cidâl Çavdarlı Neşriyatı" adını taşır." Bk. Nazım Hikmet Polat, Şahabeddin Süleyman, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1987, s.7

⁵ Polat, a.g.e., s. 10.

⁶ Polat, a.g.e., s. 10.

⁷ Polat, a.g.e., s. 11.

⁸ Polat, a.g.e., s. 11.

“İlk görevi Maarif Nezareti İzmir Tedrisat-ı İptidaiye kâtipliğidir. Burada dört ay çalıştıktan sonra Aralık 1908’de Vefa İdadisi Fransızca muallimliğine ve müdür yardımcılığına getirildi. Sevicilik konusunu işleyen “Çıkmaz Sokak” (tefrika, Resimli Kitap, 1909) adlı oyunu ve konusu ona benzer Siyah Süs adlı çalışmasının ahlâka aykırı bulunması nedeniyle Maarif Nezareti tarafından görevden uzaklaştırıldı (Mayıs 1910)

Daha sonra Nisan 1911’de Galatasaray Sultanisi Lisan-ı Osmanî muallimliğine atandı. Darülmualimîn-i Âliye’de edebiyat ve Fransızca dersleri verdi, müdür yardımcılığında bulundu. (1914). Son resmi görev olarak 1915’te Galatasaray Sultanîsi’nde edebiyat ve İstanbul Sultanîsi’nde edebiyat ve felsefe muallimliği görevlerinde bulundu.”⁹

Şahabeddin Süleyman 1908’den sonra normalleşen siyasi yazılarıyla yer aldı. “1910’dan sonra İttihat ve Terakki’nin baskıcı politikalarını eleştirdi. Bu yazıların birçoğunu Osmanlı Demokrat Fırkası’nın yayın organı olan Hâkimiyet-i Milliye, Yeni Ses Gz., Muâhede gibi gazetelerde yayımladı. 1912’den sonra bu tip yazı faaliyetinden tamamen uzaklaştı. Balkan Savaşı yıllarında Türk Ocağı’nın faaliyetlerine katılmıştır.”¹⁰ Şahabeddin Süleyman evlenmeden önce kadınlarla münasebetinde serbesttir. Yakup Kadri Karaosmanloğlu Anjel’den, Halit Fahri Ozansoy ise Virjini’den bahseder. Hatta İhsan Raif Hanım’la evlendikten sonra Virjini kıskançlığa sebep olmuştur. Genç yaşta çalışma hayatına atılan yazar evliliğini ise kısa ömrünün son demlerine doğru İhsan Raif Hanım’la¹¹ gerçekleştirir.¹² İhsan Raif Hanım üçüncü evliliğini Şahabeddin Süleyman’la gerçekleştirir. İhsan Raif Hanım, Şahabeddin Süleyman’dan sekiz yaş büyüktür. İhsan Raif Hanım’ın Rûbab mecmuasında şiirlerini yayımladığı sırada Şahabeddin Süleyman “Kadın Edebiyatı”¹³ makalesinde İhsan Raif Hanım’dan bahsetmiştir. “Şahabeddin Süleyman, bir müddet sonraki bir yazısında (Din ve Şiir, 3 Tm. 1913) şiirin dinle münasebeti üzerinde dururken, hiç de ilgisi

⁹Kolcu, a.g.e., s.103-104.

¹⁰ Kolcu, a.g.e., s.104.

¹¹ “Şair (Ayşe) İhsan Raif, Çerkes kökenli Servet Hanım (Ö.1913) ile ünlü devlet adamı Köse Mehmet Raif Paşanın (1826-1913) kızıdır. İhsan Hanım 1877 yılında babası Beyrut mutasarrıfıyken orada doğmuş, 1926 ayının ilk haftası içinde, Paris’te geçirdiği apandisi ameliyatı sırasında yaşamını yitirmiştir.” Ayrıntılı bilgi için bk. Cemil Öztürk, İhsan Raif Hanım, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, yayımlanmış ve Yayımlanmamış Bütün Şiirleri, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 1. Basım 2002, İstanbul, s. IX

¹² İhsan Raif Hanım, dört evlilik yapmıştır. İlk eşi Ali Bey’e babasının istediği üzerine evlenmiştir. İkinci evliliğini Cemil Bey’le kısa sürer.

¹³ *Rûbab*, nr.56, 18 Nisan 1329 (1 Mayıs 1913), s.199-200.

olmadığı halde, İhsan Raif'ten bir örnek seçer. Öyle ki biz bu kısımda âdeta İhsan Raif'ten bahsedilmek için yazıldığı kanaatine varırız.”¹⁴ Evlilikleri için kaynaklarda kesin bir tarih yoktur. Yukarıda bahsedilen bu iki yazı İhsan Raif Hanım ile Şahabeddin Süleyman'ın birbirleriyle olan temaslarını gösterir. Halit Fahri Ozansoy, bu evliliğin 1913-1914 yılları arasında gerçekleştiğini dile getirir. “Bekârlığında daima para sıkıntısı çektiğini söylediğimiz Şahabeddin Süleyman'ın gayet varlıklı bir kadınla yaptığı bu evlilik, onun hayatında ve yaşayış tarzında büyük değişiklik doğurur. Daima hayranlık duyduğu Garb'a (İsviçre) karısının zenginliği sayesinde seyahat edecek, para sıkıntısından kurtulacak, hepsinden mühimmi sağlığını harap eden sefahat hayatından düzgün bir aile hayatına geçecektir.”¹⁵ İhsan Raif Hanım'ın babasından kalma Raif Paşa konağı Şahabeddin Süleyman'la evlendikten sonra birçok edebiyat simasının davet edildiği yer haline gelir.

Şahabeddin Süleyman'ın ölüm tarihi için Agâh Sırrı Levend Edebiyat Dersleri adlı eserinde 1917 yılını verirken, Selahaddin Enis (Atabeyoğlu) 1919 yılında Kaplan mecmuasında “Son Ölen Altı Şair” yazısında Şahabeddin Süleyman'ın adını zikretmiştir. Nazım Hikmet Polat, Şahabeddin Süleyman adlı eserinde yazarın ölümü için “1918'in son ayı veya 1919'un başları ve muhtemelen ocak ayı.”¹⁶ kanaatine varır. Şahabeddin Süleyman'ın ölüm nedeni ise İspanyol gribidir. Aynı hastalıkla mücadele eden Yakup Kadri ise *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*'nda Şahabeddin Süleyman'ın ölümü hakkında daha geniş bilgi verir. “Kim derdi ki, İspanyol gribi denilen salgın bir hastalık, onu, üç dört ay sonra, sefasını sürmekte olduğu bu Epikür bahçesinden alıp bir köy mezarlığının ıssızlığı içine götürecektir. Evet, harpte yenilmemiz ve bu yüzden memleketle bütün temaslarımızın kesilmesiyle parasız kalmak endişesine düşmemiz üzerine bize pek pahalıya gelen sanatoryumdan çıkıp taşındığımız ucuz bir otelde o kara hastalığa -bütün ölüm korkusuna ve aldığı türlü türlü önleyici tedbirlere rağmen- Şahabeddin Süleyman da tutulmuş ve iki üç gün içinde ahiret yolunu boylayıvermişti.”¹⁷ Yakup Kadri ölümü sırasında yanında olmadığını, çok hasta olduğu için yakınlarının haber vermediğini dile getirir. Şahabeddin Süleyman'ın

¹⁴ Polat, a.g.e., s.23.

¹⁵ Polat, a.g.e., s.24-25.

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bk: Polat, Şahabeddin Süleyman, s.27-28.

¹⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2017, s.44-45.

mezara gömülüşünü ise Yakup Kadri'ye genç Fransız arkadaşı anlatmıştır. “Yarı açık gözlerini o kapatmıştı. Hristiyan âdetlerine göre tuvaletini o yapmıştı. O giyip kuşatmıştı. Ellerini göğsünün üstüne o kavuşturmuştu.”¹⁸

İhsan Raif Hanım da hasta olduğu için genç Fransız Hristiyan âdetlerine göre cenaze törenini gerçekleştirmiş Davos'taki bir köye gömülmüştür.

1.1. EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1.1.Şahabeddin Süleyman ve Fecr-i Âti Topluluğu

Şahabeddin Bey, İzmir Gazetesi'nin sütunlarındaki kalem tecrübelerinden dört yıl ardından Fecr-i Âti topluluğunun kuruluşunda yer almıştır. 1904 ve 1905 yılları yazarın İzmir Gazetesi'ndeki kalem tecrübeleriyle geçmektedir. Asıl edebiyattaki ivmesi 1909 yılında süreli yayınlardaki sütunlarda kaleminin kuvveti hissedilir. “Fecr-i Âti 1908'de ilan edilen II. Meşrutiyet'in sağladığı özgürlük ortamında yayımlanan 200'den fazla dergi ve gazetelerin çoğu politik nitelikte ve sanat kaygısından uzak ürünlerine karşı, sanatta ferdiyetçiliği ve estetik değerleri savunan bir edebiyatçılar topluluğudur.”¹⁹ Şahabeddin Süleyman bu topluluğun kurucu üyeleri arasında yerini almıştır. Topluluğun edebi sloganını belirleyen “Sanat şahsi ve muhteremdir” sözü Şahabeddin Süleyman'a aittir. “7 Mart 1325 (20 Mart 1909)'da kurulan Fecr-i Âti ancak on bir ay sonra 11 Şubat 1325 (24 Şubat 1910)'da beyannamelerini neşrederler. Bu beyannamenin altında alfabetik sırayla yirmi bir şair ve yazarın ismi yer alır: Ahmet Samim, Ahmet Haşim, Emin Bülend, Emin Lâmi, Tahsin Nahid, Celâl Sahir (reis) Cemil Süleyman, Hamdullah Suphi, Refik Halid, Şahabeddin Süleyman, Abdülhak Hayri, İzzet Melih, Ali Canib, Ali Süha, Fâik Âli, Fazıl Ahmet, Mehmet Behçet, Mehmet Rüştü, Köprülüzâde Mehmet Fuad, Müfid Ratib, Yakıp Kadri...”²⁰ Şahabeddin Süleyman Fecr-i Âti'ye katıldığında yirmi dört yaşındadır.

“Fecr-i Âti beyannamesinde özetle şu hususlardan söz edilmekte ve yapılması vadedilen faaliyetler şöyle sıralanmaktadır:

¹⁸ Karaosmanoğlu, a.g.e., s.45.

¹⁹ Kolcu, a.g.e., s.8

²⁰ Kolcu, a.g.e., s.17.

1. Toplumun edebiyattan yeterli derece yararlanamadığı;
2. Hükümetlerin edebî faaliyetlere sık sık müdahale etmesi ve dolayısıyla edebiyatın işlevini sürdüremediği;
3. Fecr-i Âti dil, edebiyat ve sosyal ilimlerin gelişmesine hizmet etmek amacıyla birtakım faaliyetlerin içine girmeyi vaat eder. Bunlar;
 - a. Mükâfâtlı yarışmalar düzenlemek;
 - b. Bir Fecr-i Âti kütüphanesi oluşturmak;
 - c. Konferanslar vermek;
 - d. Türkçe eserleri Batı dillerine Batı dillerindeki eserleri de Türkçeye çevirterek karşılıklı bir aydınlanmanın gayreti içinde olmayı vadetmektedir.”²¹

Şahabeddin Süleyman’ın “sanat şahsi ve muhteremdir” sloganı edebiyat tarihinde ferdiyetçi bir tutum sergilediği için birçok tartışmaya neden olmuştur. Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu Fecr-i Âti adlı eserinde bu sloganın izahını yaptıktan sonra şöyle özetler:

“... “Sanat şahsi ve muhteremdir” sözü bir şair ya da yazarın eserini üretirken kendi kendisini bir oto sansüre tabi tutmaması, başkalarının hassasiyetlerine ya da ahlak anlayışlarına aldırmandan özgür bırakması anlamındadır. Ahmet Haşim, Şahabeddin Süleyman, Yakup Kadri bunu yapmaya çalıştı. Fakat hakikatin hayali terbiye etmek gibi bir huyu vardır. Sanatçı ne kadar fildişi kulesine çekilsede, başını kuma gömsede, çevresine kayıtsız kalmamaya, gerçeklerden kaçmaya çalışsa da hakikatin şamarını yemekten kaçamaz.”²²

Şahabeddin Süleyman bu sloganı eserlerine uyguladığı görülmektedir. Hikâye, piyes, mensur şiir ve fantezilerinde özgün konular işlemiştir. Fakat Çıkmaz Sokak ahlaka aykırı bulunmuş, yazar bu konuda birçok tenkite maruz kalmıştır. Edebiyatta bulduğu reçete toplum kurallarına takılmasına rağmen eserlerini bu düşüncenin etrafında ürettiğini söylemek mümkündür.

²¹ Kolcu, a.g.e., s.22.

²² Kolcu, a.g.e., s.27.

1.1.2.SANATI

Şahabeddin Süleyman'ın ilk kalem tecrübelerini (1904) İzmir Gazetesi'nde yazmaya başlar. İzmir Gazetesi'nde Süleyman Şahab ve Şahabeddin Süleyman imzasıyla yer alan yazıların türleri hikâye, musahabe, İzmir Sadası'ndan oluşmaktadır. Muharririn İzmir Gazetesi'nde toplam on iki hikâyesi bulunmaktadır. Hikâyelerini “Müntehâb Hikâyeler” başlığı altında toplamıştır.

1904-1905 yıllarından sonra II. Meşrutiyet'ten sonraki yıllarda yazılarına rastlanmaktadır. 1908'de “Küçük Mevzular” mensur şiirinin ardından 1915'e kadar aralıksız hikâye, mensur şiir, fantezi, tiyatro, makale, tenkit, tercümeleleriyle edebiyatta yerini edinmiştir. Şiir yazmamıştır. Şahabeddin Süleyman İzmir Gazetesi, 11 Temmuz, Resimli Kitap, Musavver Muhit, Musavver Eşref, Jale, Mahâsin, Servet-i Fünûn, Musavver Hâle, Hâkimiyet-i Milliye, Yeni Ses, Muahede, Piyano, Donanma, Musavver Ergânun, Teminât, Rûbab, Hak Gazetesinin İlavesi, Şehbal, Büyük Duygu, Sabah Gazetesi, Çocuk Duygusu, Safahat-ı Şiir ve Fikir, İctihad, Nevsal-i Milli, Süha, süreli yayınlarında yazılarını yayımlamıştır. Dört sayı çıkan Kanad dergisinde tahrîr heyeti içerisinde bulunan Şahabeddin Süleyman yazı yayımlamamıştır.

Yazar gazete ve dergilerdeki imzaları: Süleyman Şahap, Süleyman Şahabeddin, Şahabeddin Süleyman, F.R., Ş., Refik, Ş.S.²³

Şahabeddin Süleyman süreli yayınlardaki makalelerinde sanat, sanat ve edebiyat ilişkisi, edebi şahsiyetler, sosyal sorunlara değinir. Eserlerinde estetiğe önem veren Şahabeddin Süleyman makale ve tenkitlerinde edebiyatta estetik, avam edebiyatı ve üslup üzerinde durmuştur. Yazı hayatına baktığımızda tenkit yazıları makalelerinden daha fazladır. Şahabeddin Süleyman tenkit kültürünün oluşmadığından şikâyetçidir. Makale ve tenkit yazılarında sık sık bu konulara değinir. Tenkit yazılarının muhtevasını sanat, edebi şahsiyetlerin eserleri, tiyatro tenkitleri, milli konuların eleştirileri oluşturur. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Cadı romanı üzerine yaptığı eleştiriler Rûbab mecmuasında uzun süre münakaşaya sebep olmuştur. Rûbab mecmuasında Hafta-i Edebî Hareket-i Edebiye yazılarıyla dönemin dergi ve

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz: Tahsin Yıldırım, Edebiyatımızda Müstear İsimler, Selis Kitaplar, 1. Baskı, İstanbul, Kasım 2006, s.384.

gazetelerini haftalık eleştirir. Balkan Harbi'nden sonra milli konuları ele alır. Bu tarz tenkitlerinde vatan, hak ve adalet kavramı üzerinde durmaktadır.

“Şahabeddin Süleyman'da yazar ve eser tenkidi bir hayli yekûn tutar. Bu onun daha çok teorik meselelerde derinleşen Servet-i Fünunculardan farklı bir özelliğidir.

Şahabeddin Süleyman tenkitçinin his yönüne ağırlık verir ve onu bir çeşit sanatkâr olarak kabul eder. Bu, 19. Yüzyılda Batıda pek çok tenkitçi tarafından benimsenen yaygın bir görüştür.”²⁴

Şahabeddin Bey, makale ve tenkitlerinin yanı sıra çeviri de yapmıştır. Edmond Demolins, Alphonse Doudet, Henri Paul, M. Proust, Guy de Maupassant, Catulla Mendes, François Coppee'nin aksanı ve Baudelaire gibi sanatçıların eserlerinden çeviri yapmıştır. Çevirilerin büyük bir çoğunluğu hikâyelerden oluşmaktadır. Mensur Şiir ve Fantezilerinde ise sefahat hayatı, kadın ve II. Abdülhamid dönemi eleştirisi üzerine durmuştur. “Şahabeddin Süleyman'ın asıl şöhretini yapan tiyatro oyunlarıdır.”²⁵ “Kırık Mahfaza”, “Çıkamaz Sokak”, “Kösem Sultan” “Aralarında”, “Ben... Başka” yazarın tiyatro eserleridir. “Kırık Mahfaza” Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na ithaf edilmiştir. Kadın erkek üzerine kurgulanmıştır. “Kösem Sultan” piyesini Tahsin Nahid'le kaleme almıştır, iki perdeden oluşmaktadır. “Aralarında” “Resimli Roman adlı dergide yayımlanan eser, sonundaki tarihe göre, 11 TE. 1324 (24 Kânûn-ı Evvel 1908)'de bitirilmiştir. Bu tek perde sekiz meclislik komedi, yazarın Fırtına adlı kitabına alınmıştır.”²⁶

Agâh Sırrı Levend Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye eserinden şöyle bahseder: “Yazar, son programa göre idadilerin altıncı ve yedinci sınıflarında okutulmak üzere hazırladığı eserinde, 24 s.lık bir girişten sonra, edebiyat tarihimizi esas alarak iki devire ayırıyor: Birinci devirde, âşık Paşa'dan başlayarak mütercim Âsım'a dek 46 divan şairi; ikinci devirde, Âkif Paşa'dan Ekrem'e dek yeni edebiyatın başlıca şairlerini aldıktan sonra, “Fetret-i edebiye” başlığı altında, Naci Safa, Nabi-zade

²⁴ Bilge Ercilasun, Edebiyat Tarihi ve Tenkit, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Şubat 2013, s.246.

²⁵ Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu, Fecr-i Âti, Salkımsöğüt Yayınevi, 1. Baskı, Rize, 2019, s.103.

²⁶ Polat, a.g.e., s.71.

Nâzım, “Edebiyat-ı Cedide”n başlığı altında da Servet-i Fünûn şairleri üzerinde duruyor.”²⁷

Şahabeddin Süleyman’ın Mehmet Fuad Köprülü ile Yeni Osmanlı Tarih-i Edebiyatı eserini yazmıştır. “Eser, 1913-1914 ders yılı başında kurulan sultanilerin en son programlarına göre kaleme alınmıştır. Edebiyat tarihi ile ilgili bölümleri kapsayan önsözle, Türkler, dilleri, uygarlıkları, eski Türk edebiyatı, Mevlâna, Sultan Veled ve Yunus Emre; Anadolu Türkleri: Selçuklular, uygarlıkları ve dilleri bölümlerini kapsayan giriş bölümünden sonra edebiyat şu devirlere ayrılıyor: Devr-i tasavvuf, Saray devri, Devr-i Kemal, Devr-i fikrî. Her devrin sonunda, o devrin siyasal, toplumsal durumuyla, edebiyat, düşünce ve dildeki gelişmeler özetlenmiştir. Birinci c. Naîmâ ile bitiyor, ikinci c. basılmamıştır.”²⁸

“Şahabeddin Süleyman üslup üzerinde çok durmuş yazarlardandır. Üslup şahsa göre değiştiği gibi, konu ve türe göre de değişir. Üslup her şeyden önce zengin bir kelime haznesi gerektirir. Bu görüşü kendi eserlerine de uygulayan Şahabeddin Süleyman tiyatro, hikâye ve edebiyat tarihi ile makalelerinde kendine has, bol sıfatlı bir üslup kurmuştur.”²⁹

1.1.2.1. Şahabeddin Süleyman’ın Hikâyeciliği

Şahabeddin Süleyman’ın tespit edebildiğimiz kırk dört hikayesi bulunmaktadır. Yazar kimi hikâyelerini tekellümî hikâyeler başlığı altında dergi ve gazetelerde yayımlamıştır. Karşılıklı diyaloglardan oluşan bu hikâyelerde genellikle kadın erkek ilişkileri üzerinde durulmuştur. Tekellümî veya nouvel diyalog olan bu hikâyeler genellikle bir iki kişinin diyaloglarından oluşmaktadır. Zaman, mekân gibi hikâyenin anlatmaya bağlı unsurlarını taşıyan tekellümî hikâyelerde kısa oldukları için sahnelenmesi pek mümkün değildir. Diğer otuz iki hikâyesinde de az da olsa diyaloglarla karşılaşılacaktır. Nouvel diyalog hikâyelerde tasvir bulunmamaktadır. Genellikle tırnak içinde karakterlerin düşüncelerine yer verilmektedir. Bu hikâyelerde

²⁷ Agâh Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Eylül 2014, s.480.

²⁸ Levend, a.g.e., s.482.

²⁹ İnci Enginün, Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyete (1839-1923), Dergâh Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, Mart 2014, s.412.

kadın ve erkek ilişkileri üzerine durulmaktadır. Türk hikâyeciliğinde nouvel diyalog hikâyelerinin en başarılı örneğini verdiğini söylemek mümkündür.

Yazarın hikâyeciliğini üçe ayırabiliriz. Kadın erkek ilişkileri veya sefahat hayatı ele alınan hikâyeler, II. Abdülhamid dönemini eleştirilen hikâyeler, son olarak öğretmenliğin idealize edildiği hikâyelerdir.

Kadın erkek ilişkileri veya sefahat hayatının olduğu hikâyeler şunlardır: "...?", "Ânât-ı Ruhiyye", "Avdet", "Aziz Katil", "Bir Elbise", "Bir Muaşşaka", "Bir Ses", "Bir Tahlil", "Bir Tecrübe", "Burgu", "Dayak", "Dostlukları", "Erkekler Arasında", "Ezâyı Saadet", "Fedâkâr", "İntikam", "Kadın Mükalemeleri", "Kamer", "Kanun", "Karar-ı Na-Tamam", "Karikatürüm", "Kül", "Mücrim", "Müntehâb Hikâyeler", "Menekşe Çiçek", "Saadet", "Şairiyet Sıkıntıları", "Tasvir-i İzdivaç", "Yeni İzdivaçlar". Bu hikâyelerde kahramanların ders verme amacı yoktur. Sefahat hayatının olumsuz yönleri bile kahramanlar tarafından yüceleştirilir. Pişmanlık söz konusu değildir.

II. Abdülhamid dönemini eleştiren hikâyeler "Bir Firâri", "Bir Kumarhane ve Bir Kadın", "Derebeyi", "Eşkıya", "Hüseyin Veli Efendi", "İstintak", "Mahbeste Yemek Grevi", "Nazar Düşkünleri", "Rıhtım", "Sahte Firâri", oluşmaktadır. "Çocuk Taharrisi", hikâyesinde ise burun kelimesiyle II. Abdülhamid sezdirilse de tarihi hikâye olarak ele almak mümkündür.

Öğretmenlik mesleğinin idealize edildiği iki hikâyesi vardır. "Muallim" ve "Mükâfât" hikâyelerinde öğretmenliğin zorluğu anlatıldığı gibi hayat karşısındaki duruşuna da yer verilmiştir. "Bir Küçük Çocuğun Hasbihali" hikâyesi ise küçük çocuğun gözünden mektep hayatı anlatılmaktadır.

Yazarın nehir hikâyesi olarak adlandırabileceğimiz "Hüseyin Veli Efendi" hacim olarak diğerlerinden daha uzundur. Dönemin sosyal yapısının irdelendiği bu hikâye de derin izahatlara ve İstanbul dışındaki mekanların adı zikredilir. II. Abdülhamid değil onun iktidarının topluma yansıması eleştirilmiştir. Kahramanın yaşadığı bu çekişmenin sonunda İstanbul'a dönmesi yenilgiyi göstermektedir. Diğer hikâyelerde olduğu gibi kaçış söz konusudur.

"İhtiyarî Dilenme" hikâyesi ise yukarıda saydığımız muhteva açısından diğerlerinden farklıdır. Yaşlı bir adamın yalnızlığı üzerine kurgulanmıştır.

Şahabeddin Süleyman'ın hikâyelerindeki üslup kadın ilişkileri ve sefahat hayatının anlatıldığı hikâyede tasannu ön plândayken II. Abdülhamid dönemi eleştirilen hikâyelerde daha sadedir. Hikâyelerde ikilemelere fazla yer verilir. Noktalama işaretleri hikâyelerdeki diyalogların tonlama vurgularına göre verilmiştir.

1.1.2.3.Hikâyelerin Teknik Unsurları

Şahabeddin Süleyman'ın hikâyelerinde geriye dönüş tekniği, mektup, monolog- iç monolog unsurlarına rastlanmaktadır. Tekellümü hikâyelerin hepsi diyalog üzerine kurgulanmıştır. Karakterlerin iç sesi, düşünceleri tırnak içersinde verilmiştir. “Kamer”, “Kanun”, “Avdet” hikâyeleri tekniğin en net olarak görüldüğü hikâyelerdir. Bu teknik için “Avdet” hikâyesini örnek göstermek yerinde olacaktır.

“Nahid – “Biraz mütereddid” beni sever misin?

Anjel – Sevmem mi, kâfir!

Nahid – Yalan söylüyorsun Anjel!

Anjel – Sevmeseydim. Seni kabul eder miydin?”

İç monolog tekniği için örnek verilecek hikâye “Karar-ı Nâ-Tamam”dır. Sevdiği ve ailesinin evlenmesi için arada kalan kadın karakterinin iç monoglarına sıklıkla yer verilmiştir: ““Ciddiyet... Ciddiyetini topla” derdi fakat aldandığının acısıyla tekrar bekler; bazen onun çıkardığını, onun geldiğini gördüğü halde inanamaz, gözlerinin pek yalancı olduğunu söyler. Sonra, onun nakrından sonra ne yapacağını bilemez. Pencerenin perdelerinin arasına saklanır; oradan bakar, derin derin o çehreyi kırâat, takdir ederdi.”

Yazar mektup tekniğini hikâyelerinde iki şekilde ele almıştır. “Bir Muaşşaka”: “Bir tane daha, 3 Mart 316 tarihli:

“Sende onlar, bütün kadınlar gibisin. Ellerindeki silah hüsnünle erkeklerin hayat-ı ruhiyesinde kanlar. Cenazeler yaşıyorlar... Hain.”” örneğinde olduğu gibi kısa kısa mektuplardan oluşur. Buradaki mektuplar Nevzad'ın düşüncesini desteklemek için okuduğu mektuplardır. “Kül” hikâyesinde ise karı-koca arasındaki

tartışmayı alevlendiren geçmiş mektuplar verilmiştir. Bu mektupların yakılarak kül olması hikâyeye adını vermiştir. “Bir Ses”, “Erkekler Arasında”, “Bir Tahlil”, “Sahte Firâriiler”, mektuplardan oluşmaktadır. Bu mektuplar sadece tek taraflıdır. Okuyucu olayı mektuplar aracılığıyla anlamaktadır.

Hikâye yazarının en çok kullandığı teknik ise geriye dönüş tekniğidir. Hikâye karakterleri andan geriye dönerek hikâyeye başlamaktadır. Tekrar anlatıldığı zamana gelindiğinde hikâye son bulmaktadır. II. Abdülhamid’in rejimini eleştiren hikâyelerin hepsinde (Sahte Firâriiler hariç) geriye dönüş tekniği uygulanmıştır. Nouvel diyalog hikâyelerde de geriye dönüş tekniği anlatılmaktadır. Geride bıraktıkları ya da biten aşklarını anlatmak için bu tekniğe başvurulduğu görülmektedir. Geriye dönüş tekniği için “Dayak” hikâyesi örneğini vermek yerinde olacaktır. “Bakınız, size küçük bir vakâ’, bir hikâye anlatayım. Bu, bin üç yüz yirmi üç senesi nisanında benim başımdan geçti. Dinleyiniz. Ben size bir hâdiseden, bir hakikatten bahsediyorum.”

1.1.2.4.Zaman, Mekân, Bakış Açısı

Şahabeddin Bey’in hikâyelerini durum hikâyesi olarak adlandırmak mümkündür. Durum hikâyesinin bir özelliği olarak mekân tasvirleri geniş değildir. Mekân isim olarak geçer veya kapalı mekân olduğu okuyucuya hissettirilir. “Sefahat hayatını anlatan hikâyelerde mekân umumiyetle Beyoğlu’ndaki randevu evleri, bazen de tiyatro (Tokatlıyan, Yay, Parizyen) gibi yerlerdir. İki hikâyede ise sefahat hayatının yaşandığı yerlere Şişli (Mücrim) Kabataş (Bir Kumarhane ve Bir Kadın” ve Feridiye “Fedakâr”, eklenir.”³⁰ Kapalı mekânların izahı çoğu zaman verilmez. “Mükâfât” hikâyesinde öğretmen yatakhane olduğu hissettirilir. “Avdet” hikâyesinde ise mekân tasviri hikâyenin girişinde şu şekilde verilmiştir: “Sabah oluyor... Perdeler arasından taze, nem-nâk, serin, nevâziş-kâr bir ziyâ, aydınlık nüfuz ediyor... Gece kandil konsolun üstünde ölümünü bekliyor... Nahid, yirmi yaşlık bu genç, ayakta karyolanın yanında cesaretsiz, kararsız duruyor, karyolanın içinde nim üryan bir kadın.

³⁰ Polat, a.g.e., s.63-64.

Anjel, mai, harîrî, sâhir gözleriyle bu genci süzüyor, bu gencin siyah gözlerinde, esmer renksiz çehresinde bir azap, bir serzeniş, bir feryât okuyordu.”

Hikâyelerde zaman unsuruna da geniş izahatlara yer verilmez. “Kamer,” “Mükâfât”, “Avdet” gibi hikâyelerde zamanın gece olduğu hissettirilir. Mektup tekniğinin kullanıldığı hikâyelerde mektupların tarihinden yola çıkarak verilmiştir. “Sahte Firâiler”, “Bir Muaşşaka” hikâyelerinde mektupların tarihleri açıkça belirtilmiştir. Yazarın en geniş hacimli hikâyesi olan “Hüseyin Veli Efendi” kahramanın gençliğinden hikâyenin anlatıldığı zamana kadar getirilir. “Nazar Düşkünleri” hikâyesinde zaman diğer hikâyelerden farklı olarak verilmiştir. Geriye dönüş tekniği uygulanan hikâyede kahraman “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, horoz imam iken, keçi berber iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken... Bir varmış bir yokmuş diye söze başladı.” masallara özgü tekerlemeyle geçiş yapmıştır. Yazarın hikâyelerdeki zaman unsuru özetlersek: “1. “Gösterme” yoluyla dikkatlere sunulan “çerçeve vak’a”larda zaman bakımından bir daralma yoktur. Kahraman anlatıcının naklettiği “iç vak’a”larda ve hâkim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyelerde zaman daima daralır. Meselâ “Mücrim”de kahraman anlatıcının hâkimler huzurunda üç yıldan fazla bir zaman dilimine ait hatıralarını naklettiğini görürüz. “Hüseyin Veli Efendi” hikâyesinde kahramanın on sekiz yaşından itibaren birkaç yıllık hayatı anlatılır.

2. Vak’aları birbiri içinde yerleştirilen hikâyelerde zaman, daman daima “geriye dönüşlü” olarak kullanılır. Çünkü bu hikâyelerde “iç vak’a”lar, kahraman-anlatıcının geçmişe ait düşünceleri veya hatıralarıdır.

3. Tarihle alakalı vak’alarda tabi olarak zamanda sosyal ve tarihi bir hususiyet arzeder.

4. İç vak’aların zamanı, çerçeve vak’alarından daha önceye aittir. Zamanın bu şekilde kullanılması, iç vak’aları daha uzak ve geniş bir perspektiften değerlendirme imkânı verir.

5. Aşk ve sefâhat hayatını konu alan bütün hikâyelere, aktüel zaman olarak, gece ve akşam vakitleri hâkimdir. Konuyla ilgisi açık olan bu vakitler, kahramanların ruh hallerine konuşmalarına dolayısıyla dil ve üsluba tesir eder.

6. Tarihi hikâyelerin bazılarında da vak'anın kuruluşunda aktüel zamandan faydalandığı görülür. Meselâ “Nazar Düşkünleri”nde, “iç vak’a”nın anlatılması, ramazan gecelerindeki bir sohbet dolayısıylaıdır.

7. Hikâye kahramanları, geçmişlerini anar, hali yaşar, fakat gelecek üzerine asla düşünmezler. Söz konusu iki zaman diliminin kullanılması, kahramanların psikoloji veya yaşadıkları sefahat hayatından ötürüdür.”³¹

Şahabeddin Süleyman'ın hikâyelerinde bakış açısı yazar ve kahraman bakış açısı olarak ikiye ayrılır. Muallim, Bir Tahlil, Bir Elbise, Bir Muaşşaka gibi hikâyelerde müşahit anlatıcı hissedilir fakat hikâyenin bütününi oluşturmaz.

1.1.2.5.Şahıs Kadrosu

Şahabeddin Süleyman'ın hikâyelerinin şahıs kadrosunda kahramanlar iki üç kişiyi geçmemektedir. Nouvel-Diyalog hikâyelerinde genellikle bir kadın bir erkekten oluşur. Kadın erkek ilişkileri veya sefahat hayatını konu olarak ele alınan hikâyelerde hayat kadınları buna hikâye yazarının deyimiyle “geceler kadını” diyebiliriz, kıskanç karı-koca, sevgili, kanun tanımayan erkekler, aldatan-aldatılan sevgililer, sefahat hayatına kendisini kaptıranlar olarak genelleme yapmak mümkündür. Hikâyelerin kuruluşu kadın ve erkeklerden oluşmaktadır.

1. Kadın karakterler, hayat kadınları, kocasını aldatan kadınlar, mutsuz evlilik yapmış olan kadınlar, ailesinin seçtiği kişiyle evlenen kadınlardan oluşmaktadır.

2. Hikâyelerin erkek kahramanları ise hayat kadınlarına ve sefahat hayatına düşkün, mirasyedi, toplumda mutsuz olan karakterler, hedonist, jöntürkler, rejim karşıtı erkekler olarak ayırmak mümkündür. Hikâyelerde erkekler özne, kadın karakterler nesne konumundadır. II. Abdülhamid devrini ele alan hikâyelerde ise rejim taraftarı veya rejim karşıtı karakterler, memurlardır.

Hikâyelerde kahramanların fiziki tasvirleri ayrıntılı bir şekilde verilmemiştir. Genellikle kadınların güzelliği ve göz rengi vurgulanır. Erkeklerin ise yaşından daha fazlası yok denecek kadar azdır. “Bir Elbise” hikâyesinde Hüseyin Avni'nin dış

³¹ Polat, a.g.e., s.60.

görünüşü hakkında izahat verilir. Kahramanlar hikâyelerde yaptıklarıyla ruhi bir portre sunulur. Kadın erkek ilişkileri veya sefahat hayatı ele alınan hikâyelerde kadın karakterler hemen hemen aynı fiziki portreye sahiptir. Hikâyelerdeki bu kadınlar güzelliği ile ön plândadır. Kadınlar aşk peşinde koşar, erkekler ise babalarından miras kalan, tahsilli bir çerçeveye okuyucuya sunulur. Fakat erkek kahramanlarında durumu kadın kahramanlardan farklı değildir, kadınlara duyulan arzu nedeniyle miraslarını, itibarlarını kaybederler. Hikâye kahramanlarının ortak noktası yalnızlıklarıdır. Bu yalnızlıklar karakterleri aşk ve sefahat hayatına sürüklemiştir.

Öğretmenliğin idealize edildiği hikâyelerde ise mesleğe duyulan saygı ve mesleğin zor yanları dile getirilir.

1.1.2.6. Hikâyelerin Muhteva Özellikleri

Aşk ve sefahat hayatının anlatıldığı hikâyelerde kadınlar hikâyelerin vazgeçilmez unsurudur. Evli kadınlar, hayat kadınları, aldatan kadınlar ve araç olarak kullanılan kadınlar olarak genelleyebiliriz. Kadın karakterlerin fiziki portreleri hemen hemen bir kadını anlatıyormuş hissi verir. Hikâyelerde arzulan kadın karakterler genellikle hayat kadınlarıdır. Hikâyelerdeki kadın tiplerini ve hikâyeleri şöyle sıralayabiliriz; aldatan kadınlar, kıskanç kadınlar, hayat kadınları, yalnız, mutsuz kadınlar. Şahabeddin Süleyman'ın kırk dört hikâyesinin yirmi yedisi kadınlar üzerine kurulmuştur. Bu Hikâyelerde çoğu zaman kadınlar nesne konumundadır. Baş rolü erkekler oynamaktadır. Kadınlar hakkında derin açıklamalara yer verilir. “Burgu” hikâyesinde “Kadın biraz yalandır. Biraz değil, pek çok yalandır. Yalan ve efsane.” ifadeleri yazarın diğer hikâyelerdeki kadın karakterlerinin de özeti gibidir. Yine “Burgu” hikâyesinde erkek karakterin “Kadında erkek kadar mâlumathlı ve fikirli... Buna tahammül edemem” cümlesi kadını şehvet ve hazdan başka bir şey olmadığını ima eder. Hikâyelerin geneline bakıldığında çizilen kadın karakterler bu tariften farksız değildir. “Aziz Katil” hikâyesinde kadının özgürleştirilmesi için âşığı tarafından kocası öldürülür. Âşık genç yaşta hapse girer fakat Suzan sevmediği başka bir erkekle ilişki yaşayarak yine özgürlüğüne kavuşamaz. Üstelik birlikteliği aşk değil ihtiyaçtır. Hikâyelerdeki kadınların ve erkeklerin durumu şöyledir:

...? hikâyesi Nermin'den yirmi yaş büyük aşk itirafını anlatmaktadır. Müfid'in aşkını itiraf etmek için uydurduğu peri hikâyesinde Nermin, arzulanan kadındır. Bu aşk Nermin'in fiziki özelliklerini anlattığı için şehvet yönüyle ön plândadır. Nermin'in ruhi portresine yer verilmez. Müfid ise arzulayan erkektir. Hikâyenin başında yaşımdan yakınıdır. Aşk itirafını yapamayacağı için peri hikâyesini anlatır. Burada erkek karakter âşık rolündedir.

Ânât-ı Ruhiyye, İki vakanın anlatıldığı hikâyedir. Şehir ve zaman aynıdır. Karakterlere isim verilmemiştir. İlk vakanın anlatıldığı “Aşk”ta kadın karakter kocasını aldatmıştır. Erkek ise bu durumu aşkından dolayı affeder. Kadın kocasının aşkını kullanır, erkek ise aşkına yenik düşer. “Kıskançlık” hikâyesinde yine konu aldatma üzerinedir. Fakat “Aşk”ta olduğu gibi sonuçlanmaz. Aldatıldığını düşünen koca karısının itirazlarına rağmen öldürür. Kıskançlık kocanın gözünü kör etmiştir. İki olayda da kadınlar ağlayarak sorunu çözmeye çalışırlar. Erkekler ise duygularıyla hareket etmektedir.

Avdet hikâyesi eski aşka dönüştür. Anjel hayat kadınıdır. Nahid, Anjeli bıraktıktan sonra evlenmiştir. Aradığını bulamayan sevgili Anjel'e dönmek ister fakat Anjel bu görüşmeyi işi olduğu kabul eder. Bu hikâyedeki kadın karakter geride bırakılan sevgilidir. Erkek ise aradığını bulamayan âşıktır.

Aziz Katil tutsaklığın hikâyesidir. Suzan'ı mutsuz evliliğinden kurtarmak için âşığı kocasını öldürür. Kendi özgürlüğünden vazgeçerek Suzan'ı mutsuz evliliğinden özgürleştirmiştir. Suzan yani hikâyenin kadın karakteri sevmediği erkekle (Behiç'le) birlikte olarak yine tutsaktır. Aziz Katil fedakâr âşıkken Behiç Suzan'la gönül eğlendiren erkek konumundadır. Suzan ise kendini gerçekleştiremeyen kadındır.

Bir Elbise hikâyesinde ise kadın sadece Hüseyin Avni Efendi'nin hayatını değiştiren unsurdur. Hüseyin Avni Efendi hasislikten sefahat hayatına geçen erkektir. Bir elbise ile başlayan hikâyesi hayatını mutsuzluğa sürüklemiştir.

Bir Kumarhane ve Bir Kadın hikâyesinde ise kadın araç konumundadır. Kumarhanesini kurtarmak isteyen erkeklerin bulduğu çözümdür. Erkek karakterler ise dönemin şartlarını kendi uydurmayı düşünen karakterlerdir.

Bir Muaşşaka hikâyesinde aile baskısından dolayı aşk yaşayamamış genç yaşta ölmüştür. Mutsuz ve yalnızdır. Nevzat ise Feriha'nın sahte aşk mektuplarını gün yüzüne çıkarır. Mektuplarda kendisine rastlamadığı için Feriha'nın mektuplarını ifşa eder. Hikâyede seilmeyen bir tiptir. Timsah lakabını vermelerinin sebebi kendine pay çıkardığı içindir.

Bir Ses Nüveyre'nin mutsuz evliliğinden uyanışıdır. Nüveyre evlenince mutlu olacağını düşünür fakat yanılır. Evde kocasını bekleyen yalnız kadındır. Nüveyre'nin kocası da sevmediği bir kadınla evlendiği için mutsuzdur. Hem erkek hem kadın karakter mutsuz ve kendi alemlerinde yalnızdırlar.

Bir Tahlil hikâyesinde karakterle yine aşk üzerine kurgulanmıştır. Ş Bey'in N Hanım'a duyduğu aşkı, N Hanım R'ye aşk duyar. İki karakterinde aşkı etik değildir.

Bir Tecrübe hikâyesi âşık, maşuk ve rakip üzerine kurgulanmıştır. Sevgili olan kadın yine mutsuzdur. Âşık olan erkek sevgisinden vazgeçerek rakibine (Topal'a) bu aşkı bırakır. Topal aşkına kavuşmuş fakat hem kendisi hem sevdiği kadın mutsuz olmuştur. Diğer âşık ise zamanında kendisini geri çekerek bu mutsuzluk fotoğrafına girmemiştir.

Burgu hikâyesinde kadın evlendiği ilk gece terk edilir. Rıza ise takıntılıdır. Evliliğini yanlış bir anlaşmanın üzerine kurmuş ve ilk gecesinde terk etmiştir.

Dayak hikâyesinde kadını “ehlileştirme” üzerinedir. Kamelya hayat kadınıdır. Nureddin Vecdi Kamelya'yı kendisine âşık etmek için “dayak”a başvurur. Bu hikâyede kadın ehlileştirilerek sahip olunacak bir nesne konumundadır. Nureddin Vecdi ise hırslı, elde etme amacıyla her yolu deneyen erkektir.

Dostlukları hikâyesinde erkek karakterlere yer verilmez. Kadınların dostluğunun diğer yönünü göstermek için ele almıştır. Bu hikâyede kadınlar dedikoducu ve kıskançtırlar.

Erkekler Arasında hikâyesi evlenince mutlu olacağını hayalini kuran erkeğin karısının kölesi olmasıyla sonuçlanır. Mutsuz erkek portresi çizilmiştir.

Ezâ-yı Saadet iki şairin diyaloglarından oluşan bu hikâyenin baş karakteri şairdir. Diğer erkek karakter ise Nejad'a hayat ve kadınlar hakkında öğütler verir.

Nejad evlenmek ister fakat Refik evliliğin saadet olmadığını dile getirir. Hikâyede çizilen kadın portresi ise âşık olunması gereken kadınların erkekten erkeğe giden kadınların olmasıdır. Bu tip kadınlarda vuslat olmayacağı için şair şiirlerinde bu aşk acısını işleyebilecektir. Evlenilen kadın “ruhsuz” olarak tanımlanır.

Fedakâr hikâyesinde Kamelya hayat kadınıdır. Tevfik Nejad hukuk öğrencisidir. Kamelya, Şahabeddin Süleyman’ın diğer hayat kadını kahramanlarından farklı değildir. Tevfik Nejad ise hayat kadını peşinde koşan erkek rolündedir. Kamelya’nın ihanetini bile duyduğu ihtiras dolayısıyla affeder.

İntikam hikâyesinde Ziya Vecdi bir miras yedi ve hayat kadını Marika’ya âşıktır.

Kadın Mükalemleri Şahabeddin Süleyman’ın sadece kadın kahramanlardan oluşan iki hikâyeden birisidir. Hayat ve hayatın karşısında kadın olmanın zorluğundan bahseden iki genç kızın bu hikâyesinde kimsesiz karakterlerin serzenişi ele alınmıştır.

Kamer evli iki çiftin şairane bir üslupla kıskançlığın anlatıldığı hikâyedir. Behiç şairdir. Semiha ise kocasını kamerden kıskanan genç kadın rolündedir. Kamer üzerinden şark ve garp kadını tasvirlerine yer verilir.

Kanun’da Nevvar Hanım, Macid Bey ve Hamid Bey’in cinayetin kanun ve cemiyet önündeki yeri irdelenir. Söz konusu yine aldatma üzerinedir. Hikâyede aldatan kadınların öldürülmesi ele alınır. Fakat bu kadınların öldürülme hadisesi değil Mücedded’in metresini öldürmesi Hamid’in de karısını öldürmesidir. Hikâyede kadın unsuru pasif konumdadır. Erkekler, cinayetleriyle cemiyet ve kanun önündeki konumlarıyla verilmiştir.

Karar-ı Nâ Tamam hikâyesindeki genç kadın karakter sevdiği olmasına rağmen bir başkasıyla evlendirilmesi hikâye edilmiştir. Buradaki kadın karakter ailesinin seçtiği adamla evleneceği için çaresiz bir genç kızdır.

Kül Makbule Hanım, Şükrü Bey’in dosyaları arasında Nahid Hanım’ın mektubunu bulmasıyla kocasını kıskanır. Makbule Hanım tercih edilen, evlenilen kadındır. Bahsi geçen Nahid Hanım ise eski aşk ve hayat kadını vasfını taşır.

Mücrim hikâyesi sefahat hayatına düşkün hukuk öğrencisinin birlikte olduğu hayat kadını Leyla'nın kendisini aldatması üzerine işlediği cinayetin savunması yapılır. Hikâyede aldatan kadının öldürülmesi ve öldüren sevgilinin kanunları sorgulayışı vardır.

Müntehab Hikâyeler yine Şahabeddin Süleyman'ın kadınların peşinden koşan erkek figürü resmedilir. Evlenmek üzere olan kahraman ilk aşkıdan başlayarak evlendiği zamana kadar hayatındaki kadınları sıralar. İlk aşkı masum bir çocukluk aşkıdır. Hale ayrılmak zorunda olduğu sevgilidir. Daha sonra devreye hayat kadınları girer. Bu hayattan bıktığı için evlenir. Sefahat ve aşk hayatından kurtulmak için erkek kahraman evlenmeyi seçer. Aşk hayatında kadınların yeri arayıştır.

Menekşe-Çiçek hikâyesinde âşık çiçekçi çocuktur. Âşık solmuş bir çiçekken sevgili taze menekşedir. Hikâyede aşkın mutluluk getirmeyeceği vurgulanır. Erkek ve kadın ruhi portresinde daha ziyade aşkın portesi çizilmiştir.

Yeni İzdivaçlar hikâyesi evlenen çiftin gerdek gecesi ve onun üç ay sonraki zamanı ele alınmıştır. Zevce ilk gece karısına verdiği öğütler evliliğin reçetesi değil kendi mutluluğudur. Zevce ise bu “erkeğin reçetesini” kendi hayatına uygular. Zevce aldatan kadın Zevce aldatılan kocadır. Fakat aldatılmanın yolunu açan ilk gece verilen reçetedir.

Yazarın hikâyelerdeki kadın ve erkek ruhi portrelerini özetlersek aldatan kadınlar, hayat kadınları hikâyelerin ana konusudur. Öldürülen kadınlar aldattıkları için hikâyelerdeki cinayet işleyen erkek kahramanların gerek cemiyet gerekse kanun önünde durumu ele alınır. Aşk ve haz arasındaki ince çizgide yer alan kadın erkek ilişkileri aslında erkek kahramanların arayışından kaynaklıdır. Erkek karakterlerde işi, mesleği maddi durumu belirtilirken kadın karakterlerin evli veya hayat kadınları olduğu vurgulanır. Genel bir bakışla erkek karakterler Şahabeddin Süleyman'ın hikâyelerinde özne konumundayken kadın karakterler bu özneleri harekete geçiren, mutsuz, suçlu konumuna düşüren nesneler konumundadır. Erkek ve kadın karakterlerin özellikleri hiçbirisi hayat karşısında kendisini gerçekleştirememiştir.

Şahabeddin Süleyman'ın hikâye karakterlerinin ortak noktası hayatta mutsuz olmalarıdır. Aşkta, evlilikte, arkadaşlıkta mutsuz kahramanlar vardır. Hikâyelerdeki

sefahat hayatının anlatılışında kahramanların pişmanlık duygusu yoktur. Şahabeddin Süleyman realist bakış açısıyla yaklaşarak aşk ve sefahat hayatının gerçekçi yönünü ortaya koymuştur. Ders verme, ahlaki olarak yargılama peşinde değildir. Bahsedilen kadınların fiziki portreleri benzediği kadar hayattaki rolleri de örtüşmektedir. Hikâyelerde âşık olunacak, peşinden koşulacak kadın daima hafif kadınlardır. Bu aşkta vuslat olmayacağı için erkek karakterler kavuşmak için çaba verirler.

Hikâyelerde dikkat çeken diğer unsur ise evliliktir. “Saadet” hikâyesi evlatlarının mutluluğunu düşleyen anne babanın ölümüne sebep olur. “Karar-ı Nâ-Tamam” hikâyesinde ise kadın karakter sevdiği varken başka bir adamla evlendirilmesi anlatılır. Bu iki hikâyede yazar “aşk”sız evliliğin mutsuz insanları nasıl inşa ettiğini resmeder. Bir bakıma görücü usulü evliliğin eleştirisi olarak okunabilir. “Kamer” ve “Kül” hikâyesi kıskançlık üzerine kurgulanmıştır. Yazar evliliğe farklı perspektiften baktığı “Yeni İzdivaçlar” hikâyesinde karı kocanın sınırlarının olmayışı eleştirilir.

Para hikâyelerdeki araçtır. Sevdiği hayat kadınlarını elde tutmanın tek imkânı para unsurudur. Kadını erkeğe bağlayan para erkeklerin hem çilesi hem gücü olur. “İntikam” paranın gücü, kadını elde tutma, “para kadını”nı cezalandırma hikâyesidir. Parayı güç veya hayatındaki kadını elde tutmak için kullanan erkekler mirasyedi özelliğini taşımaktadır.

Şahabeddin Bey’in hikâyelerinde cinsellik örtülüdür. Okuyucuya “bûse” ifadesiyle hissettirilir. Erkeklerin hayat kadınlarıyla olan ilişkileri saf aşk yerine ihtiras duymaları şeklindedir. Nitekim bu aşklar hikâyenin sonunda biter. Cinselliğin hissettirildiği Fedâkar hikâyesi erkek ve kadının birbirine olan tutkusu şu satırlarda yerini alır: “İlk nazarla bende ona karşı şûh, taşkın bir temâyül uyandığı gibi onun gözlerinde de harîs, aç, şikârını bulmuş, vahşi bir hayvan şulesi yandı. Bir dakika da ezelden beri kalplerimize konulmuş âşnâlık mumları tutuştu, birbirini selamladı. Bazen sokaklarda, köşe başlarını dönerken iki bir vücudun, bir erkekle bir kadının birdenbire tevakkuf ettiğini, birbirlerini tanımadıkları halde yiyecek, öldürecek gibi bakındıklarını, hatta hafif hafif titrediklerini ve sonra cemiyetin edep ve hayâ kanunlarını tabiatıyla kucaklaşmadan, öpüşmeden, çekilip gittiklerini gördünüz mü? Görmediyseniz ben size söyleyeyim, bunlar hilkat tarafından aşk için birbirine mevdû’

mevcudiyetlerdir, ne yazıktır ki... Ekseriyâ onlara yollarda, tanıdığımız, ruhen tanımadıkları erkeklerin kollarında tesadüf ederiz, bulduk buluştuk gibi bir tereddüt, bir zevk saniyesi geçirdikten sonra birer gölgeye müşabih. Bir daha buluşmamak, görüşmemek üzere ayrılır, gideriz...” Kamer hikâyesinin sonu “Şükrü perdeleri kapatır. Karanlık...” ifadesiyle biter. Buradaki birliktelik okuyucuya hissettirilir.

Şahabeddin Süleyman’ın hikâyelerinde otobiyografik izine tesadüf etmek mümkündür. Kamer hikâyesinde Şükrü Behiç’in Resimli Kitap’ta şiir yazması ile Şahabeddin Süleyman’ın bu hikâyeyi Resimli Kitap’ta yazması örtüşmektedir. Aradaki fark Şahabeddin Süleyman hiç şiir yazmamıştır. Diğer otobiyografik unsura Avdet hikâyesinde rastlarız. Yazarın evlenmeden önce birlikte olduğu Anjel’i adını bile değiştirmeden hikâyeye birebir almıştır. Hikâye ve gerçek hayatta Anjel hayat kadını, terk edilmiş sevgilidir. Hikâyenin yazılış tarihi ile yazarın evlendiği tarih birbiriyle uyuşmasa da yazarın hayatının özetidir. Avdet hikâyesi 1909’da yayımlanır. Şahabeddin Süleyman’ın evliliği ise 1914 tarihlerine denk gelir. Hikâyedeki ve gerçek hayattaki evlilikte kahraman varlıklı bir kadınla evlenir. Şahabeddin Süleyman’ın aşk hakkındaki düşünceleri ile hikâye kahramanlarının aşka bakış açıları örtüşmektedir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu dostu Şahabeddin Süleyman’ın aşka bakışını hatıralarında şöyle aktarır: “Benim ona kapılışımın sebebi romanesk aşkın en güzel, en ince tahlilini yapmış olmasıdır. Oysa Şahabeddin Süleyman birçok şeyler gibi aşka da inanmazdı. Daha doğrusu aşka inanmadığını söyler ve yazardı. Freud’da bir tek satır okumamıştı ve “libido” nazariyesi hakkında hiçbir bilgisi yoktu ama, insandaki bütün manevi değerlerin ye yüksek telakki ettiğimiz bütün hislerin kaynağını cinsî güdülerden aramakta büyük zevk duyardı. Bu bakımdan onca, bülbüllerin çiftleşme mevsimindeki şakımaları ne ise, şairlerin aşk şiirleri de oydu.”³² Hikâye kahramanlarının hayat kadınlarının peşinden koşmasını Şahabeddin Süleyman’ın aşka bakış açısıyla doğru orantılı olduğunu söylemek mümkündür.

II. Abdülhamid devrini konu alanların özellikleri sürgüne yollanan karakterler, görevinden azledilenler rejimin baskısından kaçan karakterlerden oluşur. Rejimle çatışmanın yanı sıra jurnal, Yıldız’ın baskısı, sürgün, hapis hayatı ve rejimden kaçış ele alınmıştır.

³² Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2017, s.23.

Kanun ve cemiyetin işlenişi Şahabeddin Süleyman'ın “Kanun”, “Mücrim”, “Aziz Katil”, “Hüseyin Veli Efendi”, “Eşkîya”, “İstintak” hikâyelerinde irdelenir. “Hüseyin Veli Efendi” hikâyesinde zeki ve dürüst memurun toplum tarafından dışlanması ele alınır. Eşkîya ve İstintak hikâyelerinde ise kanunun işleyişinin yetersiz kaldığı vurgulanır. Mücrim ve Kanun hikâyesinde insanların yaşadığı durumlar karşısındaki kanunların işleyişe karşı çıkma hadisesi mevcuttur.

“Üslup: Çoğunlukla (Şiddet, arzu ve) ihtiras ifade eden kelimelere yer vermiş ve bilhassa bu kelimeleri tekrarlıyarak düşüncelerdeki ısrarı belirtmeye çalışmıştır. Bu kelimeler şunlardır: Kuvvet, şüh, sehhar, kin, fahişe, dudak, bûse, râşe, sevmek, hüsn, lerze, zehir, buhran, elem, cinayet, para, ihanet.”³³

Yazarın hikâyelerinden hareketle ele alınması gereken diğer bir unsur Baudelaire etkisidir. Charles- Pierre Baudelaire³⁴ 9 Nisan 1821’de Fransa’da doğmuştur. Sembolizmin kurucusu sayılan Baudelaire yalnız Fransa’nın değil bütün dünyayı şiirleri ve yaşayışıyla etkilemiştir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu Şahabeddin Süleyman için “kara bohem” ifadesini kullanmaktadır. Fransız edebiyatının bohemi ise şüphesiz Baudelaire’dir. Şahabeddin Bey’in bibliografyasında Garp Çiçekleri tercümesiyle görülür. Fakat yazar tercümeleriyle kalmaz şairin imge dünyasını hikâyelerine taşımıştır. Fransız şairin kadın, içki, şehvet, umumhaneler, metresler, mirasyedilik, dünyevi hazların peşinde koşmak ve böyle bir düşük ahlakı benimsemek Şahabeddin Bey’in hikâye dünyasını oluşturmaktadır. “Çıkamaz Sokak” piyesinde ele alınan sevicilik Türk toplum ahlakına aykırı görünürken yazarın olaylara bakış açısını gözler önüne sermektedir. Hikâyelerde ise Baudelaire ile Şahabeddin Süleyman’ın kurgu dünyası hayat kadınları, umumhaneler, içki ve kadına bakış birebir örtüşmektedir. Tekellümî hikâyelerde Fransız şairin izleri rahatlıkla okunmaktadır. Mükâfât hikâyesinde ise süfli lezzetlerden ziyade Baudelaire’in spleen’ine işaret etmektedir. Muallim gece karanlığında hissettiği sıkıntıyı şairin ismini açıkça zikreder. “Ben benden ve ondan korkuyordum. Kalbimde Baudelaire, Verlaine gibi mübdîlere münkirlerin isâle istedikleri zehr-i nisyân yahûd zehir-i tegâfûl gibi bî-hareket, pür-

³³ Mehmet Öztürk, Şahabeddin Süleyman’ın Küçük Hikâyeleri, Mensur Şiirleri ve Fantazileri, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezuniyet tezi, Türkiyat Enstitüsü, tez nr.5036, İstanbul, 1966-1967.

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: Ali İhsan Kolcu, Albatros’un Gölgesi -Baudelaire’in Türk Şiiri Tesiri Üzerine Bir İnceleme, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.

sıklet, yalnız bu medfen infi'âlin duvarlarında münkesir hıçkırıyordu.” Hikâyede seçilen kelimeler bile şairin imge dünyasını oluştururken ele aldığı karamsar kelimelerdir. Yukarıda değindiğimiz gibi hikâye yazarının üslubunda şiddet ve ihtirası anımsatan kelimeler yine Fransız şairinin şiirlerindeki kelimeleri hatırlatmaktadır. Şahabeddin Süleyman’da Baudelaire etkisi şiir çevirisiyle kalmayarak şairin imge dünyasını hikâyesine taşımıştır.

1.1.3.ESERLERİ

1.1.3.1. Kitapları

1. Rehber-i Erib Kemâl -Bir Muallimin Şakirdlerine Dersleri (Brunot’dan terc. ve adapte), Necm-i İstikbal Mat., İstanbul, 1328. (Üç cilt halinde olan bu eser II. C. Matbaa-i Kader, III. C. Müşterekü’l-menfaa-i Osmanî matbaasında basılmıştır.)
2. Fırtına, Fecr-i Âti kitabı, Tanin Mat., İstanbul, 1326.
3. Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye, Sancakyan mat., İstanbul, 1328.
4. Abdülhak Hâmid, -Hayatı ve Sanatkâr, “Tenkidât-ı Edebiye” serisi, kitap:2 Cihan mat., İstanbul, 1329.
5. Sanat-ı Tahrir ve Edebiyat, Tefeyyüz Ktb., Araks mat., İstanbul 1329.
6. Aşk-Nesayık-ı Aşeren (Emile Faguet’dan terc.) Külliyyatı Kütübhanesi-i Mümtaz, İstanbul 1327.
7. Çıkamaz Sokak, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1329.
8. Ben...Başka! ve Kırık Mahfaza, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1329.
9. Meşrutiyetde Terbiye-i Etfâl I. Kısım, (Köprülüzâde MEhmed Fuad ile), Necm-i İstikbal Mat., 1327/1330.
10. Resimli Muhtatafât I. Kanaat Kitabevi ve mat., İstanbul 1329.
11. Malumat-ı Edebiye, (Köprülüzâde Mehmed Fuad ile), Kanaat Kitabevi ve mat., İstanbul, 1330.

12. Osmanlılıkda Vâhime-i Mes'ûliyet, Cemiyet Kitabevi Keteon Bedrosyan mat., 1330-1331.

1.1.3.2. Dergi ve Gazetelerdeki Kalem Tecrübeleri

1.1.3.1.Hikâye

- “...?”, *Servet-i Fünûn Mc.*, nr.966, 26 Teşrin-i Sâni 1325 (9 Aralık 1909), s.59-60.
- “Ânât-ı Ruhiye”, *Büyük Duygu Mc.*, nr.10, 7 Ağustos 1329 (18 Ağustos 1913), s.212-217.
- “Avdet I-II”, *Musavver Eşref Mc.*, nr.2 (28), 10 Eylül 1925 (23 Eylül 1909), s.13-15./nr. 3 (29), 17 Eylül 1925 (30 Eylül 1909), s.12-13.
- “Aziz Katil”, *Resimli Kitap Mc.*, nr.13, Teşrin-i Evvel 1325(Ekim/Kasım 1909), s.56-63.
- “Bir Elbise I-II”, *Şehbal Mc.*, nr.57, 15 Temmuz 1328 (28 Temmuz 1912), s.174-175./nr.58, 1 Ağustos 1328 (14 Ağustos 1912), s.198-199.
- “Bir Firârî”, *Sabah Gz.*, nr.8580, 23 Temmuz 1329 (5 Ağustos 1913), s.3.
- “Bir Kumarhane ve Bir Kadın”, *Sabah Gz.*, nr.8591, 3 Ağustos 1329 (16 Ağustos 1913), s.3.
- “Bir Küçük Çocuğun Hasbihali”, *İzmir Gz.*, nr.44 (388), 18 Kânûn-ı evvel 1320 (31 Aralık 1904), s.6-7.
- “Bir Muaşaka I-II”, *Şehbal Mc.*, nr.51, 15 Nisan 1328 (28 Nisan 1912), s.44-45./nr.52, 1 Mayıs 1328 (14 Mayıs 1912), s.76-77.
- “Bir Ses”, *Rûbab Mc.*, nr.73-74, 26 Ağustos 1329 (8 Eylül 1913), s.416-419.
- “Bir Tahlil”, *Servet-i Fünûn Mc.*, nr.1005, 26 Ağustos 1326 (8 Eylül 1910), s. 293-295.
- “Bir Tecrübe”, *İzmir Gz.*, nr.31(375), 4 Eylül 1320 (17 Eylül 1904), s.5-7.
- “Burgu”, *Servet-i Fünûn Mc.*, nr.976, 4 Şubat 1325 (17 Şubat 1910), s.213,216-218.
- “Çocuk Taharrisi”, *Donanma Mc.*, nr.

- “Dayak I-II”, *Servet-i Fünûn Mc.*, nr.1073, 15 Kânûn-ı Evvel 1327 (28 Aralık 1911), s.152-156./nr.1074, 22 Kânûn-ı Evvel 1327 (4 Ocak 1912), s.116-117.
- “Derebeyi”, *Musavver Eşref Mc.*, c.2, nr.39, 30 Temmuz 1325(12 Ağustos 1909), s. 480-482.
- “Dostlukları”, *Servet-i Fünûn Mc.*, nr.1026, 19 Kânûn-ı Sâni 1326 (1 Şubat 1911), s.276-279
- “Erkekler Arasında”, *Rûbab Mc.*, nr.55, 11 Nisan 1329 (24 Nisan 1913), s. 182-186.
- “Eşkıya”, *Sabah Gz.*, nr.8582, 25 Temmuz 1329 (7 Ağustos 1913), s.3.
- “Ezâ-yı Saadet”, *Servet-i Fünûn Mc.*, nr.1032, 4 Mart 1327 (17 Mart 1911), s.417-420.
- “Fedâkâr”, *Rûbab Mc.*, nr.12-13, 12 Nisan 1328 (25 Nisan 1912), s.122-128.
- “Hüseyin Veli Efendi I-II-II-IV-V”, *Donanma Mc.*, nr.20, Teşrin-i Evvel 1327 (Ekim/Kasım 1911), s.1835-1840./nr.22, Kânûn-ı Evvel 1327 (Aralık/Ocak), s.2031-2032./nr.23-24, Kânûn-ı Sâni-Şubat 1328 (Ocak-Şubat/Mart 1328), s.2127-2128./nr.3-27, Mayıs 328 (Mayıs/Haziran 1912), s.137-138./nr.4-28, Haziran/Temmuz 328 (Haziran/Temmuz 1912), s.186-187.
- “İhtiyârî Dilenme” *İzmir Gz.*, nr.32(376), 11 Eylül 1320 (24 Eylül 1904), s.5-7.
- “İntikam”, *Şiir ve Tefekkür Mc.*, nr.1, 20 Ağustos 1325 (2 Eylül 1909), s. 14-16;
- “İstintak”, *Sabah Gz.*, nr. 8587, 30 Temmuz 1329 (12 Ağustos 1913), s.3.
- “Kadın Mükalemeleri”, *İzmir Gz.*, nr.3 (401), 8 Kânûn-ı Sâni 1320 (21 Ocak 1905), s.6-7.
- “Kamer”, *Resimli Kitap Mc.*, nr.8, Mayıs 1325(Mayıs/Haziran 1909), s.796-800.
- “Kanun”, *Musavver Muhit Mc.*, c.2, nr. 38, 23 Temmuz 1325(5 Ağustos 1909), s.457-465.
- “Karar-ı Nâ Tamam”, *İzmir Gz.*, nr.37(381), 16 Teşrin-i evvel 1320 (29 Ekim 1904), s.6-7.
- “Karikatürüm”, *İzmir Gz.*, nr.27(371), 7 Ağustos 1320 (20 Ağustos 1904), s.6-7.

- “Kül”, *Servet-i Fünûn Mc.*, nr.978, 18 Şubat 1325 (3 Mart 1910), s.247-251.
- “Mahbeste Yemek Grevi”, *Sabah Gz.*, nr. 8583, 26 Temmuz 1329 (8 Ağustos 1913), s.3.
- “Muallim”, *Süha Mc.*, nr. 1, 19 Haziran 1335 (19 Haziran 1919), s. 6-8.
- “Mücrim”, *Rûbab Mc.*, nr.44, 24 Kânûn-ı Sâni 1328(6 Şubat 1913), s.12-16.
- “Mükâfât”, *Nevsal-i Millî*, 1330, 151-152.
- “Menekşe-Çiçek”, *İzmir Gz.*, nr.23 (363), 10 Temmuz 1320 (23 Temmuz 1904), s.6-7.
- “Tasvir-i İzdivaç”, *İzmir Gz.*, nr.29 (373), 21 Ağustos 1320 (3 Eylül 1904), s.6-7.
- “Müntehab Hikâyeler”, *İzmir Gz.*, nr.25(369),24 Temmuz 1320 (9 Ağustos 1904), s.6-7.
- “Nazar Düşkünleri”, *Sabah Gz.*, nr.8579, 22 Temmuz 1329 (4 Ağustos 1913), s.3.
- “Rıhtım”, *Sabah Gz.*, nr.8590, 2 Ağustos 1329 (15 Ağustos 1913), s.3.
- “Saâdet”, *İzmir Gz.*, nr.18(362), 29 Mayıs 1320 (11 Haziran 11904), s.7.
- “Sahte Firarîler”, *Sabah Gz.*, nr.8584, 27 Temmuz 1329 (9 Ağustos 1913), s.3
- “Şairiyet Sıkıntıları” *İzmir Gz.*, nr.38(382), 23 Teşrin-i evvel 1320 (5 Kasım 1904), s. 6-7.
- “Yeni İzdivaçlar”, *Piyano Mc.*, nr.12, 1 Teşrin-i Sâni 1326 (14 Kasım 1910), s.147.

1.1.3.2.Tiyatro

“Kırık Mahfaza”, (Yakup Kadri’ye ithaf edilmiştir. Mecmuada “tekellümî hikâye” başlığı altında verilmiştir. Kadın erkek ilişkisi hakkındadır.), *Musavver Hâle Mc.*, nr.2, Kânûn-ı Sâî 1325 (Ocak/Şubat 1910), s.10-15.

“Çıkmaz Sokak I”, (Seviciliğini ele almıştır. Tiyatronun birinci perdesi, on iki meclisten oluşmaktadır.), *Resimli Kitap*, nr.9, Haziran 1325(Haziran/Temmuz 1909), s. 944-957.

“Çıkmaz Sokak II”, (Tiyatronun ikinci perdesidir. On bir meclisten oluşmaktadır.), *Resimli Kitap*, nr.10, 10 Temmuz 1325 (23 Temmuz 1909), s. 1047-1054.

“Çıkmaz Sokak III”, (Tiyatronun üçüncü perdesidir. On bir meclisten oluşmaktadır.), *Resimli Kitap*, nr.11, Ağustos 1325 (Ağustos/Eylül 1909), s. 1166-1180.[210]

“Kösem Sultan”, (Şahabeddin Süleyman’ın Tahsin Nahid’le kaleme aldığı bu piyes iki perdeden oluşmaktadır.), *Rûbab*, nr.12-13, 24-25, s.133-136, 270-277.

1.1.3.3. Fantezi

“Gölgeler ve Hakikatlerden”, (Yıldız Sarayı hakkındadır. Yazar, Yıldız Sarayı’nın müzeleşmemesi gerektiğinden ve geçmişinden yakınmaktadır.) *Jale*, nr.1, 12 Teşrin-i Sâni 1325 (25 Kasım 1909), s. 4.

“Gölgeler ve Hakikatlerden –Muamma-yı Zalim-”, (Evlilik hakkında kaleme alınmıştır.), *Mahâsin*, nr.10, Eylül 1325 (Eylül/Ekim 1909), s.717-719.

“Gölgeler ve Hakikatler”, (Kadınların güzellik unsurlarının Meşrutiyet dönemi ve Meşrutiyet sonrasını kıyaslaması ele alınmıştır.), *Mahâsin*, nr.12, Teşrin-i Sâni 1325 (Kasım/Aralık 1909), s.858-859.

“Gölgeler ve Hakikatlerden –Fantezi-”, (Ferrer’in³⁵ ölümlüyle beraber hayatta hak ve adaletin olmadığını dile getirmiştir.) *Musevver Erganûn Mc.*, nr.1, 15 Teşrin-i Evvel 1327 (28 Ekim 1911), s.8-10.

“Küçük Mevzular – Yalanları-”, (Kadınlar hakkındadır.), *Musavver Eşref*, nr.25, 20 Ağustos 1325 (2 Eylül 1909), s. 4.

“Gölgeler ve Hakikatler I”, (Geçmiş zaman ve yazarın yaşadığı dönemdeki kadın güzelliği, hareketleri karşılaştırılmıştır.), *Resimli Kitap*, nr.9, Haziran 1325 (Haziran/Temmuz 1909), s. 944-957.

“Gölgeler ve Hakikatler II”, (Abdülhamit ve onun yönetimi hakkındadır.), *Resimli Kitap*, nr.15, 10 Temmuz 1325 (23 Temmuz 1909), s. 944-957.

“Gölgeler ve Hakikatler III”, (Refik Hâlid’e ithaf edilmiştir. Şair arkadaşının gönderdiği intihar mektubunu ve bu mektubun sanat üzerindeki düşüncelerine yer verilmiştir.), *Resimli Kitap*, nr.16, Ağustos 1325 (Ağustos/Eylül 1909), s. 1135-1138.

“Gölgeler ve Hakikatler’den VII”, (Bir kadına yazdığı mektuplar yer almaktadır.), *Servet-i Fünûn*, nr.1003, 12 Ağustos 1326 (25 Ağustos 1910), s.259-261.

“Gölgeler ve Hakikatler’den IX”, *Servet-i Fünûn*, nr.1099, (Yazarın kadına bakışı ele alınmıştır.), 14 Haziran 1328 (27 Haziran 1912), s.193-194.

³⁵ İspanyol ihtilalci.

1.1.3.4. Mensur Şiir

“Küçük Mevzular”, (Anjel’e ithaf edilmiştir. Kadın güzelliğinden bahseden yazar bu güzelliğin Anjel’e ait olduğunu dile getirir ve Anjel’in hayat kadını olmasından yakınır.), *11 Temmuz Gz.*, nr.3, 10 Ağustos 1324 (23 Ağustos 1908), s.11. [Resimli İstanbul’la aynı.]

“Ufulünden Sonra, (S. (sin) Süleyman imzasıyla ele alınan bu yazıyı yazar babasının ruhuna ithaf etmiştir. Babasının ölümünün ardından yaşadığı hüznü dile getirilmiştir.), *Büyük Duygu*, nr.1, 2 Mart 1329 (15 Mart 1913), s.10.

“Fırar”, (Sefahat hayatı hakkındadır.), *Hak Gz. İ.*, nr.10, 22 Haziran 1328 (5 Temmuz 1912), s.3.

“Sûr Nây”, (Ele alınan bu mensur şiir “Şakirdlerim Dârülmuallimîn Efendilerine” ithafı bulunmaktadır. Osmanlı’nın kurucusu Osman Bey’den başlayarak savaşlardaki kahramanlık övülmüştür.), *İctihad*, nr.109, 5 Haziran 1330 (18 Haziran 1914), s.162-163.

“Manto”, (Andreator’a ithaf edilmiştir. Aşk hakkındadır.), *Musavver Eşref*, nr. 6 (32), 8 Teşrin-i Evvel 1925(21 Ekim 1909), s.7.

“Câmekânlar”, (Ferdî konular ele alınmıştır. Mensur şiir, üç başlık altında ilerlemektedir: Hüsünleri, Şaibeleri, İthaf), *Musavver Eşref*, nr.23, 6 Ağustos 1325 (19 Ağustos 1909), s. 3.

“Dedelerim – Babama-”, (Yazar babasına ithaf ettiği bu mensur şiirde dedeleri -atalarını- yâd eder. Babasına seslenerek yazısını sonlandırmaktadır.), *Musavver Eşref*, nr.24, 14 Ağustos 1325 (27 Ağustos 1909), s. 3-4

“Küçük Mevzular – Yalanları-”, (Kadınlar hakkındadır.), *Musavver Eşref*, nr.25, 20 Ağustos 1325 (2 Eylül 1909), s. 4.

“Fakat... Korkar”, (Aşk hakkındadır.), *Musavver Eşref*, nr.26, 27 Ağustos 1925 (9 Eylül 1909), s.5-6.

“Üç Sene”, (Aşk ve eğlence hayatı hakkındadır.), *Rübab*, nr.34, 30 Ağustos 1328 (12 Eylül 1912), s.386,388,390-391,393-394./ nr.38, 27 Eylül 1328 (10 Ekim 1912),

s.434-435, 439,442-443./ nr.42, 15 Teşrin-i Sâni 1328(28 Kasım 1912), s.30-35./ nr.43, 13 Kânûn-ı evvel 1328 (26 Aralık 1912), s.39, 42-44, 47./ nr.47, 14 Şubat 1328 (27 Şubat 1913), s.56, 58-60, 63-64.

“Hareket-i Edebiye – Edebiyat ve Fen”, (Jean Marie Guyau’nün “Mesâil-i Bedîi kitabından yazının açıklaması yapılmıştır.), *Rûbab*, nr.38, 27 Eylül 1328 (10 Ekim 1912), s.435,440.

“Göl”, (Kadınıma ithafı bulunmaktadır. Romantik bir göl tasviri resmedilmiştir., *Rûbab*, nr.72, 8 Ağustos 1329 (21 Ağustos 1913), s.378.

“Gül”, (Kadınıma ithafı bulunmaktadır. Aşk hakkındadır.), *Rûbab*, nr.73-74, 26 Ağustos 1329 (8 Eylül 1913), s.415.

“Korku”, (1329-1330 İstanbul Sultanisi son sınıf efendilerine ithaf edilmiştir. İstanbul’un ahvali hakkında düşüncelerini dile getirmiştir.), *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.2, 2 Mart 1330 (15 Mart 1910), s. 19.

“Mi’ad”, (Refika-i mukadderime ithafı bulunmaktadır. Aşk hakkındadır.) *Servet-i Fünûn*, nr.992, 27 Mayıs 1326 (9 Haziran 1910), s.51.

“Heykel”, (Anjel’e ithaf edilmiştir. Eski aşkı Anjel’i hayatına giren diğer kadınlardan daha çok sevdiğini ve aşkının acısını dile getirmektedir.), *Servet-i Fünûn*, nr.994, 1 Haziran 1326 (14 Haziran 1910), s.87.

“Kin”, (Şahabeddin Süleyman, kitaplardaki gerçek hayatla buluştuğu noktadaki hayal kırıklığını dile getirmiştir.) *Servet-i Fünûn*, nr.1008, 16 Eylül 1326 (29 Eylül 1910), s.339-340.

“Gurur”, (Aşk teması üzerine kurulmuştur.), *Servet-i Fünûn*, nr.1018, 25 Teşrin-i Evvel 1326 (7 Kasım 1910), s.78-79.

“Bir Mukabele”, (Fuzuli’ye ithaf edilmiştir. Zenginlerin “sefil” hayatı üzerine yazılmıştır.), *Servet-i Fünûn*, nr.1090, 12 Nisan 1928 (25 Nisan 1912), s.193-194.

1.1.3.5. Makale

- “Mesele-i Tenkit”, (Tenkit meselesinin anlaşılmadığı anlatılmaktadır. Bunun sebebi ise diğer türler gibi tenkit kültürünün “ithal” edilmesi olduğunu söylemektedir.), *Büyük Duygu*, nr.5, 25 Nisan 1329 (8 Mayıs 1913), s.66-68.
- “Din ve Şiir”, (Din ve edebiyat ilişkisi irdelendikten sonra dinin olduğu andan itibaren şiirinde olduğu tezini ortaya koymuştur.), *Büyük Duygu*, nr.9, 20 Haziran 1329 (3 Temmuz 1913), s. 131-133.
- “Yeni Bir Halet-i Ruhiye”, (Sanatın ebedi olduğunu dile getiren yazar her yeni sanatçının kendi hayatından parça katıp ilerleyeceğini dile getirmiştir.), *Büyük Duygu*, nr.14, 24 Temmuz 1329 (6 Ağustos 1913), s.229-231.
- “Sultan Cem I”, (Cem Sultan’ın 1460’tan 1481’e kadar hayatı ele alınmıştır.), *İctihad*, nr.106, 15 Mayıs 1330 (28 Mayıs 1914), s.103-105.
- “Sultan Cem II”, (14 Mayıs 1481’den Ağustos 1482’ye kadar hayatı ele alınmıştır.), *İctihad*, nr.107, 22 Mayıs 1330 (4 Haziran 1914), s.121-125.
- “Sultan Cem III”, (1482 senesinin Temmuz ayından 6 Şubat’a senesinin kadar hayatı), *İctihad*, nr.109, 5 Haziran 1330 (18 Haziran 1914), s.167-172.
- “Sultan Cem V”, (6 Şubat 1483 senesinden 12 Şubat 1489’a kadar hayatı.), *İctihad*, nr.110, 12 Haziran 1330 (25 Haziran 1914), s.181-185.
- “Sultan Cem VI”, (12 Şubat 1489’dan 27 Mart 1495’e kadar hayatı.), *İctihad*, nr.112, 26 Haziran 1330 (9 Temmuz 1914), s.221-225.
- “İdman-ı Beden Hakkında”, (Hayatın koşturması ve “hayat harekettir” sloganı ele alınmıştır. Sehven “Refik” imzasıyla gazete sütunun yerini almıştır.), *İzmir Gz.*, nr.34 (378) 25 Eylül 1320 (8 Ekim 1904), s.6-7.
- “Şuun-ı Fenniye ve Medeniye: Humz-ı Karbon ile Tesemmüât”, (Karbon zehirlenmesi hadisesi ele alınmıştır. Ş. İmzası bulunmaktadır.), *İzmir Gz.*, nr.7(407) 26 Şubat 1320 (11 Mart 1905), s4-5.

- “Ekrem Bey I”, (Recaizade Mahmud Ekrem’in çağdaşları arasındaki farkları dile getirildiği gibi eserleri de ele alınmıştır.), *Donanma*, nr.21 Teşrin-i Evvel 1327 (Ekim/Kasım 1911), s. 1906-1911.[20]
- “Ekrem Bey II”, (Ekrem Bey’in “En güzel eserler onlardır ki okunduktan sonra insanı bir müddet düşündürmeye mecbur eder.” Sözünün mahiyetini eserleriyle açıklamıştır.), *Donanma*, nr.23-24, Kânûn-ı Sâni-Şubat 1328 (Ocak-Şubat/Mart 1328), s.2110-2113[31]
- “Ekrem Bey III”, (Ekrem Bey II yazısının devamı niteliğindedir.), *Donanma*, nr.2-26, Nisan 1328(Nisan/Mayıs 1912), s.86-87.
- “Tetkikât-i Temaşa”, (Tiyatronun halk üzerinde etkisi, sahnelerde işlenecek konular ele alınmıştır.), *Musavver Hâle*, nr.3, Şubat 1325(Şubat/Mart 1910), s.20-23.[48-49]
- “Tahassüsüm”, (Kanun-i Esasi’nin gazetede ki ilanını öğrendiğinde duygularını dile getirmiştir.), c.2, *Musavver Muhit*, nr. 36-37, 10 Temmuz 1325 (23 Temmuz 1909), s.431-432.
- “Edebiyatta Hakikat ve Hayal”, (Hakikat ve hayal fikrinin edebi eserlere yansımaları dile getirmiştir.), *Resimli Kitap*, nr.47, Şubat/Mart 1329 (Şubat/Mart 1913), s. 843-847.
- “Maarif Cemiyetleri”, (Osmanlı Maarif Cemiyetinin 13 Teşrin-i Evvel Galatasaray sultanisinin konferans salonunda Şahabeddin Süleyman okuduğu metinden hareketle Maarif Cemiyetleri hakkındaki düşünceleri dile getirilmiştir.), *Resimli Kitap*, nr.51, Teşrin-i Evvel-Şubat 1329 (Ekim-Şubat 1913), s. 426-431
- “Şiir”, (Şiirin tam anlamıyla anlaşılmadığını ve şairliğin vasıfları dile getirilmiştir.), *Resimli Kitap*, nr.48, 1 Temmuz 1329 (14 Temmuz 1913), s.904-909, 912-91.
- “Rûbab’ın Cevabı” Huzurunda, (Tevfik Fikret’in “Rûbab’ın Cevabı” adlı eseri eserden örneklerle tanıtılmaktadır.), *Rûbab*, nr.2, 2 Şubat 1927 (15 Şubat 1912), s.9-10.
- “Hareket-i Edebiye –Mâye-i Hâricî-”, (Edebiyatta diğer milletlerden etkilenmesini dile getiren yazar millî ve şahsî unsurları kaybetmeden yapılması gerektiğini dile getirmektedir.), *Rûbab*, nr.6, 1 Mart 1328 (14 Mart 1912), s.42-43.

- “Vazife-i Şebâb”, (Gençlerin vazifesinin yenilik için çalışması, üretmesi hakkın), *Rûbab*, nr.6, 1 Mart 1328 (14 Mart 1912), s.44-45.
- “Hareket-i Edebiye: Mesele-i Taklit”, (Taklit meselesinin kopyacılıktan ayrıldığını üzerine yeni şeyler inşa ederek sanat ortaya çıkacağı dile getirilmiştir.), *Rûbab*, nr.7, 8 Mart 1328 (21 Mart 1912), s.50-51.
- “Hareket-i Edebiye –San’atta Şahsiyet-”, (Şahsiyet sahibi olmanın edebiyattaki önemi ve üslubun şahsiyet olduğu izah edilmiştir.), *Rûbab*, nr.8, 15 Mart 1328 (28 Mart 1912), s. 58-59.
- “Sahaif-i Mensiye: Fuzûlî”, (Fuzûlî’nin sanatı ele alınmış ve şiirlerinden örnekler verilmiştir.), *Rûbab*, nr.10, 29 Mart 1328(11 Nisan 1912), s.82-84.
- “Hareket-i Edebiye –Kadın Ruhu-”, (Kadınlar hakkındadır.), *Rûbab*, nr.11, 5 Nisan 1328(18 Nisan1912), s.94-95.
- “Yegâne İstanbul Şairi”, (Şair Nedim’in şahsiyeti, şiirlerinden örnekleri verilmiştir.), *Rûbab*, nr.14, 19 Nisan 1328(2 Mayıs 1912), s.138-140.
- “Bir Heykel-i Sanat”, (Tiyatro oyuncusu Manakyan Efendi’nin hayatı ve sanatına yer verilmiştir.), *Rûbab*, nr.16, 3 Mayıs 1928 (16 Mayıs 1912), s.162-164.
- “Sahâif-i Mensiye: Nef’i: Şair-i Ahenk”, (Nef’i’nin sanatı ve şiirlerinden örnekler verilmiştir.), *Rûbab*, nr.17, 10 Mayıs 1328 (23 Mayıs 1912), s.174-177.
- “Eşref”, (Hiciv şairi Eşref’in ölümü üzerine yazılmıştır. Şair eşref’in hayatı, sanatı ve şiirlerinden örnekler verilmiştir.) *Rûbab*, nr.19, 24 Mayıs 1328(6 Haziran 1912), s.198-199.
- “Hayat-ı Temâşa”, (Lorya Bey’in “Beyoğlu Esrârı” piyesini garâbet yığını olarak niteleyen yazar, yazının devamında Hüseyin Kâmi’nin “Sabah-ı Hürriyet” ve Celâl Sâhir Bey’in “Masûm Katil” piyeslerini ele almıştır.), *Rûbab*, nr.31, 9 Ağustos 1328 (22 Ağustos 1912), s. 349-350.
- “Ebuzziyâ Tefvîk Bey”, (Ebuzziyâ Tefvîk Bey’in sanatı ele alınmıştır.), *Rûbab*, nr.44, 24 Kânûn-ı Sâni 1328(6 Şubat 1913), s.3-5.

- “Ali Nusret Bey”, (Ali Nusret Bey’in ölümüyle kaleme alınan bu yazı da edebî sanatı dile getirilmiştir.), *Rûbab*, nr.46, 7 Şubat 1328 (20 Şubat 1913), s.38-40.
- “Edebiyat, Vatan, Ahlâk”, (Edebiyatta vatan ve ahlâkın yerine, şair örnekleri verilerek izah edilmiştir.), *Rûbab*, nr.52, 21 Mart 1329(3 Nisan 1913) s.133-135.
- “Tabiat, San’at”, (Tabiat ve Sanat ilişkisini ele alan Şahabeddin Süleyman “sanat olmamış olsaydı tabiat ne hissedilir ne anlaşılırdı” ifadesine yer vermiştir.), *Rûbab*, nr.53, 28 Mart 1329(10 Nisan 1913), s.149-150.
- “Kadın Edebiyatı”, (Yirminci asırda kadın edebiyatının noksanlığı dile getirilmiştir.), *Rûbab*, nr.56, 18 Nisan 1329 (1 Mayıs 1913), s.199-200.
- “Âsâr-ı San’atta Zîştî”, (Hayatta güzel olmayan unsurların sanatta daha güzel olduğu ifade edilmiştir. İyi sanatın gücü ele alınmıştır.), *Rûbab*, nr.61, 23 Mayıs 1329(5 Haziran 1913), s.278-280.
- “Şair-i A’mâ”, (Hicret’in üçüncü asrı Arap medeniyetini anlattıktan sonra meşhur Arap şairi Ebu’l-a’lâ Marrî’nin hayatı, sanatından bahsedilmiştir.), *Rûbab*, nr.68, 11 Temmuz 1329 (24 Temmuz 1913), s.394-396.
- “Şairlerin Sefâleti”, (Şairlerin parasızlığını, sefâletini Fuzûlî, Bağdatlı Ruhi, Baudelaire’in hayatından örnekler vererek ele almıştır.), *Rûbab*, nr.75, 19 Eylül 1329 (2 Ekim 1913), s.428-430.
- “Anadolu Türkleri – Tetkikat ve Tahlilât-”, (Türküler hakkında izahat verilmiştir.), *Rûbab*, nr.101, 23 Kânûn-ı Sâni 1329 (22 Ocak 1914), s.3-9.
- “Ekrem Bey”, (Recaizade Mahmut Ekrem’in ölümü üzerine kaleme alınmıştır. Recaizade Mahmut Ekrem’in sanatına da değinilmiştir.), *Rûbab*, nr.102, 30 Kânûn-ı Sâni 1329 (12 Şubat 1914), s.23-24.
- “Nâyiler – Yeni Bir Gençlik Karşısında-”, (Maziden etkilenen gençleri Osmanlı Türklüğünün Celaleddin Rumi’ye dayandırdıklarını ve yeni yol aradıklarını dile getirmiştir. Geçmişini unutanların gelecekte başarılı olamayacağını vurgular.), *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.1, 6 Mart 1330 (19 Mart 1914), s.3-6.

- “Batakılık”, (Şahabeddin Süleyman babasının ruhuna ithaf ettiği bu yazı da babası için çalışacağını ve onun ruhunu yaşatacağını dile getirmiştir.), *Servet-i Fünûn*, nr.981, 11 Mart 1326 (24 Mart 1910), s.295.
- “Teşebbüs-i Şahsî: Ahmed İhsan Bey”, (Servet-i Fünûn mecmuasının bininci sayısı olması sebebiyle sahibi Ahmed İhsan Bey’in bu dergideki rolü ele alınmıştır.), *Servet-i Fünûn*, nr.1000, 22 Temmuz 1326 (4 Ağustos 1910), s.193-194.
- “Tolstoy Şahsı”, (Tolstoy’un şahsiyeti hakkında düşünceleri dile getirilmiştir. Tolstoy’un hayatı hakkında bilgi verilmiştir.), *Servet-i Fünûn*, nr.1017, 19 Teşrin-i Sâni 1326 (2 Aralık 1910), s.58-59.
- “Mahbeste Ziyaret”, (Rıza Tevfik hapis yattığı zamanlardaki Şahabeddin Süleyman’ın ziyareti ve duyguları ile getirilmiştir.), *Servet-i Fünûn*, nr.1082, 16 Şubat 1327 (29 Şubat 1912), s.371.
- “Tarihin Mu’dî-i Vesaiki Sanattır”, (Tarihin sanatla ilişkisi ele alınmaktadır.), *Şehbal*, nr.73, 1 Nisan 1329 (14 Nisan 1913), s.17-19.
- “Sanat Bi- Zatihî İctimâidin”, (19. Asır sosyolojik yapısının sanata etkisi ele alınmaktadır.), *Şehbal*, nr.74, 15 Nisan 1329 (28 Nisan 1913), s.37-39.
- “Sanat ve Ahlak I”, (Sanatta nevrotik bir hal olan “sinir halleri”nin etkisi ele alınmıştır.), *Şehbal*, nr.76, 15 Mayıs 1329 (28 Mayıs 1913), s.78-80.
- “Münekkid”, (Tenkit kültürünün oluşmadığını ve sanatta tenkitin öneminden bahsedilmektedir.), *Şehbal*, nr.79, 15 Temmuz 1329 (28 Temmuz 1913), s.127-129.
- “Sanat ve Ahlak II”, (Sanatı icra eden kişinin ahlak amacı gütmese de eser toplum ve kültürden etkilendiği dile getirilmiştir.), *Şehbal*, nr.77, 15 Haziran 1329 (28 Haziran 1913), s.98-99.

1.1.3.6. Tenkit

“Edebiyat Dersleri”, (Edebiyatın sadece lisandan ibaret olmadığını dile getiren yazar bu zihniyetin yanlış olduğunu da belirtir. Tenkit, tarih-i edebiyat gibi türlerinde olduğunu söylemektedir.), *Büyük Duygu*, nr.6, 9 Mayıs 1329(22 Mayıs 1913), s.82-85.[53-54]

“Vatan-perverâne Manzumât”, (Sanat eserlerinde vatanın çektiği sıkıntıların tam aktarılmadığını dile getirmiştir. Bulgar Harbi’nde yazılan manzumatlarda sanat yapılırken duyguların eserlere yansımadığını tenkit etmiştir.), *Büyük Duygu*, nr.7, 23 Mayıs 1329 (5 Haziran 1913), s.99-101.

“Tarih-i Edebiyat”, (Edebiyat tarihini yazacak bilincin hâlâ oluşmadığından ve edebiyat tarihinin eksikliği tenkit edilmektedir.), *Büyük Duygu*, nr.8, 6 Haziran 1329 (19 Haziran 1913), s.115-116.

“Bizde Temâşâ”, (Ramazan ayı dolayısıyla kaleme alınan bu yazı da temâşânın ne ileri gidebildiği ne de geri gittiğini dile getirir.), *Büyük Duygu*, nr.15, 7 Ağustos 1329 (18 Ağustos 1913), s.246-248.[106]

“Bir Buhran, (Muallim Naci’nin fetret devri diye nitelendirilen bu zamanda eserlerin mahiyeti tenkit edilmiştir. Yazar bu yazılan eserleri cenin olarak adlandırır.), *Büyük Duygu*, nr.18, 18 Eylül 1329 (1 Ekim 1913), s.295-297. [126]

“Ekrem Bey’i Tenkid IV”, (Acı çeken bir sanatçı olarak bu acıyı eserlerinde işlediğini (Nejat) fakat ruhundan kendisinin ifade ettiği gibi girdaplar olmadığı tenkit edilmiştir.), *Donanma*, nr.3-27 Mayıs 328 (Mayıs/Haziran 1912), s.127-130. [31]

“Yalancı Hürriyet-perverler!”, (Meşrutiyetten sonra iki hürriyet-perler ortaya çıktığını bunlardan birincisinin hukukî anlamda hürriyetperverler olduğunu dile getirir. İkinci kısmı ise yalancı hürriyetperverler olarak ayırmıştır. Ve bu yalancı hürriyet-perverleri tenkit etmiştir.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.30, 19 Eylül 1326 (2 Ekim 1910), s.1.

“Harb-ı İktisadî”, (Harplerin en kaçınılmaz ihtiyacı silahlanma olduğunu ve bunun için yatırım yapılması gerektiğini anlatmaktadır. Silah için verilen paranın “harb-ı iktisadî” olarak nitelendirir, bu yolda İngiliz ve Fransızların örnek alınması gerektiğini savunur.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.31, 20 Eylül 1326 (3 Ekim 1910), s.1.

“Bizde Mülkiyet Meselesi”, (Kanunların mülkiyet meselesi karşısında adaletsiz olduğu yazılmıştır. Toprak ağalarının varlığı sorgulanmıştır.), *Hâkimiyet-i MilliyeGz.*, nr.32, 25 Eylül 1326 (8 Ekim 1910), s.1.

“Bizde Matbuat”, (Osmanlı matbuat hayatının tenkidi ele alınmıştır.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.34, 24 Eylül 1326 (7 Ekim 1910), s.1.

“İstiklâl-i Mehâkim”, (Kanunların varlığı ve işleyişi tenkit edilmiştir.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.36, 26 Eylül 1326 (9 Ekim 1910), s.1.

“Açık Mektup- Genç Büyük Bir Sima: Şahabeddin Süleyman”, (Maarif Nazırı Emrullah Efendi’ye ithaf edilmiştir. F.R. imzası kullanılmıştır. Tevfik Fikret ve Şahabeddin Süleyman’ın kendisine yapılan memuriyet azlinin haksızlık ve kanunsuz olduğunu dile getirmektedir.) *İştirak*, nr.14, 15 Mayıs 1326(28 Mayıs 1910), s.215-216.

“Tiyatro Tenkidi – Bizde Birinci Operet Kumpanyası-”, (Ş. S. Müstear adıyla imzalanmıştır. Karagöz tiyatrosunun Şüpheli Çocuk operetinin olacağını haberini vermektedir. Osmanlı için yeni bir anlayış olacağını dile getirmektedir.) *Muahede Gz.*, nr.2, 6 Teşrin-i Evvel 1326 (19 Ekim 1910), s.2.

“Tiyatro Tenkidi –Şüpheli Çocuk-”, (Ş. S. Müstear adıyla imzalanmıştır. Tiyatronun ikinci perdesini ele alan Şahabeddin Süleyman, eserdeki rol ve musikiyi eleştirmiştir. Bu eleştirilerin sanatçıya katkı sağlaması amacıyla yapıldığını belirtmiştir.), *Muahede Gz.*, nr.4, 8 Teşrin-i Evvel 1326 (21 Ekim 1910), s.2.

“Celâl Sâhir Bey”, (Şahabeddin Süleyman “Beyaz Gölgele” şairi olarak nitelendirdiği Celâl Sâhir’in sanatı hakkındaki düşüncelerine yer vermiştir.), *Nevsal-i Millî*, 1330 (1914), 244-245.

“Hakkı Tahsin”, (Hakkı Tahsin’in hayatı hakkında bilgi verildikten sonra Fecr-i Âti’deki konumu dile getirilmiştir.), *Nevsal-i Millî*, 1330 (1914), 171.

“Halid Fahri”, (Halit Fahri Ozansoy’un şahsiyeti ve edebî şahsiyeti dile getirilmiştir.), *Nevsal-i Millî*, 1330 (1914), 154.

“Selâhaddin Enis Bey”, (Selâhaddin Enis’in hikâyeciliği ele alınmıştır. Selâhaddin Enis’in bilim ve edebiyatın “kardeşliği” hakkındaki düşüncesine yer verilmiştir.), *Nevsal-i Millî*, 1330 (1914), 1330, 212.

“Süleyman Nesib”, (Asıl adının Sami Bey olduğunu dile getiren yazar Süleyman Bey müstear isminin nereden geldiğini açıklamıştır. Ardından Sami Bey’in sanat karşısında yeri dile getirilmiştir.), *Nevsal-i Millî*, 1330 (1914), 281-283.

“Hafta-i Edebiyat”, (S(Sin.) S.(sin) şeklinde imzalanmıştır. Servet-i Fünûn mecmuasının beğendiği sayısını ve Rıza Tevfik’in “Selîm Sırrî Kimdir” makalesine değinilmiştir. Yazının ilerleyen bölümlerinde Şehbâl, Şebtâb mecmuaları ele alınmıştır.), *Rûbab*, nr.7, 8 Mart 1328 (21 Mart 1912), s.51.[28

“Hafta-i Edebiyat”, (Rûbab imzası bulunmaktadır. Servet-i Fünûn, İctihâd, Türk Yurdu, Kadın, Sa’y ve Tettebbu mecmuaların haftalık yorumu yapılmıştır.), *Rûbab*, nr.8, 15 Mart 1328 (28 Mart 1912), s.64-65.

“Hareket-i Edebiye –Nijad Ekrem-”, (Recaizade Mahmut Ekrem’in “Nijad Ekrem” eseri eleştirmiştir.) *Rûbab*, nr.9, 22 Mart 1328(4 Nisan 1912), s.70-72.

“Hafta-i Edebiyat”, (Rûbab imzası bulunmaktadır. Haftanın dergileri; Servet-i Fünûn, Şehbâl, Resimli Kitap, Kadın, Sa’y ve Tettebbu eleştirilmiştir.), *Rûbab*, nr.9, 22 Mart 1328 (4 Nisan 1912), s.73-74.

“Hafta-i Edebiyat”, (“İntikam Şiirleri” adlı eser ve haftanın edebî mecmuaları Servet-i Fünûn, Genç Kalemler, İctihâd, Türk yurdu tenkit edilmiştir. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.10, 29 Mart 1328 (11 Nisan 1912), s.91-92.

“Hareket-i Edebiye –Kadın Ruhı-”, (Safveti Ziya’nın “Kadın Ruhı” adlı eseri üslup, içerik ve mahiyeti incelenmiştir.), *Rûbab*, nr.11, 5 Nisan 1328(18 Nisan 1912), s.94-95.

“Hafta-i Edebiyat”, (Servet-i Fünûn mecmuasının 1088. sayısı tenkit edilmiş ardından Donanma Mecmuasının 23-24 numarası övülmektedir. Zekâ mecmuasının üçüncü sayısının haberi verilmiştir. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.11, 5 Nisan 1328 (18 Nisan 1912), s.97.

“Hareket-i Edebiye – Bir Bilanço-”, (Fecr-i Âtî, Servet-i Fünûn’la karşılaştırılarak savunulmuştur.), *Rûbab*, nr.15, 26 Nisan 1328(9 Mayıs 1912), s.150-152.

“Hafta-i Edebiyat”, (Haftanın edebî mecmuaları; Resimli Kitap ve Şehbâl tenkit edildikten sonra Kadın mecmuasındaki yazılarıyla Fatma Âsuman Hanımefendi tebrik

edilmektedir. Rûbab imzasıyla Şahabeddin Süleyman yer almıştır.), *Rûbab*, nr.15, 26 Nisan 1328 (9 Mayıs 1912), s.159.

“Hareket-i Edebiye –Edebiyat-”, (Edebiyat kelimesinin anlamı, içeriği, edebiyat nedir sorusunun cevabı verildikten sonra edebiyatın tatbikinin eleştirisi ele alınmıştır.), *Rûbab*, nr.17 Mayıs 1328(30 Mayıs 1912), s.186-187.

“Hareket-i Edebiye –İnkâr-”, (Hakkı Tahsin Bey’in Fecr-i Âtî’yi eleştirmesine karşılık verilmiştir. *Rûbab*, nr.24-25, 28 Haziran 1328(11 Temmuz 1912), s.257-260.

“Hafta-i Edebiyat”, (Şehbâl-56, Resimli Kitap- 40, Türk Yurdu-17 eleştirilmiştir. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.26, 5 Temmuz 1328 (18 Temmuz 1912), s.299.

“Hafta-i Edebiyat”, (Genç Kalemler, Sa’y ve Tettebbu:35, Türk Yurdu:18, Zekâ:10 mecmuaların ilgili sayıları hakkında görüşlerini dile getirmiştir. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.28, 5 Temmuz 1328 (18 Temmuz 1912), s.320-321.

“Hareket-i Edebiye –Karanlığa Doğru-”, (Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî karşılaştırmasını yapan yazar, Resimli Kitap ve Şehbâl hakkındaki düşüncelerini dile getirmiştir.), *Rûbab*, nr.34, 30 Ağustos 1328(12 Eylül 1912), 386-387.

“Hareket-i Edebiye”, (Haftanın edebî mecmuaları Sebilürreşat:48 Ahmet Necmettin imzalı Münacat’ı, Resimli Kitap:45 hakkındaki görüşleri, İctihâd:51 Abdullah Cevdet Bey’in “Şâika-i Hata”, Türk Yurdu:8 Emin Bey’in “Yurdumuzun İniltisi”, Servet-i Fünûn:1131 kaleme almıştır. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.45, 31 Kânûn-ı sâni 1328, (13 Şubat 1913), s.19-21.

“Hareket-i Edebiye”, (İctihâd:52 Feylesof Rıza Tevfik’in “Selma!. Sen De Unut Yavrum!” ser-levhalı manzumesini ele alan yazar, yazının devamını Sebilürreşâd:39, Şehbâl:69, Yeni Fikir:8 mecmualarına değinilmiştir.), *Rûbab*, nr.46, 7 Şubat 1328 (20 Şubat 1913), s.35-37.

“Hareket-i Edebiye”, (Türk Yurdu:9 “Zavallı Kayıkçı”, “Vatanın Kızlarına” şiirleri ele alındıktan sonra Sebilürreşâd:50 Ahmet Necmettin Bey’in münâcâtı, İctihâd:53 Abdullah Cevdet’in “Emel Türküsü” ele alınmıştır.), *Rûbab*, nr.47, 14 Şubat 1328 (27 Şubat 1913), s.50-54.

“Hareket-i Edebiye”, (Celal Nuri Bey’in “Mukadderât-ı Tarihiye” hakkında görüşlerini dile getirmiştir. İctihad, Sebîlürreşâd:51, Servet-i Fünûn:1134, Donanma:34-35 mecmualarına yer verilmiştir.), *Rûbab*, nr.48, 21 Şubat 1328 (6 Mart 1913), s.66-67.

“Hareket-i Edebiye”, (Kitap dükkanlarının yeni eserle dolduğunu fakat çoğu eserlerin boş olduğuna değinen yazar Türk Yurdu:10, Sebîlürreşâd:52 mecmualarına yer vermiştir.), *Rûbab*, nr.49, 27 Şubat 1328 (12 Mart 1913) s.82-85.

“Hareket-i Edebiye”, (Servet-i Fünûn:1136, Sebîlürreşâd:235 Ahmet Necdet Bey’in münâcâtının üçüncü bölümü, İctihad:56, Şehbal:71 mecmuları hakkındadır.), *Rûbab*, nr.50, 7 Mart 1329 (20 Mart 1913), s.98-101.

“Hareket-i Edebiye- Meşhur Olmak”, (Meşhur olmak için cebinde Fransız gazetelerini cebinde gezdirmek, müstear adını Fransızca kullanmak eleştirildikten sonra Türk Yurdu’nun Mehmet Emin Yurdakul’un “Ordudan Bir Ses”, “Türk” ve “Gökten Nidâ” şiirlerine yer verilmiştir. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.51, 14 Mart 1329 (27 Mart 1913), s.114-116.

“Hafta-i Tahassüs Hafta-i Edebiyat”, (Yazının Tahassüs kısmında baharın tabiatı hareketlendirmesinden hareketle Matbuat hayatındaki hareketsizlik eleştirilmiştir. Sebîlürreşad mecmuasında yer verilen Mehmet Âkif’in şiirine yer verilmiştir. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.52, 21 Mart 1329 (3 Nisan 1913), s.130-133.

“Hareket-i Edebiye”, (Matbuat hakkında düşüncelerini dile getiren yazar haftanın mecmuaları Şehbâl:72, Cehd:1, Türk Yurdu:12, Sebîlürreşad:328 tenkit edilmiştir. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.53, 28 Mart 1329 (10 Nisan 1913), s.146-148.

“Hareket-i Edebiye”, (Rûbab imzası bulunmaktadır. Edebî çalışmaların önündeki engellerden birinin de memleket sorunları olduğunu söyleyen yazar, Sebîlürreşad:329. Sayısı tenkit edilmiştir. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.54, 3 Nisan 1329 (16 Nisan 1913), s.162-166.

“Hareket-i Edebiye – Hafta-i Edebiye”, (Hareket-i Edebiye kısmında Şahabeddin Süleyman’a gelen edebiyattaki durgunluk hakkındaki mektuba cevap verilmiştir. Hafta-i edebiyat kısmında ise Şehbal:73, İctihad:60, Türk Yurdu:14 mecmuaları

hakkında eleştirileri yer almaktadır. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.55, 17 Nisan 1329 (30 Nisan 1913), s.186-188.

“Hareket-i Edebiye”, (Kısa bir girizgâh yaptıktan sonra Şehbal, Donanma, Tasvir-i Efkâr, Sebilürreşad:242, İctihad, Türk Yurdu:14 mecmualarını eleştirmiştir. Rûbab imzası bulunmaktadır.), *Rûbab*, nr.57, 25 Nisan 1329 (8 Mayıs 1913), s.214-216.

“Bataklıkta”, (Sanatın yükselmediğini, tekdüzeliğin olduğunu, bilgiye rağmen edebî çalışmaların yeterliği olmadığı dile getirilmiştir.), *Rûbab*, nr.21, 7 Haziran 1328 (20 Haziran 1912), s.222-223.

“Genç Kalemler Tahrîr Heyetine”, (Derginin on beşinci sayısında Yakıp Kadri Karaosmanoğlu’nun Yeni Lisan Hareketini eleştirmesi üzerine Genç Kalemler’in verdiği cevabı Şahabeddin Süleyman üslup açısından eleştirmektedir.), *Rûbab*, nr.17, 10 Mayıs 1328 (23 Mayıs 1912), s.180.

“Bekir Fahri Bey’e”, (Terbiye Mecmuasının yirmi yedinci sayısında Bekir Fahri Bey’in yazına cevap olarak yazılmıştır.), *Rûbab*, nr.20, 31 Mayıs 1928(13 Haziran 1912), s.210-212.

“Bir Tehlike-i Terbiyeviye – Bir Kitap Münâsebetiyle”, (Marcel Proust’un Melekü’s Sıyâneler eserini ve yabancı öğretmenlerin Türk çocukları üzerindeki olumsuz etkisini dile getirmektedir.), *Rûbab*, nr.60, 16 Mayıs 1329 (29 Mayıs 1913), s.262-263. [234]

“Bir Kitâb-ı Şütûm”, (Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Cadı Çarpıyor” adlı eserine karşı yazılmış yazarını ve Cadı romanını tenkittir.), *Rûbab*, nr.62, 29 Mayıs 1329 (11 Haziran 1913), s.294-296, 298.[253]

“Hareket-i Edebiye –Sirkât Meselesi-”, (Bernstein’in L’assault adlı piyesinin Türk sahnesine tatbikini eleştirmiş, piyesin yazarının diğer eserleriyle mukayesesini dile getirmiştir.), *Rûbab*, nr.35, 6 Eylül 1328 (19 Eylül 1912), s.397-398.

“Hareket-i Edebiye –Takip-”, (Hakkı Bey’i takip eden Hemendânî-zâde Naci Bey’in Fecr-i Âtî eleştirisine cevap niteliğindedir.), *Rûbab*, nr. 28, 19 Temmuz 1328(25 Temmuz 1912), s.314-315.[180]

- “İtiraza Cevap”, (Mevhibe Ziyâ’nın “Cadı Hakkında” yazısının Şahabeddin Süleyman’ın Cadı romanı hakkındaki görüşlerini eleştirmesi üzerine Mevhibe Ziyâ’ya cevap verilmiştir.), *Rûbab*, nr.54, 3 Nisan 1329 (16 Nisan 1913), s.168-169.
- “Mâzi-i Lisân ve Edebiyat”, (Türkçede edebiyatın olmadığını ve eskilerin anlaşılmadığını söyleyenlere yazar cevap olarak lisanın sadece bir süs ve araç olduğunu dile getirmiş şiirlerden örnek vererek açıklamıştır.), *Rûbab*, nr.59, 9 Mayıs 1329 (22 Mayıs 1913), s.246-248.
- “Son Bir Eser – Cadı-”, (Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Cadı romanı ele alınmıştır. Üslup, dikkat açısından eleştirilmiştir.), *Rûbab*, nr.51, 14 Mart 1329(27 Mart 1913), s.117-119.
- “Tekâmül”, (Mahmut Sadık’ın romanını üslup ve muhteva açısından ele almıştır.), *Rûbab*, nr.57, 25 Nisan 1329 (8 Mayıs 1913), s.216-218.
- “Yeni Bir Kitap”, (Kılıç-zâde Hakkı Bey ve eseri İtikâd-ı Batılaya İlân-ı Harb eserini eleştiri yazısıdır.), *Rûbab*, nr.63, 6 Haziran 1329 (19 Haziran 1913), s.310-311.
- “Pierre Loti”, (Pierre Loti’nin sanatı, sanatını yorumlayış biçimi ve Türklerle olan münasebeti anlatılmıştır.), *Rûbab*, nr.72, 8 Ağustos 1329 (21 Ağustos 1913), s.379-381.
- “Mesele-i Münâkaşa”, (Münakaşa meselesinin anlaşılmadığını dile getiren yazar, toplum hayatı ve özel hayatın birbirinden ayırlamamasından yakınmıştır.), *Sabah Gz.*, nr.8521, 23 Mayıs 1329 (5 Haziran 1913), s.1.
- “Bir Münâkaşa Dolayısıyla”, (Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Hamdullah Suphi arasındaki münakaşa hakkındadır.), *Sabah Gz.*, nr.8550, 22 Haziran 1329 (5 Temmuz 1913), s.1.
- “Hak Nerede?”, (Hak ve Adalet kavramını yirminci asırdaki Osmanlı topraklarındaki işleyişi ele alınmıştır.), *Sabah Gz.*, nr.8571, 14 Temmuz 1329 (27 Temmuz 1913), s.1.
- “Temâşâ ve Tenkid -Ölmez Duygu”, (Osman Zeki Bey’e minnet duygusunu belirten yazar, Ölmez Duygu piyesini ele almıştır. Rûbab imzasıyla yazı sonlanmaktadır.), *Rûbab*, nr.88, 26 Kânûn-ı evvel 1329 (8 Ocak 1914), s.639-642.

- “Eski Bir Korku”, (Şahabeddin Süleyman’ın Abdülhâk Hâmid Tarhan’a olan hayranlığı ve tanışmalarındaki duyguları dile getirilmiştir.), *Servet-i Fünûn*, 7 Nisan 1327 (20 Nisan 1911), nr.1037, s.549.
- “I Takdis, II Te’lin”, (Takdis yazısında Ahmet Samim’in ruhuna ithaf edilmiş bir yazıdır. Bu yazı da Ahmet Samim’i övmüştür. Tel’in’de Ahmet Samim’in katilini ele almıştır.), *Servet-i Fünûn*, nr. 993, 2 Haziran 1326 (15 Haziran 1910), s.72-73.
- “Tenkit ve Tahlil – Beyaz Gölgele: Celal Sahir-”, (Celal Sahir’in şairliğini Beyaz Gölgelelerinden anlatıyor. Beyaz Gölgele eserindeki şiirlerin kadın güzelliğini mi yoksa aşk için mi yazıldığını sorgulamaktadır.), *Servet-i Fünûn*, nr.961, 22 Teşrin-i Evvel 1325 (30 Eylül 1909), s. 395-397.
- “Edebiyat-ı Avam, (Havas ve avam edebiyatının üzerinde durduktan sonra avamın sanata yaklaşımı, anlama ve yorumlanması irdelenmiştir.), *Servet-i Fünûn*, nr.1088, 29 Mart 1328 (11 Nisan 1912), s.509-511.
- “Musahabe-i Temâşa “Sultan Murad –Üç Perde-”, “Yarasa Kemiği – Bir Perde-””, (Tiyatro eserinin sahnelendiği sırada aldığı alkışlar sahnenin gösterişinden mi yoksa eserden dolayı mı olduğu sorgulanmaktadır. Yazının ilerleyen bölümlerinde Sultan Murad ve Yarasa kemiği piyesleri dekor ve eser olarak karşılaştırılmaktadır.) *Servet-i Fünûn*, nr.972, 7 Kanun-i Sâni 1325 (20 Ocak 1910), s.147-149.
- “Hakikatte Vâhime-i Mes’uliyet”, *Şehbal*, nr.75, (Hakikatin Osmanlı’daki yansıması ele alınmıştır.), 1 Mayıs 1329 (14 Mayıs 1913), s.44-45. [4]
- “İntikâd “Tezad: Büyük Hikâye”, *Şehbal*, nr.82, (İzzet Melih’le Fecr-i Âti sırasındaki görüşmesini ve Tezad hikâyesi hakkındaki görüşmelerini dile getiriyor.), 15 Eylül 1329 (28 Eylül 1913), s.198-199. [18]
- “Tenkid ve Tahlil”, (Yazar, Müfit Ratip’in Zincir adlı piyesini ele almaktadır. Üslup ve içerik olarak ele alınmıştır.), *Şiir ve Tefekkür*, nr.2, 27 Ağustos 1325 (9 Eylül 1909), s.4-6.
- “Rıza Tevfik İçin”, (Rıza Tevfik Bey’in hapse girmesini konu edinmiş ve bu hapsin haksızlık olduğu dile getirilmiştir.), *Teminat Gz.*, nr.221, 12 Şubat 1327 (25 Şubat 1912), s.2.

“Hakk-ı Nâmüstehaka Cevap”, (Ş. (Şin) müstear adı kullanılmıştır. Hak gazetesi muharriri Nazif Bey’e cevap niteliğindedir.), *Teminat Gz.*, nr.244, 6 Mar 1328 (19 Mart 1912), s.1.

“Yine Maarif Nezareti, Yine Maarif Nezareti? – Kütüphaneler-”, (Maarif Nezâret’nin adam yetiştirememesinden ve Şehit Ali Paşa Kütüphanesi ziyaretine ele almıştır.), *Yeni Ses Gz.*, nr.7, 4 Teşrin-i Evvel 1326 (17 Ekim 1910), s.1.

1.1.3.7.Çeviri

“Anglo-Sakson Irkının Milel-i Saireye Esbab-ı Tefevvuku (I-II-III-IV-V-VI-VII-VIII)”, (Edmon Demolins’dan çevrilmiştir.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.34, 24 Eylül 1326 (7 Ekim 1910), s.2./nr.35, 25 Eylül 1326 (8 Ekim 1910), s.2./nr.34, 26 Eylül 1326 (9 Ekim 1910), s.2./*Yeni Ses Gz.*, nr.1, 28 Eylül 1326 (11 Ekim 1910), s.2./nr.2, 29 Eylül 1326 (12 Ekim 1910), s.2./nr.3, 30 Eylül 1326 (13 Ekim 1910), s.2./nr.5, 2 Teşrin-i Evvel Eylül 1326 (15 Ekim 1910), s.2./*Yeni Ses Gz.*, nr.7, 4 Teşrin-i Evvel 1326 (17 Ekim 1910), s.2.

“Safo -Paris Hayatı- I-II-III-IV-V-VI-VII-VIII-IX”, (Alphonse Doudet’dan çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.1, 20 Nisan 1328 (3 Mayıs 1912), s.8./ nr.2, 26 Nisan 1328 (9 Mayıs 1912), s.7- 8./nr.3, 3 Mayıs 1328 (16 Mayıs 1912), s.7-8./nr.4, 11 Mayıs 1328 (24 Mayıs 1912), s.7-8./nr.5, 18 Mayıs 1328 (31 Mayıs 1912), s.7-8./nr.7, 1 Haziran 1328 (14 Haziran 1912), s.7-8./nr.8, 8 Haziran 1328 (21 Haziran 1912), s.7-8./nr.9, 15 Haziran 1328 (28 Haziran 1912), s.7-8./nr.10, 22 Haziran 1328 (5 Temmuz 1912), s.8.

“Harekât-ı İlmiye- Çin’de Tebâbet”, (Henri Paul’dan çevrilmiştir. Süleyman Şahap müstear adıyla imzalanmıştır.), *İzmir Gz.*, nr.28 (372), 14 Ağustos 1320 (27 Ağustos 1904) s.6-7.

“Müntehab Hikâyeler: Leylaklar”, (M. Provest’ten çeviri hikâye.), *İzmir Gz.*, nr.30 (374), 28 Ağustos 1320 (10 Eylül 1904), s.6-7.

“Harekât-ı İlmiye”, (Henri Paul’dan çevrilmiştir.), *İzmir Gz.*, nr.33 (377), 18 Eylül 1320 (1 Ekim 1904) s.5.

Roz, (Guy de Maupassant’tan çeviri hikâyedir.), *İzmir Gz.*, nr.35(379), 2 Teşrin-i evvel 1320 (15 Ekim 1904), s.6-8.

İstiareyle Cevab-ı Red”, (Catulla Mendes’dan çeviri hikâye”, *İzmir Gz.*, nr.5(403), 15 Kânûn-ı Sâni 1320 (28 Ocak 1905), s.6-7.

“Demircilerin Grevi”, (François Coppee’dan çevrilmiş küçük hikâyedir.) *Servet-i Fünûn*, nr.1066, 27 Teşrin-i Evvel 1327 (6 Kasım 1911), s.606-609.

“Garp Çiçekleri I –Kelâl-i Ruh (Baudelaire’den terc.)”, (ŞS rumuzuyla imzalı.), *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.1, 1, 6 Mart 1330 (19 Mart 1914), s. 12-13.

“Garb Çiçekleri II– Seyyiat Çiçekleri- Takdis”, (ŞS rumuzuyla imzalı.), *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.2, 2 Mart 1330 (16 Mart 1914), s.28-29.

“Garp Çiçekleri III – Seyyiat Çiçekleri- Deniz Kuşu”, *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.3, 3 Nisan 1330 (16 Nisan 1914), s.45-46.

“Hareket-i Edebiye – Edebiyat ve Fen”, (Jean Marie Guyau’nün “Mesâil-i Bedîi kitabından yazının açıklaması yapılmıştır.), *Rûbab*, nr.38, 27 Eylül 1328 (10 Ekim 1912), s.435

“Vatan I –Fransa’da-”, (Emil Faguet’den tercüme edilmiştir. Mâbadı var denilmesine rağmen devamı bulunmamaktadır.), *Rûbab*, nr.64-70.

1.1.1.3.8. Musahabe

“Musahabe”, (Kadınların okutulması ve yaşam şekilleri hakkındadır.), *İzmir Gz.*, nr.40(384), 6 Teşrîn-i sâni 1320 (19 Kasım 1904), s.5-6.

“Hanımlar İçin – Bir Musahabe”, (Kadınlar hakkında bir söyleşi.), *İzmir Gz.*, nr.2(400), 1 Kânûn-ı Sâni 1320 (14 Ocak 1905), s.5-7.

1.1.3.9. Diğer Yazıları

“Bir Hitabe”, (Şahabeddin Süleyman yeni nesle seslenir. Osmanlı topraklarında atalarının yapmış olduğu hataları yapmayıp harekete geçmesi öğüdünde bulunur.), *Çocuk Duygusu*, nr.1, 2 Haziran 1329 (15 Haziran 1913), s.4.

“Sanatkârlarımız –Herkes Ne Diyor? -”, (Burhaneddin Bey hakkında küçük bir köşe yazıdır.) *Musavver Hâle*, nr.1, Kânûn-ı Evvel 1325 (Aralık/Ocak), s.31.

“Aktör – Türk Sahnesi”, (Othello tiyatrosunun sahneleneceğini duyuran bir yazıdır.), *Şiir ve Tefekkür*, nr.1, 2 Haziran 1325 (15 Haziran 1909), s.16.

“Müsabakalar”, (Mecmuanın okuyucularında sevdikleri üç şair ve üç yazarı dergiye yollamalarını kazanana abonelik vereceğinin duyurusudur.), *Şiir ve Tefekkür*, nr.2, 27 Ağustos 1325 (9 Eylül 1909), s.16.

“Teşekkür”, (Dergi adına bir teşekkür metnidir.), *Şiir ve Tefekkür*, nr.2, 27 Ağustos 1325 (9 Eylül 1909), s.16.

“Tevfik Fikret İçin”, (Tevfik Fikret’in “gerici” olduğunu söyleyenlere karşı çıkan küçük bir yazıdır.), *Servet-i Fünûn*, nr.1078, 19 Kanun-i Sani 1327 (1 Şubat 1912), s.268.

“İzmir Sadası I-II-III-IV-V-VI-VII”, (İzmir ve Osmanlı sosyal hayatı ile ilgili köşe yazısı dizidir. İmzasız.), *İzmir Gz.*, nr.1(399), 25 Kanûn-ı evvel 1320 (7 Ocak 1905), s.4./nr.2(400), 1 Kânûn-ı Sâni 1320 (14 Ocak 1905), s.4-5./nr.3(401), 8 Kânûn-ı Sâni 1320 (21 Ocak 1905), s.3-4./nr.4(402), 15 Kânûn-ı Sâni 1320 (28 Ocak 1905), s.4./nr.5(403), 15 Kânûn-ı Sâni 1320 (28 Ocak 1905), s.4-5./nr.7(405), 12 Şubat 1320 (25 Şubat 1905), s.3./ nr.8(406), 19 Şubat 1320 (4 Mart 1905), s.4.

1.1.1.4. Eserlerinin kronolojik sıralaması

1904

- “Saâdet”, *İzmir Gz.*, nr.18(362), 29 Mayıs 1320 (11 Haziran 1904), s.7.
- “Menekşe-Çiçek”, *İzmir Gz.*, nr.23 (363), 10 Temmuz 1320 (23 Temmuz 1904), s.6-7.
- “Müntehab Hikâyeler”, *İzmir Gz.*, nr.25(369),24 Temmuz 1320 (9 Ağustos 1904), s.6-7.
- “Karikatürüm”, *İzmir Gz.*, nr.27(371), 7 Ağustos 1320 (20 Ağustos 1904), s.6-7.
- “Harekât-ı İlmiye- Çin’de Tebâbet”, (Henri Paul’dan çevrilmiştir.), *İzmir Gz.*, nr.28 (372), 14 Ağustos 1320 (27 Ağustos 1904) s.6-7.
- “Tasvir-i İzdivaç”, *İzmir Gz.*, nr.29 (373), 21 Ağustos 1320 (3 Eylül 1904), s.6-7.
- “Leylaklar”, (M. Prevast’tan çeviri hikâye.), *İzmir Gz.*, nr.30 (374), 28 Ağustos 1320 (10 Eylül 1904), s.6-7.
- “Bir Tecrübe”, *İzmir Gz.*, nr.31(375), 4 Eylül 1320 (17 Eylül 1904), s.5-7.
- “İhtiyarî Dilenme” *İzmir Gz.*, nr.32(376), 11 Eylül 1320 (24 Eylül 1904), s.5-7.
- “Harekât-ı İlmiye”, (Henri Paul’dan çevrilmiştir.), *İzmir Gz.*, nr.33 (377), 18 Eylül 1320 (1 Ekim 1904) s.5.
- “İdman-ı Beden Hakkında”, (Sehven “Refik” imzasıyla gazete sütunun yerini almıştır.), *İzmir Gz.*, nr.34 (378) 25 Eylül 1320 (8 Ekim 1904), s.6-7.
- “Roz”, (Guy de Maupassant’tan çeviri hikâyedir.), *İzmir Gz.*, nr.35(379), 2 Teşrîn-i evvel 1320 (15 Ekim 1904), s.6-8.
- “Karar-ı Nâ Tamam”, *İzmir Gz.*, nr.37(381), 16 Teşrîn-i evvel 1320 (29 Ekim 1904), s.6-7.
- “Şairiyet Sıkıntıları” *İzmir Gz.*, nr.38(382), 23 Teşrîn-i evvel 1320 (5 Kasım 1904), s. 6-7.
- “Musahabe”, *İzmir Gz.*, nr.40(384), 6 Teşrîn-i sâni 1320 (19 Kasım 1904), s.5-6.
- “Bir Küçük Çocuğun Hasbihali”, *İzmir Gz.*, nr.44(388), 18 Kânûn-ı evvel 1320 (31 Aralık 1904), s.6-7.

1905

- “İzmir Sadası I”, (Osmanlı Kumpanyası hakkında düşünceler. İmzasız.), *İzmir Gz.*, nr.1(399), 25 Kanûn-ı evvel 1320 (7 Ocak 1905), s.4.
- “İzmir Sadası II”, (İzmir Sadası köşe yazısının yazarın hayatındaki yerine değinilmiştir.), *İzmir Gz.*, nr.2(400), 1 Kânûn-ı Sâni 1320 (14 Ocak 1905), s.4-5.
- “Hanımlar İçin – Bir Musahabe”, *İzmir Gz.*, nr.2(400), 1 Kânûn-ı Sâni 1320 (14 Ocak 1905), s.5-7.
- “İzmir Sadası III”, *İzmir Gz.*, nr.3(401), 8 Kânûn-ı Sâni 1320 (21 Ocak 1905), s.3-4.
- “Kadın Mükalemeleri”, *İzmir Gz.*, nr.3(401), 8 Kânûn-ı Sâni 1320 (21 Ocak 1905), s.6-7.
- “İzmir Sadası IV”, *İzmir Gz.*, nr.4(402), 15 Kânûn-ı Sâni 1320 (28 Ocak 1905), s.4.
- “İzmir Sadası V”, *İzmir Gz.*, nr.5(403), 15 Kânûn-ı Sâni 1320 (28 Ocak 1905), s.4-5.
- “İstiareyle Cevab-ı Red”, (Catulla Mendes’den çeviri hikâye”, *İzmir Gz.*, nr.5(403), 15 Kânûn-ı Sâni 1320 (28 Ocak 1905), s.6-7.
- “İzmir Sadası VI, *İzmir Gz.*, nr.7(405), 12 Şubat 1320 (25 Şubat 1905), s.3.
- “İzmir Sadası VII, *İzmir Gz.*, nr.7(405), 19 Şubat 1320 (4 Mart 1905), s.4.
- “Şuun-ı Fenniye ve Medeniye: Humz-ı Karbon ile Tesemmüât”, *İzmir Gz.*, nr.7 (407) 26 Şubat 1320 (11 Mart 1905), s.4-5.

1908

- “Küçük Mevzular”, *11 Temmuz*, nr.3, 10 Ağustos 1324 (23 Ağustos 1908), s.11.

1909

- “Kamer”, *Resimli Kitap*, nr.8, Mayıs 1325 (Mayıs/Haziran 1909), s.796-800.
- “Aktör – Türk Sahnesi”, *Şiir ve Tefekkür*, nr.1, 2 Haziran 1325 (15 Haziran 1909), s.16.

- “İntikam”, *Şiir ve Tefekkür*, nr.1, 2 Haziran 1325 (15 Haziran 1909), s. 14-16.
- “Çıkmaz Sokak I”, *Resimli Kitap*, nr.9, Haziran 1325 (Haziran/Temmuz 1909), s. 944-957.
- “Gölgeler ve Hakikatler I”, *Resimli Kitap*, nr.9, Haziran 1325(Haziran/Temmuz 1909), s. 944-957.
- “Çıkmaz Sokak II”, *Resimli Kitap*, nr.10, 10 Temmuz 1325 (23 Temmuz 1909), s. 1047-1054.
- “Gölgeler ve Hakikatler II”, *Resimli Kitap*, nr.15, 10 Temmuz 1325 (23 Temmuz 1909), s. 980-982.
- “Tahassüsüm”, *Musavver Muhit*, c.2, nr. 36-37, 10 Temmuz 1325 (23 Temmuz 1909), s.431-432.
- “Çıkmaz Sokak III”, *Resimli Kitap*, nr.11, Ağustos 1325 (Ağustos/Eylül 1909), s.1166-1180.
- “Gölgeler ve Hakikatler III”, *Resimli Kitap*, nr.11, Ağustos 1325(Ağustos/Eylül 1909), s. 1135-1138.
- “Kanun”, *Musavver Muhit*, c.2, nr. 38, 23 Temmuz 1325(5 Ağustos 1909), s.457-465.
- “Derebeyi”, c.2, *Musavver Muhit*, nr.39, 30 Temmuz 1325(12 Ağustos 1909), s. 480-482.
- “Câmekânlar”, *Musavver Eşref*, nr.23, 6 Ağustos 1325 (19 Ağustos 1909), s. 3.
- “Dedelerim – Babama-”, *Musavver Eşref*, nr. 24, 14 Ağustos 1325 (27 Ağustos 1909), s. 3-4.
- “Gölgeler ve Hakikatlerden –Muamma-yı Zalim-”, *Mahâsin*, nr.10, Eylül 1325 (Eylül/Ekim 1909), s.717-719.
- “Küçük Mevzular – Yalanları-”, *Musavver Eşref*, nr.25, 20 Ağustos 1325 (2 Eylül 1909), s. 4.
- “Fakat... Korkar”, *Musavver Eşref*, nr.26, 27 Ağustos 1925 (9 Eylül 1909), s.5-6.
- “Tenkid ve Tahlil”, *Şiir ve Tefekkür*, nr.2, 27 Ağustos 1325 (9 Eylül 1909), s.4-6.
- “Müsabakalar”, *Şiir ve Tefekkür*, nr.2, 27 Ağustos 1325 (9 Eylül 1909), s.16.

“Teşekkür”, *Şiir ve Tefekkür*, nr.2, 27 Ağustos 1325 (9 Eylül 1909), s.16.

“Avdet I – Küçük Hikâye-”, *Musavver Eşref*, nr.2 (28), 10 Eylül 1925 (23 Eylül 1909), s.13-15.

“Avdet II –Küçük Hikâye-”, *Musavver Eşref*, nr. 3 (29), 17 Eylül 1925 (30 Eylül 1909), s.12-13.

“Aziz Katil”, *Resimli Kitap*, nr.13, Teşrin-i Evvel 1325 (Ekim/Kasım 1909), s.56-63.

“Manto”, *Musavver Eşref*, nr. 6 (32), 8 Teşrin-i Evvel 1925(21 Ekim 1909), s.7.

“Gölgeler ve Hakikatlerden”, *Jale*, nr.1, 12 Teşrin-i Sâni 1325 (25 Kasım 1909), s. 4.

“Gölgeler ve Hakikatler”, *Mahâsin*, nr.12, Teşrin-i Sâni 1325 (Kasım/Aralık 1909), s.858-859.

“...?”, *Servet-i Fünûn*, nr.966, 26 Teşrin-i Sâni 1325, (9 Aralık 1909), s.59-60.

1910

“Sanatkârlarımız –Herkes Ne Diyor? -”, *Musavver Hâle*, nr.1, Kânûn-ı Evvel 1325 (Aralık/Ocak 1910), s.31.

“Kırık Mahfaza -Yakup Kadri’ye-”, *Musavver Hâle*, nr.2, Kânûn-ı Sâni 1325(Ocak/Şubat 1910), s.10-15.

“Musahabe-i Temâşa “Sultan Murad –Üç Perde-”, “Yarasa Kemiği – Bir Perde-”” *Servet-i Fünûn*, nr.972, 7 Kanun-i Sâni 1325 (20 Ocak 1910), s.147-149.

“Tetkikât-i Temaşa”, *Musavver Hâle*, nr.3, Şubat 1325(Şubat/Mart 1910), s.20-23.

“Burgu”, *Servet-i Fünûn*, nr.976, 4 Şubat 1325 (17 Şubat 1910), s.213,216-218.

“Kül”, *Servet-i Fünûn*, nr.978, 18 Şubat 1325 (3 Mart 1910), s.247-251.

“Bataklık”, *Servet-i Fünûn*, nr.981, 11 Mart 1326 (24 Mart 1910), s.295.

“Açık Mektup- Genç Büyük Bir Sima: Şahabeddin Süleyman-”, (F.R. mahlası), *İştirak*, nr.14, 15 Mayıs 1326(28 Mayıs 1910), s.215-216.

- “Mi’ad”, *Servet-i Fünûn*, nr.992, 27 Mayıs 1326 (9 Haziran 1910), s.51.
- “Heykel”, *Servet-i Fünûn*, nr.994, 1 Haziran 1326 (14 Haziran 1326), s.87.
- “I Takdis, II Te’lin”, *Servet-i Fünûn*, nr. 993, 2 Haziran 1326 (15 Haziran 1910), s.72-73.
- “Teşebbüs-i Şahsî: Ahmed İhsan Bey”, *Servet-i Fünûn*, nr.1000, 22 Temmuz 1326 (4 Ağustos 1910), s.193-194.
- “Gölgeler ve Hakikatler’den VII”, *Servet-i Fünûn*, nr.1003, (Aşk hakkında), 12 Ağustos 1326 (25 Ağustos 1910), s.259-261.
- “Bir Tahlil”, *Servet-i Fünûn*, nr.1005, 26 Ağustos 1326 (8 Eylül 1910), s. 293-295.
- “Yalancı Hürriyet-perverler!”, *Hâkimiyet-i Milliye Gz. Gz.*, nr.30, 19 Eylül 1321 (2 Ekim 1910), s.1.
- “Harb-ı İktisadî”, *Hâkimiyet-i Milliye Gz. Gz.*, nr.31, 20 Eylül 1326 (3 Ekim 1910), s.1.
- “Bizde Mülkiyet Meselesi”, *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr., 25 Eylül 1326 (8 Ekim 1910), s.1.
- “Kin”, *Servet-i Fünûn*, nr. 1008, 16 Eylül 1326 (29 Eylül 1910), s.339-340.
- “Bizde Matbuat”, (Osmanlı matbuat hayatının tenkidi ele alınmıştır.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.34, 24 Eylül 1326 (7 Ekim 1910), s.1.
- “Şahabeddin Süleyman- Anglo-sakson Irkının Milel-i Saireye Esbab-ı Tefevvuku (I)”, (Edmon Demolins’den tecüme edilmiştir.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.34, 24 Eylül 1326 (7 Ekim 1910), s.2.
- “Şahabeddin Süleyman- Anglo-sakson Irkının Milel-i Saireye Esbab-ı Tefevvuku (II)”, (Edmon Demolins’den tecüme edilmiştir.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.35, 25 Eylül 1326 (8 Ekim 1910), s.2.
- “İstiklâl-i Mehâkim”, (Kanunların varlığı ve işleyişi tenkit edilmiştir.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.34, 26 Eylül 1326 (9 Ekim 1910), s.1.
- “Şahabeddin Süleyman- Anglo-sakson Irkının Milel-i Saireye Esbab-ı Tefevvuku (III)”, (Edmon Demolins’den tecüme edilmiştir.), *Hâkimiyet-i Milliye Gz.*, nr.34, 26 Eylül 1326 (9 Ekim 1910), s.2.

- “Anglo-sakson Irkının Milel-i Saireye Esbab-ı Tefevvuku (IV)”, *Yeni Ses Gz.*, nr.1, 28 Eylül 1326 (11 Ekim 1910), s.2.
- “Anglo-sakson Irkının Milel-i Saireye Esbab-ı Tefevvuku (V)”, *Yeni Ses Gz.*, nr.2, 29 Eylül 1326 (12 Ekim 1910), s.2.
- “Anglo-sakson Irkının Milel-i Saireye Esbab-ı Tefevvuku (VI)”, *Yeni Ses Gz.*, nr.3, 30 Eylül 1326 (13 Ekim 1910), s.2.
- “Anglo-sakson Irkının Milel-i Saireye Esbab-ı Tefevvuku (VII)”, *Yeni Ses Gz.*, nr.5, 2 Teşrin-i Evvel 1326 (15 Ekim 1910), s.2.
- “Yine Maarif Nezareti, Yine Maarif Nezareti? – Kütüphaneler-”, (Maarif Nezâret’nin adam yetiştirememesinden ve Şehit Ali Paşa Kütüphanesi ziyaretine ele almıştır.), *Yeni Ses Gz.*, nr.7, 4 Teşrin-i Evvel 1326 (17 Ekim 1910), s.1.
- “Şahabeddin Süleyman- Anglo-sakson Irkının Milel-i Saireye Esbab-ı Tefevvuku (VIII)”, *Yeni Ses Gz.*, nr.7, 4 Teşrin-i Evvel 1326 (17 Ekim 1910), s.2.
- “Tiyatro Tenkidi – Bizde Birinci Operet Kumpanyası-”, *Muahede Gz.*, nr.2, 6 Teşrin-i Evvel 1326 (19 Ekim 1910), s.2
- “Tiyatro Tenkidi –Şüpheli Çocuk-”, *Muahede Gz.*, nr.4, 8 Teşrin-i Evvel 1326 (21 Ekim 1910), s.2.
- “Gurur”, *Servet-i Fünûn*, nr.1018, 25 Teşrin-i Evvel 1326 (7 Kasım 1910), s.78-79.
- “Yeni İzdivaçlar”, *Piyano*, nr.12, 1 Teşrin-i Sâni 1326 (14 Kasım 1910), s.147.

1911

- “Dostlukları”, *Servet-i Fünûn*, nr.1026, 19 Kânûn-ı Sâni 1326 (1 Şubat 1911), s.276-279.
- “Ezâ-yı Saadet”, *Servet-i Fünûn*, nr.1032, 4 Mart 1327 (17 Mart 1911), s.417-420.
- “Eski Bir Korku”, *Servet-i Fünûn*, 7 Nisan 1327 (20 Nisan 1911), nr.1037, s.549.
- “Ekrem Bey I”, *Donanma*, nr.21 Teşrin-i Evvel 1327 (Ekim/Kasım 1911), s. 1906-1911.

“Hüseyin Veli Efendi I”, *Donanma*, nr.20, Teşrin-i Evvel 1327 (Ekim/Kasım 1911), s.1835-1840.

“Gölgeler ve Hakikatler –Fantezi-”, *Musevver Erganûn*, nr.1, Teşrin-i Evvel 1325, (Ekim/ Kasım 1909), s.8-10.

“Demircilerin Grevi”, *Servet-i Fünûn*, nr.1066, 27 Teşrin-i Evvel 1327 (6 Kasım 1911), s.606-609.

“Dayak I”, *Servet-i Fünûn*, nr.1073, 15 Kânûn-ı Evvel 1327 (28 Aralık 1911), s.152-156.

“Hüseyin Veli Efendi II”, *Donanma*, nr.22, Kânûn-ı Evvel 1327 (Aralık/Ocak 1911), s.2031-2032.

1912

“Hüseyin Veli Efendi III”, *Donanma*, nr.23-24, Kânûn-ı Sâni-Şubat 1328 (Ocak-Şubat/Mart 1912), s.2127-2128.

“Dayak II”, *Servet-i Fünûn*, nr.1074, 22 Kânûn-ı Evvel 1327 (4 Ocak 1912), s.116-117.

“Ekrem Bey II”, *Donanma*, nr.23-24, Kânûn-ı Sâni-Şubat 1328 (Ocak-Şubat/Mart 1912), s.2110-2113.

“Tevfik Fikret İçin”, *Servet-i Fünûn*, nr.1078, 19 Kanun-i Sani 1327 (1 Şubat 1912), s.268.

“Rübab’ın Cevabı” Huzurunda, *Rübab*, nr.2, 2 Şubat 1927 (15 Şubat 1912), s.9-10.

“Rıza Tevfik İçin”, *Teminat Gz.*, nr.221, 12 Şubat 1328 (25 Şubat 1912), s.2.

“Mahbeste Ziyaret”, *Servet-i Fünûn*, nr.1082, 16 Şubat 1327 (29 Şubat 1912), s.371.

“Hareket-i Edebiye –Mâye-i Hâricî-”, *Rübab*, nr.6, 1 Mart 1328 (14 Mart 1912), s.42-43.

“Vazife-i Şebâb”, *Rübab*, nr. 6, 1 Mart 1328 (14 Mart 1912), s.44-45.

“Hakk-ı Nâmüsthaka Cevap”, *Teminat Gz.*, nr.244, 6 Mar 1328 (19 Mart 1912), s.1.

“Hareket-i Edebiye: Mesele-i Taklit”, *Rübab*, nr.7, 8 Mart 1328 (21 Mart 1912), s.50-51.

- “Hafta-i Edebiyat”, *Rûbab*, nr.7, 8 Mart 1328 (21 Mart 1912), s.51.
- “Hareket-i Edebiye –San’atta Şahsiyet”, *Rûbab*, nr.8, 15 Mart 1328 (28 Mart 1912), s.58-59.
- “Hafta-i Edebiyat”, *Rûbab*, nr.8, 15 Mart 1328 (28 Mart 1912), s.64-65.
- “Hafta-i Edebiyat”, *Rûbab*, nr.9, 22 Mart 1328 (4 Nisan 1912), s.73-74.
- “Hareket-i Edebiye –Nijad Ekrem-”, *Rûbab*, nr.9, 22 Mart 1328(4 Nisan 1912), s.70-72.
- “Edebiyat-ı Avam, *Servet-i Fünûn*, nr.1088, 29 Mart 1328 (11 Nisan 1912), s.509-511.
- “Sahâif-i Mensiye: Fuzûlî”, *Rûbab*, nr.10, 29 Mart 1328(11 Nisan 1912), s.82-84.
- “Hafta-i Edebiyat”, *Rûbab*, nr.10, 29 Mart 1328 (11 Nisan 1912), s.91-92.
- “Hareket-i Edebiye –Kadın Ruhu”, *Rûbab*, nr.11, 5 Nisan 1328(18 Nisan1912), s.94-95.
- “Hafta-i Edebiyat”, *Rûbab*, nr.11, 5 Nisan 1328 (18 Nisan 1912), s.97.
- “Fedâkâr”, *Rûbab*, nr.12-13, 12 Nisan 1328 (25 Nisan 1912), s.122-128.
- “Kösem Sultan”, *Rûbab*, nr.12-13, 12 Nisan 1328 (25 Nisan 1912), s.133-136.
- “Bir Mukabele”, *Servet-i Fünûn*, nr.1090, 12 Nisan 1328 (25 Nisan 1912), s.193-194.
- “Bir Muaşaka I”, *Şehbal*, nr.51, 15 Nisan 1328 (28 Nisan 1912), s.44-45.
- “Ekrem Bey III”, *Donanma*, nr.2-26, Nisan 328(Nisan/Mayıs 1912), s.86-87.
- “Ekrem Bey’i Tenkid IV”, *Donanma*, nr.3-27 Mayıs 1328 (Mayıs/Haziran 1912), s.127-130.
- “Yegâne İstanbul Şairi: Nedim”, *Rûbab*, nr.14, 19 Nisan 1328(2 Mayıs 1912), s.138-140.
- “Safo I- Paris Hayatı-”, (Alphonse Doudet’den çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.1, 20 Nisan 1328 (3 Mayıs 1912), s.8.
- “Safo II- Paris Hayatı-”, (Alphonse Doudet’den çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.2, 26 Nisan 1328 (9 Mayıs 1912), s.7- 8.
- “Hareket-i Edebiye – Bir Bilanço-”, *Rûbab*, nr.15, 26 Nisan 1328(9 Mayıs 1912), s.150-152.

- “Hafta-i Edebiyat”, *Rûbab*, nr.15, 26 Nisan 1328 (9 Mayıs 1912), s.159.
- “Bir Muaşaka II”, *Şehbal*, nr.52, 1 Mayıs 1328 (14 Mayıs 1912), s.76-77.
- “Safo III- Paris Hayatı-”, (Alphonse Doudet’den çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.3, 3 Mayıs 1328 (16 Mayıs 1912), s.7-8.
- “Bir Heykel-i Sanat”, *Rûbab*, nr.16, 3 Mayıs 1928 (16 Mayıs 1912), s.162-164.
- “Sahâif-i Mensiye: Nef’i”, *Rûbab*, nr.17, 10 Mayıs 1328 (23 Mayıs 1912), s.174-177.
- “Genç Kalemler Tahrîr Heyetine”, *Rûbab*, nr.17, 10 Mayıs 1328 (23 Mayıs 1912), s.180.
- “Safo IV- Paris Hayatı-”, (Alphonse Doudet’den çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.4, 11 Mayıs 1328 (24 Mayıs 1912), s.7-8.
- “Hareket-i Edebiye –Edebiyat-”, *Rûbab*, nr.17 Mayıs 1328(30 Mayıs 1912), s.186-187.
- “Safo V – Paris Hayatı-”, (Alphonse Doudet’den çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.5, 18 Mayıs 1328 (31 Mayıs 1912), s.7-8.
- “Hüseyin Veli Efendi IV”, *Donanma*, nr.3-27, Mayıs 1328 (Mayıs/Haziran 1912), s.137-138.
- “Eşref”, *Rûbab*, nr.19, 24 Mayıs 1328(6 Haziran 1912), s.198-199.
- “Bekir Fahri Bey’e”, *Rûbab*, nr.20, 31 Mayıs 1928(13 Haziran 1912), s.210-212.
- “Safo VI- Paris Hayatı-”, (Alphonse Doudet’den çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.7, 1 Haziran 1328 (14 Haziran 1912), s.7-8.
- “Bataklıkta”, *Rûbab*, nr.21, 7 Haziran 1328 (20 Haziran 1912), s.222-223.
- “Safo VII- Paris Hayatı-”, (Alphonse Doudet’den çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.8, 8 Haziran 1328 (21 Haziran 1912), s.7-8.
- “Gölgeler ve Hakikatler’den IX”, *Servet-i Fünûn*, nr.1099, 14 Haziran 1328 (27 Haziran 1912), s.147-149.
- “Safo VIII- Paris Hayatı-”, (Alphonse Doudet’den çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.9, 15 Haziran 1328 (28 Haziran 1912), s.7-8.

- “Hüseyin Veli Efendi V”, *Donanma*, nr.4-28, Haziran/Temmuz 1328 (Haziran/Temmuz 1912), s.186-187.
- “Fırar”, *Hakkın İlavesi*, nr.10, 22 Haziran 1328 (5 Temmuz 1912), s.3.
- “Safo IX- Paris Hayatı-”, (Alphonse Doudet’den çevrilmiştir.), *Hakkın İlavesi*, nr.10, 22 Haziran 1328 (5 Temmuz 1912), s.8.
- “Kösem Sultan”, *Rûbab*, nr.24-25, 28 Haziran 1328(11 Temmuz 1912), s.270-277.
- “Hafta-i Edebiyat”, *Rûbab*, nr.28, 5 Temmuz 1328 (18 Temmuz 1912), s.320-321.
- “Hareket-i Edebiye –Takip-”, *Rûbab*, nr.28, 19 Temmuz 1328 (25 Temmuz 1912), s.314-315.
- “Hareket-i Edebiye –İnkâr-”, *Rûbab*, nr.24-25, 28 Haziran 1328 (11 Temmuz 1912), s.257-260.
- “Hafta-i Edebiyat”, *Rûbab*, nr.26, 5 Temmuz 1328 (18 Temmuz 1912), s.299.
- “Bir Elbise I”, *Şehbal*, nr.57, 15 Temmuz 1328 (28 Temmuz 1912), s.174-175.
- “Bir Elbise II”, *Şehbal*, nr.58, 1 Ağustos 1328 (14 Ağustos 1912), s.198-199.
- “Hayat-ı Temâşa”, *Rûbab*, nr.31, 9 Ağustos 1328 (22 Ağustos 1912), 349-350.
- “Hareket-i Edebiye –Karanlığa Doğru-”, *Rûbab*, nr.34, 30 Ağustos 1328(12 Eylül 1912), 386-387.
- “Üç Sene I”, *Rûbab*, nr.34, 30 Ağustos 1328 (12 Eylül 1912), s.386,388,390-391,393-394.
- “Hareket-i Edebiye –Sirkât Meselesi-”, *Rûbab*, nr.35, 6 Eylül 1328 (19 Eylül 1912), s.397-398.
- “Üç Sene II”, *Rûbab*, nr.38, 27 Eylül 1328 (10 Ekim 1912), s.434-435, 439,442-443.
- “Hareket-i Edebiye – Edebiyat ve Fen”, (Jean Marie Guyau’nün “Mesâil-i Bedîi kitabından yazının meali yapılmıştır.), *Rûbab*, nr.38, 27 Eylül 1328 (10 Ekim 1912), s.435,440.
- “Üç Sene – İtiraf-”, *Rûbab*, nr.42, 15 Teşrîn-i Sâni 1328(28 Kasım 1912), s.30-35.

“Üç Sene III”, *Rûbab*, nr.43, 13 Kânûn-ı evvel 1328 (26 Aralık 1912), s.39, 42-44, 47.

1913

“Ebuzziyâ Tevfik Bey”, *Rûbab*, nr.44, 24 Kânûn-ı Sâni 1328 (6 Şubat 1913), s.3-5.

“Mücrim”, *Rûbab*, nr.44, 24 Kânûn-ı Sâni 1328(6 Şubat 1913), s.12-16.

“Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.45, 31 Kânûn-i sâni 1328, (13 Şubat 1913), s.19-21.

“Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.46, 7 Şubat 1328 (20 Şubat 1913), s.35-37.

“Ali Nusret Bey”, *Rûbab*, nr.46, 7 Şubat 1328 (20 Şubat 1913), s.38-40.

“Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.47, 14 Şubat 1328 (27 Şubat 1913), s.50-54.

“Üç Sene IV”, *Rûbab*, nr.47, 14 Şubat 1328 (27 Şubat 1913), s.56, 58-60, 63-64.

“Edebiyatta Hakikat ve Hayal”, *Resimli Kitap*, nr.47, Şubat/Mart 1329 (Şubat/Mart 1913), s. 843-847.

“Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.48, 21 Şubat 1328 (6 Mart 1913), s.66-67.

“Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.49, 27 Şubat 1328 (12 Mart 1913) s.82-85.

“Ufulünden Sonra, *Büyük Duygu*, nr.1, 2 Mart 1329 (15 Mart 1913), s.10.

“Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.50, 7 Mart 1329 (20 Mart 1913), s.98-101.

“Hareket-i Edebiye- Meşhur Olmak”, *Rûbab*, nr.51, 14 Mart 1329 (27 Mart 1913), s.114-116.

“Son Bir Eser – Cadı”, *Rûbab*, nr.51, 14 Mart 1329(27 Mart 1913), s.117-119.

“Edebiyat, Vatan, Ahlâk”, *Rûbab*, nr.52, 21 Mart 1329(3 Nisan 1913) s.133-135.

“Bir Kitâb-ı Şütûm”, *Rûbab*, nr.62, 29 Mayıs 1329 (11 Haziran 1913), s.294-296.

“Hafta-i Tahassüs- Hafta-i Edebiyat”, *Rûbab*, nr.52, 21 Mart 1329 (3 Nisan 1913), s.130-133.

“Tabiat, San’at”, *Rûbab*, nr.53, 28 Mart 1329(10 Nisan 1913), s.149-150.

- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.53, 28 Mart 1329 (10 Nisan 1913), s.146-148.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.54, 3 Nisan 1329 (16 Nisan 1913), s.162-166.
- “İtiraza Cevap”, *Rûbab*, nr.54, 3 Nisan 1329 (16 Nisan 1913), s.168-169.
- “Erkekler Arasında”, *Rûbab*, nr.55, 11 Nisan 1329 (24 Nisan 1913), s. 182-186.
- “Hareket-i Edebiye – Hafta-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.55, 17 Nisan 1329 (30 Nisan 1913), s.186-188.
- “Kadın Edebiyatı”, *Rûbab*, nr.56, 18 Nisan 1329 (1 Mayıs 1913), s.199-200.
- “Mesele-i Tenkit”, *Büyük Duygu*, nr.5, 25 Nisan 1329 (8 Mayıs 1913), s.66-68.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.57, 25 Nisan 1329 (8 Mayıs 1913), s.214-216.
- “Tekâmül”, *Rûbab*, nr.57, 25 Nisan 1329 (8 Mayıs 1913), s.216-218.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.58, 2 Mayıs 1329 (15 Mayıs 1913), s.230-231.
- “Edebiyat Dersleri”, *Büyük Duygu*, nr.6, 9 Mayıs 1329(22 Mayıs 1913), s.82-85.
- “Mazi-i Lisân ve Edebiyat”, *Rûbab*, nr.59, 9 Mayıs 1329 (22 Mayıs 1913), s.246-248.
- “Bir Tehlike-i Terbiyeviye- Bir Kitap Münâsebetiyle”, *Rûbab*, nr.60, 16 Mayıs 1329 (29 Mayıs 1913), s.262-263.
- “Vatan-perverâne Manzumât”, *Büyük Duygu*, nr.7, 23 Mayıs 1329 (5 Haziran 1913), s.99-101.
- “Âsâr-ı San’atta Zîştî”, *Rûbab*, nr.61, 23 Mayıs 1329(5 Haziran 1913), s.278-280.
- “Mesele-i Münâkaşa”, *Sabah Gz.*, nr.8521, 23 Mayıs 1329 (5 Haziran 1913), s.1.
- “Bir Hitabe”, *Çocuk Duygusu*, nr.1, 2 Haziran 1329 (15 Haziran 1913), s.4.
- “Yeni Bir Kitap”, *Rûbab*, nr.63, 6 Haziran 1329 (19 Haziran 1913), s.310-311.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.63, 6 Haziran 1329 (19 Haziran 1913), s.313-314.
- “Vatan I –Fransa’da-”, *Rûbab*, nr.64, 13 Haziran 1329 (26 Haziran 1913), s.331-333.
- “Bir Münâkaşa Dolayısıyla”, *Sabah Gz.*, nr.8550, 22 Haziran 1329 (5 Temmuz 1913), s.1

- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.66, 27 Haziran 1329 (10 Temmuz 1913), s.365-366.
- “Şiir”, *Resimli Kitap*, nr.48, 1 Temmuz 1329 (14 Temmuz 1913), s.904-909, 912-913.
- “Din ve Şiir”, *Büyük Duygu*, nr.9, 20 Haziran 1329 (3 Temmuz 1913), s. 131-133.
- “Vatan II –Vatan Fikrinin Tenkidi-”, *Rûbab*, nr.65, 20 Haziran 1329 (3 Temmuz 1913), s.346-349.
- “Vatan III”, *Rûbab*, nr.66, 28 Haziran 1329 (11 Temmuz 1913), s.362-364.
- “Vatan IV”, *Rûbab*, nr.67, 4 Temmuz 1329 (17 Temmuz 1913), s.378-381.
- “Şair-i A’mâ”, *Rûbab*, nr.68, 11 Temmuz 1329 (24 Temmuz 1913), s.394-396.
- “Vatan V”, *Rûbab*, nr.68, 11 Temmuz 1329 (24 Temmuz 1913), s.402-404.
- “Hak Nerede?”, *Sabah Gz.*, nr.8571, 14 Temmuz 1329 (27 Temmuz 1913), s.1.
- “Vatan VI”, *Rûbab*, nr.69, 18 Temmuz 1329 (31 Temmuz 1913), s.230-231.
- “Nazar Düşkünleri”, *Sabah Gz.*, nr.8579, 22 Temmuz 1329 (4 Ağustos 1913), s.3.
- “Bir Firarî”, *Sabah Gz.*, nr.8580, 23 Temmuz 1329 (5 Ağustos 1913), s.3.
- “Yeni Bir Halet-i Ruhiye”, *Büyük Duygu*, nr.14, 24 Temmuz 1329 (6 Ağustos 1913), s.229-231.
- “Eşkîya”, *Sabah Gz.*, nr.8582, 25 Temmuz 1329 (7 Ağustos 1913), s.3.
- “Vatan VII”, *Rûbab*, nr.70, 25 Temmuz 1329 (7 Ağustos 1913), s.358-360.
- “Mahbeste Yemek Grevi”, *Sabah Gz.*, nr. 8583, 26 Temmuz 1329 (8 Ağustos 1913), s.3.
- “Sahte Firarîler”, *Sabah Gz.*, nr.8584, 27 Temmuz 1329 (9 Ağustos 1913), s.3.
- “İstintak”, *Sabah Gz.*, nr. 8587, 30 Temmuz 1329 (12 Ağustos 1913), s.3.
- “Rıhtım”, *Sabah Gz.*, nr.8590, 2 Ağustos 1329 (15 Ağustos 1913), s.3.
- “Bir Kumarhane ve Bir Kadın”, *Sabah Gz.*, nr.8591, 3 Ağustos 1329 (16 Ağustos 1913), s.3.
- “Ânât-ı Ruhiye”, *Büyük Duygu*, nr.10, 7 Ağustos 1329 (18 Ağustos 1913), s.212-217.

- “Bizde Temâşâ”, *Büyük Duygu*, nr.15, 7 Ağustos 1329 (18 Ağustos 1913), s.246-248.
- “Göl”, *Rûbab*, nr.72, 8 Ağustos 1329 (21 Ağustos 1913), s.378.
- “Pierre Loti”, *Rûbab*, nr.72, 8 Ağustos 1329 (21 Ağustos 1913), s.379-381.
- “Gül”, *Rûbab*, nr.73-74, 26 Ağustos 1329 (8 Eylül 1913), s.415.
- “Bir Ses”, *Rûbab*, nr.73-74, 26 Ağustos 1329 (8 Eylül 1913), s.416-419.
- “Bir Buhran”, *Büyük Duygu*, nr.18, 18 Eylül 1329 (1 Ekim 1913), s.295-297.
- “Şairlerin Sefâleti”, *Rûbab*, nr.75, 19 Eylül 1329 (2 Ekim 1913), s.428-430.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.76, 26 Eylül 1329 (9 Ekim 1913), s.452-453.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.77, 3 Teşrîn-i evvel 1329 (16 Ekim 1913), s.464-465,467.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.78, 10 Teşrîn-i evvel 1329 (23 Ekim 1913), s.477-478.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.79, 17 Teşrîn-i evvel 1329 (30 Ekim 1913), s.493-494.
- “Maarif Cemiyetleri”, *Resimli Kitap*, nr.51, Teşrin-i Evvel-Şubat 1329 (Ekim-Şubat 1913), s. 426-431.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.85, 5 Kânûn-ı evvel 1329 (18 Aralık 1913), s.596-598.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.86, 12 Kânûn-ı evvel 1329 (28 Aralık 1913), s.605-607.

1914

- “Temâşâ ve Tenkid -Ölmez Duygu”, *Rûbab*, nr.88, 26 Kânûn-ı evvel 1329 (8 Ocak 1914), s.639-642.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.89, 2 Kânûn-ı sâni 1329 (15 Ocak 1914), s. 656-657.
- “Anadolu Türküleri – Tetkikat ve Tahlilât-”, *Rûbab*, nr.101, 23 Kânûn-ı Sâni 1329 (22 Ocak 1914), s.3-9.
- “Ekrem Bey”, *Rûbab*, nr.102, 30 Kânûn-ı Sâni 1329 (12 Şubat 1914), s.23-24.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.103, 6 Şubat 1329 (19 Şubat 1913), s.41-44.

- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.104, 13 Şubat 1329 (26 Şubat 1914), s.52-54.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.106, 27 Şubat 1329 (12 Mart 1914), s.91-92.
- “Korku”, *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.2, 2 Mart 1330 (15 Mart 1914), s. 19.
- “Garb Çiçekleri – Seyyiat Çiçekleri- Takdis”, (Ş.S rumuzuyla imzalı.), *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.2, 2 Mart 1330 (16 Mart 1914), s.28-29.
- “Nâyiler – Yeni Bir Gençlik Karşısında”, *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.1, 6 Mart 1330 (19 Mart 1914), s.3-6.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.107, 6 Mart 1330 (19 Mart 1914), s.101-103.
- “Garp Çiçekleri –Kilâl-i Ruh (Baudelaire’den terc. ŞS rumuzuyla imzalı.)”, *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.1, 1, 6 Mart 1330 (19 Mart 1914), s. 12-13.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.108, 13 Mart 1330 (26 Mart 1914), s.127-128.
- “Hareket-i Edebiye”, *Rûbab*, nr.109, 20 Mart 1330 (2 Nisan 1914), s.35-37.
- “Garp Çiçekleri III – Seyyiat Çiçekleri- Deniz Kuşu”, *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr.3, 3 Nisan 1330 (16 Nisan 1914), s.45-46.
- “Sultan Cem I”, *İctihad*, nr.106, 5 Mayıs 1330 (28 Mayıs 1914), s.103-105.
- “Sultan Cem II”, *İctihad*, nr.107, 22 Mayıs 1330 (4 Haziran 1914), s.121-125.
- “Sûr Nây”, *İctihad*, nr.109, 5 Haziran 1330 (18 Haziran 1914), s.162-163.
- “Sultan Cem III”, *İctihad*, nr.109, 5 Haziran 1330 (18 Haziran 1914), s.167-172.
- “Sultan Cem IV”, *İctihad*, nr.?, 12 Haziran 1330 (25 Haziran 1914), s.181-185.
- “Sultan Cem VI”, *İctihad*, nr.112, 26 Haziran 1330 (9 Temmuz 1914), s.221-225.
- “Sultan Cem V”, *İctihad*, nr.113, 3 Temmuz 1330 (16 Temmuz 1330), s.243-246.

1915

- “Mükâfât”, *Nevsal-i Millî Yl.*, 1330(1915), 151-152.
- “Halid Fahri”, *Nevsal-i Millî Yl.*, 1330(1915), 154.

“Hakkı Tahsin”, *Nevsal-i Millî Yl.*, 1330(1915), 171.

“Selahaddin Enis Bey”, *Nevsal-i Millî Yl.*, 1330(1915), 212.

“Celal Sahir Bey”, *Nevsal-i Millî Yl.*, 1330 (1915), 244-245.

“Süleyman Nesib”, *Nevsal-i Millî Yl.*, 1330(1915), 375.

1919

“Muallim”, *Süha*, nr. 1, 19 Haziran 1335 (19 Haziran 1919), s. 6-8.

1.1.1.4.1.Hikâyelerin Kronolojik Sıralanması

“Saâdet”, İzmir Gz., nr.18 (362), 29 Mayıs 1320 (11 Haziran 1904), s.7.

“Menekşe-Çiçek”, İzmir Gz., nr.23 (363), 10 Temmuz 1320 (23 Temmuz 1904), s.6-7.

“Müntehab Hikâyeler”, İzmir Gz., nr.25(369),24 Temmuz 1320 (9 Ağustos 1904), s.6-7.

“Karikatürüm”, İzmir Gz., nr.27(371), 7 Ağustos 1320 (20 Ağustos 1904), s.6-7.

“Tasvir-i İzdivaç”, İzmir Gz., nr.29 (373), 21 Ağustos 1320 (3 Eylül 1904), s.6-7.

“Bir Tecrübe”, İzmir Gz., nr.31(375), 4 Eylül 1320 (17 Eylül 1904), s.5-7.

“İhtiyarî Dilenme” İzmir Gz., nr.32(376), 11 Eylül 1320 (24 Eylül 1904), s.5-7.

“Karar-ı Nâ Tamam”, İzmir Gz., nr.37(381), 16 Teşrîn-i evvel 1320 (29 Ekim 1904), s.6-7.

“Şairiyet Sıkıntıları” İzmir Gz., nr.38(382), 23 Teşrîn-i evvel 1320 (5 Kasım 1904), s.6-7.

“Bir Küçük Çocuğun Hasbihali”, İzmir Gz., nr.44(388), 18 Kânûn-ı evvel 1320 (31 Aralık 1904), s.6-7.

“Kadın Mükalemeleri”, İzmir Gz., nr.3(401), 8 Kânûn-ı Sânî 1320 (21 Ocak 1905), s.6-7.

“Küçük Mevzular”, 11 Temmuz, nr.3, 10 Ağustos 1324 (23 Ağustos 1908), s.11.

“Kamer”, Resimli Kitap, nr.8, Mayıs 1325 (Mayıs/Haziran 1909), s.796-800.

“İntikam”, Şiir ve Tefekkür, nr.1, 2 Haziran 1325 (15 Haziran 1909), s. 14-16.

“Kanun”, Musavver Muhit, c.2, nr. 38, 23 Temmuz 1325(5 Ağustos 1909), s.457-465.

“Derebeyi”, c.2, Musavver Muhit, nr.39, 30 Temmuz 1325(12 Ağustos 1909), s. 480-482.

“Avdet I – Küçük Hikâye-”, Musavver Eşref, nr.2 (28), 10 Eylül 1925 (23 Eylül 1909), s.13-15.

“Avdet II –Küçük Hikâye-”, Musavver Eşref, nr. 3 (29), 17 Eylül 1925 (30 Eylül 1909), s.12-13.

“Aziz Katil”, Resimli Kitap, nr.13, Teşrin-i Evvel 1325 (Ekim/Kasım 1909), s.56-63.

“...?”, Servet-i Fünûn, nr.966, 26 Teşrin-i Sâni 1325, (9 Aralık 1909), s.59-60.

1910

“Burgu”, Servet-i Fünûn, nr.976, 4 Şubat 1325 (17 Şubat 1910), s.213,216-218.

“Kül”, Servet-i Fünûn, nr.978, 18 Şubat 1325 (3 Mart 1910), s.247-251.

“Bir Tahlil”, Servet-i Fünûn, nr.1005, 26 Ağustos 1326 (8 Eylül 1910), s. 293-295.

“Kin”, Servet-i Fünûn, nr. 1008, 16 Eylül 1326 (29 Eylül 1910), s.339-340.

“Gurur”, Servet-i Fünûn, nr.1018, 25 Teşrin-i Evvel 1326 (7 Kasım 1910), s.78-79.

“Yeni İzdivaçlar”, Piyano, nr.12, 1 Teşrin-i Sâni 1326 (14 Kasım 1910), s.147.

“Dostlukları”, Servet-i Fünûn, nr.1026, 19 Kânûn-ı Sâni 1326 (1 Şubat 1911), s.276-279.

“Ezâ-yı Saadet”, Servet-i Fünûn, nr.1032, 4 Mart 1327 (17 Mart 1911), s.417-420.

“Hüseyin Veli Efendi I”, Donanma, nr.20, Teşrin-i Evvel 1327 (Ekim/Kasım 1911), s.1835-1840.

“Dayak I”, Servet-i Fünûn, nr.1073, 15 Kânûn-ı Evvel 1327 (28 Aralık 1911), s.152-156.

“Hüseyin Veli Efendi II”, Donanma, nr.22, Kânûn-ı Evvel 1327 (Aralık/Ocak 1911), s.2031-2032.

1912

“Hüseyin Veli Efendi III”, Donanma, nr.23-24, Kânûn-ı Sâni-Şubat 1328 (Ocak-Şubat/Mart 1912), s.2127-2128.

“Dayak II”, Servet-i Fünûn, nr.1074, 22 Kânûn-ı Evvel 1327 (4 Ocak 1912), s.116-117.

- “Fedâkâr”, Rûbab, nr.12-13, 12 Nisan 1328 (25 Nisan 1912), s.122-128.
- “Bir Mukabele”, Servet-i Fünûn, nr.1090, 12 Nisan 1328 (25 Nisan 1912), s.193-194.
- “Bir Muaşaka I”, Şehbal, nr.51, 15 Nisan 1328 (28 Nisan 1912), s.44-45.
- “Bir Muaşaka II”, Şehbal, nr.52, 1 Mayıs 1328 (14 Mayıs 1912), s.76-77.
- “Hüseyin Veli Efendi IV”, Donanma, nr.3-27, Mayıs 1328 (Mayıs/Haziran 1912), s.137-138.
- “Hüseyin Veli Efendi V”, Donanma, nr.4-28, Haziran/Temmuz 1328 (Haziran/Temmuz 1912), s.186-187.
- “Bir Elbise I”, Şehbal, nr.57, 15 Temmuz 1328 (28 Temmuz 1912), s.174-175.
- “Bir Elbise II”, Şehbal, nr.58, 1 Ağustos 1328 (14 Ağustos 1912), s.198-199.
- “Mücrim”, Rûbab, nr.44, 24 Kânûn-ı Sâni 1328(6 Şubat 1913), s.12-16.
- “Nazar Düşkünleri”, Sabah Gz., nr.8579, 22 Temmuz 1329 (4 Ağustos 1913), s.3.
- “Bir Firarî”, Sabah Gz., nr.8580, 23 Temmuz 1329 (5 Ağustos 1913), s.3.
- “Mahbeste Yemek Grevi”, Sabah Gz., nr. 8583, 26 Temmuz 1329 (8 Ağustos 1913), s.3.
- “Sahte Firarîler”, Sabah Gz., nr.8584, 27 Temmuz 1329 (9 Ağustos 1913), s.3.
- “İstintak”, Sabah Gz., nr. 8587, 30 Temmuz 1329 (12 Ağustos 1913), s.3.
- “Rıhtım”, Sabah Gz., nr.8590, 2 Ağustos 1329 (15 Ağustos 1913), s.3.
- “Bir Kumarhane ve Bir Kadın”, Sabah Gz., nr.8591, 3 Ağustos 1329 (16 Ağustos 1913), s.3.
- “Ânât-ı Ruhiye”, Büyük Duygu, nr.10, 7 Ağustos 1329 (18 Ağustos 1913), s.212-217.
- “Bir Ses”, Rûbab, nr.73-74, 26 Ağustos 1329 (8 Eylül 1913), s.416-419.
- “Mükâfât”, Nevsal-i Millî Yıl., 1330(1915), 151-152.
- “Muallim”, Süha, nr. 1, 19 Haziran 1335 (19 Haziran 1919), s. 6-8.

İKİNCİ BÖLÜM

2.HİKÂYELER VE ÇÖZÜMLEMELERİ

2.1. ...?

Nermin..... Yirmi beşinde.

Müfid Kırk beşinde.

Müfid – Demek, hanımefendi, siz onlara, perilere itikâd etmiyorsunuz?

Nermin – Şüphe mi ediyorsunuz? Yoksa beni cahil, budala, merbut-ı mâzi bir kadın, bir hanım nine mi biliyorsunuz?

Müfid – Sizi temin ederim ki yanılıyorsunuz... Eğer sizde, sizin mevcudiyetinizde bir eskilik tahmin etseydim... Emin olunuz ki sizi bu kadar tasdik etmezdim...

Nermin – Bilirsiniz ki tasdik ve izâc gibi sözlerin cevaplarıyla yorulmayı hiç istemem. Ben sade, samimi, saf, istihzadan ârî sözlerin, hususiyle böyle sözleri söyleyenlerin muhibbî, çılgını, delisi, meftûnuyum.

Müfid – Mademki öyledir; siz beni anlayamamışsınız.

Nermin – Zannetmem.

Müfid – Siz söyleyiniz, hangi sözümde, hangi hareketimde, hangi durumda riyâdan, yalandan bir gölge, bir renk gördünüz. Söyleyiniz, hangi bir gün size yalancı bir nazarla baktım. Hangi bir gün güzel, nermin ellerinizle, isminiz gibi, musâfahaya lüzûmsuz, mânâsız sahte bir hararet, sahte bir şiddet ilave ettim. Söyleyiniz!

Nermin – Evet. Hiçbir gün sizde bunları görmedim yahut hissetmedim. Fakat biraz evvel...

Müfid – Biraz evvel ne yaptım?

Nermin – “Demek perilere inanmıyorsunuz” sözü bir istihzâ değildir de nedir?

Müfid – Size yemin ederim ki ben onlardan bir tane gördüm.

Nermin – Ben buna gülerim... Onlar birer hurâfe. Birer şey... Sis, hiç, rüyâ!.

Müfid – Müsaade ediniz de anlatayım. Ben onlardan bir tane gördüm. Yemin ederim gördüm, görüştüm.

Nermin – Rica ederim, Müfid Bey, bana masal, çocuk uyutan ve aldatan bir hikâye anlatmayınız!

Müfid – Anlatacağım, Hanımefendi, anlatacağım. Ve istirhâm edeceğim, dinleyiniz diyeceğim... Dinleyiniz... Masal, bulut, rüya, hikâye, hiç, sis, uydurma, ne dersiniz deyiniz; fakat dinleyiniz!

Nermin – Bu masal ta’annüd edecek kadar mühim demek!

Müfid – Evet... Başlıyorum...

Nermin – Başlayınız!

Müfid – Biz insanlar ruhumda, umk-ı ruhumda daima bir çocukluk, çocukluğumuzdan bir hatıra, bir yâd saklarız. Tamamıyla ifade edemedim. Çocukluğumuzdan bize bir bakıyye kalır demek isterdim. Of bu kelimeler...

Nermin – Sonra...

Müfid – Lakayt, metânetimizden emin, ihtiyarlığımızla, tecrübemizle mağrûr, ruhumuzda yaşayan, saklanan bakıyye-i sabâvetten, bakıyye-i tufûliyyetten bîhaber hayata devam ederken bir gün bir şeyle, farzâ. Bir kadın nazarıyla kalbimizde bir şeyin oynadığını bir bebeğin çırpındığını hissederiz... Hissimizin bu ilk mühim hatvesinden sonra lakaydımız kuvvetinden, metânetimiz itimâdından, ihtiyarlığımız tecrübesinden, tecrübemiz gururundan kaybeder.

Nermin – Bir şey anlayamadım...

Müfid – Anlamadınız... Bunlar hayat – âzmûde, mihen- âzmûde onların, biraz geçkinlerin sevdikleri zamandaki alâm-ı marazlarıdır; yani... Bizim...

Nermin – Sevdiniz, incindiniz demek!

Müfid – Seviyorum ve sızlıyorum.

Nermin – Bakınız! Ben buna hiç dikkat etmemiştim.

Müfid – Hep böyledir: Kalbimizdeki çocukluğa rağmen vücudumuz daha ziyade ihtiyarlatır, çöker, kamburlaşır, cildimiz daha ziyade buruşur, katılaşır... Fakat hiç kimse dikkat etmez... Biz zavallı ihtiyarlar, çürümüşler hep böyle metrûk, mensî yaşarız. Biz o şairlere benzeriz ki birçok şeh – nüvişteleriyle beraber metrûdurlar, tanımazlar. Onlar eserlerine, eserleri onlara her gün yeni bir ümit ihdâ eder... Fakat bu ümidin mâbadında, mâbad-ı hayatında mihen-i meşguliyet, âlâm-ı metrûkiyet mahfûzdur, medfûndur.

Nermin – Fakat ne zaman perinizi ve perinizin sözlerini dinleyebileceğim.

Müfid – Şimdi... Sızlıyordum, muzdarıpdım. Her gün sevdiğim kadının yanına gidiyor, aşkımı itiraf edemiyorum, evde idim. Kalbim taşmak istiyordu; ellerim kırmak... O zaman hatırladım. İlk aşkımı, ilk göz yaşlarımı hatırladım. O zaman böyle sar’alandığım dakikalarda ağlardım. Ağlar, ağlar, biraz sükûn bulurdum. Îrâdî, ihtiyarî bir ağlayışla ağlamaya başladım. Başım ellerimin içindeydi. Hiçbir şey göremiyordum.

Nermin – Ağlamak, kim bilir, size ne kadar yakışmamıştır...

Müfid – Evet... Başımı kaldırdığım zaman aynanın, senelerden beri sükûn u hayatımı, sükûn u ciddiyetimi aksederken aynanın içinde bir istihzâ-yı mücessim gördüm: bana benziyordu. Gözlerimi döndürdüm. Odayı imlâ eden bütün eşyaya baktım. Hepsi bana gülüyorlardı. Ben evimdeki eşya ile beraber yaşarım. Onların sükûtunu, onların ruhunu, onların sadakâtini hissederim. Fakat bugün, bu ağladığım gün onlar benimle eğleniyorlardı. Artık bana sadık değillerdi yahut bana öyle geliyordu. Çıldıracağım zannettim. Öfkemi eşyadan alıyordum. Onları itiyor, kırıyor, eziyor, “düşmanlarım, düşmanlarım, düşman, düşman” diye bağıırıyordum. Birdenbire perdelerin arasından pembe, nazar-firîb bir ziyâ fışkırdı. Bütün odayı, eşyayı himayekâr bir bulutla örttü. Her şey, her yer pembe olmuştu. Ben korkmaya başladım. Kapıya doğru koşarken bir alevin kanatlandığını, uçtuğunu, kapının önüne düştüğünü gördüm. O, alev orada biraz yandı, sonra söndü, yerinde bir kırmızı gül kalmıştı. Gül başladı yürümeye; söz söylemeye.

Nermin – O, ooo!...

Müfid - ... Sen nesen? Dedim. Düşmanın, rakibin dedi. Düşmanım rakibim ne demekti. Hiçbir şey anlamadım. – Anlamadım dedim. – Ben perilerdenim, dedi, senin sevdiğin kadını severim. Ben onun mevcûdiyetinde yaşamak, onun hüsnünden müstefid olmak için neler olmam... Neler olmam! Çiçek, böcek, kuş, rüyâ... Her şey... Bu sözleri işittiğim zaman keşke bende peri olsaydım, dedim ve sordum: “Bana ondan, gizli olan her şeyinden, bûsesinden, kalbinden, râbitalarından bahseder misin? Belâ tereddüt söylemeye başladı...

Nermin – Bakalım, bu mevhûme neler söyleteceksin!

Müfid – Dinleyiniz! Rica ederim, cümleleri unutuyorum.

Nermin – Ben başlayayım “Bu mevhûm dedi ki o kadın.

Müfid – O kadın harikadır. Benim ihtiyar rakibim sen hayatında onun gibi hiçbir kadın görmedin. Bundan eminim. İlk bûseyi uzatan; ilk “evet” i söyleyen kadın bile ona benzemez... Onun öyle dudakları vardır ki insanı i’lâ eder; bu sefil arzın üzerinde bir semâ hayatı yaşatır. Onun beyaz sinesi üzerinde beyaz kundaklar içinde uyuyan iki küçük bebeği vardır ki onların esmer gözleri sözleri şîr-i şehvetle beslerim der.

Nermin – Periniz çok çapkın!

Müfid – Evet... Çok çapkın! Dinleyiniz! Bakınız bana neler söyledi. – “Bir gün dedi, gözlerini üzerinde gezinmek için küçük bir pire olmuştum, sağ elinin üzerinden bileğine doğru ilerledim. Bileğinde bir saniye tevakkuf ettim. Duâda, secdede, tazarru’da duruyor gibi durdum. Sonra sedefnâk kolun üzerinde gezinmeye başladım. Yavaş yavaş; hilekâr, hilekâr geziniyordum. Bu beyaz kolun kurnaz, nazar-giriz, sinsi bir noktasına küçük ağzımla kırmızı bir hatıra işledim. Farz-ı mahâl olarak bir gün o güzel kollardan birini bol bol öpmeye muvaffak olursan sende dudaklarınla işle! Daha sonra bu kolun altında siyah iplerle örülmüş siyah bir yuvaya tesadüf ettim. Bu kümenin altında, bu yuvanın içinde öyle bir koku var ki heves denilen böceği daha ziyade hiddetlendiriyor, azdırıyor, hararetlendiriyor, orada bir gece geçirdim. O gece, ah! Neler gördüm, neler! Onun o gece en korkak, en gizli fiiline kadar gördüm. Onun öyle bir...”

Cümlesini itmâm etmemişti. Birdenbire nâ-bedîd oldu. Fakat ben anlamıştım, onun “öyle bir...”inin mabâdını anlamıştım. Ne yapayım? Söyleyemem, utanırım. “Biraz tevakkuftan sonra” bu perinin ismini öğrenmek istemez misiniz?

Nermin – İsmi nedir?

Müfid – Hayal... Size mâlik olmak hayali...

... ?

25 Mart 1325 Şişli

Servet-i Fünûn, nr.966, 26 Teşrin-i Sâni 1325 (9 Aralık 1909), s.59-59.

2.1.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“...?” hikâyesi Nermin ve Müfid arasında geçen nouvel-diyalog veya tekellümü hikâye olarak adlandırmak mümkündür. Hikâye Müfid’in Nermin’e “perilere itikâd etmiyorsunuz?” sorusuyla başlar. Nermin ve Müfid arasında geçen diyaloglar Müfid’in Nermin’i perilerin varlığı hakkında ikna etme çabası üzerine kurgulanmıştır. Perilerin varlığına inandırmaya çalışan Müfid gördüğü bir periyi anlatmaya başlar. Bahsi olan periye rastlamadan önce âşık olduğunu ve bu aşkı itiraf edemediğini dile getirir. Plâtonik aşk yaşayan Müfid, bu aşkın acısından dolayı ağladığı sırada eşyanın üzerinde bir ışık görür. Kaçmaya yeltendiği zaman bu önce ateş olur sonra güle döner. Bu peri aslında Müfid’in rakibidir. Müfid’le aynı kadına âşıktır. Peri kadının güzelliğinden hatta bir seferinde pire olup âşık olduğu kadının üzerinde gezdiğinden bahseder. Nermin bu perinin adının ne olduğunu sorduğunda Müfid “Hayal... Size mâlik olmak hayali...” cevabını verir. Bu cevap üzerine Nermin’in cevabı “...?” olarak hikâyede yer alır. Hikâyenin son sembolü hikâyenin adını oluşturur.

Hikâyenin iki kahramanı vardır. Müfid kırk beş yaşında plâtonik âşık bir karakterdir. Nermin ise yirmi beş yaşında Müfid’e göre genç bir kadındır. Yazar karakterler hakkında izâhat vermemiştir. Karakterlerin betimlemesi saç, gözü vs. muallaktır. Yalnız Müfid karakterinin ihtiyarladığı sık sık vurgulanır. Müfid’in ağzından karakterin ihtiyarlığı “Biz zavallı ihtiyarlar, çürümüşler hep böyle metrûk, mensî yaşarız.” şeklinde ifade edilir. Diğer ihtiyarlığın vurgulandığı yer ise hikâyedeki

peri tarafından şöyle dile getirilir: “Benim ihtiyar rakibim”. Kadının güzelliğini ise peri tarafından zikredilir. Kadın beyaz tenli ve şehvet uyandıracak bir güzelliğe sahiptir.

Hikâyenin anlatıcısına kahraman anlatıcı demek mümkündür. Hikâyede kullanılan teknik ise tekellümî hikâye olduğu için diyaloglar üzerine inşa edilmiştir. Hikâyenin zaman ve mekân kısmı belirtilmemiştir. Zamanı vurgulayan gün, saat, tarih gibi herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Mekân ise diyalogların gidişatından kapalı mekânı andırır. Hikâye giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin hepsini içermediği için durum hikâyesi olarak ele almak doğru olacaktır.

Hikâyenin temel kurgusu Nermin’i perilere inandırmak olarak gözüксе de aslında bir aşk itirafıdır. Müfid ile Nermin arasında yirmi yaş fark vardır. Müfid Nermin’e olan plâtonik aşkını itiraf etmek için peri hikâyesine başvurur. Periyi anlatmaya başlamadan önce âşık olduğunu itiraf eder. Aslında bu niyet belirtisidir. Müfid aşkı nitelendirirken “bebeğin çırpınısına” benzetir. Aşk erkeklerin içindeki çocuğu açığa çıkarsa da görünüş tamamen farklıdır. Çünkü “ihtiyarlayan erkeklere” zamanın iyi davranmadığından içindeki çocuğun veya bu aşk heyecanının yüzüne yansımadağı dile getirir. Hikâyede Müfid karakteri ihtiyarlamayla beraber gözden çıkarıldığını, vazgeçildiğini söylemesi aslında genç kadınlar tarafından itibar edilmediğini, içindeki çocuktan ziyade dış görünüşün zamanın, acımasız izlerine dikkat çektiğini dile getirdiğini söyleyebiliriz. Hikâyenin temel problemi de budur. Nermin genç ve güzeldir. Müfid ise Nermin’e göre yaşlı ve aşkı Nermin tarafından fark edilmemiştir. Müfid, her gün sevdiği kadına açılmaya çalıştığını fakat başarılı olamadığını dile getirir. Şimdi aşkını itiraf etmeye çalıştığı sırada ilk aşkını vurgulaması aynı heyecanı hissettiğini göstermektedir. Hatta “İlk bûseyi uzatan; ilk “evet” i söyleyen kadın bile ona benzemez...” cümlesi hissettiği bu aşkın ilk aşkından da yüce olduğunu âşık olduğu kadına hissettirmeye çalışır. Hikâyede âşık olunan kadın anlatılırken dudakları, beyaz sinisi, sedefnâk kolları gibi ifadeler tamamen dış görünüştür. Kadın hikâyedeki erkek karakter için şehveti çağrıştırdığını söyleyebiliriz. Çünkü kadın güzelliğinden başka bir şey vurgulanmamıştır. “Daha sonra bu kolun altında siyah iplerle örölmüş siyah bir yuvaya tesadüf ettim. Bu kümenin altında, bu yuvanın içinde öyle bir koku var ki heves denilen böceğı daha ziyade hiddetlendiriyor, azdırıyor, hararetlendiriyor, orada bir gece geçirdim. O gece, ah! Neler gördüm, neler!

Onun o gece en korkak, en gizli fiiline kadar gördüm. Onun öyle bir...” Cümlelerinde yer alan özne Müfid’in hayali perisidir. Bu hayal ise Nermin’e sahip olma hayalinden başka bir şey değildir.

Hikâyenin aşk itirafının veya Nermin’i arzulamanın yanı sıra dikkat çeken diğer unsur ise Müfid’in eşyaya yüklediği anlamdır. “Ben evimdeki eşya ile beraber yaşarım.” İfadesi eşyanın Müfid gözündeki tabiatıdır. Eşyaya tıpkı bir insan gibi şahsiyet verilmiştir. Gaston Bachelard’ın “Ruh, bir nesnede kendine bir uçsuz bucaksızlık yuvası bulur”³⁶ cümlesini zikretmek yerinde olacaktır. Müfid karakterinin ruhu eşyada da yer edinememiştir. Hatta eşyanın, ağladığı sırada Müfid’e güldüğünü zannetmesi dışlandığını veya yaşadığı ihtiras sancısının eşyanın bile tabiatına aykırı olduğu dile getirilmiştir. Eşyaya yüklenen bu şahsiyet aslında Müfid’in aşkına dışardan bakış olarak okunabilir. Zamanında sadık olan bu eşyalar, aşk acısı çekerken Müfid’e gülümsemeleri “ihtiyar” adamın bu tutkusunu küçümsemektedir. Nermin’in bu aşk karşısında duruşu yazar tarafından “...?” şeklinde ifade edilmiştir.

³⁶ Gaston Bachelard, Mekânın Poetikası, çev. Alp Tümertekin, 4. Baskı., İstanbul, İthaki Yayınları, 2017, s.53.

2.2. ÂNÂT-I RUHÎYYE

1

Aşk

“Gece... Siyah ve derin bir gece. Meâsî eşya peygüle-i zulmet tövbekâr, şevâib-i ihtirasat libas sükût ile muhit ve ibadetkâr... Ölüm gibi berbat, meşûm bir şeyin geçtiği hissedilen lerze-nâk sükût bir oda... Bir kadın, bir erkek...

Erkek; yükseklerden, a'mâk-ı cevdet sükût etmiş gibi azgın bitap. Tabi ki boşaltılmış bir çuvala benziyor.

Kadın, ne yapacağını şaşırmış, bir köşe-i haffi de ayakta... Bir heykel-i mütaraddi... Ve sonra bu ölüm, bu yeis meskeninin ruhunu büsbütün telîm edene korkak ve sefil bir mum... Sükût...”

Kadın – “Bir müddet sonra” ağlıyor musun?

“Sükût”

Yine kadın – Hissediyorum çok müzdaripsin... Ve bütün bunun günahı...

Erkek – Rica ederim, Sus! Beni düşüncelerimle yapayalnız bırak!

Kadın – Sana yemin ederim, bu bir dakika-yı dalal idi... Bilmem nasıl oldu, ben onun kolları arasına... Söyleyemeyeceğim yarabbi!

Erkek – Sus!

Kadın – Mademki günahkâr benim, beni dinlemelisin, ben istemem, ki ağlasın.

Erkek – Evet, öyle! Fakat ben buna inanmam. Bir faraziye, bir nazariye ile karşı karşıya bulunmuyoruz. Ben seni onun kolları arasında, taşrada, şu köşede, dudak dudağa bütün aşk ve hararet içinde gördüm. Siz benim nâmıma ve benim çatımın altında sârikler gibi eğleniyor, benim hakkımı çalıyordunuz. Tabii bu bir mukaddime değildi.

Kadın – Birinci defa, buna emin olabilir misin, birinci. Ve bir dakika-ı zılâl...

Erkek – Ben sizi öldürmeliydim. Fakat bilmem ne oldu? “Ağlar” Bilmem ne oldu? Mevcûdiyetim titredi. Omuzlarıma ağır bir şey bastı. Ayaklarıma bir mıknaş, kuvvetli bir cazibe asıldı. Kollarım güyâ demir oldu. Ve şuraya beyninden kurşun geçen biri gibi yıkılıyordum ki beni sevsin. Ve aşkın bir muhafız olduğuna kâni’dim. “Şiddetle ağlar” Görüyorsun ya hiçbir şey yapamıyorum, sana karşı aciz ve sefil “şiddetli ağlamaya başlar” Çünkü... Çünkü... “Hıçkırıklar cümleyi boğar.”

Kadın – “Yürür, yanına gider, pamuk, sedefi elleriyle saçlarını okşamaya başlar.” Ağlama! Ben günahkârım... Biliyorum... Beni öldür, gebert! Kır, dök! Lakin ağlama! Çocukluk istemez... İşte oldu... Bir saniye. Şaşırdım. Beni kolları arasına aldı... Ve o zaman sen...

Erkek- Sus! Eğer sen beni sevseydin, eğer senin ona temayülün olmasaydı...

Kadın – Oldu, bir şey... Şimdi ne yapalım?

Erkek – Ne mi yapalım? Bu artık devam edemez. Aramızda her şey bitti. O güzel günler, o senin kolların arasında geçen güzel günler hep öldü... Sen mukaderâtını takip edersin... Bende... Bende zavallı, bedbaht, kalbimde bir yara, ruhumda bir hicran ve gözümde daima, daima bu, biraz evvelki hayal... Seninle onun birbirine merbut hayali yaşarım. Belki yaşamam. Ben buna tahammül edemem. Ben seninle artık yan yana oturamam...

Kadın – Demek talak?

Erkek – Evet, telâk, ne yapayım? Ben bunu hiç düşünmez ve istemezdim... Lakin şimdi sen beni mecbur ettin... Zaten benim olmayan bir kalbe, başkasına teveccüh eden, başkasına ait olan bir kalbe nasıl, ne hakla tehakkum edebilirim. İzdivaç eğer mukâvelâtan musaddak bir senet olsaydı... Buna hakkım olabilirdi. Fakat o hiç öyle değildir. O bûselerdeki yemin, gözlerdeki şule-i mütekâbil, ellerdeki lerze-i sadâkattir. Bunun için yalnız telâk...

Kadın – Sensiz yaşayamam...

Erkek – “Bir tebessüm istihzâkar ile” bensiz yaşayamazsın, başkasıyla da yaşarsın. Bensiz yaşayamazsın, bir başkasına da muhtaçsın. Bensiz olamaz, hayat cehennem olur, lakin bende ki ziyâ sana kâfi değil... Bir başka mevm daha!. Ruhun

bensiz olamaz, çünkü boşluk kalır; lakin ben onu imlâ edemem, bir başkası da ister. Ve ben, üç odalı bir aşka razı olamam... Onun için telâk...

Kadın – Çok insafsızsın...

Erkek – İnsafsız asla! Bilakis sana haritanı veriyorum. Felâketim mukâbilinde veriyorum. Ve yemin ederim, kimse bu macerayı duymaz. Eğer bunun şuyûndan korkuyorsak... Git sen, telâki iste! Ben seni boşamayayım. Ben istemem, ki senin hayatın üzerinde bir leke, bir gölge gezinsin! Çünkü... Seni çok severim... Çünkü senden başka... “Yine ağlar.” Kadın sevemem...

Kadın – “Bundan istifade etmek isteyerek” demek sevmiyorsun. Sevseydin. Beni bırakıp gidemezdin. Bak, bakayım sana, bak gözlerime! Onlar günahkâr olmakla beraber yine sana bakabiliyorlar. “Erkek bir sersem gibi başını kaldırır, dimağında bir zelzele olmuş gibi başını sallar.” Eğer sevseydin... Beni bırakmazdın. Demek ki sevmiyorsun. Demek ki bu dudakları, bu kolları, bu vücudu unuttun. Bende sana mâni olmak istemem. Git, sen de bahtiyar ol!

Erkek – Şimdi de benim saadetimi düşünüyorsun, bedbaht ettikten sonra mı? Garip!...

Kadın – Bıktığın anlaşılıyor. Bunlar birer bahane. Sevilen kadın, sevilen bir erkek eski, boşanmış bir tütün paketi gibi atılamaz. Küçük bir hata için bir insan asılmaz. Sana bir dakika-yı hicân, bir dakika-yı zilâl oldu, diyorum, inanmıyorsun...

Erkek – Bir dakika-i zilâl, değil bilmiyorum... Artık beraber yaşayamayız. Ben nasıl gözlerimin önünden fâcia-ı hıyaneti silebilirim. Onu, şu köşedeki vakayı... Orada siz... Sus, beni söyletme! Şimdi çıldıracağı, şimdi boğulacağım.

Kadın – Seni severim, diyorum. Bana inan! Seni severim ruhum, bir dakika. Bilemiyorum, ne oldu, nasıl oldu, bir dakika. Beni kolları arasına aldı. Ve bende tahammül ... “Ağlayarak” Tahammül edemedim... Ve sonra sen geldin... İşte bu kadar... İşte bu kadar... “Bir müddet bana”

Erkek – “Yumuşak” Ağlama, ağlama!

Kadın – “Tesirini görerek daha ziyade şiddetle ağlar” Beni affetmiyorsun, beni bırakıyorsun... Dayanamam, ölürüm... Ayaklarına kapanayım... “Kalkar, kapanır”

Ayaklarını öperim, beni affet! “Öper” Beni affet! Bir daha o hiç gelmesin... Bir daha o hiç buraya gelmesin... Sen beni affet! Yoksa...

Erkek – Yoksa?

Kadın – Kendimi öldürürüm...

Erkek – Söyle bu birinci defa mı?

Kadın- Senin üzerine yemin ederim, ki... Birinci defa...

Erkek – Yalnız bûselerde mi kaldı?

Kadın – Gözlerim kör olsun, göremeyeyim, bir bûse... Ve sen girdin... Ve rezil o kadar vahşi, o kadar akûr, ki...

Erkek – “Çoktan inanmış” Beni sever misin?

Kadın – Çok, hem de pek çok!

Erkek – Yalan?

Kadın – Yemin ederim. Bak senin için ağlıyorum. Bak, senin için ölüyorum. “Yine ağlar” Bilmem daha ne istersin, ne yapayım? Öldükten sonra mı inanacaksın?

Erkek – “Sayıklar gibi” Bu birinci ve sonuncu değil mi?

Kadın – “Boynuna atılır; öper” Bu birinci ve sonuncu... Senin üzerine yemin ederim. Bu birinci ve sonuncu... Söyle affettin mi? Söyle, söyle affettin mi?

Erkek – Bilmem, bilmem...

Kadın – Beni bir defa öp, hiç olmazsa bir defa öp!

Erkek – Bu birinci, ve sonuncu değil mi?

Kadın – Beni bir defa öp, hiç olmazsa bir defa; ayrılırken bir defa!...

Erkek – Yalan söylemiyorsun ya!

Kadın – “Yine ağlayarak” Bana inanmıyorsun, ne yapayım!. Kaç defa söyleyeyim? Bir dakika-i zilâl. İşte bu kadar... “Daha şedîd giryeler”...

Erkek – Yeter, sus! Mantiğım inanmıyorsa da... Ruhum inanmak istiyor... Yahut inanıyor... Bu birinci ve sonuncu. İnandım... Bilmem, ne için seni çok seviyorum... “mütekâbil bûseler...” Çok seviyorum... Bu birinci ve sonuncu değil mi? Bu birinci ve sonuncu... İnandım, inanmadım... Bilmem... Çok seviyorum. Ve senin, esiririm...

Kadın – Beni affettin mi?

Erkek – “Mağlup ve zebûn” ettim yahut sen beni affet! Sen beni affet! Ve bir daha o hiç gelemeyecek, hiç hiç... Değil mi, değil mi, sen onu hiç sevmedin değil mi? Bu sonuncu, birinci değil mi?

Kadın – Sen beni hâlâ seviyorsun, ruhum. Sen beni hâlâ seviyorsun. “Medîd bir bûse” Ve bende seni...

Erkek – Seviyorum, çok, çok! Ne yapayım, çok? Sevince affedilir, fakat unutulmaz... Nasıl unutacağım, yarabbi, nasıl unutacağım...

“Korkak, sefil mum erimiş, sönmek üzeredir...”

2

Kıskançlık

“Aynı gece... Ötelerde, İstanbul’un bir köşesinde bir o... Lambanın karşısında güzel, zarif bir kadın sabahlara doğru gelen zevcesini bekliyor... Kapıda titrek bir heyûlâ: Erkek...”

Kadın – “Görür görmez” Yine mi içtin?

Erkek – Hem içtim, hem de sana hıyanet ettim, sen buna layıksın...

Kadın – Ziyânı yok, çekecekmişiz... Ne yapalım kader!

Erkek – “Birdenbire akûr ve vahşi” Kader mi? O sözü isti’mâle hakkın yok! Ben her şeyi biliyorum... Bana hıyanet edersin ha! Rezil, fahişe!

Kadın – Ben, ben mi?

Erkek – İnkâr istemem... Ben çalışayım, ben terleyeyim, ben didineyim. Sana para tedarik edeyim, yine utanmadan, yine utanmadan bir başkasıyla bana hıyanet ha!.

Kadın – “Mağrur” Ne olmuş? Söyleseniz de... Anlasak!

Erkek – Ne mi; olmuş? Ne mi? Sanki bilmiyorsun değil mi? “Ellerinden tutarak sarsar” Yalanla kurtarılamazsın, itiraf etmeli, başka çare yok... Onunla... Onunla geçirdiğin dakikaların hepsini söyleyeceksin... Yoksa...

Kadın – Bırak beni!

Erkek – “Bir tokat” Bırakayım mı, seni! Daha utanmadan karşımda söz söylüyorsun...

Kadın – “Yine sakın” Hiddet ile olmaz, biraz sükûn... Ne olmuş, anlayalım...

Erkek – Nankör! Şimdi de bana bana sükûn tavsiye ediyor... Her şeyi yaptıktan bitirdikten, namusumla oynadıktan sonra... Sükûn ha! “Gözleri kıpkırmızı, yumruklarını sallayarak” Seni gebertmeliyim. Seni öldürmeliyim...

Kadın – “Üzerine giderek, biraz gerilerek.” Eğer ben kabahatli isem, öldür, ben ölüme de hazırım...

Erkek – “Şedîd bir tokat” Çekil, karşımdan, çekil, şimdi gebertirim.

Kadın – “Geriye çekilerek” Ne oluyor, kuzum, çıldırdın mı? Ne oluyor?

Erkek – Hâlâ söyleniyor....

Kadın – Hakkımı müdafaa ediyorum...

Erkek – Hak? Bırak, o mukaddes kelimeyi dudaklarında kirlenmesin! Hak? Gülerim yalan ve riyâ ile meşbû bir vücut onu da yalan ve riyâ yayar... Tabii ki müstebidler gibi... Hak? O bir fahişenin üzerine teveccüh ederse...

Kadın – Sus!

Erkek – Pek gülünç oluyor...

Kadın – Mademki ben kötüyüm, madem ki ben sana hıyanet etmişim. Beni bırak! Niçin ne hakla beni dövüyorsun?

Erkek – Dövüyorum. Çünkü namusumu gasp ettin. Dövüyorum, çünkü sana sadık, vefakârsın diye şimdiye kadar baktım. Dövüyorum çünkü beni aldattın...

Kadın – Aldatmadım...

Erkek – Dövüyorum, çünkü inat ediyorsun... Söylemiyorsun...

Kadın – Bir şey yok, ki söyleyeyim.

Erkek – “Yine pür hiddet ve pür feverân” Ya? Al! “Bir tokat, bir daha!” Çekil karşımdan...

Kadın – Hayır, çekilmeyeceğim... Öleceğim, bi-günah olduğumu sana ispat edeceğim...

Erkek – “Üzerine yürüyerek...” Seni elimden bir şey kurtarır, emin ol, bir şey kurtarır: itiraf... Söyle bakalım, ne yaptın!

Kadın – Bir şey yaptım...

Erkek – “Kadının başını tutar. Sallamaya başlar.” Söyle, diyorum, söyle yoksa?

Kadın – Bırak da söyleyeyim, bırak da söyleyeyim.

Erkek – “Bırak” Söyle!

Kadın – Ne istiyorsun? Yaptım mı diyeyim?

Erkek – Yaptım, de, ne dersin de! Hakikati söyle! Ben hakikati istiyorum. O zaman sana bir şey yapmam. Emin ol, şimdi bırakır giderim... Yalnız günahını senin dudaklarından duymak istiyorum. Hakikati söyle! Buna muhtacım... Eğer ölmek istemiyorsan...

Kadın – Bir şey yok, ki...

Erkek – Hâlâ bir şey yok ha!

“Üzerine şiddetle yürür”

Kadın – “Hem asi? hem de korkak” Ne! Ne yapacaksın, yaptım.

Erkek – “Bu söz üzerine gözleri kanlı dolu hüçûn? Eder, kadını yakalar... Tokatlar birbirini velî eder...” Hain... Edepsiz! Alçak! Namussuz... Rezil... Seni gebertmeliyim!

Kadın – “Yerlerde... Ağzından burnundan kan gelmiş” Beni seversen... Bana biraz ihtirâmın varsa... Yeter... Geçmiş günler için yeter...

Erkek – Seni sevmem... Senin gibi bir kadın benim aşkıma layık değildir. “Tekmeler başlar.” Adî!

Kadın – “Bitap? Ve biçare” yeter, Allah aşkına yeter...

Erkek – Utanmadan itiraf ediyor da... Birde yeter diyor...

Kadın – Ölüyorum...

Erkek – Geber!

“Bu esnada kapı açılır, evdekiler hep içeriye girerler, erkeği yakalarlar, sürüklemeye başlarlar... “Sofada geber, geber!” Sesleri tekrar eder, oda da “bittim, öldüm...” cümleleri dolaşır... Ve kan görülür”

Büyük Duygu, nr.10, 7 Ağustos 1329 (18 Ağustos 1913), s. 212-217.

2.2.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Ânât “anlar, zamanlar”³⁷ anlamına gelmektedir. O halde ruhların zamanları veya ruhların anları olarak çevirmek doğru olacaktır. Yazar daha hikâyenin başlığını verirken zaman aynı olsa da ruhun zamanın tutmayışı ima edilmiştir. Ânât-ı Ruhiyye hikâyesi iki küçük öyküden oluşur. İlk hikâyenin “aşk”tır. “Aşk” hikâyesinde kadının biriyle öpüştüğünü gören erkek bu durumu sindiremez. Erkek kadına gördüğü olayı sorar. Kadın gördüklerinin sadece bir dakikadan ibaret küçük bir bûseden ileri gitmediğini söyler. Adam karısını çok sevdiğini bu yüzden zarar veremeyeceğini hatta isterse boşamayarak karısının üzerinde bir leke bırakmayacağını söyler. Ama bu ilişkiyi devam ettiremeyeceğini belirtir. “Üç odalı” bir aşk yaşayamayacaktır. Erkeğin ağlamasından ve sevgisinden cesaret alarak kadın bunun ilk olduğunu kısa bir öpüşmeden ileri gitmediğini söyleyerek kocasını ikna eder.

³⁷ Ferit DEVELLİOĞLU, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yayınları, 29. Baskı, Ankara, 2012, s.32.

İkinci hikâyenin olay örgüsü şöyledir: Adam eve sarhoş gelir. Kadına hem içtiğini hem ihanet ettiğini itiraf eder. Bu ihanetin sebebi karısının kendisine ihanet etmesi olduğunu söyler. Kadın itiraz etse de adam inanmaz. İtiraf ederse bırakacağını söylemesi üzerine kadın ihanetini itiraf eder. Adam kadını dövmeye başlar. Evde bulunan diğer insanların içeriye girmesiyle kadını elinden ayırırlar. Hikâyenin sonunda kan görülür ifadesi kadının öldüğünü hissettirir.

İki hikâyenin de karakterleri kadın ve erkek olarak adlandırılır. Fiziki özelliklerine yer verilmez. Zaman unsuru iki aynı gecede yaşandığı belirtilmiştir. Ana mekân İstanbul'dur. İlk hikâye için iç mekânı andırır. İkinci hikâyede ev hatta evin sofasında geçtiği belirtilir. Nuval diyalog hikâyedir. Anlatıcı yazar bakış açısı ilâhi bakış açısidir. Açıklama tekniği kullanılmıştır.

“Aşk” hikâyesi kendisini aldatan karısını görmesine rağmen aşkından bu aldatmaya göz yumma hikâyesidir. Kadını gerekirse boşamayı kadının adına leke getirmek istemeyerek, ağlamasına dayanamayı affetmesi kocanın karısına duyduğu aşkındandır. Kadın erkeğin ağlamalarını ve sevgisini kullanarak kendisini affettirir. Kocanın karısına aşkıdan gözünün kör olmasının hikâyesidir. İkinci hikâye “kıskançlık”tır. Vaka aynıdır. İlk hikâyede karısının aldattığını gözüyle görmesine rağmen bir koca vardır. İkinci hikâyede ise aldattığını bilen adamın kadının itiraf etmesini bekler. İtiraf ettiği zamanda şiddet uygular. Bu affetmediğinin göstergesidir. İlk hikâyede kocanın aşkı kadının aldatmasını affetmesiyle son bulur. İkinci hikâyede ise adamın bu aldatmayı affetmeye niyeti yoktur. Kıskançlığı aşkının önüne geçmiş ve kadını öldürmüştür. Hikâyeden hareketle aşk affetme haliyken, kıskançlık nefrete dönüşmüştür. İki hikâyede aşk vardır. Fakat ikinci hikâyede nefrete daha yakındır.

Aşk hikâyesinde bahsi geçen “üç odalı aşk” ifadesine değinmek yerinde olacaktır. Erkek karakter karısına ne kadar âşık olsa da ihaneti kaldıramayacağını bir ifadesidir. Üç oda tasviri aslında aşk üçgenidir. Aldatılmayı affedebilen erkek bunun sürdürülmesine tahammülünün olmayacağını göstermektedir. Fakat karısını boşamamak istemesi yine bu aşk üçgenine yenildiğini göstermektedir. Kıskançlık hikâyesinde ise aldatmaya karşı erkek karakter aldatarak cevap vermiştir. Üstelik bu aldatma şüpheden de ileri olmayabilir. Kadının kendisini aldattığına dair kesin bir yargıya yer verilmemiştir. Hikâyenin sonunda kan görülmesi iki farklı kadın ve erkeği

gözler önüne sermektedir. Aşk hikâyesinde karısını affetmeye hazır bir koca vardır. Gözleriyle görmüş olsa da karısının göz yaşlarına kanmak istemektedir. Adına leke gelmemesi için boşanmak istememesi yine kadını düşünmesini ve toplum karşısında hor görülmemesinden kaynaklıdır. İkinci hikâyede erkek ise şüphesine, kıskançlığına yenik düşmüştür. Kadının sızlaması çaresizdir. İki hikâyede kadın tiplerini ele aldığımızda ağlama hali mevcuttur. Aşk'ta inandırma, Kıskançlık'ta ise ispat içindir. Erkeğin inadını kırmak için kadın aldatmayı kabul eder fakat çaresizdir. Kadının “Niçin ne hakla beni dövüyorsun” isyanına karşılık namus girmektedir. Namus kavramının sonucunda kadının ölmesi hikâyenin kaçınılmaz sonu olmuştur. Hikâyenin ana başlığından hareketle yazarın iki farklı ruhu gözler önüne serdiğini söylemek mümkündür.

2.3. AVDET I-II

Küçük Hikâye

“Sabah oluyor... Perdeler arasından taze, nem-nâk, serin, nevâziş-kâr bir ziyâ, aydınlık nüfuz ediyor... Gece kandil konsolun üstünde ölümünü bekliyor... Nahid, yirmi yaşlık bu genç, ayakta karyolanın yanında cesaretsiz, kararsız duruyor, karyolanın içinde nim üryan bir kadın. Anjel, mai, harîrî, sâhir gözleriyle bu genci süzüyor, bu gencin siyah gözlerinde, esmer renksiz çehresinde bir azap, bir serzeniş, bir feryât okuyordu.”

Nahid – Anjel!

Anjel – Ne istiyorsun, Nahid? Daha çok erken.

Nahid – Küçük bir şey soracağım...

Anjel – Şimdi dinleyemem. Uykum var...

Nahid – Küçük bir sual ne olur?

Anjel – Peki sor ve yat!

Nahid – “Biraz mütereddid” beni sever misin?

Anjel – Sevmem mi, kâfir!

Nahid – Yalan söylüyorsun Anjel!

Anjel – Sevmeseydim. Seni kabul eder miydim?

Nahid – Kabul etmek. Bu bir delil ise. İnanamam. Çünkü...

Anjel – Çok fena çocuksun... “Çünkü”yü itmâm etse ki!

Nahid - ... Çünkü...

Anjel – Evet, sonra?

Nahid -

Anjel – Çünkü param için kabul ediyorsun... Böyle demek istedin değil mi?

Nahid – Evet. Böyle demek istedim... Ben bilmiyor muyum, hissetmiyor muyum? Beni sevmiyorsun, ve beni aldatıyorsun...

Anjel – Çocuk olma! Nahid! Daha ne yapayım? Bütün bir gece seni dinledim. Bûse hücumlarıyla çırpındım. Okşadım; okşandım. öptüm, öpüldüm. Bütün seni yaşadım, seni yaşattım.

Nahid – Sus! Sus! Bütün bu yaptıkların yalandı, riyâydı. Aldatmaktı... Bana, bana bu gece ruhundan, mevcûdiyetinden, hırsından, sühuletinden hiçbir şey vermedin, vermek istemedin... Ben seni tanıyamam mı? Sen benim gençliğimsin, sen benim hayatımsın... Benim en şiirli, en aşkla âlûde zamanlarım senin dudaklarından doğdu. Bu mai gözlerin... Gençliğimin serveti, makberi, dini; zevkidir. Fakat o zamanlar bu mai gözler bana böyle lâ-kayd, müstehzi, dessâs bakıyordu... O zamanlar onlar beni öpüyordu, okşuyordu, kıskanıyordu, saklıyordu.

Anjel – Nankör! O zamanların kadrini bilmedin mi?

Nahid – Bilmedim. Hata ettim. Fakat şimdi nâdimim, tövbekârım, mahcubum. Mukaddes, merhametkâr hüsnün önünde, işte titriyorum... Sen benim melikem, melike-i mukadderatımsın... Ve ben senin aşığın, memlûğun, âşık ebed-i karinin, esir vefakârınım...

Anjel – Ben ne kadar ağladım. Ne kadar incindim. Bir gün beni bıraktın, gittin. O zamanlar aşkımızın hiçbir şey anlayamadım... Ve sonra bir gün...

Nahid – Evlendi, dediler. Değil mi?

Anjel – Evet, öyle dediler, duyduğum gün ve gece... Zannederim, kudurmuştum. “Kalbini göstererek” burada yığın yığın demirler, iğneler vardı... Namuslu bir kadın olsaydım... Senden intikam almak kolaydı. Değildim. Bizim her şeyimiz gibi intikamlarımızda mâni’alara, müşkilelere tesadüf eder. Namuslu bir kadın olsaydım. İlk tesadüf ettiğim erkekle görüşüyor, sükûn buluyordum. Halbuki... Daima, para mukâbilinde herkesle görüşüyorum. Bizim ve bize sükûn veren yegâne intikamımız sevmek yani kalbimiz şehvetleştirmektir. Ve bu o kadar güçtür, ki....

Nahid – Bırak! Mazimizi, mazi-i zevkimizi, hülâsa hayatımızı kirlenen bu kabahati daima tazeleme açma! Utanıyorum, Anjel, utanıyorum... Bende o zaman

yalnız senin aşkın ve ihtiyacın yaşamıyordu. Başka başka ihtiyaçlarda vardı... Mesela zengin olmak... Birazda kadınları değiştirmek...

Anjel – Çapkın!...

Nahid - ... Ben zannediyorum ki... Her yeni kadın bana yeni bir bûse, yeni bir zevk, yeni bir hayat, yeni bir yorgunluk getirecek... Bunun için o kadını aldım onunla oldum. Çünkü o kadın bana para veriyordu.

Anjel – Yani aşkını satın alıyordu.

Nahid – Sonra kovanından muhtelif çiçeklere, çiçeklerden kovanına giden, gelen bir arı gibi her hüsnî, her kadını okşardım, ve kovanıma, karımın yanına giderdim. Biraz onunla yaşıyor, birazda başlarıyla yaşıyordum. Fakat hiçbirisi senin kadar yükselmediler, yükseltmediler. Onlar hep birbirine benziyordu. Yalnız sen başka idin... Sen başka... Ve yüksek.

Anjel – Ve ben ne yapıyordum, biliyor musun? Bekliyordum.

Nahid – Beni mi?

Anjel – Sevebileceğim ilk erkeği...

Nahid – Buldun mu?

Anjel – Buldum.

Nahid – Bir his, bir hiss-i kable'l – vuku bana bunu ihbar etmişti. Ben onu, bûsenin aşığı tanımıyorum, bilmiyorum. O da beni bilmiyor, tanımıyor. Fakat bu ecnebinin, bu tıflî tırnakları daima kalbimin üzerinde geziniyor parmakları boğazımı sıkıyor. İsmi bilmiyorum, kendini hiç görmedim. Lakin. o daima benle beraber... Bana senden yakın... Onu seninle, senin kalbinle benim aramda hissediyordum... Seni gördüğüm günden beri beni takip ediyor. Rüyalarımı. Nasıl tarif edeyim. Mezbeleye döndürdü. Ondan ne kadar nefret ediyorum, bilsen. Ne kadar!...

Anjel - Bu ne hiddet!... İsti'câl etme! Onu da bırak.

Nahid – Şimdi kimi seviyorsun?

Anjel – Seni...

Nahid – Yalan...

Anjel – Neden?

Nahid – Ben senin ra’selerini, çırpınışlarını... “Oh”larını gördüm, bilirim. Beni aldatmazsan, Anjel!... Eski zamanlarda dudaklarımı böyle; sadece, öpmezdin. Öpmek istediğim zaman onları yemek ısırmak istedin. Kollarımın arasında kendini hayatını, etrafını unutuyordun. Zelzeleler, yangınlar olsa... Yine onlardan, onların dâ’ire-i irtifasından rınka-ı şehvetinden kurtulmak, kaçmak istemezdin... Fakat şimdi... Şimdi. Küçük bir çıtla beni bile unutuyorsun. Hariçle iştigâl ediyorsun. Ve o zamanlar ben, senin yanında, senin kucağında mağlubiyetim, muzafferiyetim, bilmezdim. Anlamazdım. Fakat şimdi. Bunlar ne kadar uzak!...

Anjel – Biraz bekle! Şüphesiz seni daha ziyade seveceğim... O zaman yine eski hayatı, eski Anjel’i bulursun... Fakat biraz beklemek lazımdır.

Nahid – Beklerim. Fakat o zamana kadar sen yalnız benim olmalısın! Gel, benimle beraber, gel buradan uzaklaşalım. Sen bu kirli, namussuz, mülevves hayattan hayat fuhuştan kaç! Ve bende o kadından, aşkı, zevci mücevherâtı gibi para mukabilinde olan kadından kaçayım. Venedik’e, neyse gidelim. Mâzîsi hâli aşk, şiir, zevk olan bu güzel memleketlerde yaşayalım. Venedik’in bütün infâsı aşkla râyihadârdır. Onun semasında yıldızlar bûselerle, eski, yeni aşklarla parlar, gondolları içinde aşk kutlanır, hayat bulur. Orada bir i’tikâd gibidir. Ellerin yalnız küçük bir temasıyla bütün a’sab şehvet uyanır? Hemen bûseye koşar...

Anjel – Metresin gibi değil mi?

Nahid – İstersen karım gibi... Beni sev, yalnız sev, ben seni nikâhlayayım. Ve şimdi ben eski Nahid değilim. Sana başka bir hayat, başka bir süs veririm. Sana bütün cihanın aşklarından ziyade ihtimam ederim. Sana neler almam! Bütün paralarımı, o kadının bana memuriyet-i zevciyye mukabelinde verdiği paralar senin heveslerin ihtirasların arzuların için bitiririm. Zebercedlerle. mücevherâtla oynarsın...

Anjel – İstemem...

Nahid – Neden?

Anjel – Çünkü ben her şeyden evvel kadını. Ben hayatımın sâriki, aşkımın, sâriki bir kadının parasıyla bir zevce, bir ma'suka, bir seven gibi yaşamam. Sen diyeceksin ki... Bu akşam aldığın para onundur. Evet öyle. Fakat ben onu bir san'atkâr, bir işçi gibi alıyorum.

Nahid – Anjel!...

Anjel – ... Ve ben seni paran için sevmedim. Tavan arasından yaşadığımız iki sene benim mücevherâtım yalnız senin gözlerin... Bu siyah, leyl-âgîn gözlerindi. Yakutlarımda dudaklarındı... Ötekiler gibi harâretsiz, ruhsuz değil. Titreyen, hararetler saçan, öpen yaşatan yakutlar. Sen şimdi zengin bir Nahidsin. Sende eski servetlerden başka parada var. Sen şimdi beni para ile aldatmak istiyorsun. Hakkın var. Biz aşk kadını olmaktan ziyade para kadınıyız. Fakat sen bence bir müstesnâsın. Ben senin paranla aldanmam....

Nahid – İstersen Anjel paraları da...

Anjel – ... Ve sonra korkuyorum. Yine Sevdikten sonra bir gün beni bırakacak değil misin...

Nahid – Yemin ederim, ki...

Anjel – Ben çok sızladım, çok... Sana inanmam. İstersek senin metresin olurum...Senden başka hiç kimseye bakmam, yemin ederim. Yalnız senin olurum, senin. Fakat sevmeye gelince. Bâ-husûs şiddetle... Kabul değil... O kadar korkuyorum, ki...

Nahid – Öyle ise. Ben kaçarım uzaklaşıyorum... Bana bu mağlubiyet pek avı geliyor. Zannediyorum, ki sıhhatimi ömrümü kırdılar, zannediyorum, itikâdına dokundular, zannediyorum, ki artık yaşamıyorum, olayım...

Anjel – Sen beni bırakmazsın bu nedir (bundan) emin ol!. Ne kadar kaçsan, nereye gitsen. Yine avdet edeceksin. Yine bana geleceksin. Ve bu benim kırık ve aşkımın tesellisidir.

Nahid – Öyle ise. Metresi ol! Fakat emin ol, ki birgün beni seveceksin... Hodbîn.

Anjel – Belki... “arkasından bakar, kendi kendine” bir gün beni seveceksin, ben mağlup olmak istemem. Ve o zaman tekrar... “oturur” tekrar... “Ve bu cümlelerin ma’bedini kalbi söyler”.

Musavver Eşref, nr.2 (28), 10 Eylül 1925 (23 Eylül 1909), s.13-15./nr. 3 (29), 17 Eylül 1925 (30 Eylül 1909), s.12-13.

2.3.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Avdet” diyaloglardan oluşan bir hikâyedir. Nahid ve Anjel arasında geçen hikâye sabaha Nahid’in seslenmesi ile başlar. Nahid, Anjel’e artık kendisini sevmediğini söyler. Anjel başlarda bunu inkâr etse de kendisini bırakıp gittiğini, hata evlendiğini hatırlatır. Nahid evlenmesinin karısının parası olduğunu, o yüzden evlendiğini söyler. Birçok kadınla olan birlikteliğinde kimseyi sevmediğini yine Anjel’e döndüğünü itiraf eder. Venedik’e gidip karısının paralarıyla orada mutlu olabilecekleri fikrine Anjel karşı çıkar. Bunun üzerine Nahid metresi olmasını ister. Zamanla Anjel’in kendisini sevebileceğini ifade eder. Anjel’in belki cevabıyla hikâye son bulur.

“Avdet” hikâyesinin iki karakteri vardır. Nihat yirmi yaşında siyah gözlü evlidir. Anjel mavi gözlü, para karşılığı erkeklerle birlikte olan kadındır. Hikâyede zaman sabahın ilk saatleri olarak yer verilir. Mekân iç mekândır. Karyolanın içinde geçen bu konuşmalar odayı andırır. İlahi bakış açısıyla yazılmıştır.

Avdet: geri dönme, dönüş³⁸ anlamına gelmektedir. Bu hikâyedeki avdet tamamen bir dönüş değildir. Habersiz bırakıp gittiği Anjel’e gelirken evli biri olarak gelir. Anjel’i bırakıp gittiği zamanlardaki gibi kendisini sevip sevmediğini sorgular. Zengin kadınla evlenen Nahid, Anjel’e Vietnam’a karısının paralarıyla gitme teklifini reddeder. Buna gerekçe olarak kadınlık gururunu öne sürer. Anjel hayat kadınıdır. Nahid Anjel’in yanına karısının parasıyla gelmiştir. Hikâyede Anjel bu parayı kabul etmesinin sebebini ise “...fakat ben onu bir san’atkâr, bir işçi gibi alıyorum.” ifadelerini kullanır. Nahid’in “bir gün beni seveceksin” demesi üzerine içinden

³⁸İsmail PARLATIR, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2013.

Nahid'in bir gün kendisini seveceğini ve mağlup olmak ismediğini düşünür. Buradaki mağlup olma durumu Nahid'in nikâhı olarak okunabilir. Çünkü Nahid, sevdiğini söylediği Anjel'i değil parası olan kadınla evlenmiştir. Yazarın “ve bu cümlelerin ma'bedini kalbi söyler” cümlesiyle bitirmesi Anjel'in Nahid'i sevdiğini ifade ettiğini söyleyebiliriz.

“Avdet” hikâyesi Şahabeddin Süleyman'ın otobiyografisini hatırlatmaktadır. Şahabeddin Süleyman, Resimli İstanbul'da “Anjel'e” adlı yazısı mevcuttur. Bu yazı da kadının güzelliğinden, şehvetinden, muhteremliğinden, hayatın emeli olduğundan bahseden yazar metnin ilerleyen bölümlerinde Anjel'e değinir. Anjel'in de bahsettiği kadın tanımına uyduğunu söyledikten sonra yazısını şöyle sonlandırır: “seni hayat, tali-i ictimâî, mü'essirât-ı ruhiyye, mü'essirât-ı vücudiyye bir para kadını yaptı. Şimdi herkesin bir kadını bir ilâc-ı şehvetisin, şimdi herkesin, çirkinliklerin, hatta ihtiyarların bile... Bunlarla geçirdiğin gecelere acırım; bunlar zarardır, hederdir.”³⁹

Şahabeddin Süleyman'la Anjel'in ilişkileri hakkındaki bilgiyi Yakup Kadri Karaosmanoğlu verir: “...Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki evlerinden birinde oturan Anjel adında bir Rum kızının odasını ve yatağını paylaşır; Anjel de, kendisine karşı herhangi bir gönül ilişkisi göstermeyen ve bazı geceler başkalarıyla münasebette bulunuşlarına karşı tamamıyla lâkayt kalan bu acayip dostunu el üstünde tutar; esvaplarını temizler, çamaşırlarını yıkar, söküğünü diker ve Şahabeddin Süleyman derslerine çalışır ya da bir yazı yazarken, onun sükûn ve huzuru üzerine kanat germiş bir koruyucu melek gibi yanı başında sessiz sessiz otururdu.

Fakat bir gün gelecek, Meşrutiyet inkılâbının rüzgârı onu alıp sokağa, halk yığınlarının içine sürükleyecek ve artık bir kere daha Anjel'in yanına dönmeyecekti.”

40

Şahabeddin Süleyman Anjel'e yazısını 1909 tarihinde yayımlamıştır. Meşrutiyet İnkılâbı ise 1908'dedir. Şahabeddin Süleyman bu yazısını yazdığında muhtemelen Anjel'den ayrılmıştır. Hikâyedeki bu avdet yazarın geçmişine dönüştür. Hikâyenin yayımlanış tarihi ile İhsan Raif Hanım'ın evlilik yılları uyuşmamaktadır.

³⁹ 11 Temmuz Gz., nr.3, 10 Ağustos 1324 (23 Ağustos 1908), s.11.

⁴⁰ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2017, s.24

Fakat hikâye ve yazarın hayatındaki tıpkı hikâyedeki hâli vakti yerinde bir kadınla evlenmiş olmasıdır.

Hikâyedeki bu dönüş yazarın geçmişteki aşkına kurgusal dönüş olarak okumak mümkündür. Fakat hikâyede avdet tam anlamıyla dönüş veya teslim olma duygusu yoktur. Nahid, Anjel’i bıraktığında birçok kadınla beraber olmuş ardından zengin bir kadınla evlenmiştir. Anjel’le olan birlikteliğini yine karısının parası ile karşılamaktadır. Hikâyenin çatışması burada başlar. Nahid Anjel’e kaçmayı teklif ettiğinde bu kaçış karısının parası olduğundan kaçmayı reddeder. “Çünkü ben her şeyden evvel kadını. Ben hayatımın sâriki, aşkımın, sâriki bir kadının parasıyla bir zevce, bir ma’şuka, bir seven gibi yaşamam. Sen diyeceksin ki... Bu akşam aldığın para onundur. Evet öyle. Fakat ben onu bir san’atkâr, bir işçi gibi alıyorum.” Anjel’in bu sözleri aşk ve ikinci kadın olmanın arada kaldığını göstermektedir. Yarım kalan bu aşk yatak odasında Nahid tarafından telafi edilmeye çalışılır. Fakat Anjel için aynı durum söz konusu değildir. Anjel’in Nahid ile olan birlikteliği adeta bir iştir. Karısının parasıyla kaçmayı kabul etmeyen Anjel, Nahid’i yatağına alırken bu parayı kabul etmektedir. Nahid’e olan aşkı sezdirilse de hem Nahid’in hem de Anjel’in hayatında başkaları vardır. Nahid Anjel’i terk ettiği sırada şehveti başka kadınlarda aramış parayı ise karısında bulmuştur. Anjel bu ter edişi kabul edememiş fakat “namus”lu bir kadın olmadığı için hayat kadınlığına devam etmiştir. Namus kavramı hikâyenin diğer bir dikkat çekici unsurudur. Nahid Anjel’i terk ettiğinde evlenmek yerine “para kadını” olmayı tercih etmiştir. Eğer evlenmiş olsaydı Nahid’den intikam alacağı dile getirilmiştir. Bu evlilik bir kişiye ait olma duygusu olarak okunabilir. Nahid için evlilik ise paraya kavuşmaktır. Anjel hayat kadını olduğu için Nahid’i yatağına kabul etmiştir. Evlenmiş olsaydı Nahid’in Anjel’e avdeti olmayacaktı. Diğer bir açıdan bakıldığında bu durum Anjel’in namussuz olmasından çok Nahid’i beklediğini göstermektedir.

Avrupa’ya kaçış Anjel ve Nahid’in rahat bir yaşam olgusunu doğurmaktır. Bu rahat yaşam Nahid’in karısının parasıyla karşılanacaktır. Avdet hikâyesi namus, aldatma, geçmişi hatırlama hikâyesidir. Nahid’le kaçmayı kabul etmeyen Anjel’in sebebi gururdur. Nahid terk etmiş döndüğünde ise kendi özgürlüğü ile değil prangaları vardır. Anjel para için birçok erkekle beraber olsa da Nahid’in prangalarına karşıdır.

2.4. AZİZ KATİL

(Yirminci Asra)

Suzan bir dul... Otuz yaşında uzun boylu esmerimtırak - güzel siyah gözlü bir kadın...

Behiç – Kibar âlemine mensup. Oldukça güzel, riyakâr yirmi beş yaşında bir genç.

“Akşam on birden sonra Suzan’ın salonunda.”

Behiç— Hayır, inanmam Bundan eminim yalnız beni sevmiyorsun.

Kadın – Behiç... Sana yemin ederim ki.

Behiç – İstemem, yalanları teminata raptetmeyi hiç istemem.

Kadın — Bugün senin asabiyetin var. Sende bir şey var ki... biraz mutereddit... o kadar mütereddit ki, müyehhâ-yı bükâ bir çocuğun gözyaşları gibi birkaç buse ile hemen hemen dudaklarından çıkacak...

Behiç — Değil, değil, Suzan aldanıyorsun, o öyle bir hatem-i sükutla kapanmıştır ki yalnız senin itirafın, yalnız senin "evet" in onu çözebilir. İtiraf et Suzan! Benden başka biri de var, değil mi?

Kadın — Senin mevcudiyetine, senin mevcudiyet-i aşkına, senin üzerine yemin ki, burada, bu semanın altında, bu muhitin içinde...

Behiç — Evet, burada yok. Fakat uzakta mesafelerin a'mâk-ı ihfasında. Âfâk-ı ketminde uzak, uzak bir zindanda... Oh, işte itiraf ediyorsun... Sükût etmeliyim sükût... Biraz daha söylesem tahammül edemeyeceğim... Her şeyi, her şeyi, duyduklarımı beni boğan, öldüren sözleri sana nakledeceğim, senin seher-renk çeşminen metin, en sabit kararlardan pek kuvvetli... pek... pek...

Kadın —Teşekkür ederim... Bu iltifata bütün ruhumla... bütün ruh-ı meşhurumla bir bûse. “Behiç'i öper.”

Behiç — Sehhar kadın!

Kadın — Dudaklarım yetim ve cevapsız kaldı, sen de... beni... öpmeyecek misin?

Behiç — Suzan kalbimdeki şüpheyile...

Kadın — Bu şüphe bir sadaka-ı nevazişi reddecek kadar insafsız, merhametsiz

Behiç — Daha fena! Hasis ve zalim...

Kadın — Demek korkmalıyım!...

Behiç — Siz kadınlar en müthiş, en müellim dakikalardan bile bir oyuncak, bir istihza icat edecek kadar yaramazsınız.

Kadın — “Hafif bir tebessümle” Haydi benim kocaman çocuğum... İtiraf et! Küçük bir itirafla bu hain şüpheyi öldürürsün, çünkü elem-i râz mevcudiyet-i ifşa ile nihayet bulur...

Behiç — Felsefe...

Kadın — Haydi söyle!...

Behiç — Hayır...

Kadın — Uzakta...

Behiç — Evet, evet, uzakta...

Kadın — Sıcak, muhrık bir güneşin zıll-ı ifnası altında.

Behiç — Tamam... Zindanda, menfada, hapishanede...

Kadın — Bir aşk...

Behiç — Bir aşk? Çıldıracağım. Suzan bu kuvvet-i tahammülümün fevkında bir aşk, bir katile... bir katile ait bir aşk! Sıkılıyorum, boğuluyorum... Hayır hayır; mümkün değil...

Kadın — Bu kadar telâş neye? Orada bir mevcut var, beni seven, benim için katil olan, bana zaman zaman yazan...

Behiç — “Ca’li bir telâş ve hiddetle” Sana, sana o canavar, o haydut, o katil mektup gönderiyor. Sen de kabul ediyorsun ha?

Kadın — Behiç sükûn...

Behiç — Sükûn? Bunu söyleyebilmek için kadınların en, yok, yok... değil affedersin, az kaldı...

Kadın — Adeta bir zevç gibi paylayacaktınız.

Behiç — Affedersiniz, âşıkların hudud-ı serzenişini unutacaktım... Nasıl hitap edeyim istiyorsunuz?

Kadın — Sükûtle... Teemmülle.

Behiç — Mümkün mü?

Kadın — Mümkün... beni dinleyiniz! Haydut dediğiniz katil mekteplidir ve çalışkan, zeki... Hayatında yalnız bir aşk parıldar. O da benim aşkım... hiçbir heves-i istifade ile sevmedi. Onu cinayetten evvel görmemiştim. Beni sevdiğini sonra mahkemede anladım. Benim için katil olmuş, kıskanmış, kocamı öldürmüş... Bunları ben sonra anladım... İşte o, o katil tam mânasıyla âşık, sevdiğin, kadının bir nefs-i bûse ile, evet gayr-i meşru bir nefs-i buse ile solmasından, sukutundan o kadar korkmuş ki aşkın müthiş bir anarşisti olmuş; ara yerde meşruiyete mâni bir engel, bir ihtiyar, bir mevcut vardı ki...

Behiç — Sanat-ı hitabet! Kelimeler!

Kadın — Hayır, hakikat. O zaman aramızda...

Behiç— Her şey bitecekti. Zaten bitti... Bir katile uzaktan olsun, daima bir buse-i tahrirle teslim-i kalb eden bir kadın... bence zâniyedir, hayır kabahatlidir.

Kadın — Rica ederim, büyük, muhakkar kelimeleri bırakınız... Onlar maksadı cerihalayan sivri taşlardır. Bir şeye yaramazlar... büsbütün berbat ederler... Ne diyordum? Zengin bir ihtiyar vardı. Bu zengin benim kocamdı. Bu ihtiyar mizan-ı hevesâtının bir gözüne namütenahi servetini diğer gözüne benim bekâretimi vaz'etti, beni aldı. Çünkü... hüsün ve şehvet de satın alınır... Ve o bîçare genç, aziz... katil...

Behiç — Aziz katil!

Kadın — Evet, bana hiçbir şey söylemeyen fakat seven; delice, budalaca, fedakârca seven o genç... servetin bu müthiş israf-ı nüfuzunu bir kurşunla imha etti. Evet, hiçbir şey fısıldamadan bana bir defa "Seni severim" demeden...

Behiç — İnanmam...

Kadın — İsterseniz inanınız, mademki her şey bitti...

Behiç — Hayır, hayır... Sevgili kadın hiçbir şey bitmedi. Eski, yeni bir ruh, yeni bir kalple yeni bir şekilde yaşıyor. Evet şedîd bir hırsla, şedîd bir hararetle, şedîd bir ihtiyac-ı tegâfülle. Yalnız sen bir katil dudağının sana temas etmediğini temin et. Ben onu isterim ve muhtacım...

Kadın — O, demek uslandın... fakat pek çabuk...

Behiç — Sevince pek çabuk affedilir.

Kadın — Fakat, unutulmaz...

Behiç — Mademki o, katil, affedersin aziz katil, baîd bir mevcut sanki bir heyûlâdır; senin dudaklarının esrar-ı nevazişinden vücudunun sanat-ı der-âgûşundan, tekellümünün tarz-ı tıflânesinden hatta metrûkiyetinin hararet-i firaşından, senin bû-yı müsekkir-i nesevîyetinden, her şeyinden bî-haber ve mahrumdur, bir rakîb-i ma'dum demektir.

Kadın — O hâlde kıskanmıyorsunuz ve kıskanmayacaksınız...

Behiç — Kıskandım. Kıskanmayacağım. Fakat teminat?

Kadın — Mektupları...

Behiç — Onlardan evvel hikâyesi, evet, evet onu isterim...

Kadın — Nerede kalmıştım?

Behiç — "Sizi severim demeden."

Kadın — Bu mevt-i gayr-i me'mul bende bir hiss-i ye'sten ziyade bir hiss-i halâs elemi tevliid etti... Çünkü hayatımda müheyyâ-yı melufiyet bir boşluk, bir yenilik, tecrübesizlik vardı... Daima babalarının, validelerinin ibre-i sıyanetiyle hareket etmekten bıkmış, birdenbire, tesadüfî bir nefes-i halâsla hayata, mücadele-i hayata

atılmış gençlere benziyordum... Bütün hayatımda iğrendiğim, nefret ettiğim o ihtiyar mezarının arkasından bile mevcudiyetime, hayatıma karışıyor, sanki lüzumunu yoksuzluğunu ihsas ediyordu...

Behiç — Rica ederim... Aziz katile geçelim!...

Kadın — Bir gün gazetemi okuyordum, "yeni bir anarşi" gözüme ilişti. Okudum... Biraz sonra anladım ki kocamın katilinden bahsediliyor... Daha ziyade dikkatle okumaya başladım... Benim ismime tesadüf ettim... Katilin benimle münasebeti ihtimalinden bahsediliyor... "Öf! Bu gazeteler, dedim... Bunlar kirletmekten, bulaştırmaktan, karıştırmaktan ne kadar zevk alıyorlar. Bu öyle bir iftira idi ki bütün kalbimin şiddetli bir bulantısıyla boğulacağım zannettim... Katil istintakında "Maktul bir ihtiyardı, genç, güzel bir kadına malikti... Bu bir haksızlıktı... ve ben bunu temizlemek istedim" demiş...

Behiç — Mecnun...

Kadın — Olsun... Birkaç saat sonra bir celbname geldi, beni mahkeme ediyorlardı... Gittim... Bana katili gösterdiler. —"Bunu tanıyor musunuz?" dedi. "Hayır", dedim. "Hiçbir yerde rastgelmediniz mi? Hiçbir yerde size hiçbir şey yazdı mı?" —"Yazmadı, yazdıysa, yazmadı... Sizi temin ederim ki yazmadı... Evimde taharriyât icra edebilirsiniz..." Daha birçok sualler ve cevaplar, sonra o katil söylemeye başladı... Fakat nasıl bir vuzuhla, nasıl bir hararetle... hâkimlerine cevap veriyordu... bana alenî ilân-ı aşk ediyordu... Mavi gözleri hoşnut, fedakâr, mevecât-ı mean ile çukurlaşıyor, çukurlaşıyor, sanki kaçıyor, ta nihayetlerde, lâyetenahi tasadüf etmek istiyordu... Çehresindeki sarılık hararet-i aşk ile tezayüd ediyor, cazibeden gölgeler gösteriyordu... Bütün mevcudiyetinde kuvvete, metanete delil bir itidal-i meksub vardı... Nutkunun nihayetinde, hâkimlerini, "Mahkûm edebilirsin' çünkü ben, sizi, cemiyeti mahkûm ettim... Çünkü sizin paranıza ve onun kuvvetine tecavüz ettim... fakat emin olunuz ki haksızlık, cinayet sizdedir. Ben bir ihtiyar öldürdüm... Siz her gün binlerce hüsün, binlerce şeh-aferide, binlerce kadın öldürüyorsunuz... Çünkü kanunlarınız, paranın cinayetine müsaade ediyor... Haydi bakayım? İnsafsızlar, son sözünüzü söyleyiniz!"

Behiç — Nâ-şinide, hayret-âver...

Kadın — Evet, bu bir hârika-ı beşer...

Behiç — Fevkalbeşer bir insan... yirminci asrın marîz bir çocuğu...

Kadın — Ve o zaman...

Behiç — O zaman?

Kadın — Büyük bir hiss-i merhametle kana temas eden bu mavi nazarları, bir insanı da veren, öldüren bu vücudu affettim... Neye affetmeyeyim? Aşk; bu ateş, ateş-i semavî, bu hiss-i fedakâr, bu zehir ve şifa her şeyi temizler, örter... Haydi... Çapkın benim gibi bir kadın bul da aşka bu kadar itimat etsin, evet bir itimad-ı dinî ile ona merbut olsun!...

Behiç — Evet, sen bir mahluk-ı aşksın sonra, hikâyeye devam et!...

Kadın — Sonra onu gönderdiler... Oraya, uzaklara, zindana gönderdiler.

Behiç — Daha sonra mektuplar başladı. Hâlâ devam ediyor... değil mi?

Kadın — Evet...

Behiç — Ey şimdi teminat...

(Kadın salondan çıkar).

Behiç— (Düşünerek) Az kaldı sahte bir kıskançlıkla güzel, kıymetli, nefis bir rabıta'yı kıracaktım... Onun bir katili varmış. Bana ne? Ben istifade ediyorum ya! Bıkıncaya kadar...

(Kadın bir iki mektupla içeriye girer),

Kadın — İşte mektuplardan bir ikisi.

Behiç — Bana veriniz...

Kadın—Hayır, ben okuyacağım. İşte ilk mektup... Açar. Okur. "Size hitap etmek için tereddüt ediyorum. Şüphesiz, siz de bütün bu adi, miskin merbut-ı ahlâk-ı beşerle beraber beni itham ediyorsunuz... Ediniz. Zaten şu satırlar fazla bir küstahlıktır.

Ben kimim! Beni tanıdınız mı? Ben sizin hayatınızdan bir saniye işgal edebildim mi? Hayır değil mi? Çünkü siz parlak, nazar-firib otomobilinizle geçtiğiniz zaman bizleri, beşerin süprütüsü addolunan biz fakirleri göremezsiniz.

Bizde para yoktur... yayan gideriz, fakat siz benim hayatımı işgal ettiniz...

O kadar işgal ettiniz ki sizin felâketlerinizle yaşadım, kalbinizi görüyor gibi oldum; nefretlerinize, sizin iğrenmelerinize vâkıf oldum. Sizi zapt edeni, öldürmeden boğanı hissettim. Onu öldürdüm... Sizi bir insan gibi sevdim. Hayır bir fevkalbeşer gibi sevdim... Beni tanımıyordunuz... Kendimi tanıtmak istemedim.

Bana öyle geliyordu ki size o zaman kocanız varken, bir kolaylıkla, bir vesileyle şey söylemek sizin fevkalsanat olan hüsnünüzü yaralamak, öldürmektir... Bir his, belki deli, mânâsız bir his... fakat herhâlde mukaddes, muazzez, muhterem bir his hatta bir hiss-i dinî...

Ve sonra siz mahkemedeydiniz. Müteneffir, korkak nazarlarınızın üzerimde tevakkuf ettiğini hissettim. Artık size bir bahadır, bir bahadır-ı aşk gibi tevdi-i hissiyât zamanı gelmişti, söyledim, açıkça, düşünmeksizin fakat hissederek söyledim. Zannederim ki kendimi anlatabildim. En bahtiyar, en mecnun dakikalarım onlardır... Oh kızmayınız! Böyle lâzım geldi. Böyle yaptım, belki o sözlerden birkaç dakika sonra hatime-i hayatım hakkında bir hüküm sâdır olurdu... Olmadı... Hâkimler bu fedakârî-i aşkımin bu son saadetini benden esirgediler; beni buraya, katillerin, sârikların, yalancıların, vahşilerin içine attılar, ebediyen ölünceye kadar burada yaşamaya mahkûmum. Bu feyzâ-yı zillet içinde yetişemeyeceğim, daima göre göre fena-yâb olacağım bir serab-ı nûşin ü muhterem, bir kadın hayali var. O hayal benim süslü, kıymetli refika-i mukadderâtımdır... Mukaddestir; sensin... Küstahlığımı affediniz size din-i aşka zerre kadar ihtiram ve itikat varsa bana yazınız.

İsterseniz canavar, mel'un; katil, hain diye yazınız... fakat yazınız... Bekliyorum. Sizden ziya, su gibi bu sadaka-i hafifeyi istiyorum ne olur! Birkaç dakika; lütfen birkaç dakikayı bir fedaî için feda ediniz..."

Kadın — Bitti. Daha başkalarını ister misiniz?

Behiç — Hayır... fakat bugün...

Kadın — Bugün hiçbir şey olamaz. Biraz uslu olunuz! Pek çok arsız ve yaramazsınız!...

Behiç — Bir buse... hiç olmazsa.

Kadın — Onlardan istediğiniz kadar...

Behiç — Teşekkür ederim, (öper, öper, öper). Bana müsaade ederseniz.

Kadın — Ne çabuk?

Behiç — Biraz işim var da...

Kadın — Öyle ise yarına...

Behiç — Evet, fakat yarın. (Manidar). Mev'ud değil mi?

Kadın — Bugün bir mücazât... yarın belki...

Behiç — Rica ederim...

Kadın — Evet, mev'ud...

Behiç — Oh! Teşekkür ederim. Ruhum... Yarına kadar hicran ne zor!

Kadın — Haydi yalancı!... Çok söylenme! Bütün bunlar yapmacık.

Behiç — Emin ol Suzan!

Kadın — İnanmam. Yeter artık, bu yalanlarına Mükâfât sana yarının hayat-nuşîninden güzel bir rüya hediye ettim.

Behiç — Teşekkür ederim... Yarına...

Kadın — Yarına...

Behiç—(Çıkar)

Suzan uzun bir iskemleye uzanır... Ufukları yarıp uzaklara kaçamak nazarla bütün muhit-i âfâkı dolaşır, sonra bir noktada gözlerini tevkif eder ve düşünür.

"Ne iyi olurdu? Onunla, aziz katille bir gece geçirmek ne iyi olurdu, onun kıymet-i hayat bilmeyen der-âgûşları içinde ölür gibi ra'selerle, havflarla titreyerek; büyük bir nefretle memzuc bir şehvetle kıvranarak uyuşmak ve sonra bir "buse-i

hakiki" ne iyi olurdu! Of bu yeni bir irtibat, yeni bir şey olacaktı, fakat niye mümkün değil, niye mümkün değil Yarabbi, yarın yine bununla, Behiç'te"

25 Teşrin-i evvel sene 1324 / 7 Kasım 1908

Resimli Kitap, c.III, nr. 13, Teşrin-i evvel 1325 (Ekim 1909), s. 56-63

2.4.1.Hikâyenin Çözümlemesi

“Aziz Katil” tekellümü bir hikâyedir. Hikâye Behiç karakterinin Suzan (Kadın) kadın karakterinin sevgisine inanmadığı diyalogu ile başlamaktadır. Suzan ise bu şüpheyi gidermeye çalışır. Behiç’in Suzan’ın aşkına inanmama sebebi onun için katil olan kişidir. Hikâyede bu kişi “aziz katil” olarak zikredilir. Bahsi geçen bu “aziz katil” Suzan’ın kocasını öldürmüş hapse girmiştir. Suzan bu katili tanımamaktadır. Mahkeme salonunda ilk defa görmüştür. Mahkeme salonunda zengin yaşlı kocasını, Suzan’ın güzelliği ve gençliğini hak etmediğini düşünerek öldürdüğünü itiraf eder. Hapse girdikten sonra iletişimleri ise mektup aracılığıyla gerçekleşir. Suzan gelen mektuplardan birini Behiç’i ikna etmek için okur. Bu mektup, Suzan’ın güzelliği için katil olduğunu, Suzan’ı mahkemede gördüğü zaman duygularını ve kendisine mektup yazmasını isteyerek bitirir. Suzan’ın mektubu okuması bittikten sonra Behiç’le ertesi gün buluşmak üzere ayrılırlar. Behiç’in gitmesinin ardından Suzan, Behiç yerine “aziz katil”le olmanın hayalini kurarken hikâye son bulur.

Aziz Katil eserinin kahramanlarından Suzan otuz yaşında, dul, uzun boylu, esmerimsi, siyah gözlü bir karakterdir. Behiç ise Suzan’dan beş yaş küçük, “riyâkar”, yakışıklıdır. Bahsi geçen diğer kahraman ise (aziz katil) mektepli, mavi gözlü, âşık bir genç olarak hikâyede yerini almıştır. Suzan’ın öldürülen kocası ise metinde zengin ve ihtiyar olarak zikredilir. Hikâye ilahi bakış açısı ile yazılmıştır. Hikâyede diyalog tekniğinin yanı sıra mektup tekniğine de yer verilmiştir. Mekân olarak iç mekân yani Suzan’ın salonu ele alınmıştır. Zaman “akşam on birden sonra” olarak ifade edilir.

“Aziz Katil” hikâyesi başlarda kıskançlık olarak gözüксе de aşk çıkmazı üzerine kurgulandığı söylemek yerinde olacaktır. Şahabeddin Süleyman daha hikâyenin başında Behiç’i tanımlarken “riyâkar” kelimesini kullanır. Suzan’dan bahsederken ise sadece kadın güzelliğini vurgulamaktadır.

Hikâye sahte bir kıskançlık ile başlar. Behiç'in Suzan'a kaşı sahte kıskançlığı metinde "Onun bir katili varmış. Bana ne? Ben istifade ediyorum ya! Bıkıncaya kadar..." cümleleriyle ifade edilir. Bu kıskançlık sahtedir çünkü ortada aşktan ziyade Suzan'ın güzelliğinden, duygularından yararlanma durumu vardır. Yirmi beş yaşındaki genç bu dul ve kendinden beş yaş büyük kadınla gönül eğlendirmektedir. Suzan içinse durum farklı değildir. Hikâyenin sonunda "aziz katille" neden beraber olamayacağı için hayıflanır. Sözleştikleri ertesi günden bahsederek Suzan'ın "yarın yine bununla, Behiç'le" sızlanmalarıyla hikâye biter. Behiç Kadın için âdeta yalnız kalmamak için tutunduğu bir daldır. Hikâyenin karakterlerinden Suzan, zengin fakat ihtiyarla bir evlilik yapmış, kocası gizli aşığı tarafından öldürülünce Behiç'e tutunmuş aradığı aşkı bulamamış bir kadındır. Gizli aşığının Suzan'ın kocasını öldürmesinin nedeni de Suzan'ın bu sevmediği adama tahammül etme durumudur. "Aziz Katil" Suzan'ın evliliğindeki "iğrenme", "öldürmeden boğulmasını" hissedip katil olmuştur. Sevdği kadının özgürlüğü için kendi özgürlüğünden vazgeçmiştir. Buna karşı Suzan'ın hayatındaki erkekler (öldürülen kocası ve Behiç) kaderin cilvesi olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Çünkü kocasının öldürülmesinden sonra da kendisini sevmeyen hatta kendisinin de sevmediği biriyle beraberdir. Hikâye karakteri kadının aşk konusundaki yanlış veya gerçekten sevmeme/sevilememe çatışması hadisesi vardır.

Bahsi geçen bu cinayet gazete haberinde "Yeni Bir Anarşi" başlığı altında verilmektedir. Buradaki anarşi veya başkaldırı sevmediği bir adama "zengin" olmasından dolayı tahammül etme, gençlik ve güzelliğini feda etmesine karşı çıkış olarak okunabilir. Hikâyede yer alan katilin mektubunda "ben bir ihtiyar öldürdüm... Siz her gün binlerce hüsn, binlerce şeh-afride, binlerce kadın öldürüyorsunuz... Çünkü kanunlarınız, paranın cinayetine müsaade ediyor... Haydi bakayım? İnsafsızlar, son sözünüzü söyleyiniz!" ifadeleriyle yazarın mesajı verilmiştir. Bahsi geçen bu cümleler toplum eleştirisi olarak ele almak mümkündür. Bir ihtiyarı/insanı öldürmek nasıl suçsa, para için yapılan evliliklerinde suç olduğunun, insan öldürmekten farksız olduğunun eleştirisidir. "Binlerce kadın öldürüyorsunuz" para, mal-mülk için yapılan evliliklerde mutlu olunmadığı mesajı verilmektedir. Hikâyenin yirminci asra ithaf edilmesi dönemin bu tarz evliliklere sosyal bir eleştirisi olarak kaleme alındığı söylenebilir. Diyalogların isimlendirilmesinde Suzan ismi hikâye boyunca geçmez

yerine “kadın” kullanılır. Hikâyede bahsi geçen karakter aslında yazarın kadına bakış açısını ele aldığını söyleyebiliriz. İsteyerek veya zorla yapılan aşksız evliliklere bir başkaldırı hikâyesidir. Fakat bu anarşi bir kadın tarafından değil erkeğin başkaldırısıdır. Hikâyedeki kadın aşksız evliliği ve birlikteliğinden şikayetçi görülmemektedir. Hikâyenin ironisi ise kadının özgürlüğü için kendi özgürlüğünden vazgeçen bir genç, buna rağmen sevilmediği ve sevmediği bir ilişki yaşayan kadın söz konusudur. Kadının bu yaşayışı kadına değil erkeğe dert olmuştur. Kadının özgürlüğü için hem cinsinin hayatı ve kendi özgürlüğüne son veren genç vardır. Bu gencin adlandırdığı gibi “yeni bir anarşi” demek yerinde olmayacaktır. Eğer kadın bu hareketi yapmış olsaydı anarşi ifadesini kullanmak doğru olacaktı. Bunun yerine Suzan karakterinin gönlünü hoş etme, ihtirasına yenik düşme hadisesi yerini almıştır.

2.5.BİR ELBİSE I-II

Bir Elbise I

Mülazım Hüseyin Avni Efendiyi arkadaşları pek müthiş bir hasis telâkki ederlerdi. Filhakika yağlı ceket, abadan, kalın. Hâki pantolonu, tozlu, yamalı çizmeleri yaz, kış üzerinden çıkarmazdı. Gündüzleri gıdası biraz peynir, on paralık ekmek, bir bardaklık çaydı. O, her fırsatta lokantadaki yağların fenâlığını, midesinin bunlara tahammül edemediğini söyler; bu hayat-ı mahrumiyetine biraz özür, birazda sükûn ilave edebilirdi... Onun evinde geçirdiği ömrün tafsilat ve teferrâtına gelince... Onu ne ben biliyorum, ne de başka bir kimse... Bu bir sırdır. Kapısını çalan her el onun evde bulunmadığı cevabıyla tekrar tekrar kapatmaya mecbur olur, çekilir, giderdi. O ekseriyâ Başkalarının sofrasında akşamlarını geçirir; herkese ayrı ayrı fazla samimiyet gösterir; bununla memnun ve mahzûz olurdu.

Onunla görüşmekte mümkün değildi; karşısında hafif bir rüzgârın tesiriyle ara sıra ihtizazlar yapan uzun bir otun huzurunda bulunuyor gibi bir his tevlîd ederdi. Söz söylemez; gülmek istese yine garip garip işmi'zâzlarla dudaklarını kapar; utanır... Yemek yerken bir ölü simâsıyla lokmalarını ezer; güyâ kesesine zarar-ı îrâs midesine inen bu nefis-i atime küçük zerresinin sinesinde sakladığı zevki tamamıyla emmek, yutmak isterdi... Bir sinek kadar müzi ve yine onun kadar yapışkan bu mahluka, bu hacetî adama arkadaşları “Sinek Avni” derlerdi. Sinek kelimesinin telaffuzu dimağlarda Avni'nin kasvet-âver mevcudiyetini ikaza kâfidir.

Sinek Avni dışından, dudağından, vücudundan esirgedikleriyle, maaşının azlığına rağmen, Osmanlı bankasının bir köşesine naciz bir meblağda saklayabilmişti... Eğer muazzeblerin daima söylediklerine bakılacak olsaydı onu zenginlerin arasına kayıt etmek lazım gelirdi. Sineği en ziyade kızdıran, en ziyade kızartan şey ona biraz hayat veren parasından bahsetmekti. Tahammül edemezdi. Cidden müteesir olur; hatta bazen bağırdı.

Hüseyin Avni mekteb-i harbiyeden çıktığı günden beri bir defa bile Beyoğlu'na gitmemişti... O İstanbul'un biraz zengin gösteren bu köşesinden korkar; içtinâb eder*; girmek, görmek istemezdi.

Bir gün arkadaşlarıyla beraber, Kızıltoprak'ta, şimendifer yolunda bir köşkün bahçesinde oturuyordu. Yanındakiler hep birden:

- Bu akşam Beyoğlu'na çıkalım.

Dediler. O bir mut'âd itiraz etti. Olamazdı. Zevkin, eğlencenin çürük bir meyve şeklini aldığı bu gibi muhitler ona yaramazdı... Şimdiye kadar saffet-i ahlâkiyesini muhafaza etmişti. Bunun sonra ruhundaki nezahati incitemezdi. Beyoğlu'na gitmek mi? Kâbil değil olamaz... Beyhûde uğraşıyorlardı.

Arkadaşları ısrar ediyordu. O neler, neler söylemedi, onlar ne kadar istirhâm ettiler!

Merak etme! Diyorlardı, merak etme! Sana para verdirmeyiz...

Fakat o para için inat etmiyordu ki...

On para bile... Emin ol, Avni, on para bile!

Hayır...

-Niçin? Senin yaşadığın yok ki... Aptal! Biraz gör, eğlen!

Gideyim, fakat...

Fakat o üzerindeki elbise ile gidebilir miydi? Onun tevdîli vech ile söylememek iktizâ ederse... Asker elbisesiyle o gibi mahallelerde dolaşmak günahtı, cürümdü... O bunu irtikâb edemezdi... Eğer bir sivil elbise bulurlarsa muvakkat bir gece için... Emin olsunlar yine onları hatırlarını kırmamak maksadıyla giderdi, gidebilirdi.

Buna karar verdikten sonra arkadaşları hep birden güldüler. Sinek Avni mağlup olmuştu. O fikren pek ziyade istediği halde şimdiye kadar giyemediği bir elbiseye mâlik olabileceği ihtimaliyle seviniyordu. Ne kadar istemişti de alamamıştı. Niçin fazla bir şey bulundurmalıydı? Bir heves-i zâid için birkaç lira verilebilir miydi?

Arkadaşlarından, köşkün sahibi, Refi Nuri odasına koştu; kül rengi bir takım getirdi; bir fes getirdi. Herkes:

Avni'ye bu kadar temizi yakışmaz. Diyordu.

Sinek Avni kemâl-i tehâlûkle giyindi. Geldi. Elbise ona yakışmıştı. Kuru, zayıf vücuduna kloş ceketin altında biraz vüs'at gelmişti. Kırmızı fesin gölgesiyle mavi gözlerinde ziyâ biraz parlıyordu. Yalnız bir kusuru vardı: Oturduğu zaman pantolonun arasında çorap yerine kirli çizmelerinin siyah buruşmuş yüzü görünüyordu.

Elbise bir daha yerine avdet etmedi. O gece arkadaşlarıyla beraber Tokatlıyan'da yemek yemiş, Parizyana'ya gitmişti. Yahut daha doğrusu yedirmişler götürmüşlerdi.

Sinek Avni Beyoğlu'ndaki izdihâm-ı muhteşemin, üzerindeki zarif kostümün tesiriyle yürümesini bile şaşırmıştı. Ona sallanıyor, düşüyor, gibi bir his geliyordu; dokunmak, dayanmak istiyor; öteye beriye çarpıyordu. Beyoğlu'nun gecelik hayatındaki ziyâ, neşe, huzur onu birden bire ezivermişti. Bu, onun hayalhanesine refikâsından istiâre edilmiş, Piyer Loti'nin [Pierre Loti'nin] "Madam Krizantem" in misafir ettiği Japon hayatı gibi geldi...

Hele Parizyana'da büsbütün alıklaşmıştı. Nîm-üryan, diyar diyar koşan serseri aşklar onun, aç, harîs gözlerinde sarayların uzun duvarlar ile mestûr, şûh, sehâr kadınların hikâyeleriyle beslenen muhayyilesinin mest ü müştâk alevleriyle karışık yandı, tutuştu, yanındakiler bir tavr-ı vukûf ile:

Gördün mü? Diyorlardı, gördün mü? Buna hayat derler...

Evet, görüyordu, bu çürük hayatta ne olmuş, ve ne leziz zevkler, meyveler vardı! Hele gürültülü rakslarla. Çatlak, sûrnâvî bir sesle, kaşlarının, gözlerinin boyalarla memzûc ihnâlarıyla, hareketleriyle, bir fidan gibi nahif bu vücuduyla temâşâ edenlere tehakküm edebilmek san'atına mâlik bir kadın, bir İspanyalı kadın onun akûr nazarlarına müdebdeb bir hedef olmuştu. Hayatında birinci defa kalbinden, mevcudiyetinden civa gibi seyyâl, girizân, gayr-i muayyen bir şeyin geçtiğini hissetti. Onun sahneden inmemesini istiyordu. Ah, ne olurdu, Karmen [Carmen] diyarının şarkta zelzele-i günahı tevlîde memur bu nüveyre-i hüsnü bir dakika daha gözleri önünde yaşasaydı!

... Şey, dedi. Şey...

Biraz durdu, kekeleydi. Nefsiyle mücadele ettiği gözlerinde okunuyordu. O sonra ilave etti:

Dün gece gittiğimiz yerin duhûliyesi ne kadar?

Hiçbir şey değildi, gecede on kuruş. Ayda üç yüz ederdi. Aman, yarabbi, bu müthiş yekûnî verenlerde var!. Onun üç yüz adediyle dün geceki kadının vaziyetleri, yüzündeki hareketleri raksları mücadele etti. Haftada bir bile olsa yemeğiyle oteliyle, şusuyla busuyla yüz elli kuruş ederdi. Şeytana uymamalı! Şimdiye kadar hayatı hep mahrumiyetle geçmemiş miydi? Bir defa kâfi... Gördüm, diyebiliyor ya bundan büyük saadet olur mu? Hem niçin? Şimdiye kadar biriktirdiği paralar, ve birkaç sene sonra yüz başlık ona güzel bir kadın tedarik edebilirdi. Niçin acele etmeli? Daha kaç yaşında? Yirmi altısında. Onun için bütün saadet, bütün zevk kapıları âtîde açık. Bekliyordu.

... Akşam olmuştu. Mütereddit şaşkın köprüye kadar indi. O gün kışlayada gidememişti.Üzerindeki elbiseyi Refi Nuri'nin evine bırakmak, resmi elbiseyi almak iktizâ ederdi. Haydarpaşa iskelesine geldiği zaman düşündü. “Yarın bırakırım...” dedi döndü. Hâlâ müterediddi. Eminönü’ne doğru ilerledi. Bir şeye karar vermek isteyen, veremeyen bir simâ ile dalgın dalgın yürüdü. Köprü memurunun vapura yetişmek için koşan bir şahsa hitaben söylediği “efendi, onluğu unuttunuz!” sözlerini işitmemiş olsaydı, köprüyü geçecekti. Bu kararsızlıkla tekrar dönmek, ve yine köprücülere para vermek ihtimali vardı. Durdu.

Üzerindeki elbise ne çapkınlıklar yapıyordu! Ona güya “dön, dön. Yarın ben sahibine avdet edeceğim. Bir gece daha gör... O eskilerle çıkamaz, göremezsin” diyordu. Evet. Bir daha çıksa, bir daha görse. Yarın üzerindikileri iade edecek değil miydi? Fakat on kuruş vermekte güçtü. Çünkü tüfeylî eğlencesini bugün ödemek güç geliyordu. Bu gibiler maziden hatıra olarak yalnız kârı saklarlar; istikbalin ona tecâvüz etmesine tahammül edemezler.

O akşam biraz çay, biraz peynir, birazda ekmek yedi. Midesinden kesmekle gözlerine biraz zevk-i irâ edebilirdi. Yine gitti, İspanya'nın herkese mültefit ve yine herkese cefakâr güzelini görmeye gitti. Köşede mevkileri sordu. Arkada, salonun nihayetinde oturanların çeyrek bu sahne-i ezvâk ve raksı temâşâ edebildiklerini öğrendi.

Bilseniz ne derin zevk, bir mahzûziyet hissetti. Nısf nısfa kâr ile dünkü saadet rü'yeti tazelemek... Bu ona pek büyük bir lütuf gibi göründü. İçeri girdi. Avamın arasına bir kaplumbağa gibi boynunu kısararak oturdu... İspanyalı rakkaseya nevbet gelinceye kadar pek alâ eğlendi. Fakat o gelir gelmez meselede gelişti. Kadın hep önündekilere bakıyor, hep onlarla iştigâl ediyordu... O da kendini göstermek istedi. Gösteremedi. Yanındakiler onun kalkmasına, kendini göstermesine mâni addediyordu.? Bakmıyor, aldırmiyordu. İşte bu dakikalarda neşve gelir, zevk-i iktisat söndü. İlk defa olarak sarf edilmeyen bir parada da Sinek Avni bir zarar, bir ziyân gördü.

O gece nısfü'l-leylden sonra da orada kaldı. Ahali dağılır dağılmaz önündeki masalardan birine geçti, oturdu. İspanyalı rakkase masa masa dolaşiyor, birinin elini tutuyor. Bir diğerine ellerini öptürüyor, daha gerilerde bir başkasına dudaklarıyla bûseler gönderiyor, çay, viski, şampanya, dö bone, bira. Ne bulursa bulsun, mütehallik, harîs yutar gibi. Elinden kaçırarak gibi içiyordu.

Nihayet gündüzlerini uykuya, gecelerini eğlenceye, senelerden beri terk etmek sefih bir ihtiyar geldi. İspanyalı rakkase koştu, boynuna atıldı, salonda bir kahkahadır başladı. İhtiyar Lakayt, kendini alkışladı. Fransızca bir şeyler söyledi. Handeler dudaklarda daha vâsi' açıldı. Sinek Avni bir şey anlayamamıştı. Artık sofralar kurulmuş, kadınlarla erkekler köşelerde soğuk etten taâm ile nefis şampanyalar içmeye başlamıştı. Romanyalı sazandeler pek acul pek harâretkar bir şey negâmet ile âsâr güzide-i san'atı eziyor. Kırıyorlardı.

Sinek Avni yalnızlığını hissetti; masasındaki boşluğu hissetti, mevkîn garâbetini hissetti. Garsonu çağırdı, bira ısmarladı.

İçiyordu, mütemâdiyen içiyordu... İctikçe gözlerindeki inad-ı temerküz kadının üzerinde fena tesirler yapıyordu. Artık tamamıyla sarhoş olmuştu. Korkak, mahcup, mütereddid Sinek Avni şimdi maşukasına tesadüf etmiş mağrur, iltifatkar. Çapkın bir kedi hâl ve tavrı gelmişti.

Kadını mahalle kahvesinde Çırpıcı Çayırında vaktiyle bir hayat âdiye-i zendostane geçirmiş olarak mütekâ'id çapkınlıklardan öğrendiği bazı işaretlerle davet bile ediyordu. Baygın, mahmur gözlerini süzüyor; sol eliyle ince kesik bir kuyruğa

benzeyen bıyıklarını büküyor. Ara sıra kadehinin üzerinde dudaklarını bûseler tersîm ettiriyordu. Görmediği, anlayamadığı bu masum yılışıklık kadınında hoşuna gidiyordu gitmeye başlamıştı. O gece bu kadarla kaldı. Ertesi gün Sinek Avni, birkaç saat içinde insanı günlerce ta'zib edecek bir meblağı kesesinden çıktığını görünce şaşırdı, kaldı. Altmış kuruş, bir gecede altmış kuruş... Yarabbi! Buna sefahat sefâhat derlerdi.

O biliyordu, bu elbise üzerinde olmasaydı bir daha bu gibi yerlere gitmezdi. Gidemezdi. Üzerindeki bu şeytandan kurtulmak için köprüye indi. Hastanın bütün kuvvet ve şiddetle Kızıltoprak'a koştu. Refi'in hanesine gitti. Buldu, elbiseleri iadeye geldiğini söyledi.

Fakat Refi artık onları ona vermişti. Almamak istedi. O yine dayanamadı: nasıl olurda bir masrafın israfından istifade edilemezdi? Kabul etti. Mamâfih eskileri getirdi, soyundu, onları giydi. Korkuyordu, yine sivil olursa gidip uzaktan uzağa kadını seyir ve temâşâ etmekten korkuyordu. Refi'in hediyesini bir gazeteye sardı, evine geldi.

O gece uyuyamadı. Yastığının ucundaki paket her dakika, her saniye çözülmek için onun muhayyelesinde. İpekler içinde, nîm-üryan bir kadının, şûh ve sehâr bir kadının evzâ ve harekâtını tecesim ediyordu. Bu ne füsûn, bu ne tesirdi ki gözlerini yumar yummaz Pariziyana'nın dar salonu, orada tanıdığı kadın simâları nazarından geçiyordu! Hele o İspanyalı kadın. Hele o!. Belâ-yı tevkîf gayr-i muayyen eşkâl arasından çıkıyor, kapanıyor, yine çıkıyordu. Hatta birkaç defalar yataktan fırlayarak paketi çözmeye, Beyoğlu'na, oraya, o kadının bulunduğu muhit dahiline koşmaya karar verdi; kalktı, düşündü, yattı. Yine yattı, yine kalktı...

Elbise kadın. Kadın Pariziyana, para kadın birbirine karışıyor, mücadele ediyor, ruhundaki bu cidâl onu boğuyordu. Sabah oldu. Fecir kirli perdelerden odaya girdi. Artık gitmek ihtimali kalmadı. Sinek Avni'ye biraz sükûn geldi. Uyudu. Rüyasında, sakil ve yorgun uykusunun, rüyasında hep onu Pariziyana'nın zarif kırık ve dökük hüsnünü gördü; onunla görüştü.

...Birkaç gün para ona tehakküm etti, veremiyordu, harc etmek onun için ölüm gibi bir şeydi. Fakat ruhunun ihtiyacını teskin edememekte bir bela, bir ezâyıdı. Nihayet dayanmadı... Son ve ilk olmak üzere kadınla bir gece geçirmeğe karar verdi.

Sinek Avni o gün bankanın önünde dolaştı. İçeriye girdi, dolaştı. Ne kadar almalıydı? Ruhu “bir lira kadar” derken dimağı “Hayır, olamaz” diyordu. İki üç, dört, beş arasında çırpındı. Nihayet yanına dört lira alabildi. Eve geldi. Tebdil-i kıyafet edecekti. Durdu, gezindi. Akşam yavaş yavaş mesafelere iniyordu. O pencerenin önünde ne yapacağını, neye karar vereceğini şaşırılmış, düşünür gibi duruyordu. “Gitmesem param yanımda kalır” dedi. Yalnız Refi’in ihdâ ettiği elbiseleri bir defa giymek, ve sonra çıkarmak arzusuna dayanamadı. Giyindi.

... Bitmişti? Artık çıkaramadı. Hissetine elbise, kadın bu defa tehakküm etti.

O gece sarhoş oldu. Pariziyana’ya gitti. Kadını masasına davet etti. Esasen bu garip mahluk kadında bir tecessüs uyandırmıştı. Yarım yamalak geriye bir Fransızca ile her ikisi de görüştüler. Kadına:

- Sen çok güzelsin, çok! Ben seni çok seviyorum, çok!

Diyor ve sonra ilave ediyordu:

- Bende para çok!

Bu mülakat Sinek Avni’yi bitirdi. O artık eskilerin dediği gibi bir aşk-ı şeydâydı. Kadına hoş görünmek için birkaç kostüm bile yaptırdı. Her akşam Pariziyana’ya gidiyor, para sarf ediyor, kadının aşklarına rekâbete kendinde kuvvet buluyordu. Nihayet bir gün Sinek Avni geldi. Benden borç istedi. Bankadaki paralar bitmişti. Kadına gelince o da uçtu. Memleketine gitti. Şimdi sokak başlarından ihtiyatla geçer. Her alacaklıya tesadüf edince binlerce yalanlar, vesialar nakleder. Sarhoş ve sefil bir şahsa tesadüf ederseniz emin olabilirsiniz ki bu Refi Nuri’nin elbisesiyle hissetinden sefahatine intikâl etmiş Sinek Avni’dır.

Mademki küçük bir şey hayatımızı bu kadar tebdil edebiliyor, o halde neye istinâd etmeli, bilmem ki...

Şehbal, nr.57, 15 Temmuz 1328 (28 Temmuz 1912), s.174-175./nr.58, 1 Ağustos 1328 (14 Ağustos 1912), s.198-199.

2.5.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Şahabeddin Süleyman'ın bu hikâyesi teğmen Hüseyin Avni'nin hasis hayatından sefahat hayatına geçişi anlatılır. Kıt kanaat geçinen Hüseyin Avni'ye arkadaşları “Sinek Avni” lâkabını takmıştır. Askeri kıyafetini günlük hayatından çıkarmaz. Boğazından kısar, ev hayatını ise kimse bilmemektedir. Banka da bu yaşamı sayesinde para biriktirmiştir. Kızıltoprak'ta arkadaşının köşkünün bahçesinde konuşurlarken Beyoğlu'na gitme fikriyle Sinek Avni Refi' Nuri'nin verdiği sivil kıyafetle tanışır. Bu kıyafet kül renginde bir takım ve festir. İlk önce Tokatlıyan'da yemek yemişler, Parizyana'ya eğlenceye gitmişlerdir. Oradaki İspanyalı rakkase gönlünü kaptırır. Eğlencenin ertesi günü Refi' Nuri'ye elbisesini vermesi gerekir. Fakat İspanyalı rakkası görmek için vermeye cesaret edemez. Cesaret ettiği sırada arkadaş elbiseyi kabul etmez. Bu noktadan sonra Hüseyin Avni'nin hayatı değişir. Hasisliğini unutarak her gün bu sefahat hayatına başlar. Herkese borçlanır.

Hikâyede adı geçen mekânlar Kızıltoprak'daki köşk, Beyoğlu, Tokatlıyan, Parizyanya'dır. İlahi bakış açısı ve yazar anlatıcı kullanılmıştır. Hikâyenin karakteri Hüseyin Avni, teğmen, yirmi altı yaşında, zayıf, hasis bir karakterdir. Kırtıpıl bir görüntüsü vardır.

“Bir Elbise” hikâyesi hasis bir gencin sefahat hayata nasıl düştüğü anlatılır. Hüseyin Avni giyiminden kuşamına boğazına kadar kısarak yaşar. Arkadaşlarının Parizyanya'ya gitmek için giydirdikleri kıyafet Hüseyin Avni'nin dönüm noktası olur. Eğlence hayatını sevmesini üzerindeki sivil elbiseye bağlar. Elbiseyi geri veremeyince hasisliğini unutup har vurup harman savurur. İspanyalı rakkase yaranmak için parasının çok olduğunu söyledikten sonra hayatı tamamen değişmiştir. Kadına hoş görünmek için yeni bir elbise yaptırmıştır. Bankadaki paraları bitince kadında hayatından gitmiştir. Hüseyin Avni ise herkese borçlanmış “sarhoş ve sefil” hayata sürüklenmiştir. Hikâye her şeyin fazlasının zarar olduğunu gözler önüne sermektedir. Yazarın anlatıcıya emanet ettiği şu söz manidardır: “Mademki küçük bir şey hayatımızı bu kadar tebdil edebiliyor, o halde neye istinâd etmeli, bilmem ki...” Bu söz insanın hayatta körü körüne bağlanmanın zararını göstermektedir. Hüseyin Avni hasis yaşamının savurganlığa geçişinin nedeni budur. Bu geçiş bir elbise ile sağlanmıştır. Elbise karakterin ruh değiştirmesidir. Üniforması onu savurganlıktan

koruyan unsurdur. Arkadaşından aldığı elbise ise rahat hayata geçiştir. Üstelik bu elbisenin üstüne tam oturmuyışı bu eğlence hayatına uyum sağlamayacağını ilk izlerini taşımaktadır. Çıkardığı üniformayla Hüseyin Avni aslında gerçek kimliğini ortaya çıkarmıştır. Âşık olduğu rakkaseye rakiplerinin arasında verebileceği tek şey parasıdır. Bu uğurda parasını harcadığı gibi itibarını da zedelemiştir. Refi Nuri'nin elbiseyi kabul etmeyişi Hüseyin Avni için yeni bir hayata geçişin bahanesi gibidir. Elbise ile geçirdiği gece aslında hikâyede karakterin yaşadığı ikiliği göstermektedir. Rakkasa kendini beğendirmek için yeni yaptırdığı elbiselerse karakterin yeni hayatı kabul edişidir. Yazar anlatıcının okuyucuya seslendiği “Sarhoş ve sefil bir şahsa tesadüf ederseniz emin olabilirsiniz ki bu Refi Nuri'nin elbisesiyle hissetinden sefahatine intikâl etmiş Sinek Avni'dir.” ifadesi hikâye karakterinden çok bir ruhu temsil etmesidir. Hüseyin Avni'nin ruhunun gerçek hayata yaşadığı vurgulanmaktadır. Hikâyenin ana teması küçük hadiselerin hayatı değiştirmesi hayata olan güveni sorgulatmasıdır.

2.6.BİR FİRÂRİ

317 senesindeydi; bu akşam, karlı, bulutlu mukassî bir akşam Nureddin Vecdi'nin evini, ferîklikten tutunuzda nefrine varıncaya kadar, bir alay bendegân basmışlar, şilte, minder altlarına kadar her yeri aramışlar, onu da bir arabaya koyarak ihtiyar, dişsiz, kadın simalarına benzeyen, binlerce fâcia, ıstırabâtâ me'men olan zabtiye nezaretine getirmişler, karanlık, tozlu bir odaya kapamışlardı.

O hiçbir şey bilmiyordu, onu oraya niçin getirmişlerdi? O henüz mekteb-i harbiyeyi bitirmiş, çevik, çâlâk, yirmi iki yaşında, bir gençti. O ara sıra Kemal Bey'in Vatan'ını, Gülnihal'ini, Rüya'sını okur, bazen medeniyet-i hâzıra'nın büyüklüğünden, bizim pek geride bulunduğumuzdan, ilerlemek lazım olduğundan bahsederdi. Bunların birer kabâhat, birer cürüm teşkil etmesine kâbil değil inanamıyordu. Filhakika o zamandaki idare bunları istemezdi. Bunları okuyanları şiddetle takip eyler, ve nefyederdi. Lakin o zaten asker değil miydi? Pâyitahtta, ıstırâhetle, zevk ü sefa ile oturmak saadetini daha Kuleli İdadisi'nin yollarını tırmanırken unutmuş, vatanın herhangi bir köşesinde olursa olsun, çalışmaya karar vermemiştii?

Bu oda da ne kadar sıkıcı, ne kadar ezici... Hiç düşünemiyor, hiç anlamıyor, yerinden kalkmak bile istemiyordu. Güya dimağını bir dest-i hafi koparmış, almış, götürmüştü. Ondan ne istiyorlar? Dimağında yalnız bu, yalnız bu. Ondan ne istiyorlar? Bu bir kördüğüm... Ne çözülüyor, ne de tamamıyla toplanıyor.

Ondan ne istiyorlardı? Kapı açıldı... Seni zabtiye nâzırı çağırıyor dediler. O kadar perişan, o kadar hissiz, o kadar düşünemez bir haldeydi, ki.

Odadan girer girmez, uzun sakallı, top sakallı bir takım yaver paşaların adem-i tennezül ile kendisini süzdüklerini gördü.

Ondan ne istiyorlar, ne yapmıştı?

Uzun sakallı zât, az çok süren bir sükûnetten sonra, söze başladı.

Şevketmeâb efendimiz hakkında suikast cemiyeti tertip edilmişti. Buna dair mâlumatını söyle!

Bu cümleler dimağında bir sâ'ika tesiriyle sarsıldı, birdenbire ukde çözüldü, ayakları titredi, vücudu eriyor gibi oldu.

Ukde çözüldü, şimdi başına toplanmışlar, herkes daha ziyade çözmek, daha ziyade açmak istiyordu. Fakat o bir şey bilmiyor, bilmiyordu, ki...

Nureddin Vecdi, mütemadiyen “ben bir şey bilmem” diyor, ötekiler o inkâr ettikçe daha ziyade şüpheleniyor, daha ziyâde tazyîk ediyorlardı.

O bir şey bilmiyordu, ki...Bilsin, bilmesin onların arzularına muvaffak bir söz söylemeliydi... Israr etti, ısrar etti; sabahta ufuklarda görünmeye başladı.

Müstantılardan biri artık dayanamadı, “gel!... Şu herifi Hasan Paşa Karakolu’na götürünüz!” dedi.

Herif? O bu kelimeyi işitmek için mi bu kadar zaman okumuş, bu kadar zaman çalışmıştı? Ruhunda o zaman ne kadar gizli, hissiz yaşayan isyan birdenbire taşmıştı, “alçaklar, bu memleketi batırıyorsunuz, bu memleketi batırıyorsunuz”. Diye bağırabilirdi, lakin demir gibi bî-insaf kollar onu sürüklediler, bu sözlerde boğuldu, kaldı...

*

*

*

Hasan Paşa Karakolu’nda onu dövüyorlar, aç bırakıyorlar, eziyorlar, birkaç şahsı mahkûm etmek için itirâfâtta bulunmasını istiyorlardı. Fakat o bir şey bilmiyor, saf u pak vicdanıyla kimseyi itham etmek istemiyordu. Sükût, mu’annid bir sükût. Ve sonra tahkîr, tokat, değnek, tehdit: işkence.

Dayanmak, tahammül etmek de mümkün değildi. Gece, gündüz bu sefil, âdî zalim meskenden kaçmayı düşünüyordu. Evet buradan nasıl kaçabilirdi? Nasıl? Onun etrafını almışlar, mümkün olduğu kadar takayyüdâtta bulunuyorlardı.

Bir gün, yine bir mu’tâd, ona dayak atmışlardı... Odada onu, bitkin, zavallı bırakıp gittikleri zaman kapıda bekleyen neferin gözlerinde biraz şefkat, biraz merhamet okudu... Bu onun bî-kes, zavallı mevcudiyetine bir münebbih gibi tesir etti. Bütün elemelerini, bütün acılarını unut, yahut öyle zannetti. Neferle kısık bir sesle konuşmaya başladı.

O, istibdâdı yaşatanlara, temâdî ettirenlere ait kinlerini, nefretlerini memleketi nasıl bir uçuruma sevk ettiklerini, âtiyi kurtarmanın lüzum olduğunu söylüyor, nefer de bir şey anlamamış, bu zavallının hâline acımakla meşgul “yazık, yazık!” sözlerini tekrar ediyordu.

Yazık, evet yazık? Nureddin Vecdi bu yazıklardan istifade etmek istedi. Kendisini buradan kurtarabileceğini, büyük bir sevap işleyeceğini, cinnete gireceğini, hayvanların bile kendi hâline acıdığını söylüyor, nefer de derin derin düşünüyordu. Mütereddüd.

Şu adamı kurtarmalı mıydı, kurtarmamalı mıydı? Kurtarırsa onu buradan atamazlar, çıkarmazlar mıydı? Belki de hapsederler, belki de mahbûs, maznûn gibi döverlerdi... Kâbil değil karar veremiyor, kâbil değil merhametini fedakârlığa sevk edemiyordu...

Nureddin Vecdi neferin hiss-i muhâfaza-yı hayatını okşamayı düşündü, ailesinin zengin bulunduğunu, onu sılaya götürebilecek parayı verebileceğini, burada nöbet beklemektense köyde rahat, rahat yaşamının daha iyi olduğunu söylüyor, ve nutkuna bir hararet ve bir galeyân veriyordu. Nefer “olmaz” diyor, fakat her olmaz daha hafif, daha temâyülkâr ona yaklaşıyordu. Nihayet “beni ele verirsin.” Dedim.

Artık bitmişti, teminat başladı, yeminler birbirini takip etti, paranın sihr ü füsunu neferin gözlerinde parlamaya başladı. Karar da verildi.

Nefer ona polis elbisesi çalıp getirecek, ve bir akşam, karanlıkken onu yüz yıkanılan mahalde bekleyecekti.

Nefer elbiseleri hazırladı, aralarında bir de işaret kararlaştırıldı⁴¹, karanlıkta ceketlerinin dönmelerini yoklayacaklardı.

Nureddin Vecdi, o gün, bir hiss-i kablelvuku tesiriyle midir, nedir pek metin, pek neşeliydi. Akşam oldu, kapıdaki nöbetçiye dışarıya çıkacağını söyledi. O inat etti. Razı olmadı, mahbûs da inat etti, ve kandırabildi.

⁴¹ HN: Metinde “kararlaştı” şeklinde alınmıştır. Hikâyenin gidişatına göre bu kelimeyi “kararlaştırıldı” şeklinde ele almak daha doğru olacaktır.

Dışarıya çıktı, nîm zulmet etrafı istilâ etmişti. Mütereddüd gölge ilerliyor, bir şeyler arıyordu, nefer geldi. İşaret yapıldı, elbiseleri verdi. Vecdi telaşla giydi, kılıcı takındı. Sallaya sallaya, Kemal metânetle, itidâl sokağa fırladı. Sokak ve hava onu çıldırılmıştı. Sokak ve hava günlerden beri o bunlara müştâktı. Koşuyor muydu, yürüyor muydu, bilemiyordu, ara sıra garip garip, anlaşılamaz, nâ-ma'lûm işaretlerle havalara bir şeyler sürüyor, ıslık çalıyordu.

O yine gitti, kapıyı çaldı, güya bir mu'tâd geliyormuş gibi girdi. Yemek yedi, elbisesini değiştirdi, bir miktar para aldı. Vedalaştı, çıktı. Validesi ağlıyordu.

Artık ona sükûn gelmişti, yarın bir kayık bulup bir vapura atlamalıydı, rıhtıma geldi, o gece kayıkçı kahvelerinden birinde kaldı. Ceketinin cebini yırtmış, revolverini pantolonunun yan cebine yerleştirmiş, elinde tutuyordu. Sabah oldu, bir kayıkçı ile pazarlık etti, sandalın parasını saydı, bir laz elbisesi buldu, denize çıktı. Denizde büyük bir kartal gibi duruyordu. Arka taraftan yanaştı, mavnacılara çıktı, bir ip asılıydı, tırmanmaya başladı.

Güverteye çıkmıştı. Artık emindi, fakat yine mutma'in olamadı. "Her ne olursa olsun Çanaklı'ya çıkardım" dedi, kimse görmedi, oraya yerleşti, revolveri çıkardı, bekliyordu.

*

*

*

Üç aydır Atina'da bulunuyordu. Parası bitmiş, hatta üstünü başını bile satmıştı. Karamanlı bir Rum Nureddin Vecdi'ye iki lepta veriyor, zavallı firâri bununla geçiniliyordu. Bu kadar zaman çalışmak, okumak, öğretmek, sonra bu!. Hayat ne gaddar, ne de bi manâ. Burada bu ecnebi muhitinde, anasından, vatanından cüdâ sürünmek? Bu ne elîm bir tâliydi. Tâli onun hakkında yalnız bu noktada kalmadı, onu himaye eden zât da birkaç günden beri hasta, Nureddin Vecdi'de iki gündür açtı. Arık o yaşamayacak, intihar edecekti. Pireye doğru gitti, denizin kenarında oturdu. Semaya, yere, etrafa bakındı, hayat ne kadar acı da olsa ölmek kadar, idam kadar acı değildi, o esnada bir vapur geldi fesli birtakım adamlar çıktı. Nureddin'in ruhuna bir sükûn, bir teselli etti. Onların yanına yaklaştı, Türkçe konuşmaya başladı. Bunlar Amerika'ya hicret eden Ermenilerdi. Yabancı bir memlekette anladıkları bir lisanla konuşan bir

şahsa tesadüf ettikleri için memnun oldular. Yanlarına aldılar, yemek yedirdiler... Nureddin Paris'e gitmek istediğini, vapurda saklayıp saklayamayacaklarını sordu, çünkü bilet parası yoktu. Onlar buna acıdılar, vapura götürdüler, yatakların altına soktular, üzerine çıktılar, iskambil oynadılar. Kaptan geziniyor, bilet topluyordu.

Nureddin tamam dört saat bî-hareket, küçük bir menfezden nefes alarak yatakların altında kaldı, sonra çıktı. Artık memnundu, önünde ufuk açık, pür hayattı. Ermeniler ona gıdasını da veriyorlardı.

Lakin Marsilya'ya yirmi dört saat kaldığı zaman erzağın ancak kendilerine kifâyet edebileceğini söylediler, yine açlık başlayacaktı. Kamaraların önünden geçerken sofrada büyük bir pasta, bir kelle peynir gördü. Girdi, acele ile bunları dörde böldü, ceplerine yerleştirdi.

Marsilya'ya çıktığı zaman üzerinde yırtık, kirli, libasları ve bunlar vardı.

Sabah Gz., nr.8580, 23 Temmuz 1329 (5 Ağustos 1913), s.3.

2.6.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye 1317 (1901) senesini anlatmaktadır Yirmi iki yaşında mekteb-i harbiyeden mezun Nureddin Vecdi bir gece evinden alınarak Hasan Paşa Karakolu'na götürülür. Orada sorguya çekilir. Karakolda kendisine acıyan neferle yakınlaşmaya başlar. Nureddin Vecdi karakoldan neferle anlaşarak kaçır. Annesiyle vedalaşır ve gemiyle kaçır. Üç ay Atina'da kalır. Parası bitmiştir bir Rum yardım eder. Ümitsizliğe kapıldığı için intihar etmeye karar verdiği anda fesli Ermenilerle karşılaşır. Onlardan Paris'e gitmek için yardım ister. Vapur'da saklarlar. Böylelikle Marsilya'ya ulaşır.

Bir Firari hikâyesi 1317 (1901) yılında geçmektedir. Mekân olarak Hasan Paşa Karakolu, Atina, Marsilya'ya giden vapur zikredilir. Yazar anlatıcı ve ilahi bakış açısı mevcuttur. Nureddin Vecdi yirmi iki yaşında tahsilli bir gençtir.

Şahabeddin Süleyman'ın İstibdad devrini eleştirdiği bir hikâyedir. Hayatının başlarında idealist, tahsilli, vatansever bir genç anlatılmaktadır. Eğitimi bitirdikten sonra rahat yaşam sürmek yerine vatan için çalışmayı hedeflemektedir. Bir gece evinden karakola götürülür ve padişaha karşı yapılacak suikast hakkında sorguya

çekilir, işkence görür. Namık Kemal Vatan'ını okumuş, vatanını ileriye gitmesi için düşünen Nureddin Vecdi hain konumuna düşmüştür. Neferle anlaşp vatanından kaçmak tek çaresi olmuştur. Burada yazarın ana düşüncesi Abdülhamid devrinin eleştirisidir. Nureddin Vecdi idealist bir gençken firari konumuna düşmüştür. Vatanından, annesinden ayrı kalmıştır. Bunca okuma ve çabalarına rağmen devrin siyaseti intihar eşiğine getirmiştir. Çalışp kimseye muhtaç olmayacağı sırada başkalarından yardım dilenmek zorunda kalmış en sonunda hırsızlık yapmıştır. Marsilya'ya indiği zaman üstündeki elbiselerin durumu aslında Nuredin Vecdi'nin akıbetini göstermektedir.

2.7.BİR KUMARHANE BİR KADIN

Evvel Zaman İçinde

11

Bir irade-i seniyye! Kumarhaneler bitmişti. O zamanlar zaten hep böyleydi, ara sıra Yıldız'ın zihniyetinden rakı, kumar, adem-i tesettür, gibi şeylere karşı şedîd, fakat ani bir isyan tevellüd eder, zabtiyye nezaretine şedîd şedîd emirler verilir, men edilir men edilen şeyin önünde bütün kuvvâ-yı zabıta toplanır, her şey unutulur yalnız onunla iştikâl edilirdi.

Bu sene de kumara karşı, güya kanunda buna ait mevâd-ı mahsûsa yokmuş gibi, Yıldız'da bir kin ve nefret uyanmıştı. Bir gün karakollar müfettiş umûmiyesi Rıza Refi' Bey'i çağırması zâbtiyye nazırı Cemil Paşa nezdine çağırması, şeref telâkkî ettiği irade-i mücebince bütün kumarhanelerin kapatılmasını emretmiş, mümkün olduğu kadar takayyüdâtta bulunarak bâ'demâ bu gibi münasebetsizliklere sebebiyet verilmesini tenbih eylemişti. Rıza Refi' Bey maiyetine birkaç polis, birkaç jandarma aldı, eliyle koymuş gibi birçok kumarhaneleri bastı. Sahiplerini tuttu, tevkîf etti, evleri kapattı.

Filhakika o zamanlar pek garipti. Bütün kumarhaneler ve bunlara mümâsil şeyler polise mektûm değildi, onları bütün memurîn-i zabıta bilirdi. Hatta bunlardan hisse-çîn bile olurlardı. Lakin böyle bir dakikada yine onlar bu gibi mahallere karşı bütün kuvvet ve dehşetleriyle hücum ederlerdi.

Bu defada öyle olmuştu. Bağırarak birçok kimseler yakalanıyor, hapsediliyor, bu muamele-i kanuniyye az çok eski şerikler tarafından îfâ olunuyordu. O esnada Kabataş'ta da bir kahvenin üstünde bir kumarhaneye tesadüf edilmiş, sahibi der-dest edilmiş ve mahallî sed olunmuştu.

Gariptir ki o zaman idareleri bir culûse yahut velâdete kadar en çok sürerken bu defa ki öyle olmamıştı. Mütamadiyen sürüyor, bir türlü eski şiddetini kaybetmiyordu, hatta tevkif edilenlerden birçokları bile tahliye edilmemişlerdi...

O ne şiddetti, o ne şiddetti, yarabbi! Rıza Refi'a Bey'de bunu kendine bir iş edinmişti, tabir-i mahsûsiyle söyleyelim bir kuş bile uçurmuyorlardı.

Lakin Tevfik, Niyazilerin maişeti, hayatî kumardı. Eğer o olmamış olsaydı ne yaşayabilirler, ne de ölebilirlerdi... Beyne'l mevt ve'l hayat geçen bir ömür kadar azap-âver, kasvet-bahş ne vardır? Evet Tevfik, Niyaziler pek fena haldeydiler. Kabataş'taki kumarhane onlara ne güzel bir me'kel, ne güzel bir istinâdgahtı. Başka nâm ve hesabına çalışanların her akşam paralarını almak, küçük bir cesaret, küçük bir oda ile zengin olmak, bundan daha kâr mı olabilirdi, ne olmak muhtemeldi. Fakat hiç rahat yoktu. Ki bir seneden beri nereye gitseler polisin takibâtına uğruyorlardı. Kurtuluş yoktu, ki...

Bir kere mimmendik, ne yapalım? Diyorlardı, bir kere mimmendik...

Hususiyle onlar bu takibâtın yalnız kendilerine aidiyetini iddia ediyorlar, zabtıyye nezaretiyle ne alışverişleri olduğunu bir türlü anlayamıyorlardı. Hep onlara gazez, kin, ne yapmışlardı? Gürültü çıkmadıktan sonra niçin onların işlerine mâni oluyorlardı?

Düşündüler, taşındılar, bunun para sızdırmak gibi bir maksada mübtenî olduğunu kendi kendilerine keşfettiler, artık o gün rahat edilir, bunu şimdiye kadar niçin düşünememişlerdi, neden? Küçük bir meblağ vermekle ne kadar çok, ne kadar çok kazanacaklardı? Aptallar! Ertesi günü Niyazi bir vâsıta-ı rüşvet çıktı, öteye beriye başvurdu, herkes yaparız, ederiz diye insaf ve mürüvetine kalan bir meblağ istiyor, küçük bir kısmını da peşin alıyorlardı.

Onlarda veriyorlar, veriyorlar, yine bir neticeye iktirân edemiyorlardı, yine şiddet, yine Rıza Refi'a'nın takibâtı devam ediyordu. Nihayet bu vâsıtanın mü'essir olamayacağını anladılar. Başka çare lazımdı... Rıza Refia'yı ele geçirmeliydi... Fakat bu odun gibi anûd adam nasıl ele geçirdi. Esasen şimdi mikdâr-ı kâfi paraları da kalmamıştı... Artık rüşvete de imkân yoktu. Bunlar tekrar düşünmeye başladılar, yaşamak lazım, başka bir iş yapmak mümkün değil. Bâhusus onlar gibi babayiğitler âdi, âdi şeylerle uğraşırlar mı? Onların bir arslan payı vardır. Onu alırlar, geçinirler.

Lakin arslan payını şimdi istihsâl etmekte güç! Ne yapmalı yarabbi, ne yapmalı! Tevfik'in birdenbire hatırına geldi, Niyazi'ye hitapla:

Biz çocuğuz be! O kadar da paramız gitti. Ne budalayız! Şimdiye kadar niye düşünemedik. dedi.

Niyazi aptal aptal bakarak:

Neyi? Diye sordu.

Neyi mi? Kadını. Kadını. Kadının tesirini düşün! Kadının tesirini çözün! Bir tane bulup da Rıza Refia'ya sevdirebilseydik. Ah, sevdirebilseydik. Şimdiye kadar zengin olurduk. Aşk, bu birader hepimizin başından geçti. Ben Kâtina için ne hallere girmiştim, bilmezsiniz. Hey gidi günler, hey!

Tevfik söylüyor, Niyazi cevap veriyordu:

Ne iyi düşünüyorsun, ne iyi düşünüyorsun! Evet pek iyi, pek ma'kûl düşünüyordu, kadının tesirine mukâvemet edebilecek hangi erkek mevcuttur, hangi erkek bu kadar mukâvim, bu kadar metîndir? Kadın her şeydir, her şeyi yapar? Bir insanı is'âd eder, yahut indirir, hâk zillete atar, sefil yapar, kadına neden melek ve şeytan demişlerdir? Bunun için değil mi?

Niyazi sordu:

- Pekâlâ ama Tevfik kadını nereden bulacağız?

- Nereden mi bulacağız? Çok...

- Her kadın bizim dediğimizi yapar mı?

- Orası da var.

- Ah Kâtina olmuş olsaydı.

- Geçmişe mâzi derler...

- O halde ne yapalım?

- Benim hatırıma bir şey geliyor ama, darılırsın diye korkuyorum.

- Darılmam, efendim, söyle!

- Darılırsın...

- Üzme! Rica ederim. Nasıl darılıırım? Bu ma'îşetimize ta'alluk eder bir mesele!

Hemşiren olsa...

Tevfik birdenbire parladı, kızdı, bunu onun gibi bir babayığite arkadaşı nasıl teklif edebiliyordu, bu ne demektir! Onun namusu yok muydu? Niyazi izahat vermeye başladı:

- Bunda bir fenalık, bir namussuzluk yok, ki... Hemşiren bir şey yapmayacak, ki... Biraz fındıkçılık... İşte o kadar, biraz fındıkçılık. Bundan ne çıkar? Belki herif, Rıza Refia sever nikâhla da alır, o zaman gel keyfim gel! Ne para kazanırsınız, ne para. Namussuzluk katien yok. Cilve, ümide düşürmek. İşte bu kadar.

Tevfik'in hiddeti yavaş yavaş zâ'il olmuştu. Bu bir şey değildi... Bu kadarına namussuzluk denmezdi. Hem de biraderinin teşvik ettiğini kim bilecekti?

Karar verildi. Ertesi günü bir bahane ile, mesela Tevfik'ten şikâyet maksadıyla hemşiren karakollar müfettişinin yanına gidecek, bu esnada ümit verecek etvâr ve evzâda bulunacak, onu kendine celp edecekti.

Kadın filhakika çok güzeldi. Endâmına, gözlerine etvâr ve harekâtına tahammül etmek hassas bir erkek için gayr-i kâbildi. Bunu kandırmakta güç oldu. Nihayet kandı. Rıza Refia'nın dairesine gitti, melûl ve mahzun pür sima ile kendisini himâye etmesini söyledi. Ve ne şûhluklar, ne çılgınlıklar!...

Bu bir mülâkat kifayet etmişti, karakollar müfettişin dimağından kâbil değil, onun siması silinemiyordu. Ne olmuştu, neydi? Bu ne sihr ü füsün. Kadın denilende böyle olmalıydı diye düşünüyordu. O gün sabredebildi, ertesi gün sabır ve tahammül güçleşti, lakin onu görmek ne kadar mümkündü?

Kadın adeta uçmuş, gitmişti. Nasıl, ne vâsıta ile görüşeceğini söylememişti, ki... Gitti, uçtu, neydi, peri mi, melek mi? Bütün mâlumatı Tevfik'ten ibaretti. Onunla iyi geçinmeliydi. Başka çare yoktu, ki... Başka çare yok ki...

Tevfik yanına aldı, ona iltifatlar ibzâlına başladı, az zaman içinde Tevfik parlanmış, Niyazi ferih u fehûr kendi, ve arkadaşı hesabına kumarhaneyi açmıştı. Lakin Rıza Refia henüz maksadına vâsıl olamamıştı.

Bir gün Tevfik'e:

- Hemşiren... dedi, cümlesini bitirmemişti, Tevfik söze başladı.

- Allah'ın emriyle, peygamberin kavliyle değil mi? Efendim?

Sabah Gz., nr.8591, 3 Ağustos 1329 (16 Ağustos 1913), s.3.

2.7.1.Hikâyenin Çözümlemesi

Yıldız Sarayı'ndan gelen emirle kumarhanelerin kapatılmasına karar verilmiştir. Rıza Refi'a Bey'de bu kumarhanelerin baskınlarından sorumludur. Tevfik ve Niyazi'de kumarhane işletmekte ve sürekli baskına uğramaktadır. Rüşvet vererek kurtulmak isterler fakat yine de kurtulamazlar. Niyazi'nin aklına Tevfik'in kız kardeşini Rıza Refi'a'ya âşık etme fikri gelir. Tevfik başlarda itiraz etse de kabullenir. Kısa bir süre sonra Rıza Refi'a Tevfik'in kız kardeşine âşık olur.

Bir Kumarhane ve Bir Kadın hikâyesi Abdülhamid zamanında geçmektedir. Mekân tasviri ayrıntılı olarak verilmez. Kabataş ve kumarhane zikredilir. Yazar anlatıcı ve ilahi bakış açısı ile yazılmıştır. Hikâyenin dört karakteri vardır. Rıza Refi'a Bey kumarhane baskınlarından sorumlu memur, Tevfik ve Niyazi kumarhane sahibi, Rıza Refi'a'nın âşık olduğu Tevfik'in kız kardeşidir.

Şahabeddin Süleyman'ın Abdülhamid devrini ele aldığı bu hikâye Yıldız simgesiyle okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Hikâyenin başında ara sıra gelen rakı, kumarhane yasaklarına değinir. Kumarhanelerin kapanması için ellerinden gelen yapılırken rüşvet almaktan da geri durulmaz. Fakat rüşvet yeterli değildir. Rüşvete rağmen kumarhane baskıları devam etmektedir. Yazarın burada dikkat çektiği husus yolsuzluktur. Kumarhane baskılarını rüşvetle halledemeyen Tevfik ve Niyazi bir kadınla olayı çözerler. Tevfik'in kız kardeşi burada araç konumundadır. Emelleri uğruna kız kardeşini bu oyuna alet eden Tevfik hikâyenin sonunda Rıza Refi'a'nın kız kardeşini istemesiyle namus problemi ortadan kalkmış olur.

2.8.BİR KÜÇÜK ÇOCUĞUN HASBİHALİ

Uykudan kalkmak, mektebe gitmek, soğuk, sıcak mütemadiyen çalışmak, yürümek... Henüz topuyla oynamadan, cevizlerle selamlaşmadan, arkadaşlarla görüşmeden kitapları almak. Oh bu soğuk parçalar. Bu ağır şeyler, bu elimi sıkleti altında yoran, bitiren bunlar; kitaplar biliyor musunuz? Beni ne kadar sıkıyor, eziyorlar.

Bu günler, bu mektep günleri, bu sıraları, bu pencereleri, bu kitapları... Hep muzlim, hep karanlık.

Cuma günü görüyor musunuz işte bir gün. Oh ne kadar latif, ne kadar güzel. Güneş beni oyuna davet ediyor; gölgeleri benim zevkime, eğlenceme iştirâk ediyormuş gibi sıcıyor, sıcıyor, oynuyor. Ruhumun ruhuyla imtizâç ettiğini, kanlarımın onunla harekete geldiğini hissediyordum. Hiçbir şey yok. Mütemadiyen oyun. Mütemadiyen koşmak... Mektep yok, muallim yok, kitap yok keder yok yalnız oyun, ben varım. Başka benimle onun arasında hiçbir mânia yok. Oyunu ne kadar severim. Ondan ne kadar mütelevviz olurum. Düşmesi bile gülmek muhtefî. Kavgalarında bir hiss-i cesaret var. Elbet bunlar güzeldir. Yorulması... Bunun zevkini ispat eden uykudur... Bu uyku latif oyundur... Geniş koşulacak yollara, sulara, bayraklara rüyalarıyla kapısını açar. Onun kanatları altında her türlü kayddan azâde uyumak ne kadar hayat-bahşâ. Fakat cumanın akşamları. İşte bunlar biraz can sıkıntısı. Diğer günlerinin sabahları gibi. Çünkü yarını ihtâr ediyor. Çünkü mektebi gösteriyor. Çünkü kitapları bu gece açmak lazım. Fakat ben bunları istirahatlerinden ayıracak kadar merhametsiz değilim. Onlar uyusunlar. Bir haftalık gidip gelmenin, açılıp kapanmanın acısını çıkaracaklar. Hiç açmam bile. Bu⁴² gece uyurum. Sabah daha gözlerini açmadan ben gözlerimi açarım. Fakat yatağında b, taraftan diğer tarafa dönerek âmâr-ı vakte (âmâr-vakite) çabalarım. Çünkü kalsam, uyanmasam beni teşvik edecekler. İstemediğim halde kitaplarımın; benim rahatımı bozacaklar. Benim önüme oku oğlum. Adam olursun sözüyle getirecekler, koyacaklar. Evet bunlar adam olmak sözüyle canımı sıkıyorlar. Adam olmak eğer büyümekse bilmem bunlara ihtiyaç var mı? Büyümek? Ağaçlar nasıl büyüyor, kediler nasıl yaşıyor, çiçekler nasıl açılıyor. Bunlar okuyor, çalışıyorlar mı? Hayır değil mi. Bunları nasıl kıskanıyorum. Bunlar ne

⁴² HN: Metinde “o” olarak alınmış.

kadar bahtiyar. Ya ben çalışıyorum bu bir sıkıntı. Çalışmıyorum bu bir gazap. Bunların sebebi mektep.

Bugün cuma yarın cumartesi. Şüphesiz hoca efendi ders ister. Bende bir şeyler yok. Teneffüşhanede çalışmak meramıyla evde kitap açmam. Fakat işte teneffüşhane... Orada benim yaşımda birçok küçük çocukların tatlı bir mübahase... Bayrak uçurmak, astırma... Biri diğerinin bayrağını almış oyuna ait bir mesele. O vakit kitabı kaparım. Hemen koşarım. Dinlerim, dinlerim. Artık dersi, hocayı, kitabı düşünüyor muyum? Dakikalar geçmiyor gibi görünür. Daha vakit var zannederim. Sonra çan çalınır. Artık alimallah kitabı açarım, dersi bulurum. Birkaç satır okurum. İşte sermaye... Bu kadar. Muallim efendi siyah redinkotuyla, öne fırlamış dişlerini kapatmak için ahbâr ettiği buruşuk dudaklarıyla dershaneden girer... Tebessüm eder. Tebessümünden bütün mevcudiyetiyle beni istiyor gibi olurum. Bu bir aksi zâddır. Ders vermeden dersi dinleri müzâkere eder. Ders defterini açar kalemi çıkartır. Numaraların üzerinden eli kayar gider. Fakat benim yüreğim, kalbim yerinden kopuyor gibi olur. Bu nedir? Bu gazap niçin dersi bilmediğim için. Bunu anlayamayacak ne var? Sonra muallim durur. Nazarlarını dershanenin muhid-i mahdudu içinde gezdirir. Ben gözlerimi yere indiririm bunun tehlikesini bilmez değilim. Fakat gayr-i ihtiyarî oluyor. Kalbimdeki çarpıntı, fikrindeki boşluk beni bu hâle vaz' ediyor. Bilmem muallimin nazarları kimi arıyor. Şüphesiz dersi bilmeyenleri... Tesadüf hayır bu da değil. Benim harekâtım... Numaravî bükâ düşürüyor, kalkıyorum... Ne söyleyebilirim. Ne söylemek iktidarına mâliğim. Birkaç söz, birkaç kelime... Sonra tevakkuf. Kendi kendime vadedirim, muallime bir daha çalışacağımı söylerim.

Vaat vaadi, korku korkuyu takip eder. Sonra bu mütehevvir zat hiç sesini çıkarmaz. Defterini çıkarır oraya bir şey yazar. Deftere... Mimikten mahrumiyet cezasını buruşuk elleriyle çizer. Vaz' eder.

Oh bundan daha fena, daha elim bir şey olamaz. Fâidesiz, neticesiz birkaç söz için fâideli (faydalı), kuvvet veren mimikten mahrum olmak, nu fenadır.

Ne yapayım, çalışmasam olmayacak.

Ben bu muallimden şikâyet ederken öteden bu sildiği hiçler için hiçten bir kuruntu taşıyan sarışın, mai gözlü, açık gözlü sınıfın birincisi çocuk gelir.

- Nasıl! Muallimi mi? Şikâyet ediyorsun aptalsındır.

O zaman gitmek, koşup boğazımı sıkmak isterim. Fakat daha yeni cezadan kurtuldum. Nasıl olur sukut ederim. Mahallede derim. Fakat hain kafeste mahpus kuş gibi evinden çıkmaz mütemadiyen çalışır, o zaman hiddetim artar.

Onun elinden bir tecellüdünü almak arzusu beni yorar. Fakat muvaffak olamayacağımı kitabı açar açmaz kapanan gözlerim, açılan esneyen ağzım beyan, ifade eder. O zaman başka bir şey düşünürüm. Bir gün ona bir oyun oynamak... Fakat mümkün mü? Birden onunla iyi geçinmenin bir tembel için en güzel vesile-i istirâhat olacağını düşünürüm. Hiddetim tevakkuf eder.

Oh! Bu mektep. Bilmem pederim beni sevmiyor mu? Validem bana acımıyor mu? Kedilerine görmüyor mu? Onarın nasıl her gün minderin kenarında geniş geniş nefes alarak uyumalarını, sırtlarını kaldırarak tos toparlak bir şekil alarak parlak gözleri bir nokta-i saniyeye dikerek kuyruklarını ilan-ı meserret ediyormuş gibi kaldırarak bir makara ile oynayışını, gölgesini tutmaya çalışmasını, mebhût durmasını nasıl bir nazar hayret, nasıl vaz' istiğrâkle seyrediyorsa beni de öyle derin derin temâşâ etse olamaz mı? Daha kapıdan girer girmez: ilk kelime, ilk öpme şunlar olur.

- Okumadan gelen oğlum!

Mektepte okuma, evde okuma, sokakta okuma, okuma... Bütün okuma. Bütün çocuklara mı ait. Yazık değil mi? Niçin onlar bir ağaç gibi büyümesinler.

Bunları ben onlara, muallimlerime, pederime, valideme söylemedim. Kediler bir hiddet bî mânâ ağaçlara bir şey, bir sa'y takarlar. Bütün kâinatta mevcut her şeyin bir şeyle meşgul olduğunu, en küçüğünün bile bir vazifesi bulunduğunu söylerler. Öyle ya günlerin bile bir vazifesi var. Beni mektebe sevk ediyorlar. Yalnız cuma günü sakın sakın ârâm-âlûd benimle beraber.

Bazen cuma günü olmak istiyorum. Cuma'nın "ben" olduğunu görmek arzu ediyorum Fakat bu oyun oynamıyor oyun oynamak iktidarına mâlik değil. Öksürüklü

bir ihtiyar gibi haftada bir görünür. Oh yarabbi ne olayım, ne olayım. Ben oyun olmak isterim.

İzmir Gz., nr.44 (388), 18 Kânûn-ı evvel 1320 (31 Aralık 1904), s.6-7.

2.8.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye küçük bir çocuğun okumak ve oyun oynamak arasındaki çıkmazı ele almaktadır. Okumayı sevmeyen küçük çocuk evdeki kediye, ağaçlara özenir. Cuma gününü iple çeker fakat ertesi gün okul olduğu için bunun ıstırabını duyar. Hikâye kahraman bakış açısı ile yazılmıştır. Zaman okul günleri ve cuma günleri olarak zikredilir. Mekân mektep ve çocuğun oyun alanıdır. Hikâyede karakter mektepli bir çocuk onun çalışkan rakibi ve muallime yer verilir.

Bir Küçük Çocuğun Hasbihali hikâyesi küçük bir çocuğun gözünden okumak anlatılmıştır. Annesinin okuyup büyüme lafını yanlış anlayan çocuk kendisini bulma yolunda mektebin hayatındaki yerini sorgular. Dersler ve okul çocuğun gözünde ıstıraptır. Ağaç, kedi ve oyun olmak istemesi çocuğun yaşadığı varoluş sıkıntısıdır. Küçük çocuğun gözünden anlatılan bu hikâyede mektep eleştirisi vardır. Okulda çocuğun sevebileceği hiçbir unsurun olmayışı, okumanın çocuğa anlatılmaması mektepten soğutmuştur. Üstelik kitapların ağırlığına değinilmesi küçük bedeninin ders müfredatından ezildiğine vurgu yapıldığını söylemek mümkündür.

2.9.BİR MUAŞŞAKA I-II

Aşk mektupları mı? Dedi, asıl onlar bende bir yığın bir demet... Adeta bir hazine ve şâ'ik... İnanmıyorsanız göstermeye hazırım.

Filhakika, salondakiler inanmıyorlardı. Nevzat onlarca en çirkin kadının bile hicran-ı ülfetini senelerce kalbinde taşımış. Merâret-i ziştîyi her gün biraz daha neme neme sevmek ihtimalini kin ve intikama tebdil etmiş bir taş kadar bârid bir papatya kadar müptezel. Bir canavar kadar müstekreh bir gençti. Aile arasında ona “timsah” diyorlardı. Timsahın en büyük fazîlî kadınların eteklerini inatlarıyla, küstahlıklarıyla takip etmek, en küçük günahı her güzel kadının mâcerâ-yı aşk ve namusuna vukûf ile acı bir zehir tebessüm, zehir-i intikam şeklinde lakayt, müstehzi neşr ü işâ'a etmekte. Esasen kelime-i namus kadar zû-intikâm, muğfil, hıyanete meyâl bir kelime yoktur; beşerinin en sefil, en aptal, en körpe intikamcıları bile kalplerindeki tufan harâreti onun yâd-ı iktirâsı ile teskin etmişler, rakiplerinin yahut ayrıldıkları kadının eblehiyyet-i beşeriye namus yemiyle kurban olduğunu görür görmez gülmüşler sevinmişlerdir.

Nevzat devam ile:

- Evet, bende bir yığın, bir demet aşk mektubu... Hem de kime ait? Kâbil değil bulamazsınız, söylediğim zaman, eminim, inanmazsınız. Dedi.

Salondakiler hep birden bağıldılar:

“Yine bir iftira, yine bir iftira” kelimeleri güya Nevzat'ın ruhunda taşıyacak olan gaşeyân-ı hiddet ve infî'âlî biran evvel örtmek için odanın havasında istikrâh-âver ihtizazlarla uçuştı, çırpındı.

- İftira değil, dedi, elimde vesikalar var... Onları bu akşam size göstereceğim. Bahusus bu mektuplar dünyada olmayan bir kadına ait... Niçin iftira edeyim, niçin? Bundan başka bunlarda biraz aile sırrı var... Vesikalarım hepimizce hayat-ı ruhiyyesi keşfedilemeyen, edilmeden ölen amcazâdemiz Feriha'nın çekmecesinde bulundu.

Kadınlar:

- Yalan, yalan!

Dediler.

Feriha hüsnüne, gençliğine, pek çok takip edildiğine rağmen bir rahibe gibi hayatına kitaplar, refikalar arasında geçirmiş, hiçbir erkeğin tenefüssât-ı tahrîriyyesini bile koklamadan, birden bire, koşucu bir veremle, ölmüş namuslu bir kızdı.

Nevzat, “Yalan, iftira” gibi kelimeleri işitmekle müteessir olmayan hayasızlara mahsus bir lakaydî istihzâ-kâr ile kapıdan çıktı. Salondaki kadınlar, erkekler onun simâsı kadar çirkin, sefil ruhundan bahsediyorlar; müttefikan “ailenin lekesidir” sözünü tekrarlıyorlardı.

Biraz sonra elinde kâğıt kutuları ile Nevzad tekrar salona girdi.

- İşte bunlar... dedi, kaç erkeğin mektubu var bilerseniz... Hepsini ayrı ayrı kutulara yerleştirdim. İstediğim dakikada istediğim beyle görüşebiliyorum... Amcama ne kadar teşekkür etsem azdır. Feriha’nın vefât ettiği geceydi. Taze mâtem bütün buy-ı ye’siyle evi ihâtâ etmişti. Bilmem dikkat ettiniz mi? Ölüler çıktıkları evlere sincâbî bir ziyâ-yı ye’s-nâk ile bir bûy-ı bârid ve hevl-nâk bırakırlar. Amcam ağlıyordu. Bende mahzun gibi mâtemin gibi, bilmem ki ne demeli, giryenâk gibi bir vaziyette bulunuyorum... “Nevzad, dedi, -ismini söyleyemedi- onun odasında kitaplar, her şeyi senin olsun!”... Bu mezuniyetten sonra şu gördüğünüz mektuplar ele geçti... Çekmecenin içinde bir intizâm ihtimâm-perver ve râyihâ-dâr ile birbiri üzerine dizilmişlerdi... Birinci kutudan bir mektup okuyorum. Tarih, sen, kıymet itibariyle diğerlerine fâ’ik. Yüzbaşı Refik Bey namında birinden. Sekiz mart üç yüz on sekiz...

Amcazâdeleri kalktılar; mektuba doğru koştular. Nevzad eliyle “oturunuz” dedi ve sonra ilave etti:

- Yoksa okumam.

Bir itâat-ı tecessüs-kâr ile herkes bulunduğu yerde amirinin karşısına çıkmış birer mektup çocuğu gibi dimdik kaldı... Bir sükûn-ı acûl odayı bir renk mâbedi ile örttü.

Nevzad tekrar etti:

- Sekiz mart üç yüz on sekiz.

Okumaya başladı:

“Sevgili Feriha:

Dün bir mektubunu aldım... Dün diyorum, fakat senin ile aramızda âdî şeyler için mahlûk zaman, mesafe yok ki sana husrettiğim hayatı ya asırlar, bitmez tükenmez asırlar yahut ölçülemez. Tefrîk edilemez, saniyeler imlâ ediyor. Bana kalbini, kalbimi diyeceğim, tevdî eden mektuplarının vürudıyla başlayan ân-ı saadet, ân-ı gurur, ân-ı heyecan; görüyorsun ya, tayin edemiyorum, ân-ı mâ-fevk el-hayat dev hatıralarıyla koşuyor, kaçıyor. Onları tutmak, yakalamak mümkün değil... Niçin, Niçin? Bilemiyorum halledemiyorum. Onlarda güzel, iltifatkâr bir kadın nazarının ufûl-i berkiyesi var ve daha sonra bir intizâr i'tisâfkâr saniyeleri tevkîf ediyor; dakikalara, saatlere bir kaplumbağa seyr batısı veriyor. Zaman gitmiyor, yürümüyor. Bilsen seni ne kadar severim? Sen benim refika-i mukadderem olacaksın. Sen benimsin. Ben hayatı senin simâ-yı gül-fâmın, esmerin güzellerin, şûh ve serbest endam matbû'anın arasında görebiliyorum. Hayat nedir? Hayat: sen ve ben, senin teneffüsünle benim enfâs-ı esîrâne imtizacı, inşi'âl, irti'âş değil de nedir? Hayat yalnız budur! Bazen bilsen, Feriha, müstesna ferîştah-ı aşk ve his, sevgilim ne kadar korkuyorum. Korkuyorum ki benden evvel, bir mevcut bahtiyara da... Bana yazdığın gibi, bana hitap ettiğin gibi, nezîh, saf ruhunun ihtiyaçlarını nakl ve tevdî etmesen. Ve bu ihtimalle zebûnu olduğum dakikalarda bir pembe behimî kalbimi kemiriyor. İstiyor ki... Bugün nasıl, yarın nasıl olacaksa dün de öyle olsun sen yalnız sen benim olasin. Küçük bir şaibe-i bûse, hatta pederinin saf ve nezih sâye-i müşfikî bile benim dudaklarıma halfetin tevdî ettiği nasip zevk ve saadeti bir saniye örtmemiş bulunsun! Ve bazen de... Söyleyemeyeceğim, bu senin ismetine karşı bir iftiradır, bir günahıtır, ve bazen de... Huzur-ı hüsnünde ketim ve ihfâ bile bir hıyanettir, bazen de... Bir gün başkasını... Benden başkasını... Benim gibi, tabiki benim gibi... Hayır, değil mi meleğim? Bu olamaz. Lakin ben, mezara kadar ben, hep ben ve sen... Fakat şüphe, bu sar'a-i itimat. Bu sar'a-i sükûn ve refâh bırakmıyor. Bir dakika bırakmıyor. Bir daha tekrar et, bir daha yaz. Yalnız ben değil mi, Ferihacığım? Yalnız ben, bütün hayatında ben... Yalnız ve daima... Mektup beklerim. Bakî, emin ol, bu kubbe-i laciverdi altında en ziyade sevilen kadın sensin...”

Nevzad, “Bu bitti.” Dedi. Kadınlar birbirlerine kimdir, acaba?” diye soruyorlar; erkeklere:

- Ne şedid mektup... Hayli sevmiş... Sevilecek kadındı.

Diyorlardı. Nevzad:

Bu aşk, dedi. Şubat nihayetlerine doğru veremliler gibi öksürüyor, Refik yavaş yavaş unutuluyor, bırakılıyor, yerine başkası...

Cümlesini itmâm edemedi. “O; o...” Nidâlarının, hayretlerinin tesiri altında bir saniye sükûn etti ve sonra devamı başladı:

- Evet bir başkası kâ'im oluyor. Bir şair, Cevad nâmında bir müteşâ'ir Yalnız Refik'den size bir iki küçük parça okuyayım. 9 Şubat sene 319 tarihli bir tezkire. Çünkü mektup denilemez... İşte:

“Artık unutuluyoruz... Dün Fenere de gelemediniz. Ziyânı yok...”

Bir tane daha, 3 Mart 316 tarihli:

“Sende onlar, bütün kadınlar gibisin. Ellerindeki silah hüsnünle erkeklerin hayat-ı ruhiyesinde kanlar. Cenazeler yaşıyorlar... Hain.”

Size bir öksürük daha. Birkaç gün sonraya ait:

“Anladım. Anladım... Artık beni sevmiyorsun. Yazdıklarına da cevap vermiyorsun. Bana gelen, dün gelen mektupları şimdi bir şair taslağı alıyor, değil mi? Fakat onunla senin aranda ben daima bir maniyim*. Rahat bırakmayacağım.”

Şimdi de şairi dinleyelim: 1 Mayıs 319 tarihli bir mektup. Üslûb-ı müzeyyen ile yazılmış...

Salondakiler hep birden güldüler. Nevzad, evzâ ve harekât-ı garibe ile okumaya başladı:

“Perestîde-i kalbim, mülhem-i eş'ârım, sana hitap ederken elimde bal mumu gibi eriyen kelimeler isyan ediyorlar. Sen o kadar mâ-fevk el-hayal, mâ-fevk el beşer bir zâde-i mahâsin seninki şiir denilen mahluk âlâm-ı muhrib mevcudiyetinin önünde secde ediyor. Ben onu kalemimin gözleriyle görüyorum; ben onu senin yanında bulundukça hissediyorum. Sen o kadar incessin ki ziyâ, ateşten masnû uyûn aşkîyyem ile sana baktığım zaman ruhunu, vücudunun herhangi bir noktasını incitmeyeyim diye korkuyorum. Ah ne olurdu, sana bakarken gözlerim değişseydi! Kelebek kanadı kadar

zarif bir maddeden, menekşe kadar nermin bir renkten, hayal kadar meyâl bir nurdan, mensûc olsaydı! Bilemem o küstah zabıt nasıl oluyor da senin arzularına mukâvemet edebiliyor. Ben mâbed-i tahassüsât olan gözlerimle bakmaya kıyamıyorum da... O daima hüsnünle benim arama bir mâni'â teşkil ediyor. Niçin, ne hakla? Hüsn bir haktır. Padişahlara padişahların hukuk hüküm-rânîsine nasıl mutî birçok esirler verilmişse; nasıl onların kitap ezelde hazırlanmış kurbanlar varsa... Hüsnünde kurbanları, esirleri vardır. Ona mutâva'at etmeyenler arz-ı mahâsin küfr-i şehvetle yaşayanlardır. Ve bilirsiniz ki benim gibi bir bende-i hüsnün vazifesi nedir? Kâfir mahâsin olanlara hadlerini bildirmek bu şahıs mecnun* biraz daha pencerenin altında dolaşır; köşeleri bekler; küstâh, yayık, vahşi bir sesle pür-şiiir olan saat mülakatımızı tereddütlerin mahkûmu ederse emin ol, meleğim, emin ol. Feriştah-ı âmâlim, irade-i ezel-penâh hissine tabiatle onunla mücadele edeceğim. Ya o beni öldürecek, yahut ben onu öldüreceğim... Senin için ölmek menâtık-ı ebed-peyvest şiiiri fesih için ölmek demektir. Bu bence saadet bir huzurdur. Ve belki güzel, benefşe renk gözlerinden dökülen bir iki katre-i şefkat ve aşk mevt-i mahrûre ihsan edilen en büyük lütuf şükrandır. Ben bununla müteselli ve mağrurum. Sen yaşa. Senin sevilmen haktır. Bana gelince senin iftirâkınla bir gün beklemektense... Bugün aşkınla, aşkın için ölmeyi tercih ederim.

Benden sana selamlar, bûseler. Senden bana küçük bir iltifat... İşte bu kadar...”

Nasıl şairâne değil mi?

Ben “evet” diye cevap verdim. Ve sonra:

- Acaba Refikayla Cevad arasında manzume, mücadele olmuş mu dedim.

Nevzad:

- Bir mektup var. Anlaşıyor ki ölmüş isterseniz, okuyayım.

Dedi.

Salondakiler hep birden “Elbette! Elbette!” dediler. Biraz aradı sonra:

- “14 Haziran 319 tarihli bir mektup. dedi, okumaya başladı:

“Ferihacığım, hayatım; filhakika yazdığın gibi oldu, dövüştük... Mektubunda heyecanlar geçirdiğini söylüyorsun... Hep beni düşünmüşsün. Teşekkür ederim. Bende seni düşünerek ona çattım. Boğaz boğaza geldik. Yemin ederim, onunda, benimde. Tesir-i hüsnünle olacak, ölümden katiyen havfımız yoktu. Kazanılacak bir maksat vardı, onu temin için çalışıyorduk, o bana vuruyor. Ben ona vuruyor; tozlar, topraklar içinde yuvarlanıyor; fakat her darbe ile daha zinde, daha kindâr, daha maksada menkûb birbirimize hücum ediyor, birbirimizi boğuyorduk. Nihayet birdenbire, nasıl oldu bilemem, bir çekirge gibi sıçradım. Yerden bir taş aldım, fırlattım; bir kurşun sürâtiyle havada uçtu, kalkmak üzere bulunan Refik’in başına geldi. Kanlar akıyordu, sendeledi, bende durmuştum. Fakat sonra yine nasıl oldu bilemem daha kavî, daha çâlâk bir hiddetle üzerime yürüdü. Beni ezmeye başladı. Nihayet etraftan yetiştiler, bizi ayırdılar. Onu çektiler, beni çektiler. Ayrıldık... Ben yine sağım. Hiçbir şeyim yok. Yalnız gözümün kenarında bir bere, bir leke var. İğrenmezsiniz değil mi, cicim? İstanbul’a ineceğim. Vaktim yok. Şimdilik yoktur. Yarın gece odanda... Tafsilat veririm. Gözlerinden öperim.”

Nevzad:

- Anladınız ya! dedi. Odasına bile giren erkekler varmış. Buna dair olan mektupları kadınların huzurunda okuyayım. İçinde neler, neler var. Hiç ümit etmezsiniz! Yalnız Feriha’nın hayat-ı aşkıyyesinde bir de intihar mevcut. Mektupları karıştırdığınız zaman seilmeyen pek çok erkek mektuplarına tesadüf ediyorsunuz. Ne isimler, ne kurbanlar, ne tazallümler, bilseniz!

Bu seilmeyenlerden biri, Şefik namında biri nihayet bıkıyor, bir sadaka-i girye talep ederek intihar ediyor, Şefik’in son yazısını isterseniz okuyayım. İki satırlık bir tezkire...

Rengarenk kağıtlarla, kurdalelerle süslü kutuları açtı. Karıştırdı. Gizli ve girizân bir rayiha burunları ziyaret ediyor. Okşuyor; herkes hayretler içinde, güya bir temâşâ-yı sihir ve füsûn karşısında gibi sükût ediyordu. İnanmaktan başka çare yoktu. Timsah’ın elinde vesikalar vardı. Bunlar bulundukça Feriha’nın o kadınlardan daha berbat olduğuna hükmetmek kâbil değildi. Amcazâdemizi şimdiye kadar tanıdığımızı taaccüb ediyorduk.

Timsah: “İşte buldum okuyorum.” Dedi.

“Yarın sabah gazetenizi okurken hayata veda ettiğimi anlarsınız. Hep sizin için! Ne olurdu, birazda beni sevseydiniz. Birazda beni! Ben affediyorum. Yalnız isterim ki birkaç katre gözyaşı benim içinde dökünüz benim içinde. Bu hiç olmazsa kabrim için bir teselli olur.”

Diye okudu ve durdu.

Ben “Şefik’in intihar ettiğini nereden biliyorsun?” dedim.

Birdenbire:

- Cevad’ın bir mektubu var, dedi.

Sonra okumak istemedi, taannüd etti. Yoruldum dedi, uzun dedi, mânâsız dedi, okumamak için ne lazımsa onları dedi. Fakat muvaffak olamadı. Salonda bir hava-ı isyân, bir hava-i tehdit çalkalanmaya başladı. Nihayet mektubu çıkardı, okudu:

“Ferihacığım, neden korkuyorsun, neden? Benden mi? Bilâkis ben şimdi daha ziyade mesudum. Senin için intihar eden bir erkeğin var, bhusus gazetelerde, bu vakıa* dolayısıyla ismini gördükçe...”

Devam edemedi, ettirmediler, bir kitle-i tekzîb ve tahkirle mahmûl feryatlar, tezallümler salonu sarstı. “Yalan, iftira, anlaşıldı. İcat, ne fena! Ne fena adam.” Sözleri birbirini veliye etti. Çünkü böyle bir vakıa* yoktu. O, Timsah sakini lakayd* dinliyordu. Sonra:

- Hayır, yalan değil, dedi.

Yine bir galeyan husûla gelmek üzere idi. Eliyle işaret etti ve sözüne devama başladı:

Bu mektuplar bir erkeğe ait değil. Bunlar hepsi Feriha’nın hepsi... Feriha bir ihtiyac-ı şedîd aşkla çırpınmış. Bazen sokakta bir erkek görmüş, bazen bir imza görmüş, bazen vakâyî zabıta sütunlarında bir vakıa görmüş; mefrûd, hayali eşhâs icat etmiş; onlara mektuplar yazmış, bunları güzel kâğıtlara güyâ meçhûlâta gidecekmiş gibi yazmış, saklamış. Fakat bununla ihtiyâcât-ı ruhiyyesini teskîn edememiş. Bilirsiniz ya, zemin ve zamanda müsait değildi; amzamız namus hususunda hakikaten

takayyüdât-ı husûsiyyeye mâliktir. Binaenaleyh cevaplarını da kendisi yazmış. Mesele bundan ibaret... Günahlarında sevabı varsa... Bundan başka bir şey değildir. Dedim. Timsah acı bir istihzâ ile güldü. Ve sonra:

- Ahlaksızlık kanun gibi değildir, o fi'liyyât ile tahakkuk etmez. Muhayyilede yaşamasıyla da mahkumiyeti müstelzimdir. Eğer Feriha biraz fırsat bulsaydı. Mesela Avrupa'da olsaydı; ölünceye kadar kim bilir ne olurdu... Müthiş bir bîve-i bâkir. Namus, tazyîkâtıyla temin edilirse namus değildir. Binaenaleyh bence Feriha.

- Sus, dedim, sus. Şu zavallı masum mektuplar arasında sana da hayali bir mektup bulunsaydı o zaman affederdin.

- Güldü, "Zannederim" dedi.

Her ağızda "Bir zavallı!" kelimesi dolaşiyor. Bazıları timsaha, bazıları da Feriha'ya acıyordu. Bana gelince ben bütün kadınlara şâmil olmak üzere "Zavallılar!" sözünü tekrar ediyordum.

Şehbal, nr.51, 15 Nisan 1328 (28 Nisan 1912), s.44-45./nr.52, 1 Mayıs 1328 (14 Mayıs 1912), s.76-77.

2.9.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye kalabalık bir salonda Nevzat'ın ölen amcasının kızı Feriha'nın aşk mektuplarını gündeme getirmesiyle başlar. Feriha öldüğünde babası odadaki kitapları ve kağıtları Nevzat'a vermiştir. Nevzat akrabaları tarafından seilmeyen bir tiptir. "Timsah" lakabını takmışlardır. Aile Feriha'nın namusundan şüphe etmez. Feriha güzelliğine ve peşinden koşan erkeklere rağmen hayatını kitaplarla geçirmiş ve genç yaşta veremden ölmüştür. Nevzat getirdiği mektuplar arasından birçok erkeğin yazmış olduğu mektupları okumaya başlar. Önce bir yüzbaşının mektubunu okur. Daha sonra şairin, kendisi için intihar edemin başka bir adamın mektubunu okur. Sonra kahraman anlatıcı aşk mektupların doğru olmadığını Feriha'nın aşk ihtiyacıyla bu mektupları kendisine yazdığını iddia eder. Nevzat'ı sustururlar. Salondakilerin zavallı nidalarıyla hikâye son bulur.

Hikâyede kapalı mekân tercih edilmiştir. Hikâyenin karakterleri ise Nevzat, Feriha ve hikâyeyi anlatan kahramandır. Nevzat akrabaları tarafından “ailenin lekesi” olarak görülen bir karakterdir. Bahsi geçen Feriha ise güzel, hayatını kitaplarla geçirmiş, genç yaşında veremden ölmüştür. Hikâyede yaşanan zamanın tarihi verilmez mektupların tarihi 1316 – 1319 (1900-1903) arasındadır. Kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısı kullanılmıştır. Şahabeddin Süleyman hikâyede mektup tekniğine yer vermiştir.

Muaşşaka “birbirine âşık olma”⁴³ anlamına gelmektedir. Nevzat’ın bahsettiği mektuplar aşk mektuplarıdır. İlk okunan Yüzbaşı Refik mektubuna salondakiler Feriha’nın çok sevildiğini düşünürler. Diğer mektup şaire aittir ve şairane bir üslûp kullanılmıştır. Diğer mektupta ise şairle diğer sevgili arasındaki kavgadan söz edilir. Nevzat’ın okuduğu mektuplar arasında intihar mektubu da vardır. Mektuplar bitince kahraman anlatıcı itiraz eder. Bu mektupların hepsini Feriha kendi kendine yazdığını iddia eder. Bu iddia sokakta gördüğü bir erkeği düşünerek bazen bir imzadan hareketle bazen de gazetede gördüğü bir haberden etkilenecek yazdığıdır. Çünkü Feriha’nın babası namusuna düşkün, baskıcıdır. Feriha’nın bu mektuplardaki gibi aşk yaşaması söz konusu değildir. Bu mektuplar Feriha’nın hayatındaki sevme sevilme ihtiyacını göstermektedir. Nevzat’ın dile getirdiği “ahlâksızlık kanun gibi değildir” sözüyle olayı gerçekleştirmezse suçlu değildir anlamına gelmektedir. Hatta ileri giderek bu düşüncenin de namussuzluk olduğunu dile getirir. Eğer Avrupa’da olsaydı bu mektuplardaki aşkların gerçeğini yaşayacağını iddia eder. Kahramanın mektupları arasında kendi Nevzat’ın adının geçseydi o zaman böyle düşünmeyeceğine Timsah gülümseyerek cevap verir. Bu cevaptan hareketle aslında ölen amcasının kızına kızlığı mektuplarda adının geçmemesidir. Akrabaları tarafından “timsah” lakabının verilmesi ise açık kollamasıdır. Nitekim Feriha’nın eşyaları arasında bulduğu bu mektupları herkesin önünde okuması Feriha’nın açığını göstermek amaçlıdır. Kahraman anlatıcı bütün kadınlara zavallı demesinin nedeni sevme ve sevilme ihtiyacından düştükleri durumlar veya “namus” baskısı olduğu için gönüllerince yaşamadığı aşklarından kaynaklıdır. Hikâyenin ele aldığı problem burada başlamaktadır. Eğer Feriha Avrupa’da yaşamış olsaydı tasvir ettiği bütün aşkları yaşayabilecek miydi?

⁴³ İsmail PARLATIR, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2013.1107

Feriha'nın verem yüzünden ölmesi manidardır. “Bazı hastalıklar sanat eserleri için bir ilham kaynağı olmuşlardır. Verem hastalıklar içinde en yoğun kullanılan kaynaklardan birisidir. Roman başta olmak üzere hikâye, tiyatro ve şiirde veremle çok sık karşılaşılır. Özellikle 19. Yüzyıl ve 20 yüzyılın ilk yarısında edebiyatçıların yanı sıra diğer sanatçılar da vereme eserlerinde sıklıkla yer vermiştir. Türk edebiyatında veremin görüldüğü ilk edebî dönem, Tanzimat Dönemi'dir. Türk edebiyatında veremin geçtiği ilk eser Mehmet Murat (Mizancı Murat)'ın “Turfanda mı Turfa mı?” adlı romanıdır.”⁴⁴ Türk edebiyatında verem hastalığının nedenlerinden biri umutsuz aşktır. Şahabeddin Süleyman'da bu doğrultuda Feriha'nın umutsuz aşk hayatı verem hastalığıyla sonlandırmıştır. Nevzat'ın bu mektupları gün yüzüne çıkarması ise kıskançlıktan öte değildir. Feriha'nın tasvir ettiği aşk mektuplarında Nevzat'a yer verilmemiştir. Üstelik Nevzat diğerleri gibi hayali değildir. Fakat Feriha tarafından tercih edilmemiştir.

Hikâyenin başlığı ve içeriği hakkında tezatlık söz konusudur. Muaşşaka birbirine âşık olma olarak tanımlanmaktadır. Hikâyede mektuplardaki aşk karşılıklı olarak görünse de gerçekte Feriha'nın aşk ihtiyacıdır, hayalidir.

⁴⁴ Uğurlu, Yavuz Selim, “Türk Romanında Verem Üzerine Bir İnceleme”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020, sayı 15, s.60.

2.10.BİR SES

Nüveyre Hanımdan Nermin Hanıma

Sevgili, Nermin; şu dakikada, gecenin elmas elmas kirpiklerinin benimle, benim hayatımla, benim benim mâzîmle benim yükseklerde, tâ mesafelerin âmâk-ı hafâsında anlanır gibi olduğu şu dakika da ne kadar bedbinim, ne kadar giryânım bilsen... Zaten ömrümde, izdivacımdan beri ne gün güldüm, ne gün şen, mesut oldum... Bunu ben bilmiyorum, başkaları da bilmez...

Lakin bu gece, denizde titreyen bir ses, güzel bir ses, gaşy-âver bir ses, elim kânatle ağlar bir ses, dalgalarla titrer bir ses, sîne-i beşerden bütün hararetiyle, bütün nifâsıyla, bütün hüsnüyle, bütün vüs'atiyle çıkan bir ses bir saniyede benim istinadgâh ıstırapatımı yıktı, götürdü...

Ne oldu, bu ne sihir ve füsundu, anlayamadım, bir saniye kifayet etti. Lambanın kolları arasından süzülen ziyâları mass ve temsil eder gibi haşi' ve nâzan möblelere, sekiz senelik hicran aşkın feryatlarını dinleyen ezberleyen, möblelere baktım, pencereye koştum, dinledim, semâya baktım, haşr-ı kevâkibe baktım, bittim, istinasız kaldım, şimdi kalbim bomboş...

Boşluk? Çok fena, Nermin, çok fenâ!... Mevcudiyet saadet olsun, ye's olsun. Ne olursa olsun, kalpte bir dolgunluk bir hayat istiyor. İşte ben bunu, bu hayatı bir saniyede kaybettim, bir hiçle kayıp ettim. İstirap çekenlere "Zavallı" derler. Ne yanlış hüküm, ıstırapta bir yaşamakmış, ıstırapta bir saadet etmiş... Asıl zavallı olanlar, ne onu, ne de ötekini tanımayanlar, tadamayanlardır...

İtikâdım kırıldı, itikâdım koptu, Nermin!... Şimdi sendeliyorum, şimdi güyâ buzlar üzerindeyim, ayaklarım kayıyor, ve onların altında bir uçurum var... Bende ötede, öteki oda da... Yapyalnız, elinde bir kitap, beni görmekten, benim ismimi işitmekten mütevakki ve müctenib tabi ki bildiğin gibi oturuyor. Benim sekiz senelik hayatımı yavaş yavaş, parça parça kesen, inleten, çürüten mahlûk... Yahut cellât...

Bunları sen bilirsın, ben senin yanında, ağlaya ağlaya bunları anlatamadım mı? Sen dert dinlemekten bıktık, usandık... Lakin bu gece yine anlatmaya, yine söylemeye ihtiyacım var, bütün ömrümü, ömr-i izdivacımı yine sana, yine bilen sana nakledeceğim. Tâ ki bu boşluk dolsun, tâ ki bu boşluk bitsin... Bazı anlar oluyor,

geçmiş tekrarda, geçmişin yaralarını bile ikâzda büyük bir şifa, büyük bir teselli bulunuyor.

Bilirsin, Nermin, kocam denilen mahlûk bir dakika bile beni sevmedi... Niçin? Ben çirkin miyim, hayır... Bilâkis bana güzelsin diyen, sokaklarda etrafımda dolaşan pek çok erkekler var. Hatta, ekseriyâ, seninle beraber gezerken sen “bu nüvere ile de böyle çıkamaz, insan kadınlığından şüphe edeceği geliyor.” Dersin de gülmez miyiz? Lakin o sevmedi, düğün gecesinden beri sevedemedi... Buna sût’-i tâl’i’mi demeli, ne demeli?

O geceyi, o düğün gecesini hatırladıkça hâlâ titrerim. Ben gaye-i hayale sükûn ve saadete nail oldum zannında bulunuyordum, kalbim bu kadar vüs’at muvaffakiyetini muhâfaza edemiyor, hârice taşıyor, çıkıyordu. Ne kadar aldanmışım... Düşünüyordum, ki kocam beni derin, bî-payân bir aşkla sevecek, ben onu seveceğim, ve böyle severken, sevilirken öleceğiz...

Fakat yanıma geldiği zaman... Keşke gelmeseydi, ve ben onu hiç görmeseydim, bütün hayatımda hayalle yaşasaydım... Yanıma geldiği zaman... Hâlâ titriyorum, kalbimin şu boşluğu anında bile titriyorum, o boşluk titriyor... Yanıma geldiği zaman... Sana da kaç defa bunu söyledim, kaç defa!... Bıktın sevgili, Nermin, bıktın... Yanıma geldiği zaman... Hele kapılardan girerken... Sevilemiyorum, Nermin, sevilemiyorum. Yanıma geldiği zaman... Birdenbire. Of. Yarabbş, of yarabbi... Şimdi bile ağlamak istiyorum da ağlayamıyorum. Kalbimdeki boşluk buna mâni oluyor...

O neydi, yanıma geldiği zaman ne ebedi? Ellerimi gayr-i ihtiyârî kapadım, ellerimi gayr-i ihtiyârî sevgili Nermin, kapadım. Gözlerinde müteneffir, firâr-endiş bir gölge, ellerinde bir ihtirâz-ı âhenin, dudaklarında bir takas bârid vardı... Kolları bana uzanırken battı, ağır bir şeymiş gibi uzanıyor, dudakları açılmak istemiyor, gözleri kapanmakla zevk alıyordu... Hatta, cebinden siyah bir gözlük çıkarmış, “Ziyâ dokunuyor” diye takmış, bana bakmadığını göstermemeyi bu suretle- temin etmiş. Bunu da defalarca anlatmış da gülmüş müydü?

O gece bir şey söyleyemedim, o da sükût ediyordu. Ve sonra bir kardeş gibi, bir sükût-u bârid ile bir sükût-ı muzdarip arasında, sabah oldu...

İşte bu kâfi geldi, ben bunun üzerine düştükçe düştüm, onu sevdikçe sevdim... Yahut öyle zannettim. O bir dakika, bir saniye bana acımadı, o bir dakika, bir saniye benimle iştigâl etmedi.

Ah, bunları bilirsin de güzelim niçin söylüyorum, niçin? Ah, bu kalbimdeki boşluk. Bu boşluk... Bu gecenin boşluğu onu doldurmak, onu defetmek istiyorum. Onun için seviliyorum, lakin dolmuyor ki... Yine bir geceydi. – Kalbimde kırık, nâlân bir hararet, gözlerimde acz ü fütûr onun Beyoğlu’ndan avdetini bekliyordum. Zaten ne zaman oldu, ki bir intizârın esiri olmayayım, onun hevesât-ı garibesinin elinde titremeyeyim... Bu mukaddermiş, ben onu sevecekmışım, o beni sevmeyecekmiş. Ve ben, “Kaçanı gönül takip eder.” Nazariyesine misâl olacaktım.

Yine gece bir geldi gözlerinde beni görür görmez beliren gölge, nefret, firâr gölgesi vardı.

Karar vermiştim, onunla o gece görüşecek beni sevmediğinin esbâbını anlayacaktım hemen soyunmak, yatmak istedi... Önüne geçtim.

- Seninle bazı şeyler görüşeceğim, yatamazsın. dedim.

Kaşlarını çattı; gözlerini beni görmemek istiyormuş gibi yerlerde gezdirmeye başladı.

O:

- Şimdi uykum var, yarın görüşürüz dedi.

- Hayır, hayır, olamaz, bu gece görüşeceğiz.

- Uykum var, dedim e...

Bu söz Nermin bir tokat, bir yıldırım gibi beynimde paralandı. Kendimi tutamadım, vahşi akûr üzerine yürüdüm...

- Hayır, hayır dedim, bu gece görüşeceğiz. Bu birinci ve son. Emin olunuz sizi bir daha rahatsız etmem. Lakin bu gece benim dediğim olacak. Benim istediğim yapılacak. Artık yeter, senin yaptıkların yeter.

Bilmem bu şiddetin tesiriyle midir, nedir mukâvemet edemedi. Bir köşeye, yaramaz çocukların tekdîr edildikleri anda aldıkları bir vaziyet masumâne ile koltuklardan birine oturdu.

- Seni dinliyorum, ne emrin var, bakalım dedi.

Bu sözleri söylerken ne kadar aciz, ne kadar zavallı idi bilsen.

- Beni niçin sevmiyorsun? Dedim. Sükût etti. Artık mütamâdîyen seviyordum; “Kaşlarımı, gözlerimi beğenmiyor musun? Rengi mi fena? Endamım mı hoşuna gitmiyor, fazla dolgun ve uzun oluşum mu seni korkutuyor? Güzel değil miyim, nedir, nedir söylesene?”...

O büt âsâ yine sükût ediyor, yine duruyor, hatta uyukluyordu. Hiddetlendim, omuzlarından tuttum, sarsmaya başladım birden fırladı, güyâ bir elektrik ceyanıyla sasılmış gibiydi.

- Seni sevmiyorum, bilir miyim niçin? Seni sevmiyorum diye bağırdı, odanın kapısını şiddetle kapayarak çıktı gitti. Ben o zaman bırakıp gitmeliydim, gidemedim, umk-ı kalbimle mecrûh; yakıcı bir şey kanadı, orada bir şey kırıldı, ve bütün mevcudiyetime sirayet etti. Aciz, zavallı ona daha ziyade merbût oldum.

Ruhumda bir dolgunluk vardı. Bu yanımda bulunduğu halde kocamın hicranı idi. Ben onu seviyordum. Ben onun bir saniye mevcudiyetime temas etmesinden sarhoş oluyordum. Ve bu bana kâfi idi. Hayat, zaten, nedir? Her ne suretle olursa olsun, bir dakika, bir saniye sarhoş olabilmek değil mi?

Senelerce bu hicran sürdü, senelerce ben hep onu takip ettim, o firâr etti, senelerce ben ağladım, o güldü, mağrur oldu: Senelerce onun istibdadına zevk ile ihtiyaç ile tahammül ettim. Senelerce hiç birşeyi görmedim, göremedim, yalnız onu gördüm... Senelerce hep o o...

Lakin şimdi? Bu gece, o denizdeki ses, bu semâ, bu moblelere, bu pencere onu da, hicran aşkı da aldı... Bir an, hissettim, ki tam sekiz senedir onu sevmemişim, ben yalnız izzet-i nefsimin cerihâlarıyla aşktan ziyade bir gurur-ı zâtinin tatmini arzusundan mütevellid etmiş... Bir saniye, bir ses kifayet etti. Bu hakikati bütün vuzuhuyla, çirkinliğiyle gösterdi. Şimdi kalbim bomboş. Zâir bekleyen bir oda

boşluğuyla boş... Bu çok fena, Nermin, çok fena!. İstinâdsızım, sendeliyorum, ayaklarım buzlar üzerinde, bir uçuruma gidiyor gibiyim...

Bu boşluk çok baş dödürücü, çok çok!. Çok fena, Nermin, çok fena! Onu kim ve ne dolduracak? Ötede odasında kocam kitap okuyor, ondan birinci defa nefret ediyorum. Kalbimdeki boşluğu kim ve dolduracak! Anlıyorsun ya, Nermin, kim ve ne? Belki bu sesin sahibi...

Ah, bu ses, bu denizde titreyen, ses güzel ses, gaşy-âver ses, elem-i kâinayla ağlar ses, dalgalarla titrer ses, saçının sinesinden bütün hararetiyle ve nefâsetle çıkan ses ah, bu gece, bu kalbimin boşluğu gece sesi, kalbimin boşluğunda eğlenen ses...

Rûbab, nr.73-74, 26 Ağustos 1329 (8 Eylül 1913), s.416-419.

2.10.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Bir Ses” hikâyesi kadın karakterin Nermin’e yazdığı bir mektuptur. Sekiz senedir evli olan kadın karakter kocasının kendisini sevmediğinden yakınır. Mutsuz evliliğini, kocasının kendisini sevmediği itirafını dile getirir. Kadın kocasının kendisini sevmemesine rağmen sekiz sene sevmiştir ta ki denizde duyduğu güzel, hüznü ses onu kendisine getirmiştir. Sekiz yıllık evlilik hayatında karşılıksız sevgi denizdeki sesle yerini boşluğa bırakmıştır.

Hikâyede mektup tekniği kullanılmıştır. Mekân evdir. Dış mekân olarak Beyoğlu zikredilir. Kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısı ile yazılmıştır. Hikâyede geriye dönme ve açıklama tekniği vardır. Karakterler ise ilgisiz bir koca ve karşılıksız seven kadından ibarettir.

Hikâye kadın karakterin arkadaşı Nermin’e dertleşmek amacıyla yazdığı mektuptan ibarettir. Düğün gecesinden itibaren sevilmemiş bir kadın tasviri vardır. Kocasını ne kadar sevmiyorsa kadın o kadar sevmiştir. Bu durumu kader olarak benimsenmiştir. Sekiz sene karşılıksız sevgisini sürdüren kadın denizde duygu sesle birlikte bu sevgi yerini boşluğa bırakmıştır. Kocasını Beyoğlu’ndan geldiği zaman sevgisizliğinin nedenini sorgulamış fakat sevilmediğinin bir nedeni olmadığı cevabını almıştır. Bu evlilikte mutsuz olan sadece kadın değildir. Adam da sevmediği bir

kadınla evlidir. Kadın bir süre severek bu evliliği sürdürmüştür. Hikâyedeki bu sevmeye hadisesi adeta evliliği sürdürmek için bir bahane olarak okunabilir. Denizde duyduğu ses ise kadını kendisine getirmiş bu sevginin sevgi olmadığını fark etmiş boşluğa sürüklenmiştir. Kadın hayatın tanımını yaparken anlık sarhoşluktan bahseder. Bu sarhoşluk sekiz sene evlilik olarak kendisini göstermiştir. Denizden gelen erkek sesi ise bu sarhoşluktan uyandırmak değil kadını boşluğa sürüklemektir. Kadın karakter güzelliğinin ve etrafındaki kendisiyle ilgilenen erkeklerin farkındadır. Evliliğinden kaçış olarak bu durumu kullanmıştır. Sesin denizden gelmesi ilgi çekicidir. Deniz sonsuzluğu çağrıştırdığı gibi bir boşluğu da andırır. Kadının bu sesle irkilmesi ve evliliğini sorgulaması aslında içinde bulunduğu durumu fark etmesidir. Sesin hikâyedeki tanımlanması şöyledir: “Ah, bu ses, bu denizde titreyen, ses güzel ses, gaşy-âver ses, elem-i kâinayla ağlar ses, dalgalarla titrer ses, saçının sinesinden bütün hararetiyle ve nefâsetle çıkan ses ah, bu gece, bu kalbimin boşluğu gece sesi, kalbimin boşluğunda eğlenen ses...” İşte bu ses aslında karşı cinsin, güzelliğın, başka birine ilgi duymanın sesi değildir. Bu ses kadının uyanma ve içinde bulunduğu çaresizliğin sesidir. Denizden gelmeside geleceğinin belirsiz olduğunun bir göstergesidir.

2.11. BİR TAHLİL

“Ş” Beyden “N” hanıma.

“Affedersiniz hanımefendi; sizi yine tadî’ ediyorum. Mamafiye bu tadî’ler yaz güneşlerinin boğucu hararetlerini süzen, nem-nâklaştıran bulutlara benzerler; sizin kıymetli zamanlarınızı, pek ziyade sevdiğinizi söylediğiniz zevce bize ait zamanları işgal etmeleri hasebiyle pek acıdırlar, pek can sıkıcıdırlar, fakat gururunuzu okşamaları itibariyle gayet hoşturlar, zariftirler değil mi? Hanımefendi öyledirler.

Biliyorsunuz ki ben romancıyım hanım efendi! Hatta ilk tecrübelerimi sizin güzel gözlerinizin içinde okudum. Beş sene evvele ircâ’ enzâr evvele hatırât ederseniz... Beni dizlerinize başını dayamış, eserlerimi okuyor görürsünüz. O zaman biz birbirimizi seviyor idik. Değil mi? Hatta birbirimize hıyanet etmemeye yeminler bile etmiştik. Ebediyen, ölünceye kadar birbirimizin olacaktık. “Ölüm” bile bizi ayıramayacaktı. Bu fikirlerimize, bu heziyanlarımıza o kadar itikâd etmiştik, ki. Bende ihtirâs-ı sefâhatinden ihtiras sefahatten, siz hırs servetin ibaret fâliyet bütün bu çocuklukları biraz sonra tekzîb etmeseydi... Şimdi hülyaların hilelerine aldanmış iki kırık dökük vücut halinde yaşayacaktık.

Siz zekâ ve zevke bigâne bu muhitin zavallı, bîçare romancısından “Para, para” arayacaktınız, o da sizden fuhuş ve sefâhat kadınlarına mahsus birçok yalancılıkları, şûhlukları, zevkleri isteyecekti, tabii olarak sizin nevmîd, öksüz, ihtiyaçlarınız temin olunamadığı gibi onunkilerde bîçare kalacaktı. Teşekkür olunur ki bu noktaya kadar tâlî’ bizi sürüklemedi, dimağlarımızda hâlâ menkûş olan tatlı, şûh hatıratı, nazariyâtı fâliyetle incitmedi, kırmadı.

İşte bu güzel, mazi-müzeyyen hatıratın tesirine tabii size ilk kitabımı, “Girdâbımı” yolladım. Hayat ve ruh hakkında aşkıyla, gençliğiyle, iftirâk ve âlâmıyla, her şeyiyle ilk tecrübelerimi icrâ ettiğim kadının bu esere dair beyân-ı mütalaa etmesini istedim. Düşünemedim, ki, bilmem nasıl bir kıskançlıkla, sizi tahkîr, bir fahişeyi takdîs için yazılmış: Orada, “Ateş” nâmında küçük bir hikâyeye vardı.

Niçin düşünemedim diyemeyeceğim, çünkü bu hikâyenin tesiriyle verdiğiniz cevap bana karşı hâlâ aşkınızın bulunduğunu ispat etti.

Bazı büyük parmaklı, kaba ellere mâlik heykeltıraşlar görürsünüz. Bunların ellerinde nazik “biblo”lar, ince a’sâr-ı san’at düşecek, kırılacak gibi görülüyor. Fakat onlar bu meyyâl-i inkisâr şeyleri o kadar iyi tutarlar, o kadar iyi tutmasını bilirler, ki ihtimal-i nermin, zarif bir kadın parmağı bunların ruhunu, şiirini incitir, lakin onlarınkiler incitmez, bozmaz.

Romancılar, bâhusus kadın ruhunu tahlil edenlerde böyledir. Onlar kelimelerin ruhlarını okurlar, gözlerinizde uçan ziyânın mânasını bilirler, parmaklarınızın lisanına vâkıftırlar, yürüyüşünüzdeki meâli anlarlar, yazılarınızın muammalarını hallederler. Dikkat etmiyor gibi dururlar, mevcudiyetlerinde sizlerin anlamaz gibi bir kabalık vardır. Fakat onlar kadar sizi hiç kimse bilemez, hissetmez.

Bana kitabı iade ettiğiniz gibi “size fahişeler yakışır, ben namuslu bir kadını, zevcem severim, sizi artık unuttum, benim gibi namusu bir kadını rahatsız etmeyiniz, aramızda vasıta olan kadın bugünden sonra terk-i vazife etmiştir.” mealinde bir mektup gönderdiniz.

Bakınız, ben buna hiç kızmadım, bilakis sevindim. Çünkü siz ne kocanızı, ne de bir başkasını seviyorsunuz. Sizi “Ateş” serlevhası altındaki sözler igzab ettiler, beni kıskandınız, hanımefendi, beni, eski aşkınızı kıskandınız.

“Size fahişeler yakışır” sözü neler efhâm etmez. Şimdi tahlil edeyim de anlayınız, bu söz demek istiyor ki beni siz fahişelere tercih ediyorsunuz, ediniz. Siz sefil bir mahlûksunuz. Yine onlara koşunuz. Bu gayet basit, sade mânasıdır. Fakat bütün bunların altında bir mâna-yı gazab, bir mâna-yı istihkâr, bir mâna-yı hased var; benim başkalarına ait istiyor musunuz, öyle olduğum için “size fahişeler yakışır” sözünün gurur-u istihkârıyla beni tahkîr ediyorsunuz, sevmeyenler, unutanlar her şeye karşı Lakaytdırlar, hanımefendi bu sözü tekrar ediyorum, Lakaytdırlar. Halbuki siz öyle yapmadınız, “Girdâb’ı” tamamıyla okuduktan, ve son sahifeleri işgal eden “Ateşi” gördükten sonra kitabı bile yanınızda tutamayarak, alelacele; birkaç satır yazdınız, ve ilk sözünüzde “size fahişeler yakışır” oldu.

Husûsiyle ben size bunu sormamıştım, hiç sormamıştım, eserlerim hakkında sadece mütalaa istiyordum. Niçin böyle yazdınız? Demek ki seviyorsunuz.

Yalnız “Girdâb”ı gönderdiniz. Neden? “Girdâb ” ile beraber gönderdiğim, ve bu münasible “Girdâb” neşrolunan resmimi hâvî “müzehebre” risale-i edebiyesini yanınızda alakoydunuz? Demek ki... Tekrara hâcet yoktur zannındayım, hâlâ beni

Unutmadınız.

Zevcemi severim diyorsunuz, yalan, hanımefendi, inanmam, hiç sevmiyorsunuz, sevemezsinizde... Belki onun size verebildiği hayat debdebeye, paraya, aşktan ziyade, biraz mağrur olarak söyleyeyim, benden ziyade meftunsunuz. Lakin sevmeye gelince... Bu beni kıskandırmak, incitmek için yazılmış bir söz.

Hissediyor, anlıyorum, ki siz kocanızı sevemezsiniz. Çünkü hılkatin kalplerimize tahsis ettiği mevcutlarda mânidir, kati'idir, ilk sevdiğinizle son sevdiğiniz arasındaki müşahabet birbirinden pek uzak değildir. Erkekler her kadını, her kadında her erkeği sevemez.

Zevceniz benden o kadar uzak, bana o kadar benzemiyor ki... Çünkü beni seven, benimle bir müddet yaşayan kadın bana hiç benzemeyen erkeği sevemez. Bu bir kaide-i ruhiyye, hadise-yi ruhiyedir. Bu bir düsturdur ki hiçbir mahlûk bundan ayrılamaz. Zaten bu izdivaçta birçok hırs servetle beraber birazda beni kıskandırmak için olmamış mıydı?

Namuslu bir kadını, beni rahatsız etmeyiniz” diyorsunuz, fakat bütün bu sözlerinizle sizi rahatsız edenin ben değil, kalbiniz olduğunu itiraf ediyorsunuz.

Aramızdaki vasıtaya gelince. Zannederim ki terk-i vazife etmemiştir. O sizden bana mâlumat vermekle beraber beni daima takip ediyor. Size benim hakkımda, bana dair pekçok şeyler söylüyor. Buna eminim...

Fakat düşününüz ki bana da yazıktır. Bende sizi seviyorum, unutamıyorum. “Ateş” de, kıskandırmak, sizi incitmek için yazılmıştır. Sizden sonraki kadınlar, bütün fahişeleriyle beraber sizin bana miras-ı ıstırap ve elim olmak üzere bıraktığınız aşkı tarzîl, tahkîr içindir. Bazen sevmek hıyanet uçurumlarının kenarında dolaşır.

Hanımefendi bana yalan söylemeyiniz, inanmam. Ben romanlarımla, hikâyelerimle sizin, kadınların ruhunu teşrîf ettim. Ben o kuyumculara benzerim, ki yek nazarda ellerindeki mücevherlerin, elmasın, taşın kıymetini anlarlar. Bende

kadının, sizin gibi kadınların hayatta nasıl bir meyve-i zevk ve saadet olduklarını bilirim, onun için daima arkalarını bırakmam.

Size yemin ederim, ki bu aşk böyle geçerse günahdır. Kendinize itiraf ettiğiniz gibi onu bana da itiraf ediniz. Unutmayınız ki dudaklarınız itiraf günah-ı sevda ettikleri zaman daha şûh, daha renkli, daha beşûş, daha hararetlidir. Sevda ve hıyanet semâ-yı günahın içinde parlayan iki elmaspare-i günahdır. Bunun için bütün cehennemin ateşleri tercih edilir.

Kalplerde saklanan “İtirafılar”, aşklar dağların altında gizli gizli dolaşan sellere, tufanlara benzerler, hârice çıktıkları vakit tane tane. Biz onlara göz yaşı deriz, acıdırlar.

Ben itiraf-ı günah, itiraf-ı kabahat ediyorum, sizde affediniz. Artık birbirimizi bu kadar tırmaladığımız, bu kadar incittiğimiz yeter. Birazda yaşayalım, birazda eskisi gibi birbirimizin teneffüsünü içelim.

İşte anlaşılıyor ki seviyorsunuz, işte ben bunu hissediyorum. Aldanıyorum.

Rica ederim, hanımefendi, birbirimizi, kendimizi aldatmayalım, mademki hayatın gizli elleri gizli kanunları ellerimiz, dudaklarımızı rabt etmek istiyor, buna mümane’et faidesizdir, bugün değilse yarın yine birleşeceğiz, yine “seni çok severim, ya sen beni?” “Bende seni” sözlerini söyleyeceğiz.

İhtirâmatımın kabulünü istihâm ederim.

3 Eylül sene 325 Girdâb Muhariri

Aynı günde.

“N” hanımdan “R” beye

Siz, erkeklere nasıl i’timâd etmeli bilmem! Belki “Girdâb” nâmındaki mecmua-yı hikâyâtı okudunuz. Orada “Ateş” serlevhalı bir hikâyeye var, dikkat ettiniz mi? Bu beni kıskandırmak için yazılmıştır. Bir de muhariri, unutmadan bana eser yolladı, mütalaamı sordu. Bende haddini bildirdim. Küstâh! Ben sen, severken artık onu sevebilir miyim? Eğer sen olmamış olsaydın belki onu kıskanırdım. Fakat şimdi mademki sen varsın, senin güzel gözlerin vardır, o unutulmuştur.

Zavallı çocuk, bilmiyor ki aşk aşkı öldürür. Hem nereden bilecek, o, yalnız kocamla yaşıyorum, zannında bulunuyor. Bu romancılar çok budalalar. Onların eserlerine bakanlar, bir şey buldular, bir şey söylüyorlar, zannederler. Bilmezler ki bunlar hayallerini, gururlarını, fikirlerini terennüm ederler, kendilerinden başkasına göremezler. Bende mektubumda niye bununla iştigâal ediyorum. Niye? Eskilere hasredecek zamanımız esasen o kadar mefkûd ki...

Ruhum seni severim, senin siyah gözlerinin içinde hayatımı kırâat ediyor gibiyim. İki gün içinde sana nerede görüşeceğimizi yazarım. Zevcem beyefendiye gelince. O daima sâkin, sâkit, mu'temet uyuyor. Bende bir vicdan azabı var, yinr darılacaksın ama, söyleyeceğim, nereden seni gördüm, niçin gördüm. Göremez olsaydım... Yok, yok güzelim, iyi ki gördüm, inanma, yalan söylüyorum, sen her şeyden kuvvetlisin, seni çok severim, çok, çok...

N (nun) E (güzel he)

Servet-i Fünûn, nr.1005, 26 Ağustos 1326 (8 Eylül 1910), s. 293-295.

2.11.1.Hikâyenin Çözümlemesi

“Bir Tahlil” hikâyesi “Ş” Bey’den “N” Hanım’a yazılmış mektupla başlar. “Ş” Bey roman yazarıdır. “Girdâb” eserinde bulunan “Ateş” isimli hikâyesini “N” Hanım’a göndermiş, bu eser hakkında eleştirilerini beklerken “N” Hanım eseri gönderip artık evli olduğunu, fahişelerle kendisini kışkandıramayacağını söyler. Kocasını sevdiğini belirtir. “Ş” Bey ise bu tutumu hâlâ kendisini sevdiğini, ilerde bir gün beraber olacaklarını söyler. Bu mektubun yazıldığı aynı gün “N” Hanım “R” Bey’e mektup yazar. Gelen bu mektuptan bahsettikten sonra yalnız “R” yi sevdiğini söyler. “Ş” Bey’e haddini bildirdiğini ifade eder. Mektubu bitirirken de kocasının aldatmasının dolaylı vicdan azabına rağmen “R” ye olan sevgisini dile getirerek mektubunu bitirir.

“Bir Tahlil” hikâyesi mektup tekniği ile yazılmıştır. Öykünün şahıs kadrosu “Ş” isimli bir romancı ve onun eski sevgilisi “N” Hanım, “N” Hanım’ın yeni aşığı ve “N” Hanım’ın bütün bu aşk çıkmasından habersiz kocası yer almaktadır. Zaman 3

Eylül 1325'tir. İki mektupta aynı gün yazılmıştır. Yazar anlatıcı ve ilâhi bakış açısı ile yazılmıştır.

Hikâyede söz konusu olan roman “girdâb” aynı zamanda bu aşk çıkmazının da adıdır. “Ş” Bey yazdığı romanın Ateş hikâyesini eski sevgilisine göndererek bir eleştiri bekler. Fakat bu eleştiri yazarın beklediği gibi gelmez. “N” Hanım eseri kişileştirmiştir. Yazılan mektuptan anladığımız üzere Ateş isimli hikâyede fâhişeyi kendisini kışkandırmak için yazdığını düşünür. Buna karşılık kocasını sevdiğini, “namus”lu bir kadın olduğunu ifade eder. Girdâb muharriri ise bu durumu “N” Hanım’ın kocasını sevdiği düşünmez. Kendisini -eski aşkını- kışkandığını düşünür. “Size fahişeler yakışır” sözünü romancı kimliğini kullanarak tahkik eder. Aslında bu hareketle eski sevgilisine kızgınlığını dile getirdiğini söyler. Eğer bir kızgınlık veya kırgınlık olmasaydı yani eski sevgilisini unutabilseydi eseri geri göndermeyecektir. Romanlarında kadınları tahlil ettiğini söyleyen muharrir “kurgu” ve gerçek hayatı karıştırmaktadır. Şahabeddin Süleyman Fedâkar adlı hikâyesinde de romancıların tahlillerinde yanıldığını ifade eder. Kendi yarattığı karakterleri özellikle kadınların tahlil edilebileceği fikrine karşı çıktığını yazarın bu hikâyesinin satır aralarında okumak mümkündür. Bir Tahlil hikâyesinde yazar bu fikrini “N” Hanım’a söyler. Hikâyede namuslu olduğu için eseri iade ettiğini söylese de ikinci mektupta nedeni gayet açıkça gösterilir. “N” Hanım’ın başka sevdiği vardır. “Aşk aşkı söker” ifadesi bu romancıyı unutturanın yeni aşığı olduğu tezini doğrular. “Ş” Bey’in bundan haberi yoktur. “N” Hanım’ı kocasının “uyuyor” ifadesi ise bu aşk girdabından haberi olmadığını ve kadın kocasına bir vicdan azabı duyduğu aşikardır. Fakat “R” Bey’e duyduğu ihtiras, tutku veya aşkı bu vicdan azabını bastırmaktadır.

2.12.BİR TECRÜBE

Hayat-ı şebâbın nokta-i ictimâi olan aşk kelimesi; bana herkesin hissettiği gibi gelmezdi. Ben aşkı aşk olmak üzere tanırdım.

Sabit bir fikre; tekâmül etmiş bir terbiyede bunu vücut-ı pezir olacağı zamanlar ancak teneffüs, istirahat dakikalarıdır. Herkes gibi onda, bir firârilik de görmezdim. Bilakis onu, aşkı bütün menûsiyyet-i ârâm, başayış melûfiyyet-i hayat arasıyla severdim. O, her genç için bir ziynet-i tabiidir.

Bu bir malûliyyet-i asab-ı şebâbtır, ki bu rah-ı hayata kademizin olan her fert hayatında hiç olmazsa bir kere o güzergâh saâdetten geçebilir.

Bazı hiç sevmedim; sevmeyeceğim. Bu benim için değildir, of bu kelimenin bürûdeti altında titriyor, dönüyorum. Sevmek mi? Denilir buna. Ya bunlar fevkâlade müşkilisinde kimselerdir; yahut her yerde bir muhâceme-i malûmat-furûş taneye müheyyâ birçok gençlerdir. Emin olunuz tebâ-yi beşerde ihtilâf olabilir. Biri mavi gözlerin; beyaz gölgeler içinde uyuyan, yaşayan mavi gözlerin meczûbu, meftunudur. Fakat bir diğerine siyah gözlerin lemân-ı sâfiyetin meshûrudur. Bu ihtilâf ise ünsiyyet kelimesi ile, ülfet mânâsıyla ifade edilebilir. Birçoklarının. Mesela: bir ressamın tablolarında daima nazara çarpan meyâl-i itila mavi bir göz, beyazî bir çehredir. Fakat itmâm tasviriyle uğraştığı siyah gözlü; vakûr, nâkız nazarlı bir kadının pîş-i letafet ve cazibesinde titrediği, birkaç günün kalbe serptiği, neşrettiği melûfiyyet demetleriyle artık siyah gözlerin en ciddi en samimi bir dostu olduğu görülürse şâyân-ı emniyet bir hâl değildir.

Kadın tabiat tarafından erkeğin nikâhına ittihâza konulmuş güzide bir şiir değildir. Böyle sevenler, böyle bilenler daima neticede zarar-dîde olmuşlardır. Çünkü her güzel eser, her güzel şiir bir nakîseyi, bir hataya şâmildir...

Kadını, hutuvât-i cazibedârını bir erkeğe mâlikiyyetinden itibaren bilâ-hata, bir hayat-ı müşterekenin her türlü fırtınalardan, sağınaklarından âzâde geçiren, bir sahe-i malûmâtın gubar-ı telezzüzâtıyla âlûde bir vücut olmak üzere tanırim, daha açıkça söyleyeyim. Kadını, bir refik, bir enîs bir hayat-ı imtidâdınca insanın sergüzeşt-i esrarını tamamıyla muhafaza edecek tekammül etmiş bir vücut olmak üzere tarif ederim.

Şu sözleri söyleyen dostumuz şimdi kırk yaşında, tamam kırk yaşında bulunuyor. Envâz içinde yıkanan kelebeğin pervâz; cenah bir an nevvârlarının ihtizâzlarını, havada irtîâş-âlûd rakslarını bir ağaç altına oturmuş seyr ü temâşâ ediyorduk. Ben onu, onun bu sözlerini dinliyordum. İhtimal tabiatıyla daha ziyade uğraştığımda olmalı, ki nazarlarım derin bir yeşillik semanın dolgunlukları içinde iltimâ tülû eden ilkbahar güneşinin rişâşe-i nur-a-nurundan içinde yüzüyordu. Bu mutedil havada öyle bir tesir vardı, ki gözleri bir mestî içinde, teneffüsün vücuda, asaba bahşettiği – yorgun olmaksızın hissedilen – gayş-âver bir sarhoşluk içinde uyunuyordu.

Dostumun sözlerini birdenbire tevvakufa uğratan beş yaşında küçük bir çocuğun âhenk ruh-nüvâz ve perveri olmuştu. Bir çocuk kadar tabiata, sâfiyete yakın bir vücut tasavvur olunabilir mi? Bir küçük kızın sonra; birkaç senenin mürüvvetten sonra kalbe ateşler, küme küme emeller veren bir kadın olacağı bu boş ve nüvaziş saf u pak arasında hatıra gelir mi? Başının üzerinde bir bir perişan-ı bî-kaydı ile toplanan, kümelenen bu zerrîn teller, bu sarı saçlar bir hatırayı tecdîd etti. Kız kırmızılaşan, sanki mahcup olmuş gibi bir renk la'în iksâ etmiş çehresini babanın sakallarına sürerek - beybaba diyordu bak şu kelebeğe onu tutayım mı?

- Yok kızım yok terlemişsin.

Çocuk dinlemedi bir şitâb-ı masumane ile babasının kucağından atlar gibi bir kelebeğe hücum etti. Arkadaşım bana döndü.

- Eğer dedi ben herkes gibi düşüneyim. Herkes gibi aşkı bilseydim şimdi kızım kestane renginde lüle lüle sarkan saçlara mâlik. Böyle mavi değil cevval müteharrik siyah saçlara gözlere mâlik olacaktı. Bana bakıyordu. Bu bakışlar benim “devam ediniz” dememi bekliyordu. Ben de ona baktım “sizi dinliyorum” dedim.

- Gençtim bir gencin kalbi, hayatı, sevdası her çehreye bir güzâr-ı şikâh-âmâl olabilir. Fakat bu çehreler içinde bir müstesnâya mâlik olanlar da vardır. On sekiz yaşlarındaydım. İdadinin son senesinde ikmâl ediyordum. Köyde cazip, sehhar bir kadın, en müzec-ı ciddiye kız seviyordum. Vazifemi tanırdım. Öyle çılgınca her aşk gibi gece ve gündüz bir çehreye vakf-ı efkar etmek âdeti bende yoktu. Çünkü iyi bir terbiye almıştım.

Sevmeyi terbiyeye göre tefrik-i taksîm etmeli iptilâ, aşk, ciddi aşk gibi herkesin lisanında bî mânâ birtakım sözlere meydan veren bu sevmeyi ben kendi ruhumla göre ifrâz ederken terbiye-i nazar imânıma atılırdı. Onun için bunu vazifeden ikdâm, bütün hayat-ı tefekkürün en iltizâz rakîkiyle onu mukâyese eder, sa'y, çalışmaktan mukdim bilmezdim.

Çalışmak bana bir haz-ı cismâne ve manevî veriyordu. Fakat sevmek bir heykel-i hüsnün önünde saatlerin – teneffüs saatlerinin – hiç hissedilmeksizin, yorulmaksızın geçtiğini bahşederdi. Bu da yorulan vücudumun istirahatinde mündemic bir kelime gibiydi. Her sevenin önünde gözleri önünde birkaç, rakip bulunabilir. Benim rakiplerimden korkacak kadar mütezzî, mütelim değildim. Çünkü içlerinden en güzel, en sağlam ben bulunuyordum. Fakat hepsinden müteennî, hepsinden muhteriz yine bendim. Sevdüğimin dudaklarından firâr eden bir selam sonra küçük bir tebessüme bir kanat-itmaetle bakan, onunla görüşmek bile istemeyen safdil yine bendim. Onun için hayatı, saâdeti fedadan ictinâb ederdim. Onu sevenler içinde bir de total vardı. Bu demevî, beyazî çehreli, siyah gözlü, büyük çeneli, geniş omuzlu bir delikanlıydı. Kendisi gayet yakışıklı fakat bir ayağı dümdüz sanki tahtadan yapılmış yekpâre bir kütle gibi hareket ediyordu.

Bu kadar güzel olması, sonra ayağının küçük bir yaramazlık zamanında birdenbire sakatlanması kendisini görenlere bir acı, elim bir meraret-i merhamet terk ediyordu buna hepimiz uzaktan gülüyorduk. “Vah zavallı diyorduk seni bu kız sevsin; kâbil mi?

Fakat bu hepimizden fedakâr, hepimizden cesur çıkmıştı. Bir gün validesiyle aralarında bir münazara ceryân etmiş. Validesinin şöyle dediğini hikâyeye ediyordu.

- Bir kız. Nasıl bir kıza ah kâbil mi? Bunu alamazsın oğlum. Ya beni ya onu terk et, neye güveniyorsun. Ne istiyorsun. Bir ev değil mi? Ev de benim. Onu da küçük kardeşinin üzerine yaparım sana bir şey kalmaz.

Bu nidâ-yı tehdit üzerine bir galeyân-ı hiddet yürüyen total.

-Çalışırım diyordu. Size minnet bile etmem. Onu almazsam emin olunuz, ki ölürüm. Benim niyazhane de yaşadığımı, yataklarda yattığımı görmek istiyorsanız bu izdivacı reddediniz.

Topal noksan terbiyesiyle böyle düşünüyordu. İhtimal düşündüğü gibi olurdu. Çünkü insan daima düşündüklerinin, şüphe ve tereddütlerinin daima avı, şikâridir. Çok kimselerin şüpheyile birçok hastalıklara tutuldukları görülüyor.

Artık bu izdivac, bu hayal-i tezevvüc bir karar-ı masum halini almıştı. Onun gözleri, dimağı öyle bir buğ-ı sevda ile örtülmüştü, ki bir adım ilerisini göremiyor; düşünemiyordu. Kendisini bir hufre-i âgûşa atıyor; orada neler var, neler olabilir. O kadın güzel midir, gençlerin hissiyatı tagayyür eder mi, hüsn-i bekâbezir midir?! Bunları düşünemiyordu, yahut düşünmek istemiyordu. Yalnız dost izdivacını talep etmek kalmıştı. Kızın kardeşler iki seneye kadar alacağına dair bir senet verirse eve gelmesini; kızla mukamele ve musahabe etmesine müsaade etmişlerdi. Şimdi bu sevgili vücut bir münâdînin lisanında gibiydi. Kim bu vâdeyi, bu kararı kabul ederse olacaktı. Buna bende muvaffak olabilirdim. Hatta rakibin bahşettiği saâdetten daha ziyade saâdet getirebilirdim. Beni de kabul ederlerdi. Fakat bu gibi meselelerde acul olanın fena neticeler tevliid ettiğini her gün sahife-yi hayatta okuyordum. Onun için bu meseleye karşı lakayt nazar künân olmaya karar verdi. Sebât fikrimle eğer bu delikanlı muvaffak olursa onu unutabileceğimi tamamıyla biliyordum. Hatta ibtidâlar ye's-i rekabetle şu satırları yazmaya karar vermiştim:

“Güzelim.

Bahtiyar olunuz. Bahtiyar olduğunuzu görmek bence bahtiyardır.”

Bu kâfiydi bu her şeyi ifade ederdi. Bu sözler topalın ettiği fedakarlığın önünde iptidâları olmaktaydı. Ben çünkü ne kendimin bedbahtına sebep olmak, ne bir diğerinin ye's-nâk olmasını görmek istiyordum. İyi düşünür, iyi görüyordum.

“Eğer iki seneye kadar kimse kendisine temelük etmezse onu alabilirdim. İhtimal o vakit bu güzelliği yine muhafaza eder diyordum.

Seneler geçti Bir gün topalın evlendiğini işittim. Mütessif olmadım desem yalan söylemiş olurum. Firârda sebât her şeyi, her mânâyı bertaraf edebilir. Ben kendimi bazı deli, çılgın âşıkların yaptığı gibi nitekim topal intiharlar. Göz yaşlarına sevk edecek kadar nakîsedâr terbiye değildim. Bilâkis bir metanet-i fevkel tabiiye ile bütün bu hâlleri temâşâ ediyordum. Kendimi eğlendirmek için mütalaayı kâfi görüyordum. Düğünün olmasına bir hafta kalmıştı, ki gelin olacak kızın gözlerinde bir

şeyler belirdiğini hissetmiştim: Bana karşı pek rahîm, pek mütevazı bulunuyordu. İhtimal bu kadın beni seviyordu fakat gurur-ı nesviyyetle benim tarafımdan bir müracaata intizâr ediyordu. O gün, o dakika gitsem elimi uzatsam beni kabul edecekti. Fakat hiçbir şey, hiçbir kadın beni tesessümâtımdan alıkoyamazdı. Bu nev-güşâde gurur recüliyyetle hüviyyet-i garâma son bir darbe-inkıtaâyı indirmiş, bütün hayat-ı muhayyilemi parçalamıştım, ki düğün oluyordu.

Onu, beyaz elbiseler içinde, hazin bir çehreyle arabadan bile inmek için berbat muâvenete arz-ı ihtiyaç eden topalın kolları arasında görmek beni müteelim, beni müteessir ediyordu. Fakat bütün muvaffak olamayanlar, işgüzâr bulunmayanlar mağrur olanlar gibi kendime kaderi “ne çare kader” diyerek bir refik-i teselli bulmuştum.

Artık her şey bitmişti. Ondan uzak bulunuyordum. Fakat herkesin bu ümit edilmeyen izdivaçtan kabaran hisleri bana her şeyi ihbar ediyordu. Herkes köyün en güzel kızını bir topalın almasını garip buluyordu. Bir gün arkadaşlarımdan birisi geldi duydun mu dedi.

- Ne var dedim.

Bütün herkeste husûle gelen bir hiss-i kablelvuku ondan bahsedeceğini anlamıştım.

- Topal dedi pişman oluyor bugün aralarında küçük bir münâzaa ceryan etmiş kız beni bedbaht ettin diye bağırır.

Terbiyeli, ciddi bir kadın bu kadar söyleyebilir bu her mânâyâ şâmil, her acı sözü muhtevîdir.

- Nasıl topal nâdim mi olmuş? Demek bu onun için bir tecrübe...

Arkadaşım ilave etti.

Evet bir tecrübe. Fakat bu yolda olan bütün tecrübeler gibi acı, merâret-agîn.

İzmir Gz., nr.31(375), 4 Eylül 1320 (17 Eylül 1904), s.5-7.

2.12.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Bir Tecrübe” hikâyesi aşkın tanımıyla başlamaktadır. Ağaç altında oturan iki kahramanın sohbetidir. Kızın babasına seslenmesiyle baba on sekiz yaşındaki aşkını yanındaki karaktere anlatmaya başlar. Âşık olduğuna kadına âşık başka rakipleri vardır. Bu rakiplerden birisi topaldır. Topal diğer rakiplerinden daha cesurdur ve annesine karşı cesur davranarak sevdiği kadınla evlenmiştir. Yıllar sonra âşık olan karaktere gelen haberle bu evlilikte kadın mutsuz olmuştur.

Hikâyede mekân ağacın altı olduğu vurgulanır. Geriye dönüş tekniğine yer verilmiştir. Kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısı hâkimdir. Hikâyenin kahramanları ağacın altında oturan iki arkadaş ve topal karakter zikredilir.

Bir Tecrübe hikâyesi iki âşığın aşk karşısındaki tavırlarıdır. Hikâyede aynı kadına âşık iki erkek tasvir edilir. Biri mantıkla diğeri ise duygularla hareket eden karakterin simgesidir. Talebe olan on sekiz yaşındaki âşık sevdiği kadının da kendisine âşık olduğunu bilmesine rağmen harekete geçmez. Aşkın karşısında konumunu ve zamanı sorgular. Rakibi topal ise tamamen duygularıyla hareket etmektedir. Aşkı için annesine karşı çıkmış aşkına kavuşmuştur. Fakat bu vuslat mutlulukla devam etmemiş kadının bedbaht olmasıyla beraber topalında mutsuz olduğunu zaman göstermiştir. Topalın yaşadığı bu durum acı bir tecrübe olmuşken diğer âşığa zamanın getirdiği ve yara almadığı bir tecrübe olmuştur. Verilmek istenen ana fikir, aşkın vuslata erdiğinde sonlanacağıdır. Nitekim hikâyenin başında verilen aşk izahatı, hikâyenin sonunu desteklemek amacıyla.

2.13. BURGU

Yakup Kadri'ye

Rıza 30 yaşında

Şükûfe 25 yaşında

“İlk geceleri... Rıza elleriyle yüzünü kapamış... Odaya girer. Lambayı söndürür. Sonra karısının yanına yaklaşır. Kadın hayretle yüzüne bakar.”

Rıza – Nihayet sizinle.... Yayılmış... Ben buna, bu saadete mâlik olabilmek için be kadar çalıştım. Ve sızladım bilemezsiniz! Oh! Böyle karanlıkta... Bilmem sizde sever misiniz, karanlığı? Ben, bunu karanlığı çok severim. Neden, niçin sükût ediyorsunuz?

Şükûfe – Sizi dinliyorum.

Rıza – Belki sıkılıyorsunuz. Karanlık ruhun ziyâsıdır... Ve ziyâ... Bu pek âdi, pek sefil, pek hayvanîdir. Bin ziyâdan, haydi itiraf edeyim, nefret ederim. Anlıyor musunuz? Nefret... Karanlıkta nesli, hayatı idâme eden kuvvet, o büyük, alicenap kuvvet, aşk, ihtiyaç temdîd nesli canlanır, kuvvetlenir, şiddetlenir. Yaşar, yaşatır. Karanlık mâsiyet, lekenin, ayıbın üzerine inen perde-i setr ve sıyânettir. Karanlık sizin gözleriniz... Karanlık benim aşkım... Karanlık siz, ben, bu, şu, herkes, kâinat... Karanlıkta sükût uyanır ve dinler.

Şükûfe – Sükût dinler mi?

Rıza – Dinler. Ve eşya yarasalara benzer, gündüzleri yorucu, gürleten güneşin, sıkıcı, sağırlatan hay ve huy menfâtin altında, arasında yorgun ve derin bir uyku ile uyur, ve gecenin sükûtuyla beraber karanlık, mütecessüs, korkunç uyanır. “Biraz sonra ben onları çok severim.

Şükûfe – “Bir şey söylemek için” karanlıkları mı?

Rıza – “Hararetle, şiddetle” hayır, onları değil, onları değil, gözlerinizi...

Şükûfe – “Korkak mütereddid” fakat onları daha göremediniz, çünkü...

Rıza – Karanlıktayız... Değil mi? Fakat bunu biliniz ki ben onları karanlıkta düşüne düşünce buldum. Ben onları, bu güzel mücevherleri, hılkatin bu câzib, sehâr, hâkî yıldızlarını. Âmâk-ı meçhûliyetten muhayyilemin, aşkımın kuvvetiyle terleye terleye, düşünce düşünce buldum. Sizi ilk gördüğüm gün....

Şükûfe – Nerede?

Rıza – Orada, Göksu’da... O büyük ağacın altında....

Şükûfe – Bilmem!

Rıza – Bende bilmem! Pekçok zamandan beri ... Pek eski...Herhalde oranın pek eski bir dostu. Pek kadîm ve uzak bir mâzînin yâdîgârı... Bu kat’î ve muhakkak... A’sâr kadar eski... İnanmıyor musunuz? Yemin ederim. Neden titriyorsunuz?

Şükûfe – Hiç...

Rıza – Hiç... İşte yalan! İşte titriyorsunuz! İşte...

Şükûfe – Korkuyor muyum zannediyorsunuz?

Rıza – Ben size korkuyorsunuz demiyorum ki... Demek korkuyorsunuz.

Şükûfe – Hayır...

Rıza – Ne iyi... Yalan söylüyorsunuz! Kadın biraz yalandır. Biraz değil, pekçok yalandır. Yalan ve efsane... Yani i’tikâd ve kadın. Ben kadını böyle severim. Kadın bence tevellüdden be hiçten bir dimağ. Gülbin kanadından bir kalb... Lerzeden ve râşeden bir vücuttur. Ben ihtimal iftirâk ve hicrânla gözlerini öptürmeyen, bûselerden sakınan, kıskanan kadını, bu mutekidi çok severim. Ben çorabının içinde büyü ihtimaline karşı bir deva, bir mânia olmak üzere bir parça balık ağı taşıyan zavallı dimağsız kadını isterim. Ben kadını böyle bildim, böyle anladım. Zannederim, bu fikirler hoşunuza gitmedi, fakat düşünsenize.

Şükûfe – Niçin gitmesin?

Rıza – Gitmedi. Ben eminim. Peki ne istiyorsun, ne olsun? Kadında erkek kadar mâlumatlı ve fikirli... Buna tahammül edemem. Bu pek âdi. O zaman şiiriniz, ne olu? O zaman bu cilve, bu şûhluk, çocukluk, yaramazlık düşünen dimağınıza bir mahdûdiyet mahdûdiyet, bir mahdûdiyet-i mantıkıyye ve fennîye gelir! Aman

susunuz! Çok müthiş. Söylemeyiniz, bana bunu söylemeyiniz! Kadının mâdumiyet. Kadının intiharı. Tüylerim ürperiyor.

Şükûfe – Ben söylemiyorum. Siz...

Rıza – Hayır, gözleriniz söylüyor.

Şükûfe – Fakat...

Rıza – Ben onları görüyorum. Ve siz n kadar hain (metinde boşluk) ve firârî idiniz. Ve onları görmek istediğim zaman... Peçenizi nasıl bir hissizlikle, bir Lakaytî ile indirirdiniz. “Gülerek” ve benden öyle kaçırdınız ki. “Ellerini tuttuktan sonra” şimdi. “Birdenbire şiddetle sıkarak” şimdi, şimdi de kaçınız, bakayım. Cevap veriniz, söyleyiniz, niçin o zaman...

Şükûfe – “Korkarak” ne zaman?

Rıza – O zaman... O büyük ağacın altında sizi gördüğüm günden sonra...

Şükûfe – Ben sizi görmedim ki...

Rıza – Gördünüz! “Mülâyemetle” orada, o eski ağacın altında duruyordunuz o kadar şık ve müstesnâ idiniz ki... Birdenbire nazar-ı dikkatimi celb ettiniz. Üzerinizde güvez bir çarşaf vardı. Peçeniz yalnız dudaklarınızı, bu kırmızı, dolgun, sevimli bûsegâhlarınızı; ve çarşafınız yalnız gerdanınızın bir kısmını meâli-perestlere gösteriyordu. Ve sonra her yeriniz kapalı, girizân idi. Kendinizi, evet, kendiizi o kadarkıskanıyordunuz ki. Siz kadınlar, daima, böylesiniz. Yer küçük meçhûliyetle, bir küçük mübhemiyyetle maddiyat-ı hayatiyenizi şiirleştirirsiniz, süslersiniz. Bakınız, unutacaktım, bir de peçenizin arasında, tâ dudaklarınızın yanında küstâh ve firârî, altın renginde birkaç tel saç vardı. O zaman birdenbire...

Şükûfe – Bu ne kadar oldu. Ne kadar?

Rıza – Şimdi pek uzak... Üç sene kadar oluyor. Yahut yahut istikbâl* kadar yakın... Bilmiyorum. Şimdi, şimdi benim yanımdasınız ya! Ne kadar bahtiyarım! İşte yakınsınız. O da mâzîde yakın. Emin olunuz. Hemde, hemde pek yakın! Yine titriyorsunuz, daima titriyorsunuz, neden?

Şükûfe – Hayır, efendim, titremiyorum. Rica ederim, beni bırakınız, devam ediniz...

Rıza – Bilmiyorum, nasıl oldu? Bir dakikada, bir yıldırım kuvvetiyle, bir zelzele gibi, bütün mevcudiyetimi sarstınız. Beni teşhîr etmiştiniz. Uzun, levend, şûh, sâhir boyunuz, endamınız korak ve çorak hayatımın, bu şûrezârın, bu şûrezâr felâketin mahdûd ve nazîk ufuğunda bir serap, bir serâb-ı refâh ve rehâ gibi yükseldi, dikildi. Bence her şeyiniz mâlumdu; hilkâtın size tahsis ettiği rengi biliyordum “gerdanından öptükten sonra” çünkü bunu görmüştüm. Dudaklarınız... Hırsın, cereyângâhı, nokta-i esâle-i zevki bulunan bu kırmızı, dolgun yaramazları. Onları da görmüştüm. Ve sonra saçlarınızı, bu güzel başınızın zehebî ve sâbit hâlesini... Bana birkaç yaramaz tel öğretmişti. Yalnız gözleriniz bence meçhuldü. Gözleriniz... Yalnız onlar...

Şükûfe – Evet...

Rıza – Güneş bir günlük mesafesini, yolunu bitirmişti. Ufukta kırmızı ve vahşi bir nazarla yavaş yavaş gölgeleriyle ilerleyen geceye kızgın ve hasûd bakıyordu. Sizde gitmiştiniz. Ben orada idim. Ağacın altında... Hayır, tövbe afvedersiniz. Siz gitmemiştiniz. Yalnız maddiyat-ı vücudiyeniz* gitmişti. Hayaliz, hüsnünüz, ve sizin kokunuz benimle beraber, benim yanımda idi... Hayalinizin, heykel hayalinizin yalnız gözleri yoktu. Gözsüz bir heykel âmâ bir kadına benziyor ve ben buna, önümde dikilen, benim için mer’î ve mevcut bu heykele göz ve onlara renk vermek istedim...

Şükûfe – “Hâif” ne diyorsunuz, korkuyorum.

Rıza - ... ve verdim. Gece tamamıyla eşyaya hayat ve zî- ruhlara menâm getirmişti. Evler ziyâdan gözlerini açmışlardı. Ağaçlar, taşlar, toprak, farazâ leyle leylek kadifeden sinesinde mest ve mahfûz gibi pür hayat ve sakin sükûtu dinliyor. Semâda yıldızlar mâbedlerde, makberlerde yanan pür lerze-i âbidiyet be huşû dînî kandillere benziyordu. Ve ben geceyi, siyahlığı mest ve bîhoş gözlerimle içiyordum. Ve o zaman bu siyahlığın umkunda sana göz olabilecek siyahlığı aradım, bulamadım... Çıldırılmış gibiydim.

Şükûfe – Zannederim ki...

Rıza – Dinleyiniz! Kamer ufukta görünüyor. Ve leyli sincâbı bir ziyâ ile telvîn ediyor, siyahlığı kovuyordu... Bende tozlu yollar üzerinde hayalinin mu’akkabı bir

serseri, bir deli gibi yürüyordum. Birdenbire bir resim, bir heykel gibi canlandı. Şimşek gibi gözlerini açtı, kapattı ve kaçtı. Gözlerinde Mavi bir ziyâ, Mavi de değil, başka bir ziyâ vardı.

Şükûfe – Benim gözlerim Mavi değil ki...

Rıza – Şüphesiz değil... Söyleyeyim mi, senin gözlerin nasıl? “Gülerek” kedimin gözleri gibi...

Şükûfe – Aman, yarabbi!

Rıza – Bakınız nasıl bildim! İşte sizde ta’accüb ediyorsunuz. Öyle değil mi? Bunu düşünün düşünün buldum. O heykel mülhemin ânî in’ikâsâtını dimağında saklaya saklaya buldum. Ve o zamandan beri sizi takip ettim. Her gördüğüm kadını siz farz ve telâkki ederek, arkasından giderdim. Onlara yalvarırdım, istihâm ederdim. “Gözlerini görmek” istediğimi söylerdim. Ve onlarda gösterirlerdi. Ben daima o kadını bulamamak ye’s ve melâliyle eve avdet ettiğim zaman kedim karşıma geçer, küçük ve yaramaz bir kadın vaz’ ve tavrıyla gözlerini kapar, açar, benimle istihzâ ederdi. Ben onu o kadar severdim ki... Onunla baş başa, ben kederlerimle, o Lakayt istihzasıyla seneler geçti. Senelerce ben onun gözlerine baktım ve o benim başımın içinde tufanlar, ra’d berkler uyandıran emelimi, fikrimi anlıyormuş gibi müstehzi ve mağrur oturdu. Benim için her gece yeni bir hazine-i âlâm, yeni bir sahife-yi girye idi. Üç sene ben onu, sizi, gecenin gölgelerinde, siyahlığın içinde gördüm, dinledim. Bu üç sene? Bana niçin bu gece bunu hatırlatıyorsunuz, mesûd* olduğum bu gece, niçin? Herkes bana acırdı, herkes bana gözlerini gösterirdi. Yalnız bir kadın, hain, fettân, cilveriz bir kadın bazen siyah, bazen güvez, bazen eflâtun, bilir miyim, nasıl giyen bir kadın, ihtimalsiz, şüphesiz, sen onları göstermek istemmiyordun...

Şükûfe – Ben mi? Yanılıyorsunuz.

Rıza – İnkâr etmeyiniz! İtiraf ediniz ki buraya da, hemşiremin yanına da mahsus geldiniz, ben, azap için geldiniz.

Şükûfe – Yemin ederim ki böyle bir fikirle...

Rıza – Öyle ise. Benden niçin kaçtınız? Bana niye görünmediniz? Neden? Neden o kadar ihtirâz ediyordunuz? Cevab verseniz... Veremiyorsunuz...

Şükûfe – Ne diyeyim? Bilmem ki... O kadar şaşırdım ki...

Rıza – Ve ben hissediyordum ki siz, kedim gözlü kadın benim ve hemşiremin çatısı altında yaşıyorsunuz. Ve benim teneffüs ettiğim havayı teneffüs ediyordunuz. Beni her akşam sizden bir kâğıt, bir mektup beklerdim. Ve o ümit ile daima koşa koşa eve gelirdim. Fakat ne sizden bir haber alırdım, neden bir mektup... Yalnız bir gece.

Şükûfe – İhtimal aldanmışsınızdır, ben size hiçbir şey yazmadım.

Rıza – Hayır yatağıma kadar geldiniz. İnkâr etmeyiniz! Bunda bir şey yok! Mademki karımsınız... Mademki şimdi karımsınız... Fakat oraya kadar nasıl girdiniz, ve sonra beni öpdükten sonra nereden ve nasıl kaçtınız! Anlayamadım... Kapı kilitliydi...

Şükûfe – Bende bunlardan bunlardan bir şey anlayamıyorum.

Rıza –Bu geceden sonra artık tahammül edemedim. Sizi istediö. Zaten sizde duldunuz! İşte şimdi karımsınız. İşte o gözleriniz, kedimin gözlerine benzeyen gözleriniz şimdi benim. Ne bahtıyarım. Zannedirim karanlık sizi sıktı. Artık lambayı yakmalı! “Ayağa kalkar, lambaya doğru gider” nasıl gözlerinizi iyi ta’in edebilmiş miyim? Hayret edilecek şey değil mi? “Lambayı yakarken” sizde bu gözler var iken emin olunuz size hiçbir vakit hıyanet etmem. “Döner” Şimdi onları göreyim, bakayım gözlerinize... “Yaklaştıktan sonra” bunlar siyah! “Uzaklaşarak” onlar değil... Beni aldattınız demek yalancı... Yalancı...

“Kâdife bir dolaptan beyaz, uzun tüylü, arı ala gözlü bir kedi çıkartır. Kadın bî-tab ve bî-mecaldır.”

Rıza – “Kediyi Şükûfe’ye doğru fırlatarak” bak, onunkilerine bak, hiç benziyor mu? Bak yalancı... “Döner çıkarak dışarıdan” yalancı, yalancı....

“Koşan ayak sesleri işitilir”

Şükûfe – “Şaşkın ve korkak” Deli!

10 Eylül 1325

Servet-i Fünûn, nr.976, 4 Şubat 1325 (17 Şubat 1910), s.213,216-218.

2.13.1.Hikâyenin Çözümlemesi

“Burgu” hikâyesi Rıza ve Şükûfe’nin evlendikleri ilk gece başlar. Rıza daha önce Şükûfe’yi uzaktan görmüştür. Şükûfe peçeli olduğu için gözlerini görememiştir. Şükûfe’yi kedisinin gözlerine benzediğini düşünür. Şükûfe’yi bulmak için birçok kadının gözlerine bakar. En sonunda Şükûfe Rıza’nın kız kardeşiyle görüşmek için eve geldiğinde görür. Fakat burada gözlerini göremez. Odasına mektup bırakacağını düşünür, Şükûfe mektubu da bırakmaz. Kapı kitliyen bir gece Şükûfe gelip öptüğünü söyler. Işığı açıp Şükûfe’nin gözleri Rıza’nın kedisinin gözlerine benzemediği için odayı terk eder.

Rıza otuz, Şükûfe yirmi beş yaşındadır. Mekân odayı andırır. Hikâyede geriye dönüş tekniği uygulanmıştır. Anlatıcı yazar ve ilahi bakış açısı ile yazılmıştır. Diyalog tekniği de mevcuttur.

“Burgu” hikâyesi ironik bir hikâyedir. Gerdek gecelerinde Rıza’nın karanlık oda da gözlerini görmeden evlendiği kadına nasıl âşık olduğunu anlatır. Gözlerini görmediği kadının kedisinin gözlerine benzediği tahminini yürütür. Ve bütün gözlerde kedisine benzeyen gözleri yani Şükûfe’nin gözlerini arar. Rıza’nın uykudayken kedisine temasta bulunmasını Şükûfe sanır. Gerçeğin böyle olmadığını görünce odayı terk eder. Rıza arzularına yenik düşmüştür. Diğer bir açıdan bakıldığında Osmanlı toplumunda kadın ve erkek ilişkilerinin kaç-göç olarak yaşanmasının eleştirildiğini söylemek mümkündür. Kadın ve erkek ilişkilerinde günümüzde olduğu gibi birbirlerini görme, beğenme, vakit geçirmek pek mümkün değildir. Üstelik kadınları uzaktan dahi görmek zordur. Halid Ziya Uşaklıgil’in Aşk-ı Memnu romanında Nihal’in çarşafa girme temsili genç kızlığa adım atışının toplum tarafından fark edilmesini sahneler. Kaç-göç devrinin başlangıcıdır bu. Hikâyede de uzaktan gören Rıza’nın gerdek gecesi gerçeği öğrenme hüsrانىyla hikâye sonlanır.

Rıza’nın kadın hakkındaki düşünceleri cinsiyetçidir. “Kadın biraz yalandır. Biraz değil, pek çok yalandır. Yalan ve efsane.” “Kadında erkek kadar mâlumatlı ve fikirli... Buna tahammül edemem” düşünceleri kadını şehvet ve hazdan başka bir şey olmadığını ima eder. Kadındaki cilve, çocukluk, şûhluğun kadını kadın yaptığını düşünür. Kadın dişiliğinden öte bir şey değildir. Bununla birlikte karsının gözlerini

gördüğün beklediği güzelliği bulamayınca odayı terk etmesi sevgisinin de şehvet ve hazdan ileri gitmediğini gösterir.

2.14. ÇOCUK TAHARRİSİ

İnsaniyetin kan, kin, zulümle yoğrulmuş müteaffin, ihtiyar tarihi dokuzuncu hicrînin ortalarında Eflak'ın iflak münbit ufuklarından neb'an eden yine siyah, yine hunin, yine gaddâr, yine mütefessih süyûl ve vaka'a ile dolmuş, istikbalin müebbed mecra-yı levsine hiç unutulmaz, fecî, mamafih gülünç birçok küçük hikâyeler daha ilavesiyle m-romanın sahasını tevdi' etmiştir.

İhtiyar konferansçının pür ahenk, kesik, sakın sular gibi cârî sözleri birdenbire tevakkuf etti. O gün edebiyatın tarihinden nasıl, ne suretle istifade edeceğini söylüyor, derin malûmatıyla, cümlelerine verdiği şekl-i mümtâz ile, kelâmının hîl-inefisesiyle hepimizi mebhût, ihtirâm-kâr kendine cezbediyor, saatlerimize genç kızlar kadar cevval, ateşin bir nefesle dolduruyordu. Bu sükût birkaç saniye sürdü. Bütün benliğimizi emerek, arkasına takarak kürsünün üstünde onun nazarları üzerine rekzetti. Büyük odanın havası artık burunlara nüfuz edemiyor, güya bütün nefesler durmuş, bütün sükûtlar birbirine inzimâm etmiş, her şey, herkes lâhûtî bir yokluktan lâhûtî bir varlığa intikâl ediyor gibi bir hâl kesbetmiş, bulunuyordu.

Sözüne devam etti.

- O zaman Eflak hükümdarı olan Macarlar şeytan, o lehler cellat cellat, biz Türklerde Kazıklı Voyvoda diyor idik. Neron'un romandaki cinâyetleri, vahşetleri fecî' olduğu kadar pür şiidir de. Onları tarihin lisaniyla uzaktan uzağa dinlemek tehlike içinde bulunmayarak karşıdan yangın seyretmeye benzer. Halbuki bununkiler... Onlar söylemekle bitmez ki... Ne çok, ne vahşi, ne âdi, ne gülünçtür. O hiçbir dâhinin, hiçbir san'atkârın ibtidâi beşeriyetten o âna kadar bulamadığı, sun'î ormanlıklar ibdâ' etmiş, onların arasında, ağaçları altında kamerlerin ziyâlarıyla gecenin kumaşlarına bürünerek neşve ve zevk hummalarıyla çırpınmış, yaşamıştır. Bu katil dimağın mevlüdî ormanlıklar ve bunların üzerinde çürümüş, çürümekte bulunmuş nâşlardı.

Bir gün kendisine gönderilen Türk sefirleri başlarını açmamak hususunda inat ettikleri, nezdine kavuklarıyla girdikleri için sarıklarını bir daha çıkmamak üzere başlarına çivilemiş ondan sonra ormanına yeni bir demet gibi göndermiş, kazıklatmış,

ve akşamüzeri bunların sâyeleri altına girerek, büyük Fâtih hiddetine, askerine, sancağına karşı Lakayt, içmiş, içmiş eğlenmişti.

Bütün Eflak Vlad'dan korkuyor, onun bir sözü gebe kadınların karınlarındaki yavrularını düşürmesine, kalple malûl bulunanların ansızın vefâtına, evlerde ziyâların sönmesine, çocukların anne eteklerine saklanmasına, genç kızların sevdikleri için giryelerle duâlar etmesine sebep oluyordu.

Filhakika o müthiş bir adamdı. Yalnız kandan, çürümüş, kesilmiş etten zevkîyâb oluyor, ölü kokusuyla kuvvet ve metânet kazanıyordu.

Onu tutan, onun bu akûr mevcudiyetine sahip olan yalnız bir kadın vardı. Bütün kâinatı titreten, herkese, her şeye baş eğdirmek için yapan sefil onun mavi gözleri, beyazî, pembe simâsı karşısında beli kırılmış yılanlar gibi kıvranıyor, ayakları altında çörekleniyor, bir bûsesi için râşelerle kıvranıyordu tokat, sille ile ifade edilebilen vazife-i hükümdârâne bittikten sonra, akşam olunca Voyvoda sevdiğini, padişahını alır, nâş ormanına girer, kadına baygınlık, bî-hoşî, za'f veren ölüm kokusunu derin, tenefüs eder, onlardan müsteâr bir kuvvetle a'sâbında perandegini duyan, ve sonra biraz ötede kurulan şarap sofrasının önüne, kadın kolunun altına sığınmış, kurulur, bütün ölümlerin yarım kalan aşklarını ödemek istiyormuş gibi bir mebzûliyyet bûse ile titreyen, hasta, dalgalı, uzun vücudu, kadın vücudunu her noktasından ayrı ayrı öptü...

Ve bazen kalbinin tâ ortasına bir hayal-i hıyanet, mevhûm sîmâ-yı beşeri, kazıklanacak bir vücut mefrûz denilir, gözlerini kan yürür, ellerini ölüm karşısında hiç doymadığı bir titreme istilâ eder, başı döner, parmakları silahlığından ince, sivri bir dil çıkarır, kolları altında kendine isâle-i şehvet eden kadına saptırken, birden bire durur, ve sonra aciz, muzmahil ağlar, çırpınır, afv diler, kendisinden korkmamasını, bir gün dayanamayıp öldüreceğini söyler, kadın da:

- Zıyanı yok, arslanım. Zıyanı yok... Sen bana dünyanın bütün tâcdârlarının veremeyeceği öyle zevkler tevdi' ediyorsun ki.

Sözlerini söyler, dudaklarına katilin dudaklarını alır bir mama gibi emerdi.

Bir gün kadın ona:

- Seni kıskanıyorum. Demişti. Seni bütün kadınlardan kıskanıyorum.

- İster misin? Diye cevap verdi. Bütün memleketteki kadınları yok edeyim...

Mavi gözlü kadın bir saniye düşündü. Nazarları onunda ölümlerden merkeb bir kâfile-i dolaştı. “Hayır, dedi ölümden bıktım, başka bir şey isterim...” Bunun üzerine Vlad “Pekâla sana hem ölümden, hem hayattan bir manzara ve bir intikam takdim edeceğim. Bak başkası verebilir mi?” sözlerini söyledi. “Gel diye bağırdı, gel, git, memleketteki genç güzel kadınlarla mamadaki çocukları topla getir.”

Bir saat sonra zayıf, şişman, mavi veya siyah gözlü yüzlerce kadın çocukları mamalarından sarayın çnüne mutî ve mütevekkil toplanmışlar, korkak, biçâre, sâkit çıkacak emre intizâr ediyorlardı. Biraz sonra sarayın ağır kapıları, öküz arabaları gibi ruhu gıcıklayan sesler çıkararak, etrafa korku saçarak açıldı... Kafeslerinden fırlamış vahşi kaplanlara benzeyen cellatlar ellerinde yatağanlar kadınların, çocukların üzerine hücum ettiler... Bir vaveyla, bir duman, duâ rica, istihâm semâlara yükseldi. Dinleyen olmadı, cevap veren olmadı, beş dakika sonra bütün kadınlar kanlara bulanmış mamaların üzerine kesilmiş çocuk başları konmuş, yavruları için, hüsnleri için gıryan tek mama ile kaldılar...

Voyvoda ile sevdiği şu cinâyetin lerzeleri mevcudiyetlerinde henüz titrer gezinirken sarayın kutu odalarından birine çekilmişler, kadın en güzel kadınları tek mama ile bıraktığı için, gözlerinde taşkın bir lem’a gülüyor, Vlad’da sevdiğine mahzûziyyet verici böyle bir manzara takdim edebildiği için kendini bahtiyar addediyordu.

Hayat çok güzel, çok nefis, çok vasattı. Yaşıyorlardı. Bahtiyordılar, arzda her şey onlara gülüyordu. Başkalarının göz yaşları, matemleri, korkuları, elemeleri, ölümleri, onların nesine gerekti. Bütün dünyayı mesut etmek mümkün müydü? Mademki değildi, niçin onlar, yalnız oblar, sadece onlar, başkalarının şerefine, başkalarının nâmına, niçin, neden mesut olmayacaklardı?

Hayat biraz ilerlemekten, birazda yolda bırakmaktan başka nedir. Onlar saniyeleri, dakikaları gülistânlara koşturuyorlar, ötekileri de dikenli yollarda bırakıyorlardı. Bu obların hakkı, bu kuvvetin hüsnün hakkıydı.

Seneler, günler geçti. Seneler, günler akşamların dudaklarından duâlar toplayarak geçerek halb-i sükûtu dinleyerek, bûselerle kilitli, gözlerin gözlere ihsan

ettiği şarapla sarhoş, kadehlerden kollara geçen zelzele-i azap ile çılgın maziye doğru uçtu. Yine nbir akşam Blad nâş ormanında yüksek ve bürün sırtlara hâkim bir dağın üzerinde yaldızlı elbiselriyle bütün ölülerden daha necib bir sîmâ ile uyuyan sarıklı bir mevtâyı kolundaki kadına gösterdi:

Türk sefiri Hamza Paşa dedi, tazimen ona yüksek bir sırık çaktırdım. Ne dersin?

Kadın gülmedi, sükût etti. Onu düşündüren bir şey vardı. Biraz uzaklaştılar. Güneş ufukta Lakayt gülümsüyordu yerlerine, işret masasının başına oturdular. Vilâd:

- Fâtih, Türk padişahı yolda imiş. dedi.

Biraz durdu. Sonra ilave etti:

- Niye sükût ediyorsun? Belki yarın gelir, beniz yakalar, öldürür.

Kadın gözleri açılmış, korkunç bir simâ ile ayağa kalktı:

-Ya ben, ya ben çocuğun ne olunuz diye bağırdı. Vahşi bir dakika sersemlemişti:

- Çocuk mu, kimin, nerede? Diyebildi.

Kadın, biymiş, mütekatti cümlelerle:

- Senin. Evet senin. Karnımda... Ne zamandaa beri sana itiraf etmek, seni sevindirmek istiyordum. Ne oluyorsun? Ne oluyorsun? Ne var. Yüzüne ne oluyor_ Vlad sevdiğim... Taştan mısın, nesin?

Sözlerini söylerken cellat ayağa kalktı, âni bir hamle ile belindeki hançeri çıkardı, sevdiğinin üzerine yürüdü. Parmağıyla muayyen bir noktayı göstererek:

- Orada mı dedi.

Kadın korkak:

- Evet. Kelimesini telaffuz etti.

Öteki hain bir sevinçle güldü:

- Şuna bir bakayım, nasıl şeymiş. Cümlelerini söyledi. Hançerin paroltıları şimşek süratiyle elbiseler, nâbedîd oldu. Bir feyat çıktı. Ve sonra bir don gibi bir vücut yere yıkılıp düştü. Vlâd hâlâ bir şeyler arıyor, kanlar arasında bulamıyor, yerde yatan mecrûha:

-Nereye sakladın söyle!... Nerede o mel'ûn diyordu.

Ben dayanamadım, ihtiyar konferansçıya “Fâtih Eflâk’a girdi mi?” sualini sordum. Cevap verdi:

- Fâtih’e cellatlar değil, dağlar, taşlar mukâvemet edemedi. Elbet girdi.

Öteden bir ince ses yükseldi:

- Kazıkları gördüğü zaman kim bilir ne demiştir?

İhtiyar konferansçı ona döndü:

- Kara Osman Bey’in büyük hakkıydı Türklüğe has bir şekatle ibtidâ bu alçağa acıdı. Biraz sonra “Bu kadar cinâyetler ikâ eden bir adan şâyân-ı hürmet ve merhamet değildir” sözlerini söyledi. Nâşların yanından geçerken burnunu mübarek eliyle kapadı, zâlime lanet etti.

2.14.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye yaşlı bir konferans konuşanının tarihe geçmiş Kazıklı Voyvoda’nın anlatılmasıyla başlar. Kazıklı Voyvoda’nın nasıl korku saldığı, caniliğini dile getirir. Voyvoda’nın âşık olduğu bir kadın vardır. Bu kadın da Voyvoda’nın caniliklerinden hoşlanmaktadır. Voyvoda’yı bütün kadınlardan kıskanması üzerine Voyvoda memleketteki bütün genç kadınları ve bebekleri toplatıp öldürür. Aradan zaman geçer Voyvoda ve sevdiği kadın yaşamlarını sürdürür. Voyvoda Türk padişahı Fatih’in geleceğini ve kendisini öldüreceğini söyler. Kadının ben ve çocuğumuz ne olacak sorusu üzerine Vilad kadının karnını deşerek çocuğunu arar. Konferansçının bu hikâyesi “Fatih Eflak’a girdi mi?” sorusuyla ve konferansçının düşünceleriyle son bulur.

Hikâyede geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Konferansçının Kazıklı Voyvoda devrinden bir kesit anlatmasıyla hikâye başlar. Mekân olarak konferans salonudur. Voyvoda'nın yaşadığı Eflak memleketi de iç hikâyenin mekânıdır. Hikâye karakterleri yazar anlatıcı, konferansı veren yaşlı adam, Kazıklı Voyvoda ve sevdiği kadındır. Kazıklı Voyvoda yaptığı zulümler, canilikleriyle yer almıştır. Sevdiği kadının mavi gözlü ve beyaz tenli olduğu vurgulanır. Kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısı hâkimdir.

Çocuk Taharrisi hikâyesinde tarihte yer edinmiş iki isim zikredilir. Birisi Kazıklı Voyvoda diğeri Fatih Sultan Mehmed'dir. Kazıklı Voyvoda'nın yaptığı zulümler ve cinayetleriyle yer alır. Fatih Sultan Mehmed ise hikâyenin sonunda yerini almıştır.

Hikâyede dikkat çeken unsur Vlad'ın sevdiği kadının karnında kendi çocuğunu aramasıdır. Bu hareketiyle âşık olacağı kadının ölmesini düşünmemiş doğacak çocuğu biraz merak birazda öldürmek için kadının karnını deşmesidir. “Nerede o mel’un” ifadesi doğacak çocuğunda kendisi gibi “şeytan” olacağının farkında olduğunu göstermektedir. Hikâyede Fatih Sultan Mehmed kahramanlığının yanı sıra merhameti de vurgulanmıştır. Fatih'in nâşların yanından geçerken burnunu kapatması oradaki koku olacağı gibi uzak bir ihtimalde olsa Şahabeddin Süleyman'ın Abdülhamid devrine atıfta bulunduğunu söyleyebiliriz. İstibdâd Devri zamanında yasaklanan kelimelerden birisi de burundur. Zamanla bu burun edebi metinlerde de yerini almıştır. “Abdülhamid'in burnu büyük ve biçimsiz olduğu için bu kelime de yasaklanmıştı.”⁴⁵ Şahabeddin Süleyman'ın bu devri anımsatmak için burun göndermesi yaptığını düşünmek mümkündür.

⁴⁵ Kolcu Ali İhsan, İstibdâd'ın Romanı Sis, Salkımsöğüt Yayınevi, Rize, 2020, s.25.

2.15. DAYAK I-II

“Muharrir bu hikâyeyi, hıyanete ait mesâili hurdebini bir nazar dimağıyla tahlil ve teşrih teşrî eden muhterem dostu Prens (M.F) ye hediye ve ithaf eyliyor.”

Sofrada dördü de yemeklerini bitirmişler, biraz evvel hararetlenen mübahiseyi sigara dumanlarının nazarlara gurur, sîneye vüs’at veren işgâli arasında bazen vakve-gir tehayyül, bazende kırık dökük takip ediyorlardı.

Rıza Vecdi; “Kadınları dövmek, bu şarka mahsus, bir zalim, bir i’tiyât, bir fenâlıktır, ben hak nâmına reddediyorum.” Sözlerini söylüyordu.

Fikret, Tahsin bu sözlere iştirâk etti. Nureddin Ziyâ “Siz zulmün ne demek olduğunu bilmiyorsunuz, bunu bana anlatınız, bakayım anlatamazsınız ki... Yemin ederim, yemin ederim...” diyordu.

Bütün nazarlar ona teveccüh etti. Babanlarda bir ziyâ-yı merhametkâr istihzâ parladı, dudaklarda muhakkır bir gölge ile “babaları gibi... Terâkki edememiş” sözleri dolaşıyordu.

Nureddin hiddetleniyordu; anlayamıyorsunuz, süslü birkaç nazariye ile, birkaç fikirle hayat ne tedkîk, ne de tahlil olunur....”

İtirazını fırlattı. Biraz durdu ve devam etti.

Her fikir, şekl-i tevellüd ve ifadesiyle ruhunda bir nüveyre-i hakikat saklar, fakat bu, pek küçük, pek ehemmiyetsiz bir ziyâdır. Ve nüveyre-i hakikatin nokta-i nîm- lem’adârından sonra keşif bir zulmet riyâ, başlar. Evet, her nazariyede, her fikirde karanlık gecelerdeki derinliğe müşabih aldatıcı, zevk-âver, nûşin müstevli bir boşluk, bir yalan vardır. Bunun içindir ki her istediğimiz, okuduğumuz efkârı söylerken, müdafaa ederken tatbik ettiğimiz mevzûyu, muhiti, şahsı, hatta zamanı düşünmeli ve sonra ona göre kararımızı vermeliyiz.

Bende sizinle beraberim. Dayak bir zulüm, bir kabalık, bir vahşettir. Yirminci asırda dimağlar bunun lüzum ve faydasına hatiyen kâni’ olamaz. Fakat heyet-i umumiyesiyle bu, böyledir; yalnız bir ferde, bir cemiyete, husus bir muhite teveccüh edildiği zaman mesele değişir. Dayak bazen bir şifadır, hatta büyük, derin aşkların müsebbibi ve müessirdir.

Rıza Vecdi güldü. Kâni' ve müstehzi bir sesle: “Dayak, büyük aşkların müsebbibi, müessiri? Çıldırdın mı, azimim? Ne diyorsun? Bu fikirlerin bî-mânasıdır.” Sözleriyle mukâbele etti.

Fikret boş bir fikirle, boş nazarla sâkit ve mütehayyir duruyor, Tansin'de kulaklarını rencide, hissini mütellim eden bir vakâ' karşısında gibi müstekrih, muhakkar bir vaziyette çatalıyla, bıçağıyla uyanıyordu.

Nureddin tekrar etti:

- Dayak, bazen kadınlar için bir mümin aşktır, hayatta öyleleri vardır ki... İltifatta zıll-ı iğfâl, fedâkârlıkta renk hıyanet, sakın aşklarda nevm-i gınâ görürler, hissederler.

Rıza Vecdi cevap verdi:

- Demek sence aşk bazen dayağa da iftikâr eder.

Tahsin'de:

- Kadınla erkek müsâvatı nerede kalıyor? dedi.

Nureddin “Müsâvat aşkın düşmanıdır.” Cümlesini sard ettikten sonra Rıza Vecdi'ye mukabele etti:

- Evet, bazen... Kadının tabiat ve mizacına göre dayak aşkın mazalle-i idâme-i hayatıdır.

Bakınız, size küçük bir vakâ', bir hikâye anlatayım. Bu, bin üç yüz yirmi üç senesi nisanında benim başımdan geçti. Dinleyiniz. Ben size bir hâdiseden, bir hakikatten bahsediyorum. Pederim hünüz vefat etmişti, dudaklarımda ye's-i hicrân müebbet, kalbimde, dimağımda bir fikr-i serbesti, bir âti-yi huzur ve vüs'at, İstanbul'a gelmiştim. Bu, benim gibi, kıymetdâr ölülerinin ezyâl-i mateminin altınlar, servetler toplayan sefihlerin ruhunda tevellüd eden bir hâdise-i garipedir. Bende sokakta tesadüf ettiğim – güya- dost elleri sıkarken onların sefûf riyakârına dudaklarımdan terâne-i ye'skâzibiyle iştikâl iştirâk eder, geceleri de... Paranın, bu ebedî mâlike-i hayat ezvâkın hilekâr anahtarlarıyla en güzel köşeleri açar, en günahkâr dakikalarla en nûşin saatleri beslerdim.

Birkaç dostum vardı? Arılar çiçekler arkasında nasıl koşarlarsa bazı eşhâs da servet ve mirasın eteklerini öylece takip ederler, vaziyetlerindeki Lakaytı ve lâubaliyetle her iki zenginliğinin dostu olurlar, hayatlarına tufeylî bir vüs'at ve refâh verirler, servetin imrâr edebileceği yollardaki ezhâr güzide-i huzûzu ararlar, bulurlar, gösterirler, paranın gururunu okşarlar, zenginin ihtiyaç-ı tebeddül ve suhûletini temin eylerler.

Benim de dostlarım yahut soframda, eğlencemde hûşecîn sîm u zer olanlar bu mahlûklar, meş'aleler, râh-berleri...

Bahtiyardım: Gündüzleri uykuda, akşamları arabalarda, bahçelerde, yemek zamanları Tokatlıyan'da, Yay'da geçiyordu. Gecelere gelince... Beyoğlu'nda en güzel, en nefis benim –kibar kadınlarıyla, onların boş ve nüvazişiyle benim mestîde ve şair benim – zinde ve nâin şarkılar handeler, ahenkler dinliyor, yorgun, münevvim fecirler, sabahlar tevellüd ediyordu...

Kadınların çılgınlıklarıyla bende çılgın oluyor, her saniyeye başka bir renk, başka bir ziyâ, başka bir şiir ilave ediyor. İltifatlar, ihtirâmlar, teceddüdler içinde bu zevkten başka bir zevk, şuradaki evden ötedeki eve, bir kadının sinesinde bir başkasının sinesine koşuyor, intikâl ediyordum.

Fakat bir gün bu zengin, bu süslü hayattan bıkar gibi oldum. Esasen ruh-ı beşerde temâdî ağır bir yük gibidir, insan i'tiyâdına ne kadar merbutsa... Yine ondan o kadar bîzâr, o kadar münferdir.

İçinde gecelerimi öldüreceğim hayatı yalancı, boyalı görüyor, daha saf ve samimi, daha vâzıh ve lekesiz bir hayat düşünüyordum... Amelenin pek az bir para ile temin edebildikleri ezvâk ve huzûzatta inbikten çekilmiş bir su nezahet ve safvveti vardır. Zannıyla müteelim oluyordum.

Tahsin ilave etti:

Evet, buna bende kâni'm... Hareket-i temâdî ile karara tebeddül ettiği zaman... Ruhu bir boşluk, bir hiç-i sükûnet istilâ eder.

Nureddin bu tasdik ve karardan mütevellid bir haz hissi ile hikâyeye devamla başladı.

- Bilmiyordum ki... Hayat esasen, ruhen her yerde, her zamanda birdir: Aynı kanunların tevdi' ettiği neticeleri daima aynı suretle yaşatır, gösterir. Yalnız tebeddül eden kuvvetin şekli, tarzıdır benim hayatımda kuvvet para idi... Ve bununla, para ile her yerde, her şahıs üzerinde bütün teferruât hayatiyeye, hatta ruha, vicdana tehakküm edebileceğim zan ve zehâbında bulunuyordum.

Bir gece, Tepebaşı'nda "Karmen [Carmen]" operetini dinledikten sonra paralı fakat işsiz güçsüz olanların ruhunda birdenbire tevellüd eden bir haz-ı vesî' bî-mâna ile doğru yola çıkmıştım. Ellerim ceplerimde, bastonum kollarımda idi. Dudaklarımda kalın bir sigara, başımın üstündeki nâfiz, nermin, derin bir siyah geceye dumanlarıyla karışıyor, benimle ruhumdaki cevfi-râhiyadar huzurdan demet demet şükranlar ve... Gururlar tevdi' ediyordu.

İnsanın bu dakikalarda i'tiyâd-ı inzâmına bir sakatlık, bir uyku, bilmem doğru mudur, bir bunaklık geliyor. Bir nokta-i mu'îne doğru şitâb etmekten korkuyordum. Dimağım serseri, ayaklarım rehber Taksim'e doğru eyliyor, leyl-i nemnâkın sîne-i muzlim esrarından şüfûf-ı nâ-merî-i mevcudiyetimle şiirler topluyor. Vecd elmas kevâkib hissen, ruhen müşafehe ediyordum.

Rıza Vecdi atıldı;

- Vakâ' isteriz, şiir değil... dedi.

Nureddin:

Vakâ', evet, ona girmek için birazda hâdis-e ruhiyeden bahsetmek lazımdır. Şimdiye kadar ruhumu, ruhumun ihtiyacını anlattım, şimdi de vakâ'yı nakl ve izah edeceğim.

Sözlerini söyledi, ve hikâyesini takip etti...

- Sokakta kimseler yoktu, bazen girizân birer gölge gibi öteden beriden polis memurları çıkıyor, nuhûset tâlî' ve hayatlarını güyâ sürükleyen batî, öksürüklü, munkatî', ayak sesleriyle uzaklaşıyorlardı.

Evime, yahut her gece ziyâret ettiğim o evlerden birine girmek istemiyordum... Ayaklarım beni aşağılara doğru sürüklüyordu.

Kirli fenerlerin tozlu, sönük, dalgın ziyâlarıyla meşgul yokuşları indim, sokakları dolaştım, zamanın her mevsiminde çamurlarla, kanburlarla, çamurlarla örtülü yerlerden geçtim, ve sonra bir köşeyi döner dönmez, birbirlerinin ziyâsıyla sabahlara kadar dertleşen iki taraflı kırmızı gözlere, fenerlere mâlik uzunca bir sokağın içine girdim. Bunun ismini hepiniz bilirsiniz, söylemeyeceğim...

Yalnız şu kadar söyleyeyim ki... Artık hayat benim Keberaneden uzaklaşmış, diyar-ı ezvâk avama dahil olmuşum...

Onların pencerelerinden yabancı vücutlardan mukadderat leîme-i maîşetlerini saîl ve herdem – muntazır-ı sefil, boyalı, yıpranmış başlar bakışlar gibi ötüyor! Âdi şarkılar söylüyor, uykusuzluktan, ziyâsızlıktan solan gözleriyle necîb hislerde istikrâhla karışık merhametler uyandırıyor.

Utanmışım: Bu noktada, hayat-ı içtimaiyenin hâr ve bî-âr bu noktasında takipkâr tecessüs bir nazar ma'âyib - cûya tedesadüf etmek ihtimaliyle kızarmış. Pencerelerdeki boğuk seslerin kahkaha istihzâsıyla şaşırmış kalmışım.

Kadınlar benimle eğleniyordu. Husûsiyat hayatlarıyla te'lif telif edemedikleri, edemeyecekleri bir nezâfet, bir zerafet, hulâsa bendeki şıklık onların umk-ı mevcudiyetinde âni ve gayr-i idrâkî bir his uyandırmıştı...

“Beyim – cicim.- zevcem.- paşalara benzersin- kordonu yok.” sözlerinin bozuk, kırık, kısık, müstekrih âvâze-i tahkîr ve ithâmâtı karşısında büsbütün sersemlemiş, en yakın bir eve girmiştim. Güyâ ilticâ edecek bir yer, bir me'men bulmuşum.

Beni bir odaya soktular. Genç bir kız, güzel, küçük, beyaz mavi gözlü, dilferib bir kız yanıma kadar geldi... Beni tanımadığı, görmediği halde... Tatlı, samimi bir sesle “Oturunuz, cici beyim...” sözlerini söyledi... Odadakilerde bir Lakaytî, bir bürûdet vardı....

İhtiyar bir kadında köşesinde bozulmuş; gecenin bu saatinde gelen ziyâretçinin imhâ-yı evkât ile meşgul bir mirasyedi olduğuna hükmetmiş, vaziyetini değiştirmemeğe, ağzını açmamaya karar vermiş gibiydi.

Lakaydî umumi-yi hassas bâr ve barometre gibi hissedenden genç kız birdenbire sükût etti... Odadaki yabancıya, bana karşı sanki herkes, her şey sâkit ve ebkem bir lisan ile “Dinleyecek vaktimiz yok, haydi işte!” diyordu...

Ziyâ Vecdi bir isyan-ı istikrâh ile:

- Ah; bu kadınlar!... Bu serseri aşklar!... Bunlar yüzlerine verdikleri renkler, şekiller kadar ruhlarını da tebdîl edebilirler. Bunun içindir ki iğren. Ve âdîdirler.

Sözlerini söyledi. Nureddin “Ne yapsınlar! San’atlarının mahkûmudurlar.” Dedikten sonra hikâyeyi takibe başladı.

- Bu mabed, bu mizâc sükûtu kırmak, karşımda şekil boyalı birer heykel gibi duran kadınlara husûsiyle* genç, zarif kıza biraz neşe ve hararet verebilmek için köşede Lakayt ve bî-hareket* duran kadına hitap ile “Madam, birkaç şişe bira.” Dedim.

Mavi gözlü, küçük kız yerinden fırladı, güyâ neşeden, gençlikten kanatlarla uçuyordu...

Niçin, neden bu kadın billûrîn bir hüsne mâlik olmakla beraber burada bulunuyordu? Bunu anlamak istiyordum. Hayat ve mukadderatımıza hâkim olabilecek vücutlara tesadûf ettiğimiz zaman her şeylerine vâkıf olmak için eb’âd amik-i vicdanımızda onu ihtiyaçlar tevellüd eder.

Vâsi’, derin bir his merhamet ve takdîr ile biralar geldikten sonra Kamelya’yı yanıma aldım. – Diyâr-ı levs ve fuhşun bu şûh ve müstesna çiçeğinin ismi Kamelya idi.

Mevcudiyeti, takribi bana öyle bir zevk-i nûşin, öyle bir çocuk hararet ve tazeliği ihsâs ediyordu ki... Şimdiye kadar bir takım kaba, demir gibi parmakların bu nevmîde şukûfe-i ezvâkı rencide etmiş olmaları ihtimali kalbimi titretiyordu. Kim bilir, diyordum, bu nefis simânın, bu muntazam, zarif vücudun altında ne ince, ne asîl, ne kıymetli bir ruh vardır. Güzel bir sima kadar aldatıcı hiçbir şey yoktur.

O geceyi onunla beraber geçirdim. Bana bütün hayatını açtı. Ah! Keşke açmasaydı! Onun da acıları vardı. Oda tarafındakilerinin hıyanetlerine, iğfâllerine, denayetlerine uğramıştı. Hiçbir kimseye fenalık etmediği halde. Ne kadar düşmanları

varmış. Ne kadar! Sarı saçlarından daha çok, bilmediği, tanımadığı mahluklar hep onunla uğraşıyorlarmış!

Bütün bunları anlatırken öyle şûhluklar, öyle çapkınlıklar, öyle maymunluklar, öyle kadınlıklar yapıyordu ki... Ben gittikçe ruh ve mevcudiyetimle onun ruhuna, onun mevcudiyetine kalp olduğumu hissediyordum.

Bir çocuk safvetiyle bir kadın – hilekârlığının imtizâcı kadar şiir-âmîz, neşe-âver hiçbir şeyin mevcudiyetine emin değilim: Çocuk mu doğru söylüyor, kadın mı yalancıdır, bunu anlamak, bilmek mümkün değildir. Ve bütün şiir, bütün rikkat, bütün nefâset ruhun küçük bir dakika içinde geçirmiş olduğu bu i'timâd ve adem i'timâdın teâkub ve tevâlîsinden tevellüd ediyor.

O gece, emin olunuz, bir rahip kadar masum, günahsız, lekesiz bir gece geçirdim. Kadın itiraf-ı zünûb, tevdî' âlâm ile müteselli oluyor, ben dinlemekle, âlâmını tahfif etmekle...

Sabahleyin çıkarken oldukça mühim bir meblağ verdim. İbtidâ anlamamış gibi baktı, ve sonra bütün para kadınlarının altın ve gümüş önündeki riyâ-yı füsunkârlarıyla boynuma atıldı, öptü, öptü, “Yine geleceksin, beni unutmayacaksın değil mi?” dedi; “Bakalım” diye cevap verdim.

Bu cevaptaki adem-i kat'iyet devam edemedi. Kadın ayrılır, ayrılmaz, muhayyilem* bütün kuvvet faaliyetiyle gecenin en küçük teferruâtına kadar her saniyesini, her dakikasını süsledi. Yaşadı, yaşattırdı.

Omuzlarımda, gözlerimde, dimağımda geçen ve uzaklaşan birkaç saatlik hayat, Kamelya'nın hayatı daima duruyordu. Güyâ dünkü mâzi istikbâlin eteğine sarılmış leyâl fenâ-yı ezeliyete karışan her dakikayı istikbâl ve teşyî' ediyor, siliyordu.

Esasen her aşk böyle başlar: muhayyilemiz bir kadını bir şekl-i esiri ile örter, ve hissimizde buna kâni' olmakla bir sükûn-ı lâhûtî bulursa. Emin olmalıdır ki. O kadın taze tehakküm edecektir.

Akşam olduğu zaman duramadım, yine oralarda, kanburları, çamurları, aşarak yine oralara gittim.

İhtiyar kadın bana iltifat ediyor, Kamelyam bir fino gibi kollarımın, ayaklarımın arasında çırpınıyor, diğer kadınlarda gözlerinde sönük bir infîâl ve hasetle bârid ve Lakayt, fakat pür temkin ve ihtiyâr-kâr oturtuyordu.

Kadın bu gece dünkü samimiyetine biraz hile, biraz san'at, ve birazda tehakküm ilave etmişti. Paramın sihir ve füsunu ruhunun hile ve ve kezb ile perverde nukâtında ziyâlar, şuleler uyandırıyor. Ben “Kadın yalanları, zaten biraz vefa sayılır.” Hüküm ve zehâbında bulunuyordum.

Geceler tevâlî etti; ben gittikçe daha ziyade mağlup, daha ziyade israfa meyâl, daha ziyade fedâkâr olmuştum.

Lakin, esasen bir fahişezâd olan kadın bu vaziyetimden, bu halimden daha ziyade istifadeyi düşündü. Yavaş yavaş tahkîre, ezâyâ başladı...

Anlayamıyordum, para, hergün istediği kadar veriyordum. Hatta, mevhûm borçlarını ödemekle bitiremiyordum. Elbise, yüzük, bilezik, küpe hiçbir şey temin aşka kifâyet edemiyordu.

Paramın kuvvetiyle mütenâsn kezb ve riyâ şiddetlenmiş tabir-i avamiyesiyle söyleyeyim, göze batacak raddeye gelmişti.

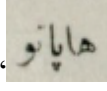
Kadın, kâbil değil, haftasının muayyen iki gecesini bana veremiyordu, niçin neden? Anlamak, bilmek istiyordum, bilseniz ne kadar ne kadar ıstırap çekiyordum. Benim olmadığı zamanlarda... Binlerce farziyât ve ihtimâlâtın iğneleriyle kalbim kanıyordu. “Ah; rezil! Kim bilir, hangi sefil ile, hangi âdî ile bu gece beraberdir.” Fikri dimağında daima sayıklıyor, gözlerimde üryan, kadîd şekiller, rüyalar gibi yaşıyordu. Buna emindim. Niçin sevmiyordu? Anlayamıyordum. Zengindim, ve hem de... Güzeldim...

Arkadaşları hep bir ağızdan “O, oh” diye bağırıyorlar.

- Çirkinde değildim ya! Elbette söyleyebilecek bazı mezâyâ mâliktim. Bâhusus gayet fedakârdım. Para bir kuvvetse... Niçin kadın onun tesiriyle bana mağlup olamıyordu. Niçin paramla, fedâkârlığımla yine ben, yine ben eziliyordum. Bazen gitmemin, yine eski hayatıma avdet etmek arzularıyla çırpınıyordum. Fakat muvaffak olamıyordum. Hem o kadar kararsız, o kadar şaşkın idim ki. Ancak onun Mavi

gözlerinin hain, hilekâr, bî-insaf nazarları karkışısında biraz teselli, biraz sükûn bulabiliyordum. Bazen zehirde bir şifadır.

Kamelya, bir zaman geldi ki, beni tamamıyla meshût, mağlup ettğine kâni' oldu... Kıymettar hediyelerimi takdim ettiğim zamanlarda bile teşekkür makamında “Bana sersem, budala” diye hitap ediyordu. Hatta bana bir ad bile takmışlardı! Aptal

mânasına gelen “ hapanu” kelimesi bu aile-i fahişe arasında beni efham için kâfidir.

Bir gün benimle artık eğlenemeyen, ve bununla dostlukları munkatî' olan servet muakkibi mahluklardan birine tesadüf ettim. Hayat – aşına olduklarına binaen sefalet ve felaketimi açmayı düşündüm; ve açtım. Güyâ dostum gülüyordu; “Çocuksun, azizim, çocuksun; diyordu... Bu kadınlar itifatın, aşkın, nezahat-i ruhiyenin, paranın kadınları değil, âdetin, vahşetin, dayağın kadınlarıdır. Ne kadar şedîd, ne kadar abûs olursak o kadar severler; o kadar sana merbut olurlar... İşte fena başlamışsak... Ben bulunsaydım. Ne kadar iyi olurdu. Fakat yine bir çare var...”

Düşündük, taşındık. Beni almadığı gecelerden birinde, âdi sefil bir kıyafetle girecek gürültü çıkaracaktık.

Kalbim titriyordu. Kadını gücendirmekten o kadar korkuyordum ki... Fakat başka suretle hareket etmekte mümkün değildi. Bu meseleyi ya ruhumun istediği gibi halletmeli, yahut bu aşkı kırmalıydı.

Karar verdiğimiz gibi kabul edilmediğim bir gece eve gittik. İhtiyar kadın mütebessüm, telaşkâr kapıyı açtı. Zengin bir müşteri kaçırmak ihtimaliyle görür görmez serî' bir yalan uydurdu. “Kamelya anasına gitti, keşke bilseydim. ” diyebildi.

Arkadaşım vakti bırakmadı. “Çok söz istemem, bulmalı!” cevabını verdi. Kadın bu söz üzerine uzun uzadıya muhabbet ve hayret içinde bizi sözdü; Kıyafetimizden bir şeyler anlayamadı. “Ne yapayım, evladım; yaratayım mı?” diyecek oldu. Şark! Evin içinde bir tokat darbesi inledi, arkadaşım vurmuştu.

Sonra evi kesik yoksun, tehdidkâr bir ses “Şimdi bulmalı, şimdi! Yoksa evi alt üst ederim...” diyordu.

Kadın, Kamelya'nın aşkından, kuvvet teshîriyyesinden istifade etmek maksadıyla olacak merdivene kadar gitti. Birkaç defa “Kamelya” diye bağırdı. Bizde odaya girmiştik, arkadaşım “Sükûn mülâyemet istemez. Sonra her şeyi bozarız. Gelir gelmez, ilk sözle şiddet” sözlerini söyledi.

Genç kadın odaya mütebessüm girdi; “Sana söylemedim mi? Bu akşam olamaz.” Sözleriyle selam verdi. Arkadaşım işaret etti. Hemen yerimden kalktım. Bir sevlet-i akûrâne ile sağ elinden yakaladım; sarstım. Köşelerdeki minderlerden birine iterek yatırdım. “Geberteyim de kurtulayım” diye bağırdım.

Kadın bir çuval gibi yayolmuş, bayılıyor gibi bir vaziyet almıştı.

Kapının önünde bir gürültü başladı, “Gireceğim. - Yapma evladım, cicim!- Şimdi giderler.” Sözleri işitiliyordu. Arkadaşım oturduğu yerden fırladı, kapıyı açtı, önünde sıksa, sarı, pis bıyıklı, kısa boylu, siyah sivri fesli bir lâ-terânci duruyordu. Yakasından yakaladım. Sürüklemeye başladı; itiyordu. Lâ-terânci mukavemet etmek istedi, edemedi. Kendisini sokakta buldu. Kamelya “kuçu, kuçu” diye yerinden kalktı, önüne geçtim; ittim, yine olduğu yere avdet etti.

Sokakta kindar, giryeye bir ses “ben size gösteririm, sükûti hüküm fermân oluyordu. Bu sükûtu ara sıra arkadaşımın sakil şütümâtı, benim ona tevfik-i lisan ve hareket edişim ihlal ediyordu.

Kamelya bir saat kadar ağzını açmadı, gözleri dumanlı, korkak, ve bir noktaya merkûz düşünüyordu. Nihayet bana dönerek:

- Senin yüzüklerin nerede? Diye sordu.

Arkadaşım yayık, küstah bir lisanla “biz Çerkes Mehmed Paşa bendesiyiz... Dolandırır, dolandırır, satarız!” Cevabını verdi. Sofradakiler hep birden güldüler. Tahsin:

- Netice, netice diye bağırdı.

Nureddin, gurur ile ihtisâra meyâl:

- Netice: sevildim; ve hem de şiddetle sevildim. Sözleriyle mukâbele etti.

Fikret bu âna kadar muhafaza ettiği sükûtu ihlal ederek cevap verdi:

- Birdenbire ilk dayakla sevmekle? Bunu dimağım kabu edemez.

- Tabii. İlk dayakla sevmedi, sevemezdi de. İlk şiddetle, ilk vahşetle korktu. Ve bu havf ve hirâsın tesiriyle beni sevdi.

Tufan ve tarihinden evvel yaşayan insanlar, bugün ilim ruhunda itiraf ettiği ve cehele, yıldırım, zelzelenin, sönük ve sıcak karşısında ibtidâ müteffir, korkak, fakat zebûn yaşamışlar, ve sonra bütün bu hâdisât mesîb nassar tabiatı şâyân tecbil ve pirestiş birer mab^d şekline koymuşlarsa evde ibtidâ benden nefret etti, fakat korktu, korkunca zaafını aczini anladı, ve sonra kollarımın, dikkat ediniz, paramın değil, koll3arımın himayesine ilticâ etti, mevcudiyetimi bir halle tecbil ve takdis ile örttü, sevdi. Merhamet, nefret gibi korkuda aşkın müveleddir.

Eyyâm-ı ihâfenin mebâdisinden0 ve itibaren kadının üzerinde bir istibdat zalimâne icrâ etmeye başladım.

İlk dayak gecesinden sonra tam on gün kadının yanında ayrılamadım.

Odamızda yemek yedik, kadının her yerde, her noktada hirkâtini takip ettim: Arkasını bırakmıyordum, hatta arkadaşlarıyla bile görüşemiyordu... İbtidaları pek ziyade sıkıldı. Fakat ezhâr edemedi: korkuyordu. Çünkü her vesile ile onu azarlıyor, incitiyordum. Hatta evvelce aldığım yüzüklerden birini parmağından çıkardım. Kendim taktım. Gözleri bulutlandı, tâ umk-ı kalbinden, eminim, bir ukte-i telîm, bir ukte-i iştibâtekallüs etti. Az kaldı, bütün hile-i aşkıyyemi unutacak, “ruhum bir yüzük için mi? Müte’lim oluyorsun? Ben sana bir, iki, üç hatta otuz kırk yüzük alırım, yalnız sen beni sev!” diyecektim. Bereket versin kararlaştırılmış, düşünülmüş zulümlerde, hileli istibdatlarda ince, müessir bir zevk-i sebât var: Dudaklar söylemek arzusuyla açıldığı zamanlar ruhta tatlı bir iğne, tatlı bir teşennüc sükût emrini veriyor, dudaklarda hatî’âtî birdenbire görülmüş, tutulmuş günahkârlar gibi bulundukları vaziyeti muhafaza ediyor, bir müddet ne açılıyor, ne de kapanıyor; o gün beni ziyâret güyâ dostum, rehber aşkım gelmişti. Parmağımdan yüzüğümü çıkardım, bunu terhîn et! Parayı getir! Azizim... Çünkü o sahibesiyle hesap göreceğim! Dedim.

Kadın bir şeyler anlayamadı, dimağında girbandlarla tufanların bir hercümerc efkâr husle getirdiği gözlerinde okunuyordu. Dudaklarını beyaz, küçük, sade fnâk

dişleriyle ısıyor, parmaklarını çitirdatıyor, ruhundaki hiddeti mevcudiyetinin azap ihtiyarii hariciyesiyle teskin etmek, uyutmak istiyordu.

Arkadaşım gittikten sonra Kamelya biraz söylenmek, biraz bağırmak istedi. Hemen yerimden kalktım, sarı saçlarından yakaladım. Çevirmeye başladım. Kolumun altında, kıvrak, zarif vücudu bir ihnâ-yı âlâm eğiliyor, kalkıyor, kısık bir ses “Öldür beni!” cümlesini mezbûh, munkatı’, bir eda ile tekrar ediyordu.

Bu sahne hitâm bulduktan sonra kadının gözlerinden bir lem’a-i nevin müşevveş yandı. Kin ve intikâm mıdır yahut aşk ve ihtiras mıdır birdenbire anlayamadım.

O gece, Kamelya birinci defa olarak, boynuma sarıldı, “Sen beni seviyorsun, bakayım gözlerine, bakayım. Ne kadar güzel!” sözlerini sabaha kadar tekrar etti.

Budala! Eski fedâkârlıklarında birer birer rîze-i aşk bile görememiş, onları zıll-ı iğfâl, zıll-ı hıyanet telâkki etmiş!

Tahsin hikâyeye bütün ruhuyla mezbût olarak:

- Bu vakâdan, hülâsa sevdikten sonra yine kadına ezâ ve cefâ ediyor muydun? Diye sordu.

Nureddin:

- Elbette, dedi, elbette! Esasen onu tazyîk etmediğim zamanlarda “Beni sevmiyorsun.” Şikayeti dudaklarımdan düşmüyor, asabileşiyor, düşünüyor, ağlıyordu. Azizim, Nietzsche “Kadınla beraber bulunduğun zaman kamçıyı unutma!” sözünde büyük bir hakikat vardır; bunu unutmayınız!

Ziyâ Vecdi: Kadını bıraktığın zaman sen ne yaptın, kadın yine eski zamanda olduğu gibi seni Çerkes Mehmed’in bendesi mi zannediordu? Diye mukâbele* etti...

Nureddin:

Meşruiyet ilan olunmuştu. Paris’e gidecektim dedi, ayrılmak lazımdır; zirâ bu aşk çok uzamıştı, bâhusus kadında beni seviyordu: Bıkmıştım.

Cebine yüz lira kadar bir para koydum, evvelce terhin* edilmek üzere verdiğim yüzüğü de beraber aldım. Yanına gittim. Kâbil değil, maksadımı söyleyemiyordum.

Ayrılabilmek gayet güç... Nihayet paraları, ve yüzüğü verdim. Bir hiss-i kable'l-vuku* ile ayrılırsun, diye bağırdı, yüzüğü, paraları attı, asabi hadîd “Sen beni aldattın” dedi. Hıçkırır hıçkırır ağlıyordu. Sonra bilmem ne oldu? Duramamış, kaçmıştım. Biraz durdu, ilave etti:

- Acaba aldattın demekten maksadı aşka mı aitti, yahut tebdil-i vaziyet edişemi? Bunu şimdiye kadar anlayamadım.

Servet-i Fünûn, nr.1073, 15 Kânûn-ı Evvel 1327 (28 Aralık 1911), s.152-156./nr.1074, 22 Kânûn-ı Evvel 1327 (4 Ocak 1912), s.116-117.

2.15.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Dayak” hikâyesi Rıza Vecdi, Fikret, Tahsin ve Nureddin Ziya arasındaki kadın üzerine sohbetle başlar. Rıza Vecdi’nin kadına yönelik şiddeti reddetmesiyle Nureddin Ziya bu fikre karşı çıkar. Nisan 1323’te yaşadığı olayı anlatmaya başlar. Sefahat hayatı yaşayan Nureddin Vecdi içindeki boşluğun hissiyle kendisini umumhanede bulur. Orada Kamelya ile tanışır. Kamelya’ya âşık olur. Fakat aynı karşılığı Kamelya’dan göremez. Ne para ne verilen mücevherler Kamelya’nın Rıza Vecdi’yi sevmesi için kâfi gelmez. Bu durumunu arkadaşına açan Rıza Vecdi, Kamelya’ya sert davranırsa ancak karşılık bulacağını arkadaşı söyler. Bunun üzere Kamelya’nın bulunduğu umumhaneye giderler. Orada Kamelya’yı döver. Kamelya başlarda korksa da teslim olur. Nureddin Vecdi’yi sevmeye başlar. Meşrutiyet’in ilanından sonra Rıza Vecdi Paris’e gideceği için Kamelya’dan ayrılır.

Yazar, hikâyede geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Nureddin Vecdi arkadaşlarıyla sohbetinde geçmişteki hikâyesini anlatmasıyla iki tür zaman vardır. Hikâyenin geçtiği zaman 1323 Nisan ayı olarak geçer. Mekân olarak hikâye salonda yani iç mekânda başlar. Geriye dönüldüğü zaman Beyoğlu, Tokatlıyan, Yay, umumhane zikredilir. Şahıs kadrosuna gelince Tahsin, Fikret, Nureddin Ziya, Rıza Vecdi, Kamelya ve Nureddin Ziya’nın arkadaşısıdır. Kamelya mavi gözlü, sarışın, güzel olarak tasvir edilir. Nureddin Ziya şairdir.

Rıza Vecdi’nin kadına yönelik şiddetin şarka ait olduğunu ve bu durumu reddettiğini dile getirir. Nureddin Ziya, Rıza Vecdi’ye karşı çıkar, şiddeti savunur.

Şiddetin büyük aşkların sebebi ve etkili olduğunu söyler. Tahsin'in kadın erkek eşitliğine yine Nureddin Ziya karşı çıkar. Aşkın en büyük düşmanı eşitliğin olduğunu vurgular. Kendi hikâyesini anlatmaya başlar. Kamelya ile umumhanede tanışmış, hayat hikâyesini dinleyince üzölmüş ve âşık olmuştur. Bu aşkına karşılık bulamamıştır. Kamelya için ne sevgisi ne parası ne de yaptığı iyilikler yetmemiş çareyi arkadaşının söylemesiyle dayakta bulmuştur. Kamelya fahişedir. Nureddin Ziya'nın büyük aşkına karşılık iki gün üst üste ayıramaz diğer erkeklerle beraber olmaya devam eder. Arkadaşının "Bu kadınlar iltifatın, aşkın, nezahat-i ruhiyenin, paranın kadınları değil, âdetin, vahşetin, dayağın kadınlarıdır." ifadesi aslında bütün kadınların değil, Kamelya gibi para karşılığı birliktelik yaşanan kadınların açıklamasıdır. Fakat hikâyenin kahramanı Nureddin Ziya bu durumu arkadaşlarıyla yaptığı münakaşada bütün kadınları kastederek hikâyesine başlar. O halde kadına şiddetin övöldüğü bir hikâye olarak okumak yanlış olacaktır. Nureddin Ziya'nın Kamelya'nın kendisini sevebilmesi içinde üzerinde hâkimiyet kurması gerekecektir. Metinde Nietzsche'nin "Kadınla beraber olduğun zaman kamçıyı unutma!" sözü geçer. Buradaki kamçı Kamelya ve Nureddin Ziya'nın arasındaki ilişkide araçtır. Nureddin Ziya birçok erkekle birlikte olan kadının parasıyla, aşkıyla karşılamayınca araç olarak dayağı kullanır. Bu dayak, korku sayesinde Kamelya'nın aşkını kazanır. Fakat Nureddin Vecdi aşkını kazanınca Kamelya'dan bıktığını söyler. Çünkü artık hâkimiyetini kurmuştur ve amacına ulaşmıştır. Paris'e gideceğı sırada Kamelya'nın "sen beni aldattın mı?" sorusunun cevabını Nureddin Vecdi hikâyeyi anlattığı sırada anlar. Bu aldatma başka bir kadına gitme değil gösterdiği aşkın gerçek olmayışıdır. Nureddin Vecdi, Kamelya'nın üzerinde hâkimiyet kurunca aşkından vazgeçmiştir. Nietzsche'nin "Kadınla beraber olduğun zaman kamçıyı unutma!" cümlesi Böyle Söyledi Zerdüş⁴⁶ eserinde geçmektedir. Fakat bu Zerdüş'ün değil yaşlı bir kadının ifadesidir. Bu cümle üzerinden iki yol çıkmaktadır. Birincisi kadının yanına giden erkeğın yanında kamçı bulundurması yani tedbirli olmasıdır. İkincisi ise bu tedbir unsurunun kadına teslim edilmesidir. Erkek egemenliğini oluşturan gücün kadında yitilmesi olarak ele alınabilir. Hikâye için doğru olacak yorum ise birinci düşüncedir. Hikâyenin kahramanı dayak ile Kamelya'yı ehlileştirmiş, "yola" getirmiştir. Burada söz konusu sevgi değildir. Elde etme, iktidar savaşıdır. Kamelya hayat kadını olduğu için ne sevgi

⁴⁶ Böyle Söyledi Zerdüş, s.

ne de parası kendisine âşık etmemiştir. Ancak korkutma yoluyla dizginleyebilmiştir. “Sen beni aldattın mı?” sorusunun cevabı fiziksel bir aldatma hali değildir. Psikolojik aldatmadır. Üstelik bu aldatma kişinin kendisini de aldatması olarak okumak mümkündür. Çünkü Kamelya’nın kendisini sevmesi değil itaat etmesini istemektedir.

Rıza Vecdi “Kadınları dövmek, bu şarka mahsus, bir zalim, bir i’tiyât, bir fenâlıktır, ben hak nâmına reddediyorum.” Sözleri ile Nureddin Ziya’nın geçmişinde yaşadığı “aşk” hikâyesinin çatışma noktasıdır. Rıza Vecdi kadınlara şiddete daha geniş bir pencereden bakmaktadır. Şark toplumlarında kadını dövmenin hak ihlali olduğunu söylemektedir. Nureddin Ziya ise bu durumu kadını ehlileştirme, kendisine bağlama olarak göstermektedir. Korku imparatorluğunu kadın hakkının üstünde görmektedir.

2.16. DEREBEYİ

Onlar Kara Veli sülalesi. Adalar Denizi'nde küçük servetle meşhûn bir adanın sahibi ve hâkimi idiler. Senelerden beri bu adanın müttfizleri, hükümdarları onlardan geliyordu. Takriben yüz sene evvel bunların sonuncusu olan Veli Bey gayet zalim, hunhâr, korkak bir zattı...

Saray bu küçük adanın tepesinde, köylerin üstünde, çamların arasında, semaya yakın bir noktada, denizleri süzen gizli bir nazarla, bir nazar-ı tahakkümle yükseliyordu. Her şahıs başının üstünde hâkim, yüksek bu binanın esrarengiz sahibinin dest-i nuhûsetinden mukadderatının bir baziçe, bir hiç olduğunu hisseder; fakat itiraf edemez, söyleyemezdi. Bütün halk riyakâr, yalancı yaşıyordu.

Veli Bey bu vehâm, muvesves korkak adam bu adanın sekencesini kendinin düşmanı addediyordu. Nazarında her şahs-ı masum, günâhkar, namuslu namussuz, sersem, zeki, maznun müttehimdi. O, Veli Bey, her gün hayallerle, heyulâlarla, yalanlarla iftiralarla uğraşır, mücadele eder her gün yeni, mefrûz bir ihtimal-i helâkle hissiyatı bu mehlike-i zevk-âveri imrar ederdi. Onu takip eden haris ve müntakim, dehşâş ve küstâh, gizli mevhûm nazarlar, kullar vardı: O böyle telâkki ediyordu, kuvvetli ayaklarının altında ezildikçe, bozuldukça, kırıldıkça, öldükçe doğrulan, yükselen milletten daima titrerdi.

Geceleri saatlerce uyuyamaz, titrer, mevtin takarrübü ihtimaliyle çırpınır, sızlanır, haricin sükûnundan velvelesinden, ziyâsından zulmetinden her şeyinden korkardı. Sükût bu pek müdhiş, pek vesvese-engiz bir hayat, bir hayat-ı meş'ûmdu. Sükût ona makberi, mevti, yokluğu ihtar ederdi. Sükût ona ifritleriyle, heyulalarıyla, korkularıyla mahmul ve mâl-âmâl gelirdi. Onu hafî pençesi altında titretirdi, üzerdi sükût o kadar kahhar ve hain idi ki sîne-i sâkininde bir cibt şiddetler, vüs'atler peyda ediyor korkak muhayyilesi üzerinde, gizli, kanlı ayaklar gezdiriyordu. Hele zulmet, hayatı bir pûşîde-i sabahla örten bu yed-i bî-insaf onu tedhiş ederdi. Her yer karanlık, sema, deniz, şehir...bütün bu karanlığın içinde kimbilir ne kadar düşmanları onun mevtine vesileler, çareler taharri ediyor! Zulmet, her şeyi ketmeden bu perde, olmasaydı ne iyi olurdu. Ziyâyı, nuru hiç sevmezdi; çünkü ziyâ ona hayatı, hayatındakileri, düşmanları ihtar ederdi.

O, yaşamak, için, ebedî bir hayata malik olmak için çırpınırdı. Her sözünde her hareketinde, her halinde “fakat hayatım” istifham-ı bî-sûdu hiss olunurdu. Veli Bey'de yaşamak ihtiyacı marazi bir haldi. O bu marazla, bu marazın ezalarıyla, hummalarıyla öldürüyor, boğuyor, kesiyordu. Ölmek mukassî, dar bir çukurda yavaş yavaş erimek, çürümek ona pek elîm geliyordu. Ve daha sonra bu his-i hevl-âver-i adem ona yaşayacaklar hakkında bir nefret-i adavet veriyordu. O herkesi öldürecek Adalar Denizi'nin bazen kebûd-fâm-ı sâkit, bazen kudurmuş köpüklü âgûşunda yaşayan adasını mümkün olsaydı batıracaktı.

Sarayın altında onun neleri, ne işkence aletleri vardı. Veli Bey yukarıda süslü odalar içinde yahut bahçede ağaçlar arasında sevimli, güzel cariyelerle, kadınlarla hissiyât-ı vesvese-âlûdunu muvakkaten bir sükûn-ı ferâmuşa tevdi' ederken mahzenler içinde celladların dest-i muhakkarında mazlumlar, mağdurlar feryad ederler, inlerlerdi. Bunlardan bazılarının gözleri kızgın demirlerle oyulur bazılarının başları bir ipin rıbka-i helâkına merbut, ağır vücutları tahmil ederdi. Bazılarının dimağlarına ağır çekiçlerle çiviler çakılır, bazılarının derileri soyulurdu.

Veli Bey bu garip, hunhâr ve hunhâh mahlûk bu kadar korkular, elemeler arasında durmaz dinlenmez, garip garip heveslere, ihtiraslara mağlup olurdu. Bir gün sarayında bulunan papağanlardan biri Haremağalarından birinin ismini telaffuz etmişti. Bunu duyan Veli Bey birdenbire hiddetlenmiş, ayağa kalkmış papağanı yakalamış boğmuş. “Burada yalnız bir ses, benim sesim hükümfermadır” demişti. Ve yine bir gün karînlerinden biri ona halkın yegâne eğlencesi bir kadından, bir muganniyeden bahsetmişti. Demek halk eğleniyordu fakat nasıl, ne hakla? Mademki onların, bu esirlerin hükümdarı, sahibi burada bu lâne-i ikbal içinde sıkılıyordu onlar da sıkılmalıydı. Hemen irade itti: “Bu kadını buraya getirsinler.”

Kadını getirdiler. İlk gece hayatla mücadele etmiş, yıpranmış, eskimiş mamafih hâlâ şuh olan bu kadın Veli Bey'in nazar-ı dikkatini celbetmişti. Şüphesiz bunda bir kadında sarayda bulunanlardan başka bir şey, biraz levs, biraz beşeriyet olacaktı. Biraz beşeriyet! Oh. bu ne yeni bir şeydi. Bu kadına hevâ-yı münfesih-i hayat temas etmiş dokunmuştu. Onun yüzünde, dudaklarında düşmanlarının bûselerinden bir bakıye, bir bakıye-i vukuf-ı şehvet vardı. Veli Bey bunları düşünüyor, düşündükçe mevcudiyeti üzerinde kadının sihir ve füsunu tezâyüd ediyordu. Biraz kadına yaklaşıyor sonra

korkuyor, çekiliyordu. İhtimal bu kadının ipekli elbiseleri altında sivri bir şey bir kama gizlidir ve böyle düşündükten sonra her gün kendini ziyâret eden kafe-i tevehhümât birer birer dâmânından geçiyordu. Artık dehşetli bir buhran-ı evhâmın taht-ı te'sirinde zebundu. Gözleri lüzumundan fazla açılmış, yüzü sararmış, büyük burnunun kanatları gerilmiş, kaşları yukarıya doğru kalkmış kapıya doğru gitti. Bir kurt gibi hevl-âver bir sesle, buraya geliniz dedi. Kadın korkmuştu. Oraya bir canavar gibi müthiş birkaç şahıs girdi. Veli Bey bunlara döndü. “Üzerini arayınız” dedi.

Kadın titriyordu. Üzerini aradılar hiçbir şey bulamadılar ve Veli Bey mutMavin ve kâni' “Odama getirsinler!” dedi.

..... 47

O geceden birkaç ay sonra kadın Saray'ın bir köşesinde metrûk ve mensî yaşıyordu. Veli Bey'den karnında bir çocuk saklıyordu. Veli Bey'in bir muganniyeden, bir fahişeden bir çocuğu olsun ahali ne der; bu kabil mi? insanlar onu bir rahat bırakmadılar. İhtimal bu çocuk Veli Bey'in hayat-ı debdebesi, hayat-ı saltanatı için bir düşmandır. Şüphesiz öyledir, bu vesile ile bütün sekine-i cezire isyan eder, bağırır, çağırır, Veli Bey'i saltanatından uzaklaştırırdı. Bu doğmayan mahlûktan Veli Bey nefret ediyordu. Bu çocuğu düşürmek gayet kolaydı. Fakat bu kadın bu valide susar mıydı? Haydi onu hapsetmek kolay olsun onun muhafızları bu meseleyi duymazlar mıydı? İnsanların ağzını tıkamak mümkün değildir ki... İkisini birden öldürmek daha muvafık, hemen en sadık kölesini, Deli Ali'yi çağırdı. ... “Bu gece onun odasına çocuğuyla beraber öldür!” fakat dikkat et çocuk doğmadı karnındadır... dedi.

Deli Ali karanlıklar içinde odaya girdi. Odayı müteverrim, sünepe, zayıf şu'leli bir bağ kandili tenvir ediyordu. Lakayt, metin hatvelerle yatağında masum, bî-haber uyuyan kadına tekarrüb etti. Elinde parlak, sivri bir dile benzeyen bir kama tutuyordu. Kadın birdenbire uyandı, Deli Ali parmağını ağzına götürdü. "Sus!" dedi. Kadın ayağa kalktı. Heyecanla koşmak, kaçmak istedi. Deli Ali vakit bırakmadı. Karnına, tam rahmine gidecek bir noktaya elindeki sivri ve parlayan dili uzattı sonra öldürmeye ait bir sekr-i zevk ile kamayı burdu, çevirdi. Kadın yere düşmüştü ve kanlar döşemelerin üzerinde bir mecrâ-ârâ bulmuş gibi akıyordu.

⁴⁷ HN: Metinde boştur.

*

Veli Bey “Öldürdün mü?” dedi. Deli Ali “evet” diye cevap verdi... Veli Bey beşûş bir çehre ile; “Nasıl?” dedi. Deli Ali anlattı. Veli Bey “Orada kimse var mı?” dedi. Deli Ali Mükâfât bekliyordu, aldandı. Veli Bey gelenlere döndü. “Bu katili kesiniz” dedi.

2.16.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Derebeyi Hikâyesi Adalar Denizi’ne hâkim Kara Veli sülalesinden Veli Bey’i anlatmaktadır. Veli Bey hükümdarlığında zalim olduğu kadar korkaktır. Sarayında kendi sesinden başka bir sese bile tahammülü olmayan Veli Bey papağanın Haremağasının adını zikretmesiyle onu da boğdurur. Veli Bey’in hükümdarlığı sırasında halkın şarkıcı bir kadınla eğlendiği söylenir. Veli Bey halkın eğlenmesine sinirlenir ve o kadını sarayına çağırır. Kadın saraya çağırıldıktan sonra orada yaşamaya başlar. Biraz zaman geçtikten sonra kadın Veli Bey’den hamiledir. Bu durumu Veli Bey’den saklamaya çalışır. Veli Bey durumu öğrenince çocuğunun annesinin bir fahişe olacağı için kabul etmez. Sadık kölesi Deli Ali’yi çağırıp anne karnındaki bebeği ve kadını öldürmesini emreder. Deli Ali, kadını öldürdüğünü Veli Bey’e bildirir. Mükâfât beklerken Veli Bey Deli Ali’yi öldürür.

Derebeyi hikâyesinde mekân olarak Adalar Denizi ve Veli Bey’in sarayı zikredilir. Bu yerler kurgusaldır. Zaman unsurunu ele aldığımızda tam tarih verilmez. Veli Bey’in hükümdarlığını zaman olarak ele alabilir. Yazar anlatıcı ve ilahi bakış açısı hâkimdir. Hikâyenin kahramanları Adalar Denizi’nin padişahı Veli Bey, şarkıcı kadın, Deli Ali’dir. Veli Bey zalim bir hükümdar olmasının yanı sıra korkak bir karakterdir. Deli Ali padişahına sadıktır.

Derebeyi hikâyesi semboliktir. Hikâyede yer alan kelimeler, çizilen padişah portresi II. Abdülhamid’i andırır. Hikâyede geçen “büyük burnunun kanatları gerilmiş” ifadesi bu tezi doğrular vaziyettedir. Veli Bey zalim olduğu kadar korkak bir padişah olarak hikâyede yerini alır. Korkaklığının sebebi gücünü ve iktidarını kaybetme düşüncesidir. Oda da kendi sesinden hariç duyduğu papağanı bile öldürmesi iktidar zehirlenmesini göstermektedir. Halkın tek eğlencesi olan şarkıcı kadını

sarayına getirmesi yine Veli Bey'in zalim imparatorluğunun göstergesidir. Korkuyla sindirilmiş olan halkın eğlenceye de hakkı yoktur. Veli Bey'in şarkıcı kadını ve karnındaki çocuğunu öldürmesi yine hükümdarlığının lekelenmemesi için yapılan bir harekettir.

2.17. DOSTLUKLARI

“Şişli’de tramvay caddesinde muhteşem bir konak.

Öğleden beri yağmur, lâ-yenkati devam ediyor. Hayat-ı hariciyede mürûrubûr hemen munkatı olmuş gibi. Sema, bir asabi kadın gibi yağmurlarıyla, çamurlarıyla titizleniyor. Müz’ıc gizli, mukassî nefeslerle pencerelerden, perdelerin arasından evlere kasvet-engîz nîm zulmetler îsâl ediyor.

Güzin Sâcid Hanım Beyoğlu’nun onla ve akşam tenzihinden mahrum olduğuna binaen gayet meyûs nevmîd ara sıra kalkıyor, tül perdeleri kaldırıyor, daha ziyade nevmîd bir gölge ile, bir siyahlıkla gözleri doluyor, şimşeklerin ziyâsıyla korkarak pencereden çekiliyor, yemekten sonra birkaç defalar okumak üzere eline aldığı masanın üzerindeki “Rûh-ı Bîkayd” ile “Beyaz Gölgeler”e kadınların âlâ mûd bu iki kitap şiirine doğru ilerliyor, eline aldıktan sonra bir koltuğa mühml, mütekâsil, uzanır gibi duruyor.

Birdenbire kapı açılıyor. Bir tufandan kaçıyormuş, acûl, şûh, biraz ıslanmış çarşaflarıyla “Bedîa Süleyman” ile “Fâhire Cevdet” giriyor.

Fâhire- “Sarışın, uzun boylu mavi gözlü. Yirmi beş yaşında” Bilsen yağmura ne kadar teşekkür ettim, Güzin! Eğer yağmur olmamış olsaydı...

Güzin – “Esmer, uzun siyah gözlü, otuzunda; ayağa kalkarak” beni burada bulamazdınız, değil mi?

Bedîa – “Yirmi ikisinde pembe beyaz, ala gözlü” tâbi!

O zaman sizi burada değil, Beyoğlu’nda meftûnlarınızın önünde mağrur pür şiir aramalıydı. Kim bilir, nerede? Karlman’da, Bon Marchê’de, Bazaar Alman’da.

Güzin – Demek yağmura teşekkür etmeliyim. Sizinle görüşebilmek, hem de uzun uzun görüşebilmek için... Fakat bu çarşaflarla rahatsız oluyorsunuz, çıkarsanız.

Çarşaflarının kısm-ı ‘ulyasını çıkarırlar. Bundan sonra üçü birden birer yer intihâb ederler, otururlar.

Fâhire – Ne yağmur, ne yağmur!

Güzin – Celal Sâhirle Tahsin Nâhid bulmamış olsaydılar.

Bedîa – Kendileriyle görüşüyor musunuz?

Güzin – Hayır kitaplarıyla görüşürüm.

Fâhire – Beyaz gölgeler ne güzeldir, ne güzel şiirler var. Kadınları hiç incitmeyen, daima onları düşünerek yazan bir şair... Celal Sâhir'i ben çok severim, ya siz?

Güzin – “Okuyarak” Bütün hayatımı onlar verir ben yaşarım...

Fâhire – “Kadınlar olmasa öksüz kalırdı eş'ârım”...

Bedîa – Güzel! Fakat Tahsin Nâhid! Onu da unutmayınız!

Güzin – Ona gelince. O ezelden beri bizim esirimiz. Bizim, ve adanın.

Fâhire – Husûsiyle kamerin.

Güzin – Bilmem, bu genç ne zaman yazı yazar. Ben her gün ona Beyoğlu'nda tesadüf ederim.

Bedîa – Yazın bende adada... Gece sabahlara kadar gezer.

Güzin – Belki kamerle görüşür.

Bedîa – Ma'd ile dil arasındaki mesafenin kaç adım olduğuna vâkıfıdır, size yemin ederim. Onun kadar hiç kimse bu yolun en hafî sırrına vâkıf değildir.

Fâhire – Rica ederim, ben bu şairlerden bıktım. Evde onlar, kütüphanemin, masamın üstünde onlar, sokakta onlar, misafirlikte onlar. Daima onlar!

Bedîa – Size Fâhire mühim bir havadis tevdi' edecekte onun için. Bu sözleri sarf ediyor. Yoksa herkesten ziyade şairler hakkında söz söylerdi.

Güzin – Gülünecek bir şey mi?

Bedîa – Oldukça.

Güzin – Nedir, rica ederim.

Fâhire – Bir dava. Hemde gülünç, garib bir dava.

Güzin – Merak etmeye başladım, nedir söylesenize.

Fâhire – Feriha Cevdet’den ayrılmak istiyor. Bugün makemeleri var.

Güzin – Ne çabuk! Daha izdivâc edeli iki ay olmadı.

Bedîa – Bâhusus birkaç seneler birbirlerini sevdikden sonra.

Fâhire – O da sevmek mi?

Güzin – Sevmek daha nasıl olur. Bilmem ki... Amcasının, validesinin, kardeşlerinin o kadar ısrarlarına, o kadar taannüdlerine rağmen kadın Cevdet’i almak için çırpındı. Kendini zehirleyecekti. Aşkın başka bir şeklide tezahürü varsa. Ben bilmem!

Fâhire – Siz, işte işin esasına vâkıf değilsiniz. Bu bir aşk değildi. Bu yalnız bir taklitti. Sadece bir taklit!

Bedîa – Hemşiresinin taklidi.

Güzin – Şu mesele! Hemşiresi evvelce amcasının oğlunu severmiş! Değil mi?

Fâhire – Evet, Refia ile Nejad birbirlerini severlerdi. Feriha’da bunların arasında Melekü’l-siyâne gibi bir şeydi. Fakat başkalarının aşk ve hararetinin yanında, muhabbetlerini kapılarda bekçilik ederek dinlemek, yabancı gözlerden saklamak, onu bir erkek taharrisine sevk etti. Fakat ne yapabilirdi! Genç bir kız için hâricide bir erkek bulmak, ruhunun, hayalinin istediği vücudu sevmek gayr-i mümkündü.

Bedîa – Bâhusus o evde o kadar dedikodu vardır, ki!

Güzin – Allah saklasın! İftira hepsinin dudaklarının ucunda gezinir.

Fâhire “Devam ederek” O zaman Feriha dayısının oğlunu sevmeye başladı. İbtidâ bu bir taklitti, sonra bu yalana kendisi de inandı.

Bedîa – Cevdet Bey’de ne aptaldır.

Güzin –Bizim Bey daima onunla istihza eder.

Fâhire – Ve sonra bu yalanla evlendiler. Ve şimdi de ayrılmak istiyor.

Güzin – Niçin ayrılmak istiyor. Bu kadar senedir Cevdet Bey’in ne olduğunu anlamamış mıydı?

Bedîa – Meselenin asıl garâbeti bundan sonra başlıyor. Bilseniz ne rivâyetler, ne garib rivâyetler var!

Feriha – Diyorlar ki Feriha şimdi Nejad’ı seviyormuş. Nejad’ı düşününüz, büyük hemşiresinin eski aşğını. Ve ekseriyâ beraber, anladınız ya, beraber yaşıyormuş.

Güzin – Ya Cevdet Bey.

Bedîa – O zaten evde değil, koğuldu.

Güzin – Esasen Feriha ahlaksızdır ben küçükten beri o kadından hoşlanmam. Fitne, dedikoducu, haset!

Fâhire – Siz onu benim kadar tanımazsınız, hayatında neler yapmıştır, neler! Ne fena kadındır! Ona esasen Cevdet gibi aptal bile çok! Pederiyele vâlidesinin iftirâkına sebep hep odur! Hep o!

Bedîa – Daha neler var, neler, Bilseniz yalnız bu kadar mı? Ya gece yarısı, daha genç kız iken, pencereden, devr-i sâbıkda, yavrulardan birini eve alışlarına ne dersiniz!

Güzin – Daha sonra namusu kimseye vermezler. Herkes onların nazarından namussuz, açık saçık! Yalnız onlar namuslu! Mesela ben serbest bir kadını gezerim, eğlenirim. Fakat benim üzerimde bir leke bulmak kâbil değildir. Halbuki benim tuvaletlerim üzerine öyle dedikodular yapıyorlarmış ki... Yalnız bu kadarla kalsalar...

Fâhire – Kendi tuvaletlerine baksınlar! Başka hiçbir söz yok! Hep tuvalet görmemişler. İki kardeş Karlman’dan birer buluz almışlar, daima ondan bahsediyorlar.

Bedîa – Görmemişler.

Fâhire – Görmemişte değildir. Bilirsiniz, ki pederleri eski zamanlarda Mâbeyn mensubînindendi.

Güzin – Ahlaksızlık, aç gözlülük şımarıklık! Şişli’ye geldikleri günden beri herkes birbirine karıştı.

Bedîa – Şimdi herkes onlara gülüyor, onlarla eğleniyor.

“Feriha odaya girer, üç kadında ona karşı bir şitâb-ı müveddetkârane!”

Güzin – Şimdi sizden bahsediyor idik.

Bedîa – Şu mesele için!

Fâhire - “İnce uzun, beyaz, yirmi üçünde” Bir şey değil, yine mahkeme geriye kaldı.

Fâhire – Zavallı genç kadın! Size Cevdet hiç yakışmıyor. Yine ben sevilirim, isterseniz darılınız! Kabahat sizde.

Feriha – Oldu, bir şey.

Güzin – Niçin, gidecek gibi oturuyorsunuz.

Feriha – Hemşirem, bekliyor, merak eder, yalnız sizi şöyle görmek istedim.

Güzin – Teşekkür ederim.

Bedîa – Cevdet Bey’den ne haber?

Feriha – O boşamamak için ısrar ediyor. Bende boşanmak için... Her şeyden vazgeçtim, nikâhımdan, verdiklerinden...

Fâhire – Size koca mı bulunmaz. Neler, neler isterseniz. Allah için söylemek iktizâ ederse İstanbul’da pek az bulunur kadınlardansınız.

Bedîa – Ben daima söylerim, Feriha kadar namuslu, zeki bir kadın yoktur derim.

Güzin – Ben. Şimdi Fâhire’ye söylüyordum.

Fâhire – Evet, hep sizden bahsettik. Fakat saat kaç. “Saate bakarak” on bir...

Feriha – O bir mi? Ne kadar geç kaldım. Hemşirem kim bilir, ne kadar merak etmiştir.

Güzin – Daha erken. Biraz daha kalsanız...

“Üç kadın birden kalkarlar, karmakarışık sözler, teşekkürler, yine görüşelimler, selamlar, iltifatlar.”

Sokakta:

Fâhire “Feriha’ya” siz dostunuzu, düşmanınızı bilmiyorsunuz. Güzine karşı sizi o kadar müdefaa ettim ki.....

Servet-i Fünûn, nr.1026, 19 Kânûn-ı Sâni 1326 (1 Şubat 1911), s.276-279.

2.17.1.Hikâyenin Çözümlemesi

“Dostlukları” hikâyesi dört kadın arasında geçmektedir. Yağmurlu bir günde Güzin Sâcid Hanım’ın Şişli’deki konağında Fahire ve Bedia Hanım’ın gelmesiyle başlar. Güzin Sâcid Hanım şiddetli yağmur yüzünden Beyoğlu’nun eğlence hayatına karışmamış, konağına hapsolmuştur. Fahire ve Bedia’nın gelmesiyle Tahsin Nahid ve Celâl Sahir’den konuşmaya başlarlar. Daha sonra konu arkadaşları Feriha’dır. İki aylık kocasını boşayan Feriha ve kız kardeşiyle olan ilişkisinden aile yapısına kadar irdelenir. Feriha’nın gelmesiyle ortam değişir

Mekân olarak Şişlideki tramvay caddesinde bir konakta geçmektedir. “Dostlukları” hikâyesi alında “kadın” dostluklarını anlatır. Samimiyetsizliğin, sahte arkadaşlığın arka perdesidir. Yazar kadınlar arasındaki çatışmayı gözler önüne sermiştir. Güzin Sâcid Hanım, Bedia, Fahire; Feriha’nın boşanma davasıyla başlayan bir dedikoduya girerler. Feriha iki aylık eşinden boşanmak için mahkemededir. Fakat mevzu sadece boşanma değil; ailesini de ele alırlar. Fahire, Feriha kız kardeşinin (Refia ve Nejad) aşkını kıskanıp evlendiğini söyler. Boşandığı kocasına âşık olmadığını dile getirir. Feriha hakkında konuşulanların hakkında ne şahit olunmuş ne de haberi doğrudan öğrenme vardır. Bu üç kadın Cevdet’i “aptal” bulurlar ve Feriha’ya ancak bu aptalın yakıştığını düşünürler. Feriha eve geldiğine ise ortam hemen değişir. Güzin Hanım övmeye başlar. Fahire dedikoduyu başlatan karakter olmasına rağmen sokakta Feriha’yı Güzin’e güvenmemesi gerektiğini söyler. Hikâyenin başlığı “dostlukları” olsa da “kadın dostlukları”, “bu yüzyılın dostlukları” olarak okumak mümkündür. Çünkü bahsedilen dostluk sırdaşlık, sevgiden çok uzak dedikodu, iki yüzlülük üzerine kurulmuştur.

2.18. EŞKİYA

İhtiyar, pîr ü pâk Necati Efendi, söze başladı:

- İcraât, icraât diye ötüyorsunuz, fakat onun ne olduğunu, ne olacağını bilen yok. Fakat lisanınıza bir kanundur dolamışsınız, söyleyip gidiyorsunuz. Kanun ve icraât... Bu iki kelimeyi bir türlü zihnime yerleştiremiyorum. Kanun ve icraât bunun ikisi bir yerde olur mu?

Hep birden güldük, bu seksenlik ihtiyarla aramızda ne derin bir mesafe-i fikriye ve hissiyye bulunduğunu düşündük ve güldük. O kanâatin doğruluğuna mutma'in olanlara mahsus bir lakaydi ile, bir adem-i tenzil ile bize baktı. Daha vâzih bizi süzdü, yalnız “acırim” size diyen bir tebessüm dudaklarında belirdi; ve sonra “çocuklar!” dedi, sözüne devam etti:

- Takriben otuz sene oluyor. Hakan mahlû evâ'il saltanatındaydı. Merhum Necmi Paşa, Allah gani gani rahmet eylesin, Atina'da vali bulunuyordu. Vali oydu. Koca vilayette çıt yoktu. Size o kadar söyleyeyim, ki... Genç kızın başına altın bir tepsi koyup üzerine altın doldurup Atina'nın bir ucundan öbür ucuna gönderseydiniz... Ne kıza ne de altınlara bir şey olurdu. Vali rabitalı, zabıtalı bir adamdı...

Onun sabahleyin kalkıp, beyaz gecelik entarisini giyip, hükümetin bahçesine nâzır harem dairesinin penceresine küçük bir cürüm ile tutulanları gür sesiyle “oğlan doymadı mı? Burada Necmi Paşa validir. O isterse asar” sözüyle tehdit edişi vardı. Alimallah bütün Atina titrerdi.

Filhakika da öyleydi. O ne yaparsa yapar, ondan kimse bir şey sormazdı. Evet, muâmelâtı ekseriya gayr-i kanuniydi, lakin icrâatı icrâattı.

Yalnız bir şâki Kırca Halil nâmındaki şıkkıyı ele geçiremiyordu. Bu iç il, Kozan Cebel Bereket sancaklarının hâkimi, padişahıydı. Asıyor, kesiyor, sövüyor, fakat yakalanmıyordu. Merkez vilayete bir gün telgraf Kırca Halil çetesi şunu yapmış. Üç gün sonra bir telgraf daha Köse Ali çetesi şunu yapmış. Dört gün sonra bir tane daha Hırsız Osman ve refıkası bir köyü yakmış. Bütün bu isimler sahte. Yalnız bir çete var: Kırca Halil...

Halil gayet kurnaz. Muhtelif nâmlar, muhtelif şekiller, ile muhtelif köylerde evlenmiş... Yedi, sekiz karısı var. Bu bilinmiyor. Lakin nerede, kimler? Meçhûl, meçhûl!... Muamma, sır...

Gök Yılan dağları, Feke dağları, Yarpoz dağları inliyor, asker, jandarma şok ediliyor, bir şey bulmak, bir kimseye tesadüf etmek imkân haricinde... Öldürülmüş, kesilmiş, soyulmuş... Fakat kim yaptı? Nerede ne oldu?

Ben o zaman Atina'da mehtupçuydum... Paşanın da sağ kolu... Zaten makâm resmiyye giden kim? Biz her şeyi selamlık dairesinde yapardık, fakat küçük bir vak'aya sebebiyet verilmezdi... İcrâat var, iş var. Paşa uyanır uyanmaz beni çağırırlar, giderim. O minderinin üstüne oturmuş, çubuğunu yakmış, gece düşündüklerini icra ettirmek için emirler verir. Telgraf gibi, şimşek gibi icra olunurdu. Paşa emretti, bitti. Bütün kâinat çınlar, titrer.

Bir sabah paşayı ayakta kızgın, hadîd buldum. İçeriye girdiğim zaman hiddetli yüzüme bir telgraf fırlattı. Şaşırdım acaba bir şey mi yaptım diye korktum. Heyecanla açtım, okudum. Yine Kırca Halil. Yine o!. Bu sabah kahvaltısı üzerine adeta bende kızdım.

Paşa bana döndü:

- Ben bu herifi tutacağım dedi.
- Siz isterseniz ne yapmazsınız? Diye cevap verdim.

O zaman terbiye vardı, büyüklerimizin hislerini, fikirlerini nakız etmek ma'âyibitten mukâmıydı. Hey gidi günler, hey! Biraz daha dolaştı. Kapıya doğru bağırdı: "Gel!" Bu ses hâlâ kulağımda yaşar. Gök bile bu kadar şedîd gürlemez.

"Ser Tokati" nâmıyla yâd ettiğimiz bir Nuri Çavuş vardı, içeri girdi, paşa "seninle beraber Hüseyin çavuşu da isterim." Dedi.

O da geldi. Bir nefes çubuk, bir yudum kahve onlara hitapla:

- Bak Hüseyin, bak Nuri! Şimdi gidecek. Şıkkı elbiseleri giyecek, yanınıza birkaç kişi de alacak, dağlara çıkacaksınız. Benden size müsaade soyunuz, bulunduğunuz yerleri soyunuz, soğana döndürünüz. Şekâvette Halil'i geçmeli ha!. Bir

ay, iki ay, üç ay! Nihayet o dayanamaz, size müracaat eder, bileşelim der. Ben eminim, birleşelim der. Sizde birleşirsiniz. Sonra bana haber gönderirsiniz. Ben postanın yolunu değiştireceğim. Nuri sen okumak bilirsin. Vilayet gazetesini iyi takip et! Halil'i postayı soymayı teşvik et! Yine bana birkaç gün evvel haber. Posta arabası gelince. Durdurunuz. Ve siz refikanızla geriye çekiliniz. Ötesini anlarsınız. Bana Halil'i diri getirmezsensiz vay halinize! Atina'dan değil, Memâlik-i Osmaniye'den kaçınız. Haydi Allah selamet versin!...

Gittiler, günler geçti. Ne haber var, ne gelen... Memlekette de hırsızlık çoğaldı. Şikâyet çoğaldı, paşa aldırıyor, lakayt bekliyordu. Yalnız postanın yolu değiştirildi. Evvelce Tarsus – Mezaroluk tarîkiyle giderken şimdi Karaisalı - Pozantı tariki ihtiyar olunuyordu. Paşa beni çağırıyor, “postayı Vilayet Gazetesi'nde ilan ettin mi?” diye soruyordu.

Evvelce söyledikti ya, o bir şey emredince yapmamak mümkün müydü? Bende mizâc-gîrdim. Valinin arzularını gözlerinde olur, icra ederdim.

Onun bu günlerde dimağında yalnız Kırca Halil Paşa yordu. Onu tutacak, ezecekti. Bir defa daha hem merkeze hem vilayete icraattaki mahâretini gösterecek, anlatacaktı.

Bir sabah odaya girdiğim zaman valiyi pek şen gördüm. Bana “sinyor” derdi... O zamanlarda bende pek şıktım. Hele namazı ihmal edişim palanın bu sözü icat etmesine yegâne sebep olmuştu. Gençlik!

Sinyor, dedi, herifler elimde... Bu salı postanın çıkacağını gazetelerde ilan et! Şimdi görürler, şimdi görürler!

Son cümleler bir top gibi patladı: Şimdi görürler, şimdi görürler. Ben hemen dışarıya çıktım. İlanı yaptım. Salı günü oldu. Posta paketleri hükümet konağına geliyor, fakat arabaya onların yerinde on iki adet jandarma yerleştiriliyordu. Esasen arabanın üzerindeki örtüde müteharrık yaptırılmıştı: İçerden itildiği zaman açılıyordu.

Araba gece yola revân oldu, herkes posta gidiyor zannediyordu. Paşa o akşam uyuyamadı, beni de uyutmadı. Sabahlara kadar bekledik. Bir de şafak sökerken uzaklardan araba gürültüleri, çingirak sesleri işitilmeye başladı.

Vali “geliyorlar.” Dedi. Bende “evet” dedim. Lakin ruhum inanamıyordu, Kırca Halil’in bu kadar çabuk tutulacağını hâriç tutulacağı az ihtimaldi. Lakin Necmi Paşa haklıymış...

Ser Tokati Hazret-Penâhı Nuri Çavuş ile Hüseyin Çavuş önde, martinleri sallanarak, etrafa gurur saçarak hükümet bahçesine araba dahil oldu. Hemen atlardan indiler, paşanın yanına geldiler. Arabayı bir boğazda sıkıştırdıklarını, dur der demez, içinde bulunan jandarmaların çıkarak silahları çevirdiklerini kendilerinin de üç refikiyle, geri çekilerek tehdit ettiklerini, iki ateş altında kalınca nihayet Halil’in beş hempasiyle teslim olduğunu, evvelce kendilerine birleşmek için şıkkının haber gönderdiğini, hulasa bütün vakî’a güzeşteyi anlattılar. Paşa memnun, “aferin, çocuklar! Aferin çocuklar” diyor. Onları taltîf ediyordu. Nihayet “getirin, şu herifi bir istibdat edelim.” Dedi.

İçimizden biri sordu: “İstintâkı söyler misiniz?”

Necati Efendi cevap verdi:

- Şimdi vaktim yok. Bir başka gün! Fakat şu icraâta siz ne dersiniz?

Hep birden:

- Çok güzel, çok güzel! Dedik.

Sabah Gz., nr.8582, 25 Temmuz 1329 (7 Ağustos 1913), s.3.

2.18.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye Necati Efendi’nin kanun ve icrâat kelimelerini sorgulamasıyla başlar. Necati Efendi, otuz yıl önce Atina’da vali olarak Necmi Paşa’yı anlatmaya başlar. Necmi Paşa’nın valiliği sırasında sorun çıkaran Kırca Halil çetesi vardır. Bunun üzerine Nuri ve Hüseyin çavuşu dağa eşkıya olarak gönderir. Yapacakları görev icrâatlarında Kırca Halil’i geçmektir. Böylelikle Kırca Halil sahte eşkıyalara birleşmek için başvuracaktır. Necmi Paşa postanın yolunu değiştirecek Kırca Halil’i yakalayacaktır. Aradan zaman geçer, şikâyetler çoğalır, postanın yolu değiştirilir. Postanın içine yerleştirdiği jandarmalarla Kırca Halil ve beş dostunu ele geçirir.

Eşkîya hikâyesinde mekân ismi olarak Atina ve dağ adları zikredilir. Geriye dönüş tekniği ile otuz yıl öncesi anlatılmıştır. Vakt-i zamanında mektupçu olarak görev yapan Necati Efendi, Atina valisi Necmi Paşa ve eşkıya Kırca Halil hikâyenin kahramanlarını oluşturur.

Necmi Paşa Atina valisidir. Bu sırada yönettiği yer güvenilirdir fakat tek sorun çıkaran Kırca Halil çetesidir. Paşa da buna çözüm olarak kendi adamlarını eşkıya olarak dağlara gönderir. Kırca Halil'in onlara başvurmasıyla kısıkvrak yakalayacaktır. Sonuç posta yolunun değiştirilmesiyle Necmi Paşa'nın beklediği gibi olur. Hikâyede çatışma unsuru olarak kanun ve icrâat üzerinedir. Yönetiminde kuş uçurmayan bir vali üzerinden anlatılır. Valinin hâkimiyeti Atina'nın güvenliğini sağlamaktadır fakat tek bozan unsur Kırca Halil çetesidir. Vali buna çözüm olarak kanunlarla değil kestirme bir yolu seçer. Kendi adamlarını eşkıya süsü ile dağa göndererek Kırca Halil'i yakalar. Burada verilen ana düşünce kanun mu yoksa sonuca götüren icrâat mı önemlidir sorusunu okuyucuya düşündürmektir.

2.19. ERKEKLER ARASINDA

Refik'ten Nihat'a Mektup

Azizim Nihat; bazıları ondan, aşktan bıkarlar da nefret ederler de kaçarlarmış... Bilmem öyle midir? Bir başın üzerine bir müddet sâye-i hazz ü sürûr serpen, mevcudiyete biraz şiir, biraz ruh veren serpen râz-âşinâ-yı ruh olan bir kadın, potinler, mendiller gibi eskir, sonra atılmış; onun da tebdili, modalar gibi şekilden şekle intikali başka bir zevk, başka bir tazelik, başka bir ateş vermiş... Bunu bütün tanıdıklarım, şu senin de bildiğin, sair mâlikâne-i ezvak kimseler, hep o saadetleri, itikatları yıkmakla zevk-yâb olabilen geceleri gündüz, umk-ı kalbleri siyah sefiher söylüyor.

Evet, ben de kadınımdan, tamam kırk sekiz aydır terimle teri, dudaklarımla dudakları, ruhumla ruhu karışan kadınımdan ben de firar etmek istiyorum. Lâkin onlar gibi, ötekiler gibi şiddet-i aşkın tenakuzu dolayısıyla değil, buna emin olabilirsiniz Nihat, dün, ilk sevdiğim gün onu nasıl bir hisle sevdiysem yine o kadar şedid, kesif bir ihtiyaçla bu mevcud-ı neseviye merbutum... Güya onunla beni birbirimize rapteden ezeli, kırılmaz bir zincir mevcut. Hatta iddia edebilirim ki onu, şimdi eskisinden daha ziyade seviyorum; bazı menbalar vardır, damla damla topraktan dökülürler, fakat suyun en safı, en lezizidirler. Tıpkı benim aşkım da onlara benziyor: Gün geçmiyor ki ondan yeni bir katre kalbime düşmesin, ruhuma biraz daha vüs'at vermesin... Ve bu buhar olmuyor, uçmuyor, gittikçe birikiyor, bazen bir seyl-i ihtiras ile bir seyl-i zaaf cildimin altında damarlarımın ortasında geziniyor, dolaşıyor. İşte ben bundan kaçmak istiyorum, korkuyorum Nihat; bu çok tatlı... fakat çok mühlik, çok korkunç...

Çok korkunç diyorum... Sen buna başka bir mâna, kadınımin bana karşı Lakaydîsi, hıyaneti gibi sefil bir mâna verme! Zannediyorum ki arzın, eb'ad-ı mesafât-ı ezman arasında nâ-bedid olan sinni insanlıkla yeni bir yaşa girdiği tarihten şu mektubumu sana yazdığım dakikaya kadar hiçbir aşk bizimkine müşabih, bir tekabül-i mahrur ile çırpınmamış, hiçbiri bu kadar bî-şaibe ve nezih, fedakârlıkla, tehalükle, birbirinin esiri, münkadı olamamıştır. Bunun için şu münasebet-i hissiyemi teşbih edebilecek ne kelime, ne mevcut, ne de eşya bulabiliyorum, çocuk kadar lekesiz diyecektim, diyemem, çünkü o anasından, babasından bir miras-ı emraz, bir miras-ı seyyiât ile dünyaya gelirmiş... Çiçek diyecektim, yine diyemedim, o bir fahişe gibidir,

her buruna her ele her sineye her sineye hüsnünü, ruhunu, kokusunu tevdiiden çekinmez. Kara gelince o bir budalaya benzer, ayaklar altında çiğnenir de yine Gördes halısı gibi onları okşamaktan vazgeçemez. Benim bir fikrim vardır: Nice çirkinlerle budalalar hakk-ı ismete malik değildirler. Hâlbuki dört senedir benimle yaşayan kadın hem güzel hem namusu hem de zekidir.

Hiss-i firar, fikr-i firar bu izahattan sonra daha garip görünür. Sen dersin ki “Bu Refik de çok tuhaf... Daha ne istiyor. Bütün insanların birer gaye birer saadet diye aradıkları, bulamayınca müteallim oldukları mevcudiyete, kadına malik olmuş da söyleniyor. İnsan buldukça bunlar derlermiş, hakikatmış... Böyle düşüneceğine böyle söyleneceğine tamamıyla kaniim. Hakkın da vardır, Nihat!... Yalnız ben, bil ki şikâyet etmiyorum. Çok sevdiğim, çok sevdiğim için, bu ateşin şiddetine dayamadığım için, bu saadeti tahmil edecek kuvvet-i ruhiyeyi kendimde bulamadığım için, bilir miyim niçin, kaçmak, uzaklara gitmek, bir daha o kadını, o gözlerinde şive-i leyâli saklayan o benim kadını görmemek ihtiyacının zebunuyum.

Sen, belki bu hisse hayatında tesadüf etmedin. En meftun, en mâ-fevkü'l-hayat' bir saniye-i savlet ü tehalükte bile, gözlerimizin nüve-i ziyadârında, birbirimizin benliğini bel' ve temsilden, birbirimize bu kadar düşkün, bu kadar mecbur olmaktan tevellüt bir kin, bir hiddet parlıyor; ben başımı sallıyorum, o da gayr-i ihtiyarî aynı tavır ve harekette bulunuyor.

Anlamıyorum, beşeriyete enâniyyetini, mevcudiyetini ihsas eden en yüksek şeyler acaba bir noktada mı birleşiyor: Kin, aşk, gurur gibi.

“Aşk mâlikiyetle memlûkiyetin imtizacıdır” derler. Fakat memlûkiyet, bu ağır, çok korkunç... Beşer, tahakküme nereden gelirse gelsin güçlülükle tahammül edebiliyor. İşte bir kadın seninle, senin ra'shelerle titriyor; işte bir kadın, dudakları onun dudaklarını cezbediyor, işte bir kadın kalbi senin kalbinde harap olmuş, işte kadın hastalığında, sıhhatinde, zevkinde, gıdanda sen onu düşünüyorsun, o da düşünüyor. Onun bir damla gıyresi senin ruhuna düşüyor, onun biraz fazlaca harareti sende buhranlar, korkular tevhit ediyor, onun mevcudiyetinin haricinde hayat, bütün mevcudâtıyla, bütün menâzırıyla, gecesiyle, gündüzüyle mefkûd. Sen ona, o sana ezelî, ebedî bir rabîta ile bağlı!

Fakat işte bunlar, senin benliğinin inkişafına, istediği gibi cevelânına mâni zehirler, morfinler! Asıl bunlar bütün tevdi ettikleri ezvâka mukabil acı ve korkunç.

Korkunç diyorum, evet bunu hisset ve anla! Ağır, ezici bir gölgenin omuzlarının üzerinde gezindiğini, seni mezara kadar götürmeğe karar verdiğini, seni hatve hatve takip ettiğini bir dakika olsun duymadıktan sonra bunu güçlülkle anlayabilirsin. Mamafih bu esaretin diğerlerinden daha berbat, daha tahammül-güdaz olduğunu da inkâr edemezsin, çünkü ruhun hazmetmemekle beraber dimağın ne elim, feci bir hadise-i hissiye karşısında bulunduğunu idrak eder. Zaten felâket bu noktada: Hissimizin derk ve teyakkun ettiğini aklımız alamıyor; dimağımızda canlanan bir şey ruhta bir mevki bulamıyor. Hâlbuki hissiyât daima akıl ve mantığı fevkinde yaşıyor, ona tahakküm ediyor. Bâ-husus bu gençlikte olursa...

Aşkımın bu inkişaf-ı serî ile yaşımanın tekâmülâtı arasında bir nispet yok. Henüz yirmi beş yaşındayım. Bu ana kadar okuduklarımdan, gördüklerimden, işittiklerimden mensuc bir zümre-i kanaatle yahut demet demet hayalâtla bu rabıta, bu kadın ve ben, hülâsa bu temayül imtizaç edemiyor. Ne düşünüyordum; ne oldu...

Hatırlarsın ya, Vefa İdadîsi'nin ağaçsız, güneşli bahçesinde, imtihanların ra'şeleriyle ezilirken, yine âtiyi düşünür, ne kâğıttan kâşâneler, ne bitmez tükenmez servetler tahayyül ederdik. Ben edebiyata çalışırdım, sen de fenne... Fakat, mesleklerimiz arasına mahdut fikirli âlimlerin serpmiş oldukları husumet-i bî-mânaya rağmen, bizi birleştiren bir nokta-i nazar vardı: Meşhur olmak... ve sonra... zengin, güzel, malumatlı bir kız tarafından sevilme, onunla ölünceye kadar yaşamak.

İşte azizim, sende hâlâ yaşayan bu emel sonra bende kırıldı. Ben onu kaybettim, sevdiğim kadın ne bir aile kızı, ne de bir zengindir. Ben onu bataklıkta buldum... Gaye-i hayalin vüruduna kadar gidilen, hevesât-ı âtiyeye sükûn veren o yerlerde, ona tesadüf ettim. O mukadderâtına serseri bir hat çizmiş; her nevi sükûn ve istirahatı müevveşiyet-i ömre tercih eylemişti. Hâlbuki ben, hayatıma intizam vermek istiyordum.

Bir ân-ı cinnet mi desem, bilemem bir saniye kifayet etti. Gözlerim bulandı, kalbim kaynadı. Bilmeksizin aradığım bir şeye tesadüften mütevellit tatlı, hafif bir şey mevcudiyetimi dolaştı. İşte bu kadar.

İşte bu tamam dört senedir devam ediyor. Kurtulmak, sonra yetişmek ihtimali gittikçe azalıyor, gittikçe kendimi çamurun içinde, daha diplerde görüyorum. Fakat mantığım, kanaatim, hususiyle o, sonra beni bırakmıyor; eziyor, öldürüyor. Ruhumdaki ateş-i nefis-i aşka rağmen başka bir hararet de mevcudiyetimde geziniyor. En kırılmaz, en müteheyyiç dakikalarda bile zihnim uzaklarda, istikballerde, hep o sonranın arkasında dolaşıyor. Severken, sevilirken kaçmak isteğişimin esbabından biri de bu!

Ya onlar, kadınlar yahut biz, erkekler kabahatliyiz. Çok genç, henüz gayelerinin inkısarıyla nevmidiye düşmeyenleri alıyorlar veya bunlar onlara şıtab ediyorlar. Ve bütün her şeye, aşka, itiyada, zevk-i hususîye rağmen en samimi, en muhabbetkâr zamanlarda bile mefruz, meçhul düşmanların vâhimesiyle müteellim oluyorlar. İşte bizi yaşında yakalamak isteyenlerin günahları; işte bizim on dokuz yaşında tamamıyla sinesinde yanmak, tutuşmak istediğimiz düzah-ı nûşinin külleri... İşte bu, bu çok acı, çok korkunç!

Daha sonra bu sinn-i aşk ise de sinn-i îâşe değil. Bir kadın yalnız bir dudak, bir bûse iki kol, bir rabıta; iki göz, bir mihrak; bir gönül, iki kalp; bir mâlikiyetle çifte memlûkiyet değil... Kadın yalnız okşamak, okşanmak değil. Kadın ne bir bebek, ne de bir taş. Kadın her şeyden evvel para... Ve bizim yaşımızda, bu memlekette, bir adam ne kazanır, daha doğrusu ne kazanabilir?

Taze bir kadın her şeyi ister. Modanın temayülât-ı isrâfkârı onun temeyyülâtı demektir. Ben şimdiye kadar çalıştım, terledim, zekâmın bütün hileleriyle ona para tedarik ettim; onun hevesâtını yerine getirdim. O küçük bir mahrumiyet karşısında yine münkirdi... Zıyanı yok, ben affederim, her ne olursa olsun, o da Adem'in neslinden değil midir?

Bu esnada borç da yaptım, bugün aldığımın nısfından ziyadesini alacaklılara iadeye mecburum. Onların merhameti yalnız faizlerinde kalıyor. Hâlbuki kadın, o daima, daima istiyor, çocuk gibi, deli gibi... Onun için yok, yok!

Daha sonra, Nihat, benim kardeşlerim, benim annem var. Bu aşk dolayısıyla onların saadetlerini temin edemiyorum. Onları giryelerle, sefaletlerle yapıyınız

bırakıyorum... Bu benim için bir azab-ı vicdan, bir elem, bir matem... Ne yapayım, o kadın herkesten, her şeyden daha mütehakkim, daha nâfız...

Bütün bu korkuların fevkinde, daha acı, daha müellim başka bir korku var. O da... Utanıyorum, söylemek istemiyorum, o da kıskançlık... Ben kadınının gezmesinden, pencerede oturmasından, ismini bir yerde duymaktan mütevellit bir şüphe ile kıskanıyorum. Mazisi, âtisi, her şeyi beni sıkıyor, beni öldürüyor, beni titretiyor, boğuluyorum. Aşkların en berbatı nedir diye sorsalar, yemin ederim, en çok olanı, en derin bulunanı diye cevap veririm.

Evet, Nihat, en çok olanı, en derin bulunanı... Aşkların en berbatı, en müz'ici ve en... nûşini...

Fırar etmek istiyorum; çünkü çok sevdiğim için bedbahtım. Bazı sabahlar olur, uykudan uyanırım; o henüz yataktadır. Hiç kimsenin gözlerine benzemeyen gözleri esmerîn, tatlı kapaklarını, denizlerin üzerinden zulmet-i leyl çekiliyor, kalkıyormuş gibi bir letafetle, bir tatlılıkla kaldırır, açılır. Birdenbire bir hüsne, bu başkalığa karşı bir ihtiyac-ı isyan hissederim. Ruhumda bir metanet-i kâzibe doğar. Onu fikren terk emeğe ve terk edeceğimi söylemeğe karar veririm. Bu dakikalar maddeten denilse bile manen insana hürriyetini anlatıyor. Boğazımda cümleler dolaşır, muhayyilemde sebepler uçar; kararından nukûl etmeyeceklere mahsus bir asabiyetle giyinirim. O, bu esnada yataktan fırlamış, üzerine şalını almıştır. Her şeyimi tamamıyla giydikten sonra yazıhanenin kenarındaki koltuğa otururum, “Violet” derim. O bir çocuk gibi fırlar, kucağıma oturur, boğazıma sarılır ve sonra ne cilveler, ne şuhluklar!

O zaman tende ne karar, ne metanet kalır, gözlerim gözlerinde, benliğimi bu kadar mass ve tenkil eden bu kadına karşı ebkem, bî-tesir bir isyanla ruhum meşbu, başımı sallarım ve bu bî-faide bir işaret-i ihtiyac-ı firardır. O da anlar, o da aynıyla, aynı hissin elinde zebun, benim ateşimle yanan ser-i nefisini, boşluklara yumruklar savuruyormuş gibi, birkaç defa öne arkaya getirir, götürür ve sonra “Bu gece kaçta geleceksin?” diye sorar.

Bu gece kaçta mı geleceğim, her zamanki gibi... Ben onun esiri değil miyim?

Rûbab, nr.55, 11 Nisan 1329 (24 Nisan 1913), s. 182-186.

2.19.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Erkekler Arasında” hikâyesi Refik’ten Nihat’a yazılmış mektuptur. Refik dört yıldır bir kadınla beraberdir. Benzersiz olarak tanımladığı ve çok âşık olduğu kadından ayrılmak ister. Sebebi para yetiştirememesidir. Kadına para yetiştiremediği gibi borçlanmış bakmakla yükümlü olduğu annesini zor durumda bırakmıştır. Lisedeyken Nihat’la hayalleri meşhur ve zengin, âşık olduğu kadınla evlenmektir. Fakat âşık olduğu kadın zengin değildir. Saygın bir aile kızı da değildir. Sevdiği kadına duyduğu aşkı kölelik olarak tanımlar. Mektubu da “Bu gece kaçta mı geleceğim, her zamanki gibi... Ben onun esiri değil miyim?” cümlesiyle sonlandırır.

Hikâye mektup tekniği ile yazılmıştır. Refik yirmi beş yaşındadır. Kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısı hâkimdir.

“Erkekler Arasında” aşkın hazzına karşılık hayatın gerçeğini öğrenen Refik’in dramıdır. Sevdiği kadına büyük haz ve şehvet duyan Refik hayatın gerçeği altında kalmıştır. Hikâyede aşkın ve kadının tanımı dikkat çekicidir. Refik aşkı sahip olmadan çok kölelik olarak tasvir eder. Refik sevdiği kadına duyduğu haz yüzünden köle olmuştur. Aştan kaçma istediği de bu kölelikten kurtulma ihtiyacıdır. Hayat parayla idame ettirilir. Refik’te parasını zevcesi mutlu olsun diye harcarken bedbaht olmuştur. Çünkü ne annesine ne kendisine faydası dokunmamaktadır. Kadının isteğini gerçekleştirmek amacıyla harcadığı paralar Refik’e mutluluk vermez. “Bir kadın yalnız bir dudak, bir bûse iki kol, bir rabıta; iki göz, bir mihrak; bir gönül, iki kalp; bir mâlikiyetle çifte memlûkiyet değil... Kadın yalnız okşamak, okşanmak değil. Kadın ne bir bebek, ne de bir taş. Kadın her şeyden evvel para...” Refik’in yapmış olduğu bu tanım önemlidir. Kadının sadece şehvet ve haz unsuru olmadığının gerçeğidir. Hayatın gerçeği bir kadına duyulan hazdan üstün gelmiştir. Refik’in duyduğu aşk hem para hem özgürlüğünü kaybetmesiyle köleleşmiştir. Evlilik iki kişinin hayatı paylaşmasından çok erkeğin parasını, mutluluğunu verme haline dönüşmüştür.

2.20. EZÂ-Yİ SAADET

Refik – Genç şairim; emin ol, ki artık yaşamıyorsun: Senin bu yaptığın bir cinnettir. Hem de hissedilmez bir cinnet, anlaşılmaz bir cinnet! Belki de, şiir ve san’at nâmına.

Nejad – Bir cinâyet! Fakat, niçin?

Refik – Fakat niçin? Çünkü... Sen kendini tanımıyorsun. Şimdiye kadar başkalarının kalbinden gizli gizli tecessüslerle, zekâlî nüfuzlarla gezindin. Başkasının hayatı, kini, ihtirâs, felâketi, saadeti, ona söylemediği kadar sana söyledi. Sen onların ruhundaki bârân ihtiyacı, velev-i sâkit-i mahrumiyeti seyyâle-i şiir-i tedkikinle naklettik fakat kendine gelince. Onu hiç düşünmedin, ruhunu kirli bir şey, bıkılmış bir kadın eli gibi, bilemem nasıl bir lakaydiye tabii, ihmalkâr bir nisyânın bûse-i serzenişle örttün.

Nejad – Ne diyorsunuz? Eğer ben ruhumu unutmuş... Eğer onun ilhâmlarını, ihtiyaçlarını dinlememiş; ona münkâd, onunla hem râz ve hem ahenk olmamış olsaydım, zannediyormuşsunuz ki eserlerimle şule-i hayat yanardı, zannediyor musunuz ki başka ruhlarında benim sirâc-ı şiir ve fikrim tenevvür ederdi... Ben zannetmem.

Refik – Evet... İhtimâlle yakın bir belki ile bu böyledir.

Nejad – Şüphesiz.

Refik – Fakat, şuna dikkat etmeli ki... Sen bu mâye-i nârı ruhunda hazır, başka eller, kanunlar, tesadüfler, hadiseler tarafından mevdû’ buluyorduk. Birçok şeyler vardı, ki senin hayat hususiyen için birer felâketi, birer musibetti. Fakat yine onlar, o şeyler ruhun umkındaki girye-i dehânın, selsebil şairiyyetin himayegar birer menba, birer menba-ı ilhâmıydı.

Nejad - Anlamıyorum. Çalıştım. Birkaç sene içinde, üç eser yazdım. Muvaffak oldum. Bugün meşhurum. Param var. Evlenmek istiyorum. Çünkü beni seviyorlar, çünkü sükûna...

Refik – İşte sen bununla, sükûnla, refahla; şimdiye kadar bâlâ-yı ser eblehinden eblehinden yaşadığın ekseriyyetin* arasına gireceksin. Sükûn ve refah, bu iki şey çok

âdîdir. Ekseriyete, halka, avama, cehâlete hiccâb âdetini örtmek için yed-i tabiatın ihdâ ettiği sengîn birer his, birer tesellidir. Sükûn onlarda ağır bir hava-i sıkletiyle, bir kitle-i berf lakaydî birûdetiyle yaşar. Fakat sen de emin ol, sen de bir kin-i meslûb gibi.

Nejad – Saadete o kadar susadım, ki...

Refik – Saadet...

Nejad – Evet, saadet!... Oh; saadet! Artık izdivacın...

Refik – Hissiz, düşünmüyor musun ki saadet ölümdür.

Nejad – Çok ıstırap çektim, yeter.

Refik – Muzdarip olduk, ağladık, incindik, çırpındık, doğru! Fakat biliyor musun ki bunlar sana dehanı ahdâ ettiler. Elindeki rûbâb şiir ve şöhretin mızrab muvaffakiyeti onlardır.

Nejad – Evlenmekle, saadette, sükûnla dehâ olmaz.

Refik – Yalnız dehâ değil, bütün hayat, bütün hissiyât, bütün ruh, ve bütün varlık donar, boşanır, ölür. İşte misal? Ben! Bende bir gün senin gibi yükseldim. Bende bir gün semâlarımdan pür hicran, meşbû gurur, beşere dehâmın müzehheb tüylerini; şiirlerini fırlattım, ithâf ettim... Fakat bir gün... Bulunduğum, şâhikalarla karışık bulutlara kadar, yalnız hüsnüyle ve hüsn-i kalbiyle yükselen bir kadın bana “Burada yalnız, ve bütün beşerden ayrı niçin yaşıyorsun” dedi. “Çünkü beşerden nefret ederim. Çünkü o ve hususiyle kadınlar beni kırdılar.” dedim...

Nejad – Ne şiir?

Refik – “Dinlemeyerek” şimdi ne yapıyorsun?” diye sordu. İstıraplarımı vezin ve kâfiye ile ödüyor, işliyor, şu aşağıdakilerin boş başlarına atıyor, boş başlarını örtüyorum diye cevap verdim. Beyaz ellerini kaldırdı, sarı bulutlarla örtülü saf bir semâyâ benzeyen mai gözlerini gözlerimin ruhuna bir ziya gibi isâle etti. “Hiç saadeti düşünmediniz mi?” dedi. Elleri boşluklar içinde bir ufuk nâ-mer’î çiziyordu “Evet, düşündüm. Belki, dedim, şu gözümün önünde karıncalar gibi gezinen beşerde yalnız onunla yaşıyor. – “Evet yalnız onunla yaşıyor, hayat her şahsa bir refik birer sükûn ve

refâh, veya bir refik ayırmıştır. Burada, baykuşlar gibi uzak, merdümگیرiz yaşıyorsun? Sende gir, sende karış, bu sel ihtirâs içindeki hisse-i sükûn ki âbîr!” - . O kadar yorgunum ki. – Bana bak!... Ben sana bir âtî sükûn hazırladım. Kabul ediyor musun?

Nejad – Çok güzel! Mübhem, sisli bir şiir! Fakat pür hayat! Güyâ şu dakikada bir bir İbsen, bir Yakup Kadri oldun.

Refik – Bu kadın, bana servetiyle, hüsnüyle gelen zevcemdir. Bana her saadeti bir afyon gibi içirdi.

İbtidâları ruhumda taşkın, çocuk ruhlu bir heyecan, bir ihtirâs hissettim. Hiç bitmeyecek, sızlamaksızın daima yanacak zinde, kavî bir aşk, billûr ve mahrûr, iki kadın eli gibi mevcûdiyyet-i ruhiyyemi sarıyordu. Ruhum istihâle ediyor gibi eski ateşlerini atıyor, sanki soyunuyor, sanki sîne-i şefkat aşkta ab-ı itimâd ve sükûnla yıkıyor, yeni bir hayatla örtülüyor, kurulanıyordu.

Nejad – Bende bunları hissedeceğim, bende...

Refik – Fakat bir gün mabed ruhumun dehlizlerinde yanan mumların birer birer söndüğünü anladım. O büyük, vâsi’ mabedi tenvir eden tek bir ziyâ, tek bir şule vardı. Karım ve karımın aşkı. Kin artık ruhumu ziyaret etmiyordu. Onun mumunu yakacak hiçbir şey yoktu. Hararet, ıztırâb mahrumiyet, ümid, mağlubiyet, hummâ-yı ihtirâs dargın ve hâif şulelerini itfâ-yi tesadüfe bırakmışlardı. Kalbim, ruhum boşanıyor, eşğinde hiçbir yeni iz bulunmuyordu.

Nejad – Yalnız, o!

Refik – Yanız o! Evet, o yalnızlık o şiddet ve hararet dimağınızı sermest, âzâde-i tefekkür bir hâle vaz’ ediyor, hislerinizi uyuşturuyor. Şiddetli, kavurucu sıcakların ağaçları yaktığı, kuruttuğu gibi bu aşk yegâne de beni, ruhumu, şiirimi kuruttu, yaktı.

Nejad – Başka kadınlar gibi sızlatmadı ya?

Refik – Evet, sızlatmadı, fakat uyuttu. Bir nevm-i sükût, bir bir gaşy-i refah, bir zevk-i huzur içinde sersemleştirdi, öldürdü.

Nejad – Esasen her kadın zehirleyici ve öldürücüdür.

Refik – Evet; her kadın aşkıyla veya hıyanetiyle öldürür. Fakat şuna dikkat etmeli ki. Kadınları ikiye ayırmak lazımdır. Bazıları “Bana tamamıyla mâlik olmak için daimî bir mücadele, bir mücadele-i sa’y ve ihtirâsta bulunmalı. Ben o kadınlardanım ki. Ruhum rüzgâr gibi serseridir, gözlerimdeki vefâ denizdeki sükûna benzer. Dudaklarım bugün sana ise yarın başkasına der.

Nejad – Sefil ve serseri mahluklar... Âdî, çirkin ruhlar!

Refik – Mâmafih bizim kadınlarımız, ruhlarımızın, hayatımızın kadınları bunlardır. Biz yalnız bunlarla mâlikâne-i siyah hissiyatın en gizli, en girintili çıkıntılı noktalarını gezeriz. Bunlar her gün mabed dehâmıza birer ziyaretçi gönderirler, her gün onun dehlizlerinden birinde yeni bir ziyâ ile yeni bir his yakarlar. Biz onlara mâlik olmak, olabilmek için, kuvâ-yi hayatiyyemizi, ve kuvâ-yi tefavvukumuzu tezyîd ve istilâ ki mutî, kâni uğraşırız. İşte hayatta budur, hayatta ıztırâb, sıtma sar’adır. Fakat ötekiler.

Nejad – Ötekiler?

Refik – Evet, ötekiler, yaşatmaksızın, sisli bir ziyâ-yı aşk, nursuz, keşif, muncemid, meskenet ruh, bir hamyâze-i gınây-ı dimağı içinde öldürenlerdir. Bunlar saadeti, namusu, aşkı avuç serpenlerdir ki... Mevcûdiyetimizi keşif bir dumanla, yırtılmaz bir kefen sükût ve ganâ ile örterler. Emin olunuz ki... Bunlara mâlik olduktan sonra siz hayvanlara benzersiniz. Bir behîmmiyet-i saadet, bir mefkûdiyet-i ihtiyaç... İşte ölüm... İşte ölümlerin bir bâdı. İşte ölümlerin teneffüs edileni, his olunanı. İşte mevcudiyetiyle, hayatla beraber bir boşluk! Eğer hâkim; hâkim-i edebiyat, hâkim-i şöhrat olmak istiyorsan. dikenlerle, elemelerle, mahrumiyetlerle kal!. Asıl saadet onlardır, çünkü hararetlidirler. Çünkü harekettirler.

Nejad – Hayat yalnız kadın değildir. Yalnız...

Refik – Yalnız kadındır. Yalnız ve sonra her şey...

Nejad – Hayat bir takım teferruât, bir takım küçük şeyler, heyecanlardır. Mesela nâtamam bir nağme, buzlu bir hüsn, beyaz ve uykusuz bir gece, uzak bir hulyâ, yakın bir saadettir ki. Bunlar para ile elde edilir. Hayat yalnız kadın değil, para ve kadın... Evet...

Refik – Para! Bu yalnız bulunmadığı ve hissedildiği zaman hayat, ve şiirdir. Fakat bulununca. Her ihtiyacı bir emzik gibi ağlatmaksızın susadıkça. Para yalnız fazlalık, bir sıkıntıdır. Bütün ihtiyaçlar, hükümdarların o günde yalnız başlarını eken ve sonra çekilen itbâ zâi'de gibi hırs ve arzunun ruh şiirini hissetmeksizin bayılır, sükûn bulur, ölür.

Nejad – Hayat bu değil, o değil, yalnız felaket, yalnız... Azgın, vahşi, yırtıcı, mamafih sefil, sürünücü bir hırs, bir sefaletse. Yaşamak, ve sonra ölmek niçin? Niçin duruyoruz? Niçin bu istibdad-ı mukadderin boyunduruğu altında zebun, miskin, mezbûh çırpınıyoruz. Niçin bu sel devam ediyor, neden, neden hâlâ evlenenler var? Niçin parayı saniyeleri tebdil edebilmek için sıhhatimizi, zekâmızı, kuvvetimizi koşturarak takib ediyoruz. Yok, azizim. Hayat sizin tefekkür ettiğiniz, takyîd edeyim, siyah tefekkür ettiğiniz değildir.

Refik – Ya nedir?

Nejad – Hayat biraz terlemek, biraz dinlemek, yahut biraz vermek, biraz almaktır.

Refik – Anlamadım, sonra?

Nejad – İzah edeyim. Şimdiye kadar ruhum, hissiyatım, fikrim ezâ ve azâb, iftirâk ve hicran* hıyanet ve sefalet terleri döktü. Şimdiye kadar mevcudiyetime his ve fikre bigâne, yalnız serseri zevklerle, firâri, muvakkat aşklara, hususiyle dolgun servetlere düşkün kadınlar temas etti, artık yoruldum dinleneceğim. Bana sükût lazım. Biraz almaya, vermeye gelince.

Refik – Evet devam ediniz.

Nejad – İşte asıl mesele bütün zevkiyle bütün gururuyla bu noktada toplanıyor. Hiçbir şey değil. Varlıkla yokluğun imtizâcından, imtizâç heveskâr garibinden müteşekkil kitle-i beşeriyyetin arasında evveliyat da bir saniye; mevcudiyet karşısında bir gölgeye benziyordum. Yürüyebilmek için nokta-i istinâd şaşkın, mamafih azgın cesur bir istîdâd, bir

sa'y oldu. Küçük, fakat müte'abbid bir zaman zarfında hayat bana muvaffakiyetin, miftah-ı huzurunun tevdi ve teslimi için mevcudiyetimin tahmin ettiği senelerden, ben eminim, pek çoğunu verdim.

Refik – Ve mukâbilinde parayı aldınız!

Nejad – Evet...

Refik – Şimdi bu sırr-ı muvaffakiyetiyle bu miftah-ı huzurla kâşâne-i ezvâkın derîçe-i müzeyyen ve mezherini şöyle bir açınız! Ne görüyorsunuz? Birçok eller, birçok vücutlar, size hiçbir iş bırakmamak için mütehallik, pür riyâ koşuyorlar: biri paltonuzu çıkarıyor, biri potinlerinizle iltigâl ediyor, bir diğeri elinde sizi örtmek için bir gecelik tutuyor, hulasa* her şeyinizi îfâyâ hazır birçok kollar, birçok yabancı kollar var. Musiki* diyorsunuz, bir küçük söz, bir küçük işaret. Kâfi... Kâşânenin her noktasında en ince nağmeler, en ruh nüvaz sesler bir raks-ı mutî ile oynuyor, titriyor. Biraz hava, biraz kır, biraz ot. Kâşâne birdenbire bahar oluyor. Kadın, bir karışın kadın? Düşünmek için sarf ettiğiniz zaman içinde. Boynunuza kollarını atıyor. Sarışından bıkar bıkmaz perdeler arasında, kapılar arkasında mütehassir, müştak ve belki de hasûd bekleyen bir esmer pürneşe, ve pür gurur şitâb ediyor. Uzaklara gitmek istediğiniz zaman ufuklar azalıyor. Mesafeler küçülüyor, bozuluyor. Soğuğun nefsi-nâfiz-i lerze-âverini unutuyorsunuz, yağmuru yalnız otomobilinizin pencerelerinde hissediyorsunuz. Dostlara gelince... Bütün insanlar!... Hissediyor musun? Bu ne demektir? Hissetmiyorsan...

Nejad – Ben bunda bir zevk-i gurur duyuyorum ve zannedirim ki hayat yalnız bununla tahammül edilebilir bir yükür.

Refik – Hissetmiyorsun? Bu bir boşluktur. Bir ummâ-yı his, bir gınâ-yı ezvâk. Bir meflûciyet-i ruhiyye, işte bu... Bu sefil, emir-i servet. Yalnız bu, yalnız bu!...

İnsan bununla kalbindeki boşluk... Ruhunda boşluk... Hüsnde bu boşluk... Dimağında boşluk. İhtiyaçlarında boşluk... Ve ayaklarının dibinde keşif ve muzlim bir boşluk hisseder; sinisinin altındaki saat hayatın kör, sersem, zengin bir boşluk içinde, mütemadi, muntazam ve hafif hafif çırpındığı değildir. Fakat yol uzun ve çoraktır. Ortasında taab-ı sükûn ve refahı dinlendirecek ne bir melce-i mahrumiyet,

dîde-i zevk tahassüsü okşayacak ne bir ziyâ-yı ihtiras vardır. Yalnız münevvim, keşif bir saadet. Muzlim ve kahhar bir ezâ-yı saadet...

Nejad – Hayat daima ızdırabsa. Bundaki maksad nedir?

Refik – Bunu taharri etmek, etmemekle mesâvîdir. Yalnız son boşluğa kadar onu imlâ edecek biraz ihtiyaç saklamalıdır. Yoksa mevcudiyetle mezar arasındaki yol mabed, acı hepsi... Bir.

Nejad – Boşluktur. Ne yazık!

Servet-i Fünûn, nr.1032, 4 Mart 1327 (17 Mart 1911), s.417-420.

2.20.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye Refik ve Nejad arasındaki diyaloglardan oluşur. Nejad şairdir. Üç eser yazmış, meşhur olmuş ve parası vardır. Artık evlenmek ister fakat Refik buna karşı çıkar. Evliliğin saadet olmadığını bir eziyet olduğunu söyler. Asıl şöhret olmanın keder ve yoksun kalmakla olduğunu dile getirir. Para da saat getirmez. Refik hayatın bir boşluk olduğunu söyler.

Hikâyenin iki kahramanı vardır. Refik ve Nejad. Nejad şair, şöhret ve para sahibidir. Hikâyede mekân kapalı bir mekânı andırır. Yazarın Ezâ-yı Saadet hikâyesi nuval diyaloglardan oluşmaktadır.

Nejad'ın evlenerek saadete kavuşma isteğine Refik itiraz eder. Bu itirazın sebebi evliliğin saadet olmayışdır. Saadete ulaşıldığı zaman yazmanında mümkün olmayacağını söyler. Bu tezleriyle acı, elem yazmaya sevk edecektir. Refik'e göre iki tür kadın vardır. Birinci kadın tipi erkekten erkeğe giden kadınlardır. Bu tür kadınlar ise erkeklerin hayatının kadını olurlar. Çünkü bu kadın tiplerinde vuslat yoktur. Kıskançlık, elde edememenin vermiş olduğu acı hazza dönüşür. Diğer kadın tipi "ruhsuz" olarak tasvir edilir. Bu kadınların erkekler için bir manasının olmamasının sebebi çabuk elde edilebilir olmasıdır. Aşkta gizem bu kadınlarda yoktur. Refik para hakkında ise paranın varlığının da sıkıntı olduğunu söyler. Para sahibi olmaktansa yokluğu daha iyidir. Çünkü para için didinmek, çalışmak hayatta tutacaktır. Refik hayatı koskoca bir boşluk olarak görür. Bu boşluğa dayanmanın tek çaresi elem ve

ıstıraplardır. O yüzden evlilik yani sakin düzenli bir hayat çileye dönüşür. Serbest kadınları savunması, paranın yokluğunun daha iyi olduğunu söylemesi kişiyi boşluktan uzaklaştıracak hayata bir amaç katacaktır.

2.21. FEDAKÂR

-Selahaddin'e-

Tevfik Nejad “Emin olunuz, dedi, Kamelya bana bir defa hıyanet etti...” Biraz durdu, düşündü. Siyah gözlerinde büyük aşkının hatırat-ı şekline munkalib sâyeleri dolaştı.

- Evet, dedi, bundan takriben sekiz sene evvel İstanbul’da benim kadınlar, anladınız ya, herkes belki başkaları için güzelleri var da mizacımın, i’tiyâdımın tâlîi parlamıyor mu nedir; benim için yok. O zamanlar uzun boylu kadınlar, sarı ala gözler umumiyetin hüsne, ruhuna cevap veriyordu. Damarlarımızda kanların kaynadığı dakikalarda, gençlik devrimizde kırık dökük vücutlar değil, ete, bu da mâlik heykeli hüsner söylüyordu.

Yirmi bir yaşındaydım; aşk hayatının tezahür ettiği bu sene otuzla kırk arasında bulunan kadınların tamamıyla inkişâf etmiş, solmaya müheyya kalplerinde son bir nefis, son bir hayat nefsi tesiriyle yaşar. Biraz güzel biraz câzip yirmi bir genç yaşında bir genç hayat sefirinin muhtelif menzillerinde tevakkuf ettikten sonra ihtiyarlığın hududuna takarrüb etmiş bir kadını kırkında, zinde, güzel bir erkeğin daha ziyade câzip edebilir.

İhtimal-i tabiat birbirine hayat – mezar mesafesiyle uzak olanları birleştirmekle neslin mevcudiyetine kuvvet, devamına gıda hazırlıyor.

Bende genç kızlardan öğrenir, geçkin kadınların önünde taze, bâkir kalbimin, anlatılamaz, ateşin, seyyâl, kıvrak, nûşin, ve söz anlamaz bir şeyle mest ve bî-hoş çırpındığını hissediyordum.

İşte bu esnada Kamelya’ya tesadüf ettim. Kamelya otuz iki yaşında etine dolgun, uzun boylu, buğday renkli, sarı ala gözlü, beyazî çehreli, kestane saçlı bir kadındı. İlk nazarla bende ona karşı şûh, taşkın bir temâyül uyandığı gibi onun gözlerinde de harîs, aç, şikârını bulmuş, vahşi bir hayvan şulesi yandı. Bir dakika da ezelden beri kalplerimize konulmuş âşnâlık mumları tutuştu, birbirini selamladı. Bazen sokaklarda, köşe başlarını dönerken iki bir vücudun, bir erkekle bir kadının birdenbire tevakkuf ettiğini, birbirlerini tanımadıkları halde yiyecek, öldürecek gibi bakındıklarını, hatta hafif hafif titrediklerini, ve sonra cemiyetin edep ve hayâ

kanunlarını tabiatıyla kucaklaşmadan, öpüşmeden, çekilip gittiklerini gördünüz mü? Görmediyseniz ben size söyleyeyim, bunlar hilkat tarafından aşk için birbirine mevdû' mevcudiyetlerdir, ne yazıktır ki... Ekseriyâ onlara yollarda, tanıdığımız, ruhen tanımadıkları erkeklerin kollarında tesadüf ederiz, bulduk buluştuk gibi bir tereddüt, bir zevk saniyesi geçirdikten sonra birer gölgeye müşabih. Bir daha buluşmamak, görüşmemek üzere ayrılır, gideriz...

Bir arkadaşım ruhunun, vücudunun kadınına tesadüf ettiği zaman “Hayvanımı buldum.” Derdi, bende Kamelya’da “Hayvanımı buldum, o da bende.”

O Beyoğlu’nda. O – evlerden birinde güneşlerin tuûna kadar güzel ve vücudunun ayrı ayrı her noktasında bûselerini dindirecek erkekler bekleyen geceler kadınıdır. İlk tesadüfümüz pek garip oldu. Onu ilk defa san’atın cârî olduğu evlerden birinin kirli bir odasında gördüm. Beni görür görmez, bir vahşet dakikası geçirdi. Meçhul, sihirli bir kuvvetin tesirinde etmiş gibi durdu. Ne yanıma gelmek istiyordu, ne de uzaklaşmak. Gözlerini benden ayıramıyordu. Bende, tabii, bakar bakmaz gibi bir vaziyette, şaşkın, azgın bir vaziyette daima onunla iştigal ediyordu. Bir sükût. Geveze bir sükût ile ruhlarımız neler söylüyor, gözlerimiz neler vaat ediyordu!

Nihayet karar verdim; bu gibi hayatlara alışkın olanlara mahsus bir Lakayti, bir şuhi ile işaret ettim, “haydi” dedim. Önlemek istemedi, fakat bir saniye sonra dimağından, mantığından daha kuvvetli, daha metîn, ezeli, hayvanî bir tesire tabii beni takip etti. Önüme geçti, gideceğimiz odaya götürdü.

Odaya girer girmez, kapıyı kapadı, “nihayet yapıldınız” diyen bir gözle beni süzdü çocuk gibi çılgın, mesrûr boynuma atıldı, mütevali mahrur bûselerle öptü, öptü. Sonra yoruldu, beni minderlerle örtülü bir sedire oturttu, ayaklarımın yanına kıvrıldı, ve dizlerimin üzerine başını kydu. Dudakları benim açık, gözleri benim mürde bu dakikanın uzun uzun şiirini içti, ve sonra “Çok güzelsin.” dedi. Bende bu tesirimle mağrur, hüsnümle mütezevvik idim. Bir müddet daha dizlerimin üstünde uyur gibi benim verdiğim şiiri, hiss-i mas ve temsîl etti. Ellerimle saçlarını karıştırıyor, bazen dudaklarını, yüzünü okşuyor, bazen başını kaldırıyor, sarı, ala gözlerine derin derin bakiyordum, birden bire ayağa kalktı, şedîd bir lisanla: “Seni bir kız gibi kaçıracağım, ister misin?” dedi.

Ve sonra devam etti: “Benim Feridiye’de evim vardır, şimdi kalk, git! Buradan çık! Beni Lüksemburg’un üstündeki muhallebicide bekle!. Yarım saat sonra gelirm. Bir arabaya bineriz, uçar gibi evimize gideriz, olmaz mı, olmaz mı? Yalnız baş başa. Biz bize bir gece. Ne güzel, ne güzel.”

Rica eder gibi duruyor, gözlerimin içine bakıyor, kabulümü bekliyordu. Ben hüsnüme, yalnız vücuduma karşı gösterilen bu teveccühle mâzur, nazlı sükût rdiyor, onunistirhâmındaki şiirli küçüklükle şehvi büyüklüğü emiyordum. Bir müddet naz v niyazdevam etti, “sonra olsun, dediğin olsun, gidelim.” Dedim.

... Gittik, bir daha çıkamadım, kadın beni bırakmıyor. Sefil ticaretine dönmek istemiyor, yalnız beraberce, baş başa, dudaktan dudağa, sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar yaşamak, oturmak istiyordu. Bende bunda bir tehlike görmüyor, bilâkis derin bir zevk güzel bir zamandüga buluyor, “Elbette birgün bıkır, bırakırım” diyordum.

Lakin bırakamadım. Tahminim boşa çıktı. Günler geçtikçe daha ziyade ısındım, daha ziyade kadına merbût oldum, her akşam evine devama başladım.

Paramda yoktu, hukukun birinci senesinde, pederimin gönderdiği küçük bir meblağla başlayan naciz bir talebe idim. Kadında benden para istemiyordu, ne yapıyordu, nereden para buluyordu. Anlamıyordum. Hatta bu bende şüpheler uyandırıyor, beynimi tırmalıyor, kalbimi sıkıyor, kışkandırıyor, bazen kıskançlık nöbetleri arasında eve dönerken binlerce mevhumat dimağımı, mevcudiyetimin derinliklerini tırmalayan ezalarıyla ezâlarıyla her şeye karar veriyor, Lamelya’yı şiddetle dövdükten sonra bırakmayı, bir daha görmemeyi düşünüyordum, lakin bütün şevkâtiyle dudaklarımda gezinen güzel dudaklarını; hayatıma serinlik veren sarı ala gözlerini görür görmez, kararlarım güneşe mağruz bulutlara benziyor, uçuyor; eriyordu.

Bir şeyler de bulmak, bir şeyler de anlamak mümkün değildi. Bir sene kadar hayatım endişeler; azaplar sükûtlar, gizli dargınlıklar, şüpheler içinde geçti...

... Bir gece Kamelya düşünüyor, bana elîm* bir hakikatten bahsetmek ister gibş kırık, kısık, kesik cümleler hitâp ediyor, söyleyemiyor, duruyor, yine – dolambaçlı yollarla hedefine gitmek istiyordu. Ben asabileşiyor, kadının bana hıyanet etmesi

ihtimaliyle titriyordum. Nihayet “Söyle, ne yaptıysan söyle!. Ben zaten şüpheleniyordum.” diyebildim. Gözleri döndü, benzi uçtu, sesi titredi, “Demek bu kadar fedakârlık...” dedi, sözüne devam edemedi hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı. Nâdim olmuştum, fakat fedakârlığın ne olduğunu anlayamıyordum fedakârlık niye, niçin? Mamâfih kadına biraz sükûn, biraz şifa vermek için dudaklarımda dolaşan her teselliyet söylüyor, okşuyor, “beni affet, affet” sözlerini mütemâdiyen Kamelya’ya sükûn geldikten sonra tatlı, nüvazişkâr nüvazşikâr bir lisanla “ ne oldu, kuzum ne var” dedim içini çekti, derin derin düşündü: “Artık paramız yok!” diye cevap verdi, yine bir şey anlayamadım; ne ve hangi para? Kadın sayıklar gibi “Bankadaki paralarım, yüz ellilira hepsi bitmiş, hepsi!. Ben bu kadar çabuk biteceğini tahmin edememiştim, daha ne kadar oldu ki. ”

Artık anlamıştım, kadın benim için, benimle yaşamak için dolaştığı, vücudu sermaye, namusu ticaret olmak üzere dolaştığı paraları bitirmiş, yemişti; bilmezsiniz, kalbimde ne derin bir minnetdarıuyandı. Bir azap vicdanı da bütün şiddetle beni kemirmeye başladı, niçin o zamana kadar anlamamıştım, hâlâ müteesirim.

Bu itiraftan sonra dimağıma bir şey yüklendi: Bir vazife... Kadına bakmak lazımdı... Fakat ne ile? Pederimin gönderdiği para kifayet edemezdi... Hayat-ı matbûat ölü idi... Hiçbir yol, hiçbir çare yoktu. Mamâfih her ne olur ise olsun, taş yontmak, demir kaldırmak, her ne olur ise olsun, Kamelya’nın maîşeti, hayatı için infâya karar vermiştim.

... İlk zaman defterleri bulmak pek güç oldu. O da bî-insaf, memât -dost bir sefâlet hükm-fermâ oluyordu. Bazen biraz peynirle biraz ekmek yiyor, mütekâbil aşkımızın istikbale hâkim, ümit ve hayale merbût teneffüsatıyla bîçareliğimizi unutuyorduk!. Bazende kadının parmaklarına, kulaklarına boynuna, göğsüne müracât ediyordum. Yahut ediyorduk. Bir şey anlamadınız değil mi? Yüzük, altın kalp, bilezik, küpe gibi pahada ağır yükte hafif ne varsa. Bir gün, tayin etmemiş bir gün çıkarmak ihtimaliyle terhin ediyorduk.

Birazda para kazanmaya başlamıştım. Zâhiren benim sefalette bulunanların ekseriyâ* müracaat ettikleri güyâ – huzur mudhikesini oynuyor, dâhihilinde her gün yeni bir ihtiyaçla mücadelede bulunuyorduk. Kadın memnundu, o yalnız mâlik olsunda isterse ölüm, mezar etrafını ihâta etsin, ehemmiyet vermiyordu.

... Fakat bir gece, hıyanet gecesi... Hatırladıkça beynim sızlıyor, söylemek istemiyorum, bir gece... Oldukça zengin bir arkadaşımın eve geldim. Kamelya'yı aynanın karşısında giyinirken buldum. Onun geceleri sokağa çıktığını hiç görmediğim cihetle... Birden bire şaşırdım. "Nereye gidiyorsun?" diye sordum, o vazifesini kattiye ihmal etmeksizin, yüzü aynaya müteveccih, elleri saçlarında "tiyatroya" Sir Peyk'in menfaati var da!" diye cevap verdi.

Ben aldırmadım. İki seneye yakın bir zamandan beri bir defa tiyatroya gitmek isteyen bir kadına mâni olmak gûnahtı. O yine aynı vaziyette aynadan bana hitap ederken "sende beraber gelir misin?" dedi. "Hayır, dedim, bu gece yazı yazacağım, işim var, sen git, eğlen!". "Ne iyi olurdu, sende gelseydin!" Sözlerini istihâm-kâr bir sesle söyledi, ben ısrar ettim, o ısrar etti, nihayet aynayı terk etti, beni kolumdan tuttu, dışarıya, sofaya çıkardı, "bana para lazımdı da onun için!" dedi; yeleğimin cebinde birçok bozuk para vardı, çıkardım saymaya başladım, üç meci-diye iki kuruşa bâliğ oldu. İki kuruşunu kendime bıraktım diğerlerini verdim "ne yazık ne yazık diyordu, mutlak bana bir meci-diye daha lazım!"

Görüyordu ki başka para yoktu. Fakat yine para, paraya ısrar ediyordu. Arkadaşımdan istedim, reddetti: Param yok dedi, lazım dedi. Hülâsa bana emniyet edemedi, vermek istemedi.

Kamelya'da bu gece başkalaşmıştı. "Muhakkak bul, nereden bulursan bul, diyordu" bende hiddetlenmeye başlamıştım akşamdan sonra, nereden, kimden para bulunabilirdi? Neye evvelce haber vermemişti? Birbirimizle birinci defa, birçok fedakârlıktan sonra, o meş'um gece, sefil bir meblağ için kavga ettik... Hem de nasıl? Yabancı göz karşısında...

Nihayet Kamelya yemek yemedi, hiddetlendi, "Ben bulurum" sözüyle kapıdan fırladı, çıktı. Bende fena olmuşum: Bir müddet hiddetin inkâr sadâsı beynimde çınladı, kendi kendime, "ne fakat yavaş yavaş kıskançlık bana tehakküm etmeye başladı. Karşımda Lakayt, mağrur sigarasının dumanlarını savurmakla meşgul arkadaşım kızırıyordum. O, "ne düşünüyorsun, bir şey yapamaz" diyor. Bu sözü tekrar etmekle bir iğne gibi kalbime batırıyordu. Nihayet kovar gibi bir tavırla "Bu akşam sen nereye gideceksin" dedim. Mevcudiyeti beni azap ediyor, ruhum muhitimden uzaklaşmasını arzu ediyordu.

O yine lakayt “Kamelya’nın gittiği tiyatroya... İstersen sende gel!” diye cevap verdi.

Bir saniye dimağında bir şule, bir karanlık açıldı; acaba Kamelya tiyatroya gitmiş miydi? Arkadaşım yine hiçbir şeye dikkat etmeksizin “seni muhakkak götüreceğim, loca benden... Görüşürüz, dertleşiriz” diyordu.

Bilseniz ne kadar sevindim bir dakika evvel nefret ettiğim bu vücudu kalkıp öpmek istedim...

... Beraberce tiyatroya gittik, Kamelya orada yoktu... Deli gibi olmuştum. Yerimde duramıyor, yerdekileri, locadakileri gözlerimle araştırıyordum. Yoktu, yoktu. Demek başka yere gitmişti. Duramadım, sokağa fırladım, bir cânî gibi Beyoğlu’nun zevk ve eğlence sokaklarında dolaştım; birçok kapıları çaldım, “Yok gelmedi, uğramadı.” gibi sözlere maruz kaldım.

Çıldırılmış, gazûb, kıskanç eve avdet ettim. Kamelya orada da yoktu. Bir şeyler kırmak, bir şeyler ezmek, hulâsa boğmak, öldürmek istiyordum, evde de duramadım, tekrar tiyatroya avdet ettim. Bu defa Kamelya’yı buldum. Sararmış, bitmiş, Mamafiye yine mağrur, yapyalınız bir locada oturuyordu. Gittim, kolundan yakaladım, büyük bir fenalık karşısında bulunanlar nasıl hareket ederse de öyle yaptı. Sesini çıkarmadı, kalktı, öne geçti, merdivenleri indi, sokağa çıktı. Bende onu takip ediyordum.

Tenha, karanlık sokaklara kadar sükût ettim. Bağırarak, sövmemek için dudaklarımı ısırıyordum. Karanlık başlar başlamaz söylenmeye başladım, ara sıra kollarını çimdikliyor, bazen yumrukluyor, bazen de galiz galîz sövüyordum. O bir mermer gibi câmid, sâkitdi.

... Eve girer girmez, bana döndü, “bunlara lüzum yok, dedi, esasen bir saatten beri benim çektiğim, sana hıyanet ettiğim dakikadan beri çektiğim cefa yeter. Zannediyor musun ki ben Lakayt, müsterih oyunu seyrediyordum. Sana hıyanet ettiysem. Yine senin için. Yine senin için ettim...”

Ben köpürmüştüm, ne yaptığımı bilemiyordum, mütemâdiyen sövüyor, bağırıyor; üzerine hücum ediyor, uğraşıyordum. Nihayet “Nikâhlı karın değilim ya!” dedi.

Bilmem nasıl oldu, birdenbire bana bir sükûn geldi. Hafî, meçhul bir şey kollarımı tuttu, dudaklarımı kilitledi, başıma ağır; demir gibi; taş gibi bir şey koydu.

Kamelya “Sükûnla dinlersen anlatayım. Dinlemezsensin. Bu gece her şey bitsin” dedi. “Zaten bitti.” Diyecek oldum; eliyle işaret etti; sustu.

Sözüne devam etti:

- Evet sana hıyanet ettim; diyordu; niçin ettim biliyor musun? Senin haysiyetin için... Senin bir locanın parasını vermeyeceğini anlatmamak için. Benim gururum sensin! Ben her türlü sefaletle katlanıyor; yine seni paralı; fedakâr gösteriyordum. Emin ol; Tevfik; emin ol Tevfik! Kapıdan çıktıktan sonra kaç defa geriye dönmek; gitmemek; tiyatroya gitmemek istedim. Fakat bir gurur; Sir Peyk’in senin parasız olduğunu anlaması ihtimali buna mâni oldu. Dönemedim. Ne yapayım, bu benden kuvvetli idi; bunu ruhum; kalbim istemiyordu ne yapalım; seni çok seviyorum; senin sefaletlerini hicran, iftirâk-ı mukabilinde olsa bile kapatmak, örtmek isterim. İstersen şimdi beni affet; istersen döv; öldür; daha fena kov bırak!

O bana döndü:

Siz ki romancısınız; siz ki hayatı tahlil ettim diye iddia ediyorsunuz; buna ne dersiniz; ve böyle bir vakâ karşısında bulunsaydınız ne yapardınız?

Diye sordu

Dalgın cevap verdim:

- Bilmem!

Ekseriyâ çok yaşayanlarda görülür bir lâubalikle Tevfik Nejad:

- Ben affettim, dedi.

Ve sonra ilave etti:

Her hıyanette hıyanet yoktur; bunlarda, hıyanetlerde beşeriyetin sâir kanunları gibi bir hakikatle beraber bir de yalan bolluğuna mâliktir.

Rûbab, nr.12-13, 12 Nisan 1328 (25 Nisan 1912), s.122-128.

2.21.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Fedâkar” Şahabeddin Süleyman’ın nouval-diyalog olmayan nadir hikâyelerindendir. Hikâye Tevfik Nejad’la tanışana kadar hayat kadınlığı yapan Kamelya’nın ihaneti anlatır. Tevfik Nejad Kamelya’dan on bir yaş küçüktür. İlk görüşünde Kamelya’ya âşık olmuştur. Kamelya, Beyoğlu’nun sefahat hayatı yaşanan evlerinin birinde (genelevi) çalışmaktadır. Tevfik Nejad hukuk öğrencisidir. Kamelya’yla görüşmek için geneleve gider. Birbirleriyle vakit geçirdikten bir süre sonra Kamelya Tevfik Nejad’a Feridiye’deki evine gitmelerini bu işi bırakmak istediğini söyler. Tevfik’le muhallebicide buluşmak üzerine anlaşılır. Artık beraber yaşamaya başlarlar. Kamelya artık “sefil ticaretine” dönmek istememektedir. Tevfik Nejad öğrenci olduğu için geçimini sağlayamayacak durumdadır. Kamelya para işine bakar. Tevfik’te bu durum şüphe uyandırır. Kamelya evin geçimini birikiminden sağlamaktadır. Paralar suyunu çektiği bir gün Kamelya tiyatroya gitmek ister. Fakat Tevfik Nejad tiyatro parasını karşılayamaz. Evdeki arkadaşından ister ondan da borç alamaz. Kamelya sinirle çıkar. Döndüğünde Tevfik Nejad’ı aldattığını kabul eder. Hikâye Tevfik Nejad’ın bu ihaneti affettiğini söylemesiyle son bulur.

Kamelya otuz iki yaşında, etine dolgun, uzun boylu, kestane saçlı, beyaz tenli güzel bir kadın olarak tasvir edilir. Hayat kadınlığı yaparak geçimini sağlamaktadır. Tevfik Nejad ise yirmi bir yaşında, siyah gözlü hukuk öğrencisidir. Babasının gönderdiği parayla hayatını idame eder. Hikâyenin mekânları iç mekândır. Kamelya’nın çalıştığı ev, Feridiye’deki ev, tiyatro hikâyede yer alan mekânlardır. Kahraman anlatıcıya yer verilmiştir. Geriye dönüş tekniği ile Tevfik Nejad’ın hikâyesi anlatılır. Kahramanın olayı anlatmasından sekiz sene önce yaşandığı vurgulanmıştır.

Tevfik Nejad yirmi bir yaşındadır, aşk hayatındaki kadınlar ise otuz kırk yaş arasındadır. “Yirmi bir yaşındaydım; aşk hayatının tezahür ettiği bu sen otuzla kırk arasında bulunan kadınların tamamıyla inkişâf etmiş, solmaya müheyya kalplerinde son bir nefis, son bir hayat nefsi tesiriyle yaşar. Biraz güzel biraz câzip yirmi bir genç yaşında bir genç hayat sefirinin muhtelif menzillerinde tevakkuf ettikten sonra ihtiyarlığın hududuna takarrüb etmiş bir kadını kırkında, zinde, güzel bir erkeğin daha ziyade câzip edebilir.

...

Bende genç kızlardan iğrenir, geçkin kadınların önünde taze, bâkir kalbimin, anlatılamaz, ateşin, seyyâl, kıvrak, nûşin, ve söz anlamaz bir şeyle mest ve bî-hoş çırpındığını hissediyordum.” Öykünün karakterinin bu itirafı Oidipus kompleksini hatırlatmaktadır. Oidipus kompleksinin kısaca tanımını Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu şu satırlarla ele alır: “Freud’un Sophokles’in Oidipus adını tragedyasından esinlenerek işlediği kompleks erkek çocuklarının anneye, kız çocuklarının babaya düşkünlükleri üzerine kurgulanmış ve günümüzde de geçerliliğini koruyan karmaşaya dayanır. Temelde bu bir mülkiyet duygusunun keşfi ve onun verilen mücadeledir. Erkek çocuk baba tarafından iğdiş edilme korkusu yaşadığı için cezalandırılmaktan korkar. Bu korku onu babasını öldürme annesine sahip olma arzusundan caydırır. Fakat bu durum çocukta bilinçaltına itilir ve ileride ortaya çıkacak nevrotik vakalara sebebiyet verebilir.”⁴⁸ Tevfik Nejad’ın kendisinden büyük kadınlarla olan münasebetinin altında yatan temel budur. Tevfik Nejad’ın hikâyede baba tarafından iğdiş edilme korkusu verilmemiştir. Fakat aradaki yaş farkının daima aynı olması hikâyeye kahramanının anne rolünü üstlenen sevgiliyi çağırıştırır. Hikâyenin ilerleyen kısımlarında Kamelya’da bir noktada Tevfik Nejad’ın annesi rolüne bürünür. Evin geçimini birikiminden harcaması, Feridiye’deki evine yerleşmeleri, iltifatları “anne” edasındadır.

Değinilmesi gereken diğer unsur ise kadına duyulan şehvet veya libidodur. Hikâyedeki “hayvanımı buldum” ifadesi insanın içindeki idi ortaya koymaktadır. İhtiras ve şehvet tanımı olarak ele almak mümkündür. Buradaki aşk ihtirastır.

Kamelya, Tevfik Nejad’ı “sefil ticaretine” dönmek için, Tevfik Nejad ise “bir gün bıkarım” birlikteliğini devam ettirmektedir. Tevfik ve Kamelya’nın arasındaki temel sorun güvendir. Bu güven problemi Kamelya’nın eski hayatına döneceğini düşünmesinden kaynaklıdır. Kamelya’nın parasının suyunu çektiği sırada tiyatroya gitmek istemesi bu hikâyenin çatışma kısmıdır. Tiyatroya gitmek için Kamelya Tevfik Nejad’a ihanet etmiştir. Bu ihaneti ilk dile getirdiğinde “nikâhlı karın değilim ya” ifadesi Tevfik Nejad’ı savunmasız bırakmıştır. Gayr-i meşru ilişkisinde söz hakkı olmadığının diğer bir ifadesidir bu. Kamelya, ihanetin nedenini ise tiyatroya gitmekten çok Tevfik Nejad’ın “gururunu” koruduğunu savunur. Tiyatro parasını bile

⁴⁸ Prof. Dr. Ali İhsan KOLCU, Edebiyat Kuramları, Salkımsöğüt Yayınevi, 4. Baskı, Erzurum, Ekim 2015, s.179-180.

ıkaramayan erkeğın çevresi karşısındaki “gururunu” ihanetle karşılamıştır. Bu bahsedilen erkeklik gururunda paranın namus karşısında ön plâna çıktığını söyleyebiliriz.

2.22. HÜSEYİN VELİ EFENDİ I-II-II-IV-V

Hüseyin Veli Efendi I

Hüseyin Veli Efendi “Hisnü’l Ekrad” kazâsı tahrirat kitabından “1325” senesi muamele-i tensîkiyesinde adem-i ehliyet ve iktidâr kararıyla kadro haricine çıkarılmış, hayatında yegâne sevdiği, ruhunun bütün ihtiyaç ve azâb ve ıstırabını tevdî’ edebildiği hasta, müteverrim zevcesiyle beraber İstanbul’a, İstanbul’un kirli, dar, yıkı dökük bir mahallesi olan Mollâ Kestelde’ki hanesine gelmişti...

Hayatta birtakım adamlar vardır ki onlar kabahatleri yalnız zekâlarıdır. Vaktinden evvel inkişâf eden dimağları, fikirleri etrafında tâ küçük yaşlarından itibaren bir takım ihtirâsat-ı âdiyenin, kinin, nefretin, itiranın, hıyanetin, intikamın toplandığını, kendilerini boğmak, öldürmek için ittihâd ettiğini hissederler, görürler.

Hüseyin Veli Efendi’de rahm-i tabiatın meşûm bir hediye tesadüfüyle nâdir bir zekânın hâmili olarak doğmuş, bu günah meziyetinin bütün elemelerini, bütün sefaletlerini, bütün hıyanetlerini görmüş, geçirmişti...

Daha on sekiz yaşında iken Dârüşşafaka’dan “Büchner” Madde ve Kuvvet’i okuyabilmek, anlamak ihtiyâtsizliğinde bulunduğu için tard edilmiş, biraz sonra efkâr-ı cedîdeye mâlik olmak ve hem bî- insâfını hükümet-i hamidiyenin kalb-i gaddâre-i hâ’ifinde uyandırdığına binaen Erzurum’a nefy ve teb’îd olunmuş idi...

Erzurum’a ibtidâları, hükümet konağı içinde havluda taşlar içinde, kışın karın şiddetine rağmen, fakir, çıplak köylülerin arzuhallerini yazmak suretiyle geçinmiş, nihayet insaflı bir mektupçunun nazar-ı dikkat ve himayesini celb etmeye muvaffak olmuş, ilk defa olmak üzere “Diyadin” kazâsına tahrîrât kâtipliği giymişti...

Hüseyin Veli Efendi sefaletinin en insafsız zamanlarında bile üstüne başına itinâ eder, zekâ ve malûmatıyla mütenasib olmayanlara karşı şedîd vâzih bir adem-i tenzilile mukabele eylerdi. Lekelerin, yağların, sahte birer taş gibi parlayan senelerin yadigarı gayr-i kâbil izâle toz kırıntılarıyla örtülü redingotunun altında daima temiz, nazar-firîb bir yakalık, siyah bir boyun bağı, üç kuruşluk, fakat şık bir iğne bulundurur, birçok yamalarla sırtan potinini daima boyatır, kamış ince bastonunu hiç unutmaz, birer böcek gibi küçük, ve parlak siyah gözleriyle etrafındakilere muhakkır nazarlar fırlatırdı...

Bu hâlleri medeniyetgitiz, ziyâ-yı münkir fikir avam üzerinde ibtidâ şedîd bir Lakaytı, ve bunu müte'âkıb derin bir infiâl, derin bir kin uyandırmıştı. Bu hiss-i umûmîyi münşe'ât kitaplarındaki arzuhalleri yaza yaza ezberlemeye muvaffak olamayan aptal, fakat hîle-kâr birkaç rakibin taktığı nefret-i âver bir isim teşdîd etmişti: Ona herkes “Frenk Yazıcı” diyordu. Fakat o, sefaletin necîb, pâk ruhlara tevdî'ettiği Lakaytî âlîcenâb ile bu ithamlara karşı gülüyor, hiç olmazsa zekâsının kin ve nefretle takdîr edildiğini hissetmekle bazen, zarûrî, maddî ihtiyacının sükûn bulduğu, teneffüs ettiği dakikalarda mahzuz ve müteselli oluyordu. “Diyadin”e vâsıl olduğu gün halka benzememekle halkın nazar-ı dikkatini celb etmişti. Kaymakam beyden mâadâ bütün memurîn elfe pantolon, kahverengi, yakası kadifeli palto giyiyorlardı.

Bu, kazâda bir hâdise kıyl ü kâl oldu. Eşrâftan birinin onun mahalle muhtarlarından biri “Hiç böyle tahrîrât kâtibi mi olur? Kaymakamın giydiğini o da giymek istiyor...” Sözlerini söylüyor, bir müderris de “Bu gibi isrâfâta meyyâl olan memurîn muhakkak rüşvet alır. ” fikrini, fikr-i garipini serd ü beyân ediyordu.

Hele Veli Efendi'nin Cuma namazını ihmâl edişi, meclis-i idârede bir Ermeni'ye hak veriş hakkındaki sû' nazarı tezyîd ve teşdîd etmişti. Ramazanda bir gün kendini ziyarete gelen Ermeni cemaatine mensub bir zâta bir sigara takdim etmiş, sigaranın içilmesini müte'âkıb müftî-i belde bir işi iltimâs için henüz duman ve koku ile örtülü odaya girmişti.

Pek haksız bir iltimâsın karşısında bulunduğu kâni' olan tahrîrât kâtibi ertesi günü meclis-i idârede müftünün tavsiyesi hilâfında hareket ettiğine binean “Ramazanda oruç yiyecek kadar dini tahkîr eden bir şahıs bizim gibi kisve-ienbiyâyâ bürünmüş zevâtâ itiraz edemez. ” itâb ve iftirası karşısında bulundu.

Birdenbire mânasını anlayamadığı bu cümlelerin tesir tahkîriyle muvazene dimağısını kaybetmiş, müfîyi memleketine ihanetle itham eylemişti. Artık ona herkes belâ pervâ “Dinsiz kâfir” diyor, efkâr mahdûde-i ahali artık onu çekemiyordu... Fakat azline, tebdîline mâni' olan kavî bir tevehhüm riyâ âlûd vardı: Hüseyin Veli Efendi hakkında küçük bir şikayet vukû' bulmasına binean Yıldız'ı gücendirir hüküm ve zehâbı mütegalibenin, eşrâfın dimağ menfaat cûyânesini işgal ediyordu.

Sadrazamlardan birisinin uşağı ikencariyelerden biri cariyelerden biri vasıtasıyla şerif sıhriyete mazhar olan kaymakam, efendisinden âhiz ettiği terbiye tereddüd tevehhümle sesini çıkaramıyor, bilâkis Veli efendiden korkuyordu.

Yalnız onun her teşebbüsüne, her hareketine karşı, velev mâkul, velev muhik olsun, şiddetli bir kitle-i efkâr mümane'et çıkıyor, icrâtını yarım, akîm bırakıyordu.

Fakat o, bu a'mâ, bu cahil halkı yine seviyor, yine onu affediyordu. Onun mağdur ve masum ruhunda hakka karşı bir mihrab-ı prestîş, bir mihrab-ı va'z ve irşâd vardı. Hak u nısfet yalnız bu, yalnız bunun verdiği bir hak-ı teneffüs, hak-ı gurur onun mevcûdiyyet mağdûresini yaşıyor, kendi nazarında kendini yükseltiyordu.

Dört yüz kuruş kadar olan maaşıyla geçiniyor, kanaat eyliyor, irtişâyâ davet eden elleri unf ve şiddetle reddediyor, halkın bir gün kısmet ve namusunu takdir edeceği ihtimaliyle müteselli oluyordu.

Fakat bu ümit boşa çıktı: Ahali her vesile ile onu daha ziyade kirletmeye, daha ziyade ezmeye şitâb ediyordu.

Keşif bir yalnızlık, bir bî-keslik ruhunu istîlâyâ başlamıştı. O bütün ahalinin içinde yapyalnız yaşıyordu; onun bir dostu, ruhunu, felâketini, ümidini tevdi'i edecek bir dostu bile yoktu. Bazı geceler ruhunda hiss-i fenâ ile karışık öyle derin, öyle siyah uçurumlar açılırdı ki... Yalnızlığına âit giryelerin bunların, bu uçurumların yamaçlarında çınladığını, ve sonra boğulduğunu hissedirdi... Dimağında bir bulut gibi bir fikir-i âvâre, bir fikr-i mütehavvilü'l eşkâk dolaşıyordu: Bir kadın, bir zevce bulmak... Bir türlü karar veremiyordu. Zaten ona bu memlekette kadın vermezlerdi ki... Verselerde.... Onun gibi bir dimağ öyle kadınlarla, dağlarla karların sâkinleriyle istînas edebilir miydi?

Ruhundaki tuğyân-ı ihtiyaç dimağındaki fikr-i sehâbkâr ile tedâdüm ettiği zaman... Bir ihtilâc mahrûmiyetiyle mevcudiyetinde zelzelerle koşar, urûk u as'abında yangınlar yanardı.

Bir gün İstanbul'dan yeni bir hâkim gelmiş. Bunun oturduğu evin yanındaki evi tutmuştu. O bahçe içinde ağaçlarla, duvarlarla muhât olmakla beraber yeşil yığınların arasından enzâr tecessüse ince, girîzan bir râh semâvî ile pencerelerden

birini araz ediyordu. Bilinemez, niçin, nasıl bir peyâm ruhu ile umk-ı kalbindeki ukde-i tecerrüd birdenbire çözüldü.

Meçhûl beldelerden, meçhul bir rüzgâr ile gelen gizli bir sadây-ı mukadderât “Artık yalnız değilsin...” diyordu.

Niçin, neden yalnız değildi? Bunu bir türlü halledemiyordu. Esasen hissikablelvuku denilen mübeşşir veya kara haberci silik rüyalara benzer bir şey vardır. Nedir? Onu bulmak, halletmek mümkün değildir.

Hüseyin Veli Efendi iki gün kadar ruhundaki bu hafta bazen itimâd etti. Bazen güldü, yine ye’s ve bedbîniye ilticâ etti, yine sızladı, fakat bir şey, kavî mübrem bir şey, onu hâkimin evine doğru sevk ediyordu.

Üçüncü günü yatsı namazından sonra hâkimin bahçesinde tahrirat kâtibi mütaraddid adımlarla ilerliyordu. Evin kapısına yaklaştığı zaman açılır, açılmaz oradan bir şeyin çıkaracağını, onu nûşîn, mahrûr bir derâguş içinde uyutacağını farz ve tahmin ediyordu. Bu bir hasetti ki... Bütün mevhûmiyetine rağmen yine câzib, yine hâkimdi.

Bir saniye, bir dakika, belki bir asır çünkü bazen bir saniyede bir aşırır – tevakkuf etti. Korkuyordu, siyah, iğrenç bir hakikatın, bir inkisâr-ı hayalin çıkıvermesinden, yaşamasından korkuyordu... Hatta dönmek istedi hüsnü, hayalini kırmamak için dönmek istedi, fakat muvaffak olamadı, irâdesinin fevkinde, meçhul mabed bir kuvvete tabii, kapıyı vurdu.

Kapı açıldı, beyaz, tombul bir el âdi bir lamba tutuyordu. Tahrîrat kâtibinin ruhundaki isyan birdenbire bir hançere munkalib oldu; vücudunun her cüz’ünden, her noktasından tatlı âni bir temas ile geçti, sonra dimağına hücum etti, ve orada fikr-i sehâbkâr ile birleşti, güya birdenbire her ikisi de tahaccür etti, b,r fikre, bir şekle girdi: Bu kadın kimdir?

Bu kimdir? Bunu anlamak istiyordu... Melekât-i akliyesi bir tehlikeye tesadüf etmiş gibi yalnız bu noktada tevakkuf ediyordu. Bu kadın kimdir suali karşısında hâkim efendinin sualleri arıyor, lâkayt, dalgın cevaplara mâruz kalıyordu?

Takrîrat kâtibinin bu sersemliğiyle kırılan, toplayan muhavere esnasında hâkim efendi bir hizmetçi kadına ihtiyacı olduğunu söyledi. Hüseyin Veli Efendi'nin dimağında bir sâika hilekârladı, gözleri ateşlerle yandı. "Aileniz kaç kişiden ibarettir?" suali ağzından birdenbire fırladı.

Hâkim efendi:

- Bir kızım bir de validesi var, diyordu. Bâhusus kızım çok yoruluyor, başka hiçbir kimsemiz yok... dedi.

Demek kapının arkasında gördüğü el kızının eli idi; demek bir kadın, onun içinde bir kadın vardı... Ne derin, fakat ne ânî bir sükûn bulmuştu. "Emrederseniz, buluruz..." diye cevap verdi... Bundan sonra artık duramadı; buradan çıkmak, kaçmak, biraz kendini, ruhunu, bu saadet nâme'mule-i nâmlûmesini dinlemek arzusuyla çırpınıyordu. Veda etti. Çıktı...

... Fakat ne fenâ yapmıştı? Ruhundaki teselli, sükûn kapudan çıkar çıkmaz durdu. Dimağına bir yed-i hafî tarafından ağır bir taş, ağır, sakil bir demir gibi bir şey kondu. Başını biraz oynatsa... Vücutuyla berber yıkılacak, bu ağaçların, bu gecenin altında olacak zannediyordu.

Evine gittiği zaman bir fikr-i sabit, taşlarla muhât ağır bir fikr-i sabit beynini kemiriyordu.

Biraz başka şeylerle iştigâl etmek istedi; edemedi, penceresini açtı, ince, girîzan râh semâvî arasından görünen pencereye döndü, gözlerinin bütün kuvvetiyle baktı, karanlıktan, gölgeden başka bir şey görememişti; o gece uyuyamadı...

... Hüseyin Veli Efendi kaleminde oturamıyor, evinde oturamıyor, hiçbir yerde oturamıyor, yalnız İstanbullu genç kızı düşünüyordu.

Pencerenin üstüne doğru beyaz bir elin yükseldiğini, selam verir bir vaziyette bulunduğunu gördü. Kalbi çarptı, gözleri bulanır gibi oldu, daha sonra sarı saçlar nazarlarındaki bulutları süsledi. Daha sonra serî, hicâbı andırır bir surette çekilde.

Bu bir mukaddime-i muâşaka, muâşaka-i ebkem oldu. Tahrîrat kâtibi işlerini mümkün olduğu kadar erkence bitirir. Hanesine avdet eder, hâkimin önündeki zıll-ı nesâyı kafesin üzerinden takip ile saatlerini geçirirdi.

Bir gün bir bahane-i ıstırab ile mahal memuriyetine gitmedi; onda, pencersinin önünde oturdu. Büyük bir ümit ile yine gölgesini, yine tesellisini bekledi.

Gölge bu defa daha küstah oldu. Pencerenin üst tarafında küçük, zarif beyaz bir el, bir sâk billurine ittikâ etmiş gibi duruyor, bir kâğıt tutuyordu.

Hüseyin Veli Efendi II

Hüseyin Veli Efendi sokağa ineyim mi diye işaret etti, kâğıt “evet” diye cevap verdi. Halkın bu cürüm aşkı görmesine ehemmiyet vermedi, ayaklarının altına kıvrık bir kâğıt parçası düştü, sendeledi, çocuklar yolda oyun oynuyorlardı. Bir saniye tereddüd, bir saniye heyecan onu birkaç adım ilerlemişti, tekrar döndü, acül, beceriksiz yerdeki peyâm-ı mukabeleyi kapar gibi yakaladı, birden, gayriihtiyarî elini cebine soktu, ilerledi, yürüdü, oyuna avdet edemedi, çocuklar, bu sahne-i aşkın hilekâr şahitleri birer sırk gibi dimdik duruyorlardı, içlerinden en büyüğü “hâkimin kızı kötü!” dedi.

... Artık kazâda tahrirat kâtibi hâkimin kızı meselesinden başka bir şey yoktu, herkes bununla iştigâl ediyor, yolda, gece görülen bir gölge, duvar arkasından işitilen kısık bir ses, hulâsa bir şekil mevhûm, bir his hayali hakikat gibi yeminlerle, gazaplarla, kıskançlıklarla nakl ü hikâye ediliyor idi. Sevmek, sevişmek; bundan daha büyük bir cürm, bir cinâyet var mıdır? Kadın eşya gibidir, babasına hasım ve akrabasıyla görüşür, bir arşın biz, bir okka fasulye birkaç limon alır gibi pazarlık edilir. Ondan sonra bir esir, bir uşak gibi döne, döne söke söke her işte kullanılır.

Sevecek kadar cesarete, küstahlıkta bulunan bir kadın umûmun tecâvüzatına, iftiralarına, kinlerine kesb-i istihkâk demektir. Onun yolunu kesmek, penceresini taşlamak, icap eder ise dağa kaldırmak pek âdi, vahşi bir his ve idrâkla perverde ruh olan ahali hâkimin kızını artık bir fahişe telâkki ediyorlar idi, her yerde her köşede hattakalemde bile acı acı kinâyeleriyle, telmihleriyle tahrîrat kâtibinin en hassas, en mukaddes ihtiyacı telvis olunuyordu, esasen namus sözünü dudaklarından düşürmeyen bu millet, asırlardanberi kıymet namusu takdir edememiştir. Artık bu hâl devam edemezdi. Ye’s ve inzivânın verdiği merâretle başlayan bu aşk mâsum cehâletle hararetleniyor. Gittikçe kuvvet kesb ediyor asabileşiyordu.

Şiddet aşkın verdiği bir infîâl ile Hüseyin Veli Efendi Efendi şimdiye kadar bütün fenâlıklarına afv ile mukabele ettiği bu halktan, bu halk ibtidâiden artık nefret ediyordu: Ruhunda dehşetli bir silah kinle onları ezmek istiyor, hükümette her vesileden istifade ederek ashâb musalahadan her birini ayrı tahkîr etmekle müteselli oluyor idi. Namusa, mukaddesâta hücum edecek kadar ibtidâî, vahşi olan bir kitle-i beşeriye hakka, ihkâka müstahak olamaz, diyordu. Fakat yine haksızlık edemiyor, yine bir bakıyye-i îtiyat-ı maziye tabii hak ve insafla muâmelâtını takip ediyordu.

Yine anlamıyorlardı. Onu kirletmekten başka birde ümidini, saadetini de kirletiyorlardı. Bir şarkı bile çıkarılmıştı!. Sokaklarda, evlerde, her yerde Hüseyin Veli Efendi'yi bu zevk, kısık, veya tîz terbiyesiz sesler teşyî' ve istikbâl ediyordu.

Artık tereddüd edilecek zaman geçmişti. Kadının namusunu kurtarmak için izdivâcından başka çare yoktu. Hüseyin Veli Efendi bu kararı verdikten sonra hükümetten hâkimle beraber çıktı kalbi titriyordu, kalbinde bir korku vardı, dimağında perişan cümleler, perişan mukaddimeler, serseri-yâne dolaşıyor ve bir türlü dudaklarına intikâl edemiyordu. Birinci defa olarak ahalinin kini ona hizmet etti. Çarşıdan geçtikleri esnada birkaç çapkın ma'hûd şarkıyı sırtkan, şımarık, soğuk bir edâyı telaffuz ile okuyorlardı. Hâkim efendi "Lâhavle" dedi, tahrîrat kâtibi kirpiklerine kadar kızardı. Biraz durdu ve sonra biraz mütaraddid: "Mademki bunlar böyle mânasız, asılsız bir rivâyette bulunuyorlar mademki...

Sözlerini söyledi...

Hâkim şiddetle, sözünü keserek:

- Ey, dedi.

- Bir şey değil. Hiç!.

Biraz daha ilerlediler, sükût ediyorlardı, nedâmetle karışık bir surette hâkim sordu:

“ - Mademiki!. Sonra!.

Tahrîrat kâtibi:

Siz onu pek iyi anladınız dedi. Hâkim ısrar etti, nihayet söyletti, Hüseyin Veli Efendi Allah'ın emriyle, peygamberin kavliyle Kerime Hanımefendi'yi istiyordu. Nezih, mâsum bir his. Başka bir şey değil.

Fakat artık hâkim efendi sükût ediyordu, eve kadar aralarında küçük bir kelime bile te'âtî olunmadı. Bu sükût kasvet-engîz tahrîrat kâtibini hasta ediyor, bir burgu gibi kalbini kemiriyordu:

Ayrılacakları zaman hâkim:

- Bir iki gün düşüneyim; sana cevap veririm, dedi.

Âni, seri bir ümit ile Hüseyin Veli Efendi hâkimin ellerine sarılmak; öpmek, öpmek, istedi. Fakat utandı. Şaşkın, bârid ayrıldı, iki gün kadar pencerede bir gölge bile görememişti.

Hüseyin Veli Efendi III

Nikâh ve düğün olmuştu. Hüseyin Veli Efendi bahtiyardı. Zevcesi Belkıs Hanım onun bütün ihtiyacat ve emeline cevap verebilecek bir ruha, bir vücuda mâlikti. İlk günleri mestî-i huzûz ve saadetle etrafına bakınmadı, bakmadı. Artık yalnız değildi, onu dinleyen, anlayan bilen bir vücut, bir hayat vardı.

Fakat biraz sonra bu saadetine, bu meşru hareketine karışanların bulunduğunu anladı. Onun her şeyi bir kabahat, bir günahı. Maaşı az olsaydı, bir kadına muhtaç bulunmasaydı bu memleketi, bu halkı nefretlerle, lânetlerle, terk edecekti.

Bir gün hükümetten avdet ettiği zaman zevcesinin ağladığını gördü. Ne olmuştu. Ne yapmıştı? Birdenbire ağlayamadı. Bir endişe-i hâsir ve mecruhla kadına tekarrüb etti. Esbâb-ı ye'sini sordu. Kadın hıçkırığa hıçkırığa ağlıyor, ve anlatıyordu:

- Müftünün evinde neler neler söylememişler, o eve bir daha ayak basmamalıymış! Efendinin kızları varmış, onları baştan çıkartırmıştır...

- Düşün, diyordu. Düşün. Bunlar hep seni sevdiğim için... Ve sonra sarı saçları, başı kocasının avcunda hüngür hüngür ağlıyordu.

Hüseyin Veli Efendi ayağa kalktı. Gazapla kapıya koştu.

Kadın arkasından şitâb etti. "Nereye gidiyorsun? Nereye gidiyorsun?" diyordu.

O, gitmek, müftüyü çarşıda yakalamak, sarığını boğazına dolamaz, dövmek öldürünceye kadar dövmek istiyordu.

Kadın yalvardı, ayaklarını öptü, bırakmadı.

- Yalnız müftümü, hepsi hepsi bana garaz diyordu. Satıcılar bile takılıyorlar, sokaktan geçirmiyorlardı, geçen gün hamama giderken yolda bir yumurtacı “Kaymak! Kaymak! Ondan da bizde var” diye bağırdı. Bu ağızdan ağıza intikâl etti. Beni hamama kadar götürdü. Sana söylemedim.

Hiddetlendirmek, meyus etmek istemedim...

Ve sonra ilave etti:

- Ne yapayım, seni kıskanıyorlar, gözleri kör değildi ya: Kızlarına alsaydılar...

... Hayır kıskanmıyorlardı... Asıl sebebi o biliyordu. Onu bu memleketten çıkartmak, nüfusundan, hayatından, Mavişetinden bıktırarak çıkartmak istiyorlardı... Yine arzuhalcilik yapar geçinirdi... Fakat ne yapmıştı. Niçin bu kadar gazez ve kin etrafında toplanıyordu. Başka bir kazâyâ naklini talep etti, hâmisî olan mektupçunun sayesinde muvaffak oldu.

Kazâdan karısıyla beraber ayrılırken “Beni çok arayacaklar” sözlerini dimağı, ruhu dinliyor, nazarları uzaklaşan ağaçlara, çatılara, görünmeyen insanlara mağrur, lekesiz nefretle fırlatıyordu.

Eşraf memleket onun bu kadar kolaylıkla gidebilmesinin sırrına bir türlü vâkıf olamıyorlar, kalplerinde onu attırmadıkları için derin bir inkisâr, bir acı hissediyorlar, avam kahvelerde “Vay anasını be? Elimizden kaçtı. ” diyorlardı.

2

Hüseyin Veli Efendi'nin hayatı bundan sonra kazâdan kazâyâ sürüklenmek oldu.

Tahrîrat kâtibi zekânın tahlil ettiği bir tecrübe-i içtimâîye ile beşerîyye hakkında bir fikir-i sabit edinmişti.

O her yerde, her kazâda ne kadar iyilik etmek isterse o kadar fenalık görmüştü... Efkâriumûmiye denilen ihtirasat-ı ruhiyyenin mantığa, mâkûlâta, hakikate ne kadar yegâne ne kadar Lakayt olduğunu anlamış, hissetmişti.

Esasen ihtiyacat ve etrafındaki hileler, iftiralar merbut olduğu millet hakkında, fenâ nasihatlerde bulunuyordu.

“Diyadin” den ayrıldığı zaman karısının yüzüklerini terhin ederek ayrılabilmişti. Aldığı maaşın azlığı Mavişeti temin edemiyor. Karısıyla beraber inliyordu. Hayat bî-insaf vâridât ezdi. Bundan başka bir de takdir edilmek, tahkire gine hedef olmak... Asıl bu onu her şeyden ziyade eziyordu.

Bir gece Belkıs “Efendi üç gün sonra düğün var, nasıl gideceğim, bilemem ki.” dedi ve sonra bir sükût-ı mânîdar ile durdu. Gözlerinde yalnız bir lem’a istifhâm vardı...

Hüseyin Veli Efendi anladı. Karısının yüzükleri rehinde idi, bunlara mukâbil bir şeyler bulmak, bir şeyler almak lazımdı.

Kime mürâcaat edebilirdi? Kazâda herkes onu sevmiyordu. Hele iskâtiyle, doğruluğuyla o kadar düşman kazanmıştı ki...

Zenginlerden birisinin yanına gitmek, biraz para vermek istemek? Bu dakikada, bu saniyede mümkün değil olamaz... Pek iyi anlamıştı: Bunlar yalnız işleri bulunduğu zaman mürevvetkâr, lutufkâr, hayır-hâhtırlar. Bâhusus onların küçük lütufları daimî bir tehdîd, daima bir vasıta-ı tavsiyedir.

Çare taharri ettikçe çaresizlikler içinde yuvarlanıyordu. Bulamıyordu. Tâli’ne, hayatına kızdı, onu zekâsına iktidarına rağmen buralarda süründüren tesadüfe kızdı... Kadının küçük bir hevesini olsun îfâ edemedikten sonra... Hayat neye yarar? Husûsiyle o kadar seviyordu, ki. İstedigini yapmayı kendisi için bir züll, bir leke telâkki ediyordu.

Hüseyin Veli Efendi IV

Ertesi gün kalemde eşraftan Hacı Hüseyinn Efendi’nin kendisini beklemekte olduğunu gördü. Birdenbire kendi kendine “Şu zâttan birkaç lira istesem... Nasıl olur?” dedi. Bunu pek tabii buldu. Birkaç lira... Ne vakit olsa ödeyebilirdi...

Tereddüdler, hicâblar içinde Hacı Hüseyin Efendi'ye açıldı, Hacı Efendi gayet hayır-hâh, lütufkâr, dost bir tavırla parayı güya ikrâz etti.

Tahrîrat kâtibi bir senet yazdı, imzaladı, mukarrize tevdî' etti. Hacı Efendi, müteessir ve müteessif bir sima ve lisan ile:

Aman ne lüzum var. Ben size itimad etmem mi? Ne olur? Bu bir ihtiyaç... Belki bir günde ben size...

Dedi ve kâğıdı yırttı.

Hüseyin Veli Efendi tatlı sözlerin tesir sihr-i âmîzine mağlup “Bazen diyordu, bazen beşerde böyleleri de vardır.”

Hayatın sefaletlerini tamamıyla görenler, anlayanlar küçük bir sükûnun, küçük bir ihtiyaç-ı itimadla refah ve saadet içinde doğup ölenler kadar sâf-dil olurlar.

O gün çarşıya gitti, mezâddan karısına bir bilezik aldı. Eve uçuyor, koşuyor gibi gidiyordu. Kim bilir kadın ne kadar mahzûz olacaktı? Zevcesine hediyesini takdim ettiği zaman mab-ci gözlerine baktı. Ayrı, harîrî bebeklerinde bir hande-i prestîş, bir hande-i aşk parladı...

Kadın ve aşk fedâkârlığın meftunudur.

Hacı Hüseyin Efendi bir daha parasını istemedi... Tahrîrat kâtibi de bu zâta karşı biraz za'f, biraz dostluk hissediyordu... Kazâda en ziyade ihtilât ettiği, en ziyade görüştüğü – kendi tabiriyle- bu mübarek ihtiyar idi. Hacı efendi ara sıra küçük ricalarda bulunuyordu. Tahrirat kâtibi de dostluğa binaen ifâ ediyordu.

Dedikodu için vak'a ve hayatın mefkûdiyetine, adiyet-i ruhiyye ile adiyet-i fikriyenin mebzuliyetine birer menba îcâd olan kazâlarda bu gibi dostlukşara birer mâna vermek umûr-ı âdiye ve tabiyedendir.

Tahrirat kâtibiyle Hacı Efendi'nin bu kadar birbiriyle meşgul olmaları halk arasında kıyl ü kâl mûcib olmuştu... Tahrirat kâtibinin rüşvet aldığından, Hacı Efendi'nin vâsıta-ı rüşvet bulunduğundan uzun uzun bahsolunuyordu. “Karısının bilezikleri... Onları nereden buluyor? Nereden buldu?” gibi tâ'rîz-kar sualler dudaklarda geziniyor, saatleri geçiriyordu.

Artık ahaliden Veli Efendiyle işi olanlar doğrudan doğruya Hacı Hasan Efendi'ye gidiyorlar, kurnaz ihtiyarda bundan istifade ediyor, ara sıra da tahrirat kâtibininde bir şeye ihtiyacı olup olmadığını soruyordu.

O daima:

- Teşekkür ederim, ihtiyacım yok. Daha borcumuzu ödeyemedik diyordu.

Hacı Efendi'de:

- Adam sende ziyanı yok! Bir gün ödersin, diye cevap veriyordu. Fakat ihtiyar ahalinin kendisine tehâcümü ile husûle gelen kâr u kesb mukâvemet edemeyerek biraz fazlaca iltimaslara başlamıştı. Hatta haksız, kanun-şiken bir işin yapılması için tahrirat kâtibini âdeta tazyîk ediyordu.

Hüseyin Veli Efendi birkaç günler işi salladı, Hacı Efendi buna şiddetle kızmıştı. Bir gün dairede Agop Civiciyan Efendi namında bir tâcir ile otururken Hacı Efendi girdi, hiddetle “Bizim iş!” diye sordu.

Tahrirat kâtibi nüvazşıkâr, dürüş bir sesle “Yapmam, kanunî değil!” demek istedi. Birden Hacı Efendi bütün ruhunu kusar gibi “Öyle ise şu benden aldığın paraları ver. Bakayım” smzlerini söyledi. Hüseyin Veli Efendi tırnaklarının ucuna kadar kızardı, bir şeyler yapmak, şu karşısındaki hilekâr Hacı'nın boğazına sarılmak istedi. Yapamadı Bütün bu hiddetin yerine derin bir kin ve gayz-i kâim oldu.

Namuslu adamlar daima alacaklıların karşısında mağlup... Biraz namuslarından kayıp ediyorlar.

- Borcumdur, inkâr etmiyorum, vereceğim diyordu.

Öteki taannüd ediyor, bağırıyor, hemen istiyordu.

Agob Civiciyan Efendi kızar gibi oldu. “Ben kefilim, efendim, ben kefilim” diyordu.

Hacı Efendi daha ziyade inadı muvaffık görmediğinden olmalı ki” yarın isterim” sözüyle ayrıldı, gitti. Yarın para kuvvetiyle kâtibi yola getireceğine kânidi.

Alacaklının avdetini mu'teâkib Civiciyan Efendi Hüseyin Veli Efendi'nin kulağına bir şeyler söyledi. Utandı, korktu, bunada mağlup olacağından korkuyordu.

Sonra aklına bir şeyler geldi: Bileziği terhîn etmek... Civiciyan'dan para almak. Agob Efendi gitmek üzere idi. Ayağa kalktığı zaman Veli Efendi de kalktı, kapıya kadar gittiler. Orada fikrine gelen hileyi söyledi. Civiciyan Efendi hemen paraları teslim etti, tahrirat kâtibi “yarın getirdiğim zaman...” dedi. Civiciyan “Zıyanı yok, yarın alırım...” diye cevap verdi ve gitti.

Hüseyin Veli Efendi V

Parayı alır almaz evvelki zaaf ve zillet, evvelki azap tereddüd birdenbire hiddete munkalib oldu.

Bu bir tesir akis tesirdir. Birdenbire tevellüd eden nefretin şiddetiyle mütenasip bir gayz ile hükümetinden çıktı, doğru Hacı Hasan Efendi'nin hanesine gitti. Kurnaz ihtiyar kâtibin simâsına bakmakla her işi anladı. Hayatlarında beşerle aynamaya alışanlara mahsus bir tebdil-i şekil ve ruh ile gayet riyâkâ gayet, mütebessümdü. Fakat tahrirat kâtibinin hiddetini, nefretini teskine muvaffak olamadı; karısını tahkir ettikleri günden beri evinde hiss-i afv, hiss-i şefkat bitmiş, yerine kin-i kâim olmuştu.

Hüseyin Efendi parayı ihtiyarın yüzüne fırlattı, “hilekâr!” dedi, çıktı.

Hacı Efendi de fenâ halde kızmıştı, hiddeti menfaatinin kırılmasından tevellüd ediyordu. Hayatı sîm ü zerle onun mevellidi hile arasında görenlere mahsus derin ye's mağlubiyetle cübbesini topladı. Hemen imam efendiyi buldu, bir şikayetname yazdırdı, tahrirat kâtibi rüşvet alıyormuş, envâ' sefahati icrâ ediyormuş, Cuma namazına geliyormuş, dehaneler, neler!...

Bu şikayetnâmeyi kahve kahve, dükkân dükkân, ev ev dolaştı, imzalattırdı bir gün sonra vilâyete gönderdi.

O gece Hüseyin Veli Efendi Belkıs'ın yanına beşerin âdiliğini ser dü-beyân ediyor, onun hüsnüyle, ruh nezihle yıkanıyor, teselli buluyordu. Belkis ye's ve nefretle kocasının gözlerine gönce-i nefise hissini düşünmeksizin, münkad ihtirasat vücudunu saadet mevûme-i müstakbelesinden koparak ömr-ü müstakbelinin ser meşum ye'sine taktığı için mevcudiyetine itâba, nefrete layık görüyordu. Kadın onu görmeseydi, o, kadınında hiss-i aşkı uyandırmasaydı. Kim bilir bir başkasıyla. – ruhu buna hayır diyor, fakat fikri ısrar ve taannüd ediyordu- kim bilir, bir başkasıyla. Daha

ziyade bahtiyar olur. Kadında bu hissin tevellüd edebilmesi ihtimaliyle ruhunda bir kıskançlık uyandı, dert ihtiyaç Mavişet bir de zehr-i ihtimal metrûkiyet katıldı.

Artık o, fikren olsun tel'in, tahkir edecek bir hedef, bir madde, bir mevzu arıyordu. Beşer bu kitle-i hûn, bu kitle bu hıyanet, bu kitle-i loş ve riyâ, bu kitle-i ihtiras sefil, bu kuvvet mukadderât limesinin yegâne sebebiydi! Bu halinde, bu meşum, menhus dakikalarında masasının başına gelenler, binlerce muhabbetler, dostluklar, muâvenetler vaat edenler, hele onlar, riyâkarlar nerede idi? O şimdi yırtık, paçavra gibi rüzgâr sefalet o kendi loş hayatla, şok ihtiyaçla kirlenecek, sürüklenecekti. Şimdiye kadar ne kadar budala, ne kadar çocukmuş! Niçin başkaları gibi hareket etmemiş, niçin o da çalmamış, niçin o da kırmamıştı!

Ye's ve aczin en büyük istinatgâhı samîm mevcudiyette tevlid ettiği bir bürkân-ı sa'î ve cidâldi. Bu dimağ, bu kollar onda varken felek bu kuvvet cefasıyla, bütün leşker mevânî'yle karşısına çıksa yine korkumuzdu. Belkıs'a:

- Sen korkma, sıkılma gözüm, diyordu. Sakın hatrına fenâ, fenâ şeyler gelmesin! Ben, ben biliyor musun, parayı taştan çıkarırım. Bu metânetle, bu zekâ ile, emin ol, daha ziyade bahtiyar yaşatacağım. Kolundaki bileziğin yanına bir bilezik daha!... Boynunda altınlar, parmaklarında yüzükler... Emin ol Belkıs, emin ol gözüm... Sakın hatrına fenâ şeyler gelmesin! Sakın ha!

Kadın dimağındaki girye-i endişeyi örten bir tebessümle gülüyor, sen sağ ol! Cevabıyla iktifâ ediyordu...

Bu ikinci kazâdan ayrılırken yine hiçbir kimse onu teşyî'etmeyecekti. Halbuki ne kadarlarının hakkını sıyânet etmiş, ne kadarlarına muâvenetlerde, himayelerde bulunmuştu. Hacı Hasan Efendi'nin şikâyetnamesine en ziyade lütfunu görenler bile imza atmamışlar mıydı?

Müfarekatı günü şafakla beraber, kapıdan çıkar çıkmaz Civiciyan Efendi'yi karşısında gördü. İbtidâ bilezik hakkında bir şüpheye düştü, o karısına şimdiye kadar bileziği terhin edeceğini söylememişti. Sonra kendi kendine "Bunun için gelmemiştir, eğer maksadı p olsaydı şimdiye kadar istemez miydi?" dedi. Bu mütalaa-ı hafıyyeyi müteakib zâire teşekkûf etti, hayatında yegâne bir dost kazandığını, onun da Civiciyan Efendi olduğunu söylüyordu. Belkıs katıra binmiş, kocasını bekliyordu.

O da binmek istedi, fakat dostu:

“Hüseyin Veli Efendi I-II-II-IV-V”, *Donanma*, nr.20, Teşrin-i Evvel 1327 (Ekim/Kasım 1911), s.1835-1840./nr.22, Kânûn-ı Evvel 1327 (Aralık/Ocak), s.2031-2032./nr.23-24, Kânûn-ı Sâni-Şubat 1328 (Ocak-Şubat/Mart 1328), s.2127-2128./nr.3-27, Mayıs 328 (Mayıs/Haziran 1912), s.137-138./nr.4-28, Haziran/Temmuz 328 (Haziran/Temmuz 1912), s.186-187.

2.22.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hüseyin Veli Efendi zeki bir kişidir. On sekiz yaşında “Büchner”in Madde ve Kuvvet’i okuduğu için Erzurum’a sürgün edilmiştir. Orada arzuhalcilik yapmaya başlar. İnsaflı bir mektupçunun dikkatini çekmesiyle Diyadin kazasına tahrirât katipliği görevine getirilir. Diyadin kazasında giyim tarzı, namazını aksatması, bir ramazan günü Ermeni’ye sigara uzatmasıyla kazada dışlanmaya başlar. Hüseyin Veli Efendi duruşunu bozmaz. Yalnızlıktan sıkıldığı, evlenmek istediği sırada evinin yanına hâkim taşınır. Veli Efendi hâkimin kızına âşık olur. Kazada bu sefer hâkimin kızı Belkıs’la olan ilişkisi dillerden dile dolaşır. Hâkimden Belkıs’ı ister. Fakat kazada yapılan dedikodular bitmeyince karısıyla beraber oradan ayrılır. Kazadan kazaya sürün hayatı yaşamaya başlarlar. Karısının arzusunu yerine getirmek için Hısnü’l Ekrâd kazasında Hacı Hüseyin Efendi’den borç alır. Bu hareketi de cemiyet tarafından rüşvet dedikodularına yol açar. Hacı Hüseyin Efendi kanunsuz bir iş yapmasını isteyince Hüseyin Veli Efendi ile arası bozulur. Hacı Hüseyin Efendi hemen verdiği borcu ister. Bunun üzerine Agop Civiciyan yardımına koşar. Hacı Hüseyin Efendi, Veli Efendi hakkında bir şikâyetname yazdırarak kazadaki herkese imzalatır. Hüseyin Veli Efendi İstanbul’a dönmeye karar verince borcunu ödeyen dostu Agop verdiği parayı hemen geri ister.

Hüseyin Veli Efendi hikâyesinde mekân olarak İstanbul, Erzurum, Diyadin kazası, Hısnü’l Ekrâd kazası yer almaktadır. Zaman 1325 (1909) senesidir. Hikâyenin kahramanları Hüseyin Veli Efendi, Hacı Hüseyin Efendi, Belkıs, Agop Civiciyan’dır.

Hüseyin Veli Efendi hikâyesi II. Abdülhaid döneminin cemiyet hayatının eleştirisidir. Hüseyin Veli Efendi namuslu, zeki bir memurdur fakat bu durumu hayatı

boyunca başına bela olmuştur. Dârüşşafaka'dan “Büchner” Madde ve Kuvvet'i okuduğu için Erzurum'a sürülmüş bu son sürgünü de olmamıştır. Âşık olması da toplum tarafından dedikoduya yol açınca evlenmiştir. Bu sefer karısı üzerinden yapılan dedikodular Hüseyin Veli Efendi'yi başka sürgüne mecbur etmiştir. Hacı Hüseyin Efendi'den karısını mutlu etmek için aldığı borç rüşvet olarak algılanır, üstelik Hacı Hüseyin Efendi'nin verdiği borç para dostane bir davranış değildir. Hüseyin Veli Efendi'nin kanunsuz iş yapmasını temenni edilerek verilmiştir. Kabul etmeyince borcunu hemen ödenmesi istemiştir. Agop Cıviciyan'ın dostluğu da farklı değildir. Dönemin cemiyet hayatına dikkat çeken unsur ise Hüseyin Veli Efendi'nin duruşundan vazgeçmemiş olmasıdır. Fakat toplum baskısı, dönemin şartları, insanların riyâkarlığı hikâyenin kahramanını yıldırılmıştır.

2.23. İHTİYARİ DİLENME

Nikolai Barba müheyyâ-yı inkisâr bir sadâ ile her gün beyaz saçları içinde kaybolan başını sallayarak şunları tekrar eder:

“Dilenmenin, seksen yaşında bir adamın dilenmesi oh! Bu kâbil olmayacak! Ne kadar çirkin. Memnun olduğu kadar çalışacağım dilenmemek için bütün kuvvetlerimi, iktidarımı sarf edeceğim... Ve sonra. Sonra ...”

Bütün vücudunun şedîd bir hararet altında ezildiğini, itmâm etmek istediği cümlelerin sıkleti tahannünde örselendiğini, kırıldığını hisseder. Sonra bir nevmîdi-i ânîyi müte’âkıb:

Bu tabiidir der ölmek... Fakat dilenmeden; herkese muhtaç olmadan... İşte bu onun için bî-pâyân bir şeref, tatlı ölmeyi, herkese avuç açmadan gitmeyi görür gibi olur. Şöyle bir gece yatağının bilmem kaç seneden beri kullanıla kullanıla samanları dökülen; ayakları sığmayan yatağın içinde Nikolai Barba’nın eskimiş cismi kalmış. Kapının önünde kendisine bekçilik eden köpeğinin; efendisinin vaktini geçirdiğinden mütehassıl, bir sadâkat-i sâfdan mütevellid işkenceli dolaşmalarını düşünür, tahayyül eder. Gözlerini bir neşe-i bahtiyari kaplar. Sonra şu sözleri söyler:

“Fakat daha değil... Yirmi sene sonra... Tamam yüz yaşında...”

Gazetelerin kendisinden bahsedeceklerini; kuvvetinin, çalışmasının tahsinlerini neşreceklerini düşünerek müteselli olur. Hafîf bir ibtisâm-ı inşirâhla göğsünü şişirtir; işine başlar.

“Nikolai Barba yoğurt satar, bütün köy halkı kırk seneden beri aynı hüznün çehreyi, aynı ibtisâmâtı, aynı nakaratı” Yorgun dizleri göre göre bir melekeye mâlik olmuştu. Ki Nikolai Barba’nın karanlıklar içinde hatve ânîşını; kapı arkasındaki mükâlemâtını, kapı çalışını tanırlar. En küçük bir çocuk bile bu ihtiyarı sever. Tamam kırk senedir. İşte arkadaşı Numa! Kendisinden beş yaş küçük. Artık çalışmaktan takallüs eden vücuduyla oğlunun himayesi altında yaşıyor.

Nikolai Barba ekseriya onu ziyaret eder. Bu ziyaretler kendilerini bu gölge süratiyle takip eden hatıralarla setr olunur. Sükût edilir, birbirlerine bakarlar.

İki söz, birkaç kelime onların mükâlemât sükûtilerine bir küşâyış, bir cereyân-ı tām verebilir. Mesela: Birisi

- Kırk sene evvel bir panayırda... der diğeri onun yâd be hatîrâtını tazelemek; teceddüd etmek için... Cevap vermek için değil – dimağının iğfâlâtına meydan vermemek için- bir kadın değil midir?

Sonra sükût edilir, sükût cevabı verir, sükût konuşur, sükût dinler.

Kırk senelik bir dostluğun menba samimiyetinden başlayarak dimağ bir faaliyet içinde çalışır. Nihayet bu iki ihtiyar gözlerini birbirlerine dikerler. İşte nehr-i hayatımızın munsabında, munsabındayız demek isterler.

O vakit Nikolai Barba kalkar fazla merasime riâyet etmeyerek yavaşça kapıyı açar Lapı bir teneffüsle selâmeti infâ eder. Mütefekkir, mütereddüd çekilir, gider.

Tasviranî, nedametleri pek derindir. Bugün nadim fakat bu nedamet o kadar kaidesiz, o kadar bî-sûd ki onun cümûdet, bürûdeti altında, Nikolai Barba dövüyor, ölüyor gibi azaplar, ıstıraplar geçirir.

Niçin evlenmedi? O da sevmiştî. İşte engelli kadın! Köyde sevmiştî sekiz on çocuğuyla beraber yaşıyor onu sevmiştî. Şebâbı o kadar güzel, o kadar latifti ki Nikolai Barba o zaman bi baba değil bir genç – siyah gözlerinin sehâriyyet-i semâvîsionünde titriyordu. Geceleri sema ona ziyâdan yollar açarken bu sokaklar arasında; bu köşe başlarında onunla ne kadar görüşmüşler, ne kadar ne vaatleşmişlerdi. O zaman her şeyi onlar için taze, tarâvet-nâk, ciyâdet alûddu.

Sevgileri, arzuları, ümitleri bütün canlı, ruhlu sanki zî-rûn gibi menharındı.

Şimdi fakat hızâne bitmiş yapraklar gibi muhtazır, zebun.

Artık onlardan, onların yadigârlarından bir ihtisâs-ı merâret-âgîn beder olmamak, olamamak ye's ebedisiyle zavallı ihtiyarın solan, pıhtılaşan kanı üzerinde kalbini tevkîfa uğratacak kadar bir tazyikle dolaşıyor, gözlerine katran mahremieti îsâl ediyor.

Artık bu yek-nesak, bu her şeye bî-gâne olan hayattan bıkmış, usanmıştı fakat yaşamak ihtiyacıyla.

Bu ihtiyaç mübrem, bu meyl-i şedîd, bu arzu ta'yîş uyuşan, uykuya yatan vücuduna bir kuvvet, bir takat verir. Bahar rehaveti atar, savurur, bir keslân vecd-âverden bu koca ihtiyarı çıkartır, çalışmaya, sa'ya doğru sevk eder.

Çalışmalı! Bugün ekmek lazım. Zavallı! Terlerini bahar olan ümitlerin üzerine dökmeli! Dökmeli ki bütün ekdâr, ıztırâbât unutulsun.

Köpek hâricinde mahralara nâzır, ovalara karşı bir vaz sakîl ile tenekelerle mestur çatısın altında mahcup gibi duran küçük bir kulûbe. Burası Nikolai Barba'nın ikametgahı, ârâmdır.

Tenekelerin birbiri üzerine kadar mültesik, o kadar mültesik olarak çivilenmiştir ki güneşin ziyâsı bunun için gezebilmesi için akşamları ihtiyarın kapının önünde oturmasını bekler.

Nikolai Barba hevâ-yı mahsûrun tehlikelerini bilmez değildir. Bilmem kaç sene evvel! Köyde, kendisi gibi bir ihtiyar: odanın içinde boğulmuştu. O zaman demişlerdi ki havasını cedîd etmediğinden öldü. Bu söz üzerine akşamları kulübesinin kapısını açar, arka taraftaki küçük pencerenin ipini çözer, havalandırır, sonra meyhaneye gider. Bu onun için bir ibtilâ, bir âdet hükmünü almıştır.

Çehresi kanlı. Gözler bir buğ la'alleyin ile örtülmüş sabit... Bunu çivilmiş gibi hareketten ârî. Ayaklar ra'se-nâk.

İçer; içer, o zaman bütün âlâm ve ıstırâbâtını bî-hoş, müskir bir hülvanın sine-i iğfaline atar, neler düşünür? Sarhoşluk onun ihtiyarlığını unutturur, çocuksuzluğunu bir gubâr-ı nisyân ile unuttur; za'fiyyet her meyhane kuvvet-bahş olur...

Mesela: evlendirir, engelli kadını alır, çocuklarına bakar, sonra Numa baba olur. Çocukları ona bakar. Daha neler yaptırılmaz! Sonra sabahleyin bugünkü temre, kazancından elinden bir şey kalmamış, çalışmalı!

Yoğurtlarını arabasına kor. Kesik, kısık, mühtez sadasıyla bağırır:

“Yoğurt”

Mahalleleri gezer. Çocuklar onu beklerler; ellerinde tabakları, kaselerle kapınınönünde Nikolai Barba beklenilir. Çocukları sever; mâlik olamadığının

acılarıyla sever. Onun için ruhlarını sıkmaz; incitmeden okşar. Onlar için bir mâlik bir ziyana razıdır. Bu akşam bir kadeh az içer. Ne olabilir? Çocukların hatırını kırmamalı! Çiçek meraklısı bir zat gibi bütün ihtimâm, takayyüdüyle bu çocuklara babalarının kucağında gezdirdiği köyün cıvıldaayan çocuklarına bakar, nezâret eder. Birisi hasta olsa en hilesiz, hâlis sûddan yoğurtlar hediye olarak getirir. Bu çocuklar onu öldüğünden seksen seneye kadar yaşatacaklar. Zemin ifadeleri bütün o; kendisi olacak. Bu ümit ile yine yaşamak ister.

Ona ihtiyarladın diyenlere karşı bir husûmetle bakar.

“Sizi bile, sizi bile sarın alırım” der.

Bir gün birisi:

“Nikolai Barba ne kadar paran var” demişti. O biraz düşünmüş, yüreğinin acılarının sızıyla terleye terleye cevap vermişti:

- Hiç on param yok.
- Biraz meyhane alemini terk et.

O cümlelerin mâbadını anlıyor; hissediyordu. “Artık ihtiyarladın, biraz rahat et” demek istiyorlardı. Evet onun derin, amik bir istirahat ihtiyacı vardı. Bütün ruhuyla, seksen senelik hayatıyla bu ihtiyacı takdîr ediyor, buna muvaffak olamamak ümidiyle çalışıyordu.

Sonra, sonra bir gün o yine giderken yolunda kalmıştı. Bütün a’sâbı gerilmiş, vücudu gürültüler, hırıldamalar arasında kırılmış, dökülmüş, gözleri kararmış düşmüştü.

Bütün seksen senelik hayatın önünde bir şimendifer süratiyle koşan bu vücut bir mânâyâ tesadüf etmek gibi tevkîf etti. Artık kökünden kesilen bir ağaç gibiydi; teneffüs ediyor elleri hareket ediyor fakat ayakları, belinden aşağısı sanki tahaccür etmiş, sanki taş kesilmişti. Gözleri, elleri oynayan mermerden masûg bir ayak üzerine konulmuş bir heykel gibi...

Bu meflûc, mütekallis mütekâsır dalları üzerinde yaprakları yaşayan kesilmiş bir ağaç gibi artık hayatını bulmak için damarları, su getiren, hayat veren çehreleri bozulmuş, mensî değiştirilen bir nehir gibi aşağı tarafı kurumuş; bitmişti.

Birkaç ay köyün içinde Nikolai Barba görülmüyordu. Çocuklar endişeleriyle kulübesine kadar gidiyorlar herkes onun hastaneye de olduğundan bahsediyorlardı.

Oğullarını, hasta olan oğullarını görmeye giden birkaç kadın da Nikolai Barba'nın hastaneye olmadığını serdederken bu iddiayı teyîd ediyorlardı.

Artık herkes yeni yoğurtçuların hileleriyle ünsiyyet-i beydâ etmeye, onlara alışmaya başlamıştı.

Bir gün köyün içinde yığın yığın çocukların koşuştuklarını, bağıştıklarını duydum.

“Nikolai Barba gelmiş! Nikolai Barba gelmiş!”

Birkaç kadında “Jules Andrepaoul gitmeyiniz hizmetçi kızını alınız da sonra gidiniz” diye bu ince sadalara karıştılar.

Artık her işi bırakmıştım. Bunların seğırtmelerini, bağışmalarını, hırçınlıklarını, sevinmelerini seyrediyor, mütelezziz oluyordum. Onu bu köyün sadık, samimi dostlar ziyarete geliyorlardı. Oh ne letâfet! Ne lezzet! Bu şiirlerin, bir âhenk melekâne ile saf bekâret-i âlûd kâfiyeler yağdıran bu neşâid tıflânenin önünde bir kuvviywt-i enzârımla onu, onun hayalini görüyor, hayaliyle görüşüyor gibiydim. Nikolai Barba?

Bunu nasıl tanırım! Bende çocuktum. Ben de onun kucağında yüzümü gözümü yoğurtlarla örterek, beyazlanarak yaşıdım. Beni de sevdi. Bende onu onlar gibi sevdim. Fakat onun muhabbetinden, çocuksuzluğundan ve bir diğer muhabbetten, ma'nâ-yı bekâretiyle mahrumiyetlerinden bir gün, bir dakika dûr bulunmadım.

O daima hiç hasta olmadığından; kırk seneden beri yalnız bir gün inmek suretiyle yoğurt tevzi'edemediğinden bahsettiği zaman bütün kalb-i muhteriz semâhatle tekrar etmesini arzu ederdim.

Yarın yarın diyordum. Yarın mabede gittikten sonra onu ziyaret ederim. Bu fikride artık tevkîf etmiştim.

Sabah güneş cihânî nurlarıyla imlâ ederken “mabedin kapısından içeri giriyordum. Birisi nazar-ı dikkatimi celb etti.

Ayva gibi sarı kıllı bir çehre ile Nikolai Barba şapkasını açmış şerm-âlûd bakınıyordu gayr-i ihtiyarî durdum. Ona doğru ilerledim. Nasılsın? Dedim.

Bana baktı. Hiç cevap vermedi çocuğun birisi koştu. Sağırdır dedi hızlıca bağırınız tekrar ettim.

“Ayaklarım tutmuyor, kulağım duymuyor hastayım” diye cevap verdi.

Artık bütün a’sâbımın gûşemesiyle titreye titreye birkaç kuruş verdim. Mabede girdim.

Ben onun için, onun hayatının tamam olması için dua ederken ihtimal o dışarıda ölmek, dileniyordu.

Evet ihtiyaç-ı hayat için. Onun için dileniyordu.

Ona kırık, dökük, deşik kulübesinin duvarları: “dilenmek; seksen yaşında bir adam için ne kadar çirkin! Bu kâbil olmayacak mümkün olduğu kadar çalışacağım, dilenmemek için.... Sonra... Sonra.” Sözlerini tekrar ediyordu, hayatın yazıcısı olan bu fakirle eğleniyordu. Fakat kalb-i beşer her şeyi te’lîfle me’lûf olduğundan:

Teessüf olunur ki “yaşamak içinde dilenmeyi tercih ediyor. Bu ihtiyara ihtiyari dilenmeyi yaşamak kâfi gösteriyordu.”

İzmir Gz., nr.32(376), 11 Eylül 1320 (24 Eylül 1904), s.5-7.

2.23.1. Hikâyenin Çözümlemesi

İhtiyari Dilenme

“İhtiyari Dilenme” hikâyesi seksen yaşında bir yoğurtçuyu anlatmaktadır. Nikolai Barba kırk senedir yoğurt satarak hayatını devam ettirir. Bir kadın sevmiş fakat nedense bu kadınla evlenmemiş seksen yaşına kadar bekar yaşamıştır.

Çocuksuzluğunun eksikliğini yoğurt sattığı çocukları severek gidermeye çalışır. Bir gün hastalanır yoğurt satamaz hale gelir ve artık hayatını sürdürmek için dilenir.

Hikâyenin anlatıcısı kahraman anlatıcıdır. Yoğurt satıcısının sevdiği bir çocuğun gözünden hikâye aktarılmıştır. Nikolai Barba hikâyenin baş karakteridir. Sensen yaşında, yaşlı, bekardır.

Hikâyede zaman belirtilmemiştir. Mekân ise iç mekân olarak Nikolai Barba'nın kulübesi ele alınabilir. Dış mekânsa yoğurt sattığı için köyün sokakları olarak düşünülebilir. Bu hikâye seksen yaşında yoğurt satarak hayatını sürdürmeye çalışan, babalık duygusunu ise yoğurt sattığı çocukları severek gidermeye çalışan yalnız bir ihtiyardır. Hayatını idame ettirmek için durmadan çalışması gereken bu ihtiyarın hem gelecek kaygısı hem de yalnızlık sorunu vardır. Daha önce köyde kendisi gibi ihtiyarın odanın havasını yenilemediği için boğularak öldüğü haberini aldıktan sonra kendi kulübesini sürekli havalandırmak âdeti edinmiştir. Bu yalnız ve ölüm korkusunu gösterir. Gençliğinde bir kadın sevmiş, bu kadın çocuk sahibidir. Bu sevdiği kadınla izdivacı gerçekleşmemiştir. Sadece içince ihtiyarlığını ve çocukluğunu unuttuğu için kendini içkiye vurmuştur. Kazandığı parayı da meyhane de harcamaktadır. Hayatındaki boşlukları içkiyle oldurmaya çalışan Nikolai Barba günlük kazancını da bu uğurda harcamaktadır. Hastalandıktan sonraysa artık yoğurt satamaz ve dilenmesi gerekir. Hikâyenin eleştirisi burada başlar. “Hayatın yazıcısı olan bu fakirle eğleniyordu.” İfadesi dilenmeye mecbur eden kaderin eleştirisidir. “Hayatın yazıcısı” ölüm yerine bu ihtiyarı hastalığa mahkûm etmiştir. Bir şekilde kendi geçimini sağlayan yoğurtçu dilenmeye mecbur olmuştur. Hikâyenin kahramanı ders niteliğindedir. Gençliğinde evlenip bir düzen kuramamış, günü birlik kazandığı parayı da meyhane de harcayarak ertesi günü düşünmemiş adamın sonu dilenmek olmuştur.

2.24. İNTİKAM

Tahsin Nahid'e

“Zevkin müte’addid istihâlâtı, tekâmülâtı vardır, zevk küçük bir nağme yahut küçük bir şiirle firârî bir bûse arasında daima sâf, sade zevâl – karîn yaşamaz o bazen delidir, acı, zehirli, muharrib-i mahzûzziyet nöbetlerle çırpınır, o bazen vahşidir, hûnhârdır, vahşi hûnhâr bir kükümdârdır, elinizi paralar, koparır, iğneler, ezer...”

Ş(Şın) : S(Sin)

Ziyâ Vecdi Bey bilmem hiç hissettiniz mi dedi. Son paranızı, son ümidinizi bir cümlede bitirmeyi, imha etmeyi... İhtimal etmediniz. Bu gibi deli hisleri, deli zevkleri ilham ve telkîn eden kadındır. Kadının mukadderât-ı hayâtiyyemiz, mukadderât-ı zevkiyyemiz üzerinde büyük bir hüküm ve nüfûzu vardır. Bunu bilmeyenler, tanımayanlar yahut inkâr edenler hayatı bilmeyenler, yahut hayatla oynamak isteyenlerdir.

Biraz durdu. Sözüne biraz daha kuvvet vermek istediği anlaşılıyordu. Ve devam etti.

“Pek gençtim. On beş sene kadar oluyor. Mekteb-i Mülkiye’nin son sınıfında bulunuyordum. İmtihanlar da yaklaşmıştı. Bir sene evvel babam vefat etmişti. Ve bana da miras olarak az çok bir para ile eski, harap bir dükkân kalmıştı. Gençlik... Tabii kimsesiz, rehbersiz az ve çok bir para ile İstanbul’un içine atılan bir genç hiçbir şeyi düşünmeden evvel... Buramın merkez sanatı, lâne-i fuhuş ve sefâheti olan Beyoğlu’nu düşünür. İlk işim Beyoğlu’na geçmek biraz şıklanmak oldu. İyi, geniş, şiirli, sanatlı bir hayat geçiriyordum. Husûsiyle kadınlı... Her gece başka bir kadına gitmekten, başka bir kadınla görüşmekten. Çok hoşlanıyordum. Kadınları boyun bağlarım gibi değiştirmek, her numune-i hüsnî, her şekil vücudu tatmak, okşamak bana paramın kuvvetini anlatıyordu. Fakat bir gün hiç beğenmediğim halde, şimdi izah edemeyeceğim garip bir hevesin nüfûzu, tesiri altında Marika’yı aldım. O günden sonra... Ben kendimin değildim. Marika yavaş yavaş beni sevdi. Yahut aldattı. Fakat bilir misiniz, aldanmış olmakta bir tesellidir çünkü kadın yahut erken hoşlandığı şahsî, vücudu aldatır... Bu garip hâdîse-i ruhiyedir, şimdiye kadar anlayamadım...

Marika'yı seviyordum... Ciddi, ateşli, harâretli bir sûrette seviyordum. Birçok da para veriyordum.

Kadın parayı boş zamanlarını doldurmak, sıkıntılarını öldürmek için isti'mâl eder. Kadına parayı göstermek. Onun arzuyu tahavvülünü, heves tebeddülünü tezyîd etmek demektir. Çünkü o daima tebeddül etmek ister. Onun şapkası iki günden ziyade yaşarsa eskir... Hele kokuları daima değişmelidir. Müeddâ kadının gıdasıdır... O, hayatında kendinin değildir, heveslerinin, müeddâsınındır. Ve kadının ruhunu anlayan bir erkek. Parayı hiç düşünmemelidir tabii bende bu nazariyeyi takip ettim. Paralarım Marika'nın hevesleriyle mücadele edemiyor, daima mutî sessiz serseri mağazaları dolaşiyor, kumaş, kurdele, koku, yüzük, gerdanlık, şeklinde avdet ediyordu.

Ve ben onların bittiğinden bile haberdar değildim. Böyle birdenbire topluca gelen paralar riyakârdılar, aldatırlar, "hiç bitmeyiz" derler... Ve biterler... Tabii bir müddet sonra benimkilerde bittiler kadına bu felaket i itiraf etmek istedim, edemedim... Eğer söylersem... Aramızda bir şeyin, aşkın inkisârı ihtimali var, diyordum... Yalan ve mütemadiyen yalan söylüyor, ve bütün tanıdıklarını dolandırıyordum... Bir müddette böyle yaşadım. Fakat hayatta öyle mel'ûn tesadüfler, dakikalar vardır ki... Yalan söyleyebilmek ihtimalini bilen insandan refederler... Böyle dakikalardan birinde her şeyi itiraf ettim, büyük, ulvî aşkımızın böyle hasîs mâddî bir şey mukâbilinde olamayacağından emin bulunduğumu söyledim. Marika hiç ses çıkarmaksızın dinliyordu... İnsan ne olursa olsun infi'âl ve iğbirârı mûcib fikirleri, sözleri birdenbire karşısındakine söyleyemiyor. Bekliyor, zamana bırakıyor, hileler, vesîleler icat ediyor, onların lisaniyla efkârını efhâm ediyor. Marika'da böyle yaptı. Meselâ bûselerimden iğreniyor gibi bir hâl-i tereddüt hissediyordum râbitalarından bir isteksizlik, bir zayıflık vardı... Bana tahsîs ettiği gecelerde oda bulunmuyordu. Ve ben bunları hissettikçe, anladıkça, gördükçe. Sızlanıyordum. izzet-i nefsinizin cerîhasından mütevellid eller kadar hayatta müthiş eller yoktur. Bizim en büyük düşmanımız izzet-i nefsimizdir. O hiç düşman istemez, ve hayatta düştükçe tereffü etmek için bizi deliliğe, hileye, riyâya sevk eder. Marika benim yerime bir bey bile intihâb etmişti. Buna hiç tahammül edemedim. Para kadını sefil mahlûk, diyordum. Görürsün, görürsün, bak seni nasıl terk ediyorum. Ve terk ettim. Böyle severken terk etmeyi, bilmem bilir misiniz? Pek acıdır. Küçük bir şeyle, küçük bir muhtırayla sevdiğiniz daima başka kucaklarda görürseniz. Gözlerinizin önünde onlar öyle

yaşarlar. Ve siz kudurursunuz. Ne yapacağınızı bilemezsiniz sebepten-i bedbahtınız olan şey ne ise. O daima nazarınızda canlanır. Bana gelince. Ben daima parayı görüyordum. Para, para olsaydı... Ben intikamımı alacaktım. Mademki bu bir para kadını idi. Onu yalnız para sızlatabilirdi! Ben onu onunla ezecektim, ezecektim. Birdenbire dükkânımı terhîn etmek hatırıma geldi. Yüz liraya terhîn ettim. Para gariptir. Gülünce... İnsana yeni yeni hisler ilhâm eder... Bu parayı aldığım zaman akşam idi. Tünelden bir arabaya bindim. Ve arabacıya “koştur Yeni Çarşı’ya...” dedim.

Araba mütemâdiyen koşuyor, kaldırımları titretiyor, inletiyor, semaları gürletiyor, karanlıkları yarıyordu doğru yoldaki semâ karîn binalar kaldırımlar üzerinde yuvarlanan bu deliden, bu deli arabadan korkuyorlarmış gibi daima, birer birer selam durarak arkada kalıyorlardı... Ben böyle hissediyordum. Sür’atte büyük bir zevk var. İnsana dağlardan yuvarlanıyormuş, uçurumlarda uçuyormuş gibi bir his geliyor... Arabada bulundukça. Bütün insanlardan intikam alıyorum. Zannettim. Sünepe ziyâlardan kirpiklerini kırpan, İstanbullu mülevves fenerlere bile “Bana bakınız! Diyordum, bana bakınız ben bu gün paralıyım” Bana bütün eşya beni görüyor, beni selamlıyor, bana ihtirâm ediyor gibi geliyordu... Bu hislerin arasında Marika’yı nasıl ta’zib edeceğimi düşünüyordum. Araba Yeni Çarşı’ya girdi. Paranın mâlikâne-i nüfûzunda yaşıyordum. Para buralarda hicâb ve namusu bile mağlup ediyor... Para... En ziyade buralarda çapkındır, endişesizdir, cesûrdur. Arabacıya “dur!” dedim. Araba durdu. İndim. “O kapı”lardan birini çaldım kapıyı açtılar... Uşak pek çok zamandan beri tanıdığı şahsın karşısından bulunmaktan mütevellid bir emniyetle bana yol verdi... “Salonda kimse var mı?” dedim hayır, dedi yalnız kadınlar var”

Doğru salona gittim. Kapıyı açtım. Kadınlarda bir çığlık! “Vecdi Bey. Vecdi Bey” Müzeyyen, Emili, Suzan Katina... Hepsi orada idiler. Yalnız Marika yoktu. Emili kapıyı açtı. Merdivenlere koştu, onları koşarak çıkıyor, hem de Marika diye bağıırıyordu... Suzan’a döndüm, bu gece sen benimlesin dedim. Bütün kadınlar birbirine baktılar. Suzan tereddüd ediyordu. Katina “paran var mı?” dedi... Ellerimi yeğimin cebine soktum, on lira kadar para çıkardım. Salonu garip bir sükût istîlâ etmişti. Suzan hâlâ düşünüyordu... Müzeyyen “adam sende, ne düşünüyorsun, isterse darılsın! Kıyamet kopmaz ya!!” dedi. Ve bende “benimle onu arasında hiçbir şey yoktur, Suzan, dedim ben seni istiyorum” Nihayet Suzan yanıma geldi... “Şampanya ister misiniz? dedim. Bu gece param var... Suzan’ın şerefine yiyeceğim”. Şampanyalar

açıldı... Kadınlar haklısın, pek iyi yapıyorsun, o miskini ne yapacaksın, hayırsızsın, vefasızsın” diyorlardı. Emili avdet etti. Şimdi geliyor dedi ve Suzan’ın yanında beni görünce şaşırıldı. Madam Katina yerinde duramıyordu bu hâli Marika’ya mümkün olduğu kadar çabuk yetiştirmek için fırsat bekliyordu, nihayet dayanamadı, çıktı biz biraz neşelenmiştik... Mütemâdiyen şampanya şişeleri gidip geliyordu. “Kumar oynar mısınız, dedim Suzan ben yalnız otuz bir bilirim dedi. Ziyânı yok, dedim. Onu oynayalım. Fakat lirasına... Bu esnada kapı açıldı... Marika Katina ile beraber odaya girdi. Selam bile vermedi, bir köşeye çekildi. Odaya bir sükût istîlâ etti. Sanki odada birdenbire bir cam kırılmış ve onun mu’akkıb olan tanîndar bir sükût yayılmıştı. “Oynamayacak mıyız” sözüyle sükûtu ihlâl ettim. Suzan “o kadar param yok” dedi. Cebimden birçok para çıkardım, “Al! Bunlar senin olsun, güzelim” dedim. Artık oynuyorduk. Marika’dan başka herkes masanın başındaydı... Odada sükût muhteremi vardı. Masanın üstünde asılı makberde yanan fener ziyâları za’af ve teverrümûyle yanıyordu. Mobilyalar bile eğilmişler, secdeye mühyâyâ gibiydiler. Bu odaya giren her şahıs onu aşk, ihtizâr, memât, cennet gibi hayatta bir sükût mütediyyin isâle eden vâkıadan birine mukır zannederdi. Ben ayakta idim. Daima kaybedeyim istiyordum ve ediyordum. Ara sıra sayha-i hayret yükselmek istiyor, sükûtun mütehakkim, nâsfiz bir fiskeyle kırılıyor, düşünüyordu ve ben mağlubiyetten daima gayb etmekten vahşi, deli, kuvvetli bit zevk hissediyordum, Marika köşede donmuş gibiydi lakayt görünmek istiyordu, görünemiyordu. Dudaklarını tesellî edecekmiş gibi kıvırdığını, “vazifemi” demek istediğini hissediyordum. Ara sıra omuzlarını silkeliyor. Ve bu evzâ ve hareketini bana göstermek istiyordu. Gözlerinde ateşli, kuvvetli, taşkın, sabit bir lem’a-i haset vardı. Şüphesiz mağlubiyetle paraları kaçırmaktan mütevellid bir azap ile, bir azab-ı müşevveş kalbi sızlıyordu. Ve ben bir pehlivan, kahraman gibi paralarımı saçtıkça, Suzan’a tevdî’ ettikçe, kaybettikçe daha ziyade hararetleniyordum, daha ziyade fedakâr oluyordum delicesine, hesaplamaksızın oynuyordum. Ve mütemâdiyen, mütemâdiyen veriyordum.

Bir zaman Marika ayağa kalktı, kapıyı açtı biraz dışariyâ baktı, sonra saat kaç dedi. Ve Refika hâlâ gelmedi, sözünü ilave etti. Birdenbire metanetime kaybettim. Marika’ya döndüm. Uzun uzun nazarlarımla bu para mahlûkati, paradan kalbi, paradan mevcudiyeti süzdüm. Ve sonra kanepeye oturdum. “Yeter” dedim. Kadınların nazarlarından korkulu, cinâyetler bekleyen bir lem’a-i istifhâm vardı. “Hesabımız ne

kadar?” diye sordum. Söylediler. Masanın üzerine cebimdeki bütün paraları koydum hesabı tesviye ettim mütebâkî parayı masaya bıraktım. Marika’ya doğru gittim. “Onlarda senin olsun” dedim. Hiçbir şey söylemeksizin odadan çıktım. Bu evden uzaklaşıyor, kaçıyordum sokakta uçuyor gibiydim. Ben o kadını tahkir mütebâkî etmiştim bilemezsiniz, bu nasıl bir zevktir. Bu ince bir intikamdı, ince bir intikam.

“Zannederim dedim, Marika paralara memnun olmuştur. Bunun için bu bir intikam değildir.” Müstehzî bir nazarla baktı ve sonra, “intikam, dedi, bu bir i’tikâddır. Nasıl ve ne sûretle düşünürseniz... Ona inanırsınız ve icrâ edersiniz. Bunu yaptıktan sonra size borcunuz ifâ etmiş gibi bir hıffet, bir zevk, bir mahzûziyyet gelir. İntikamın zevki karşınızdakinin ıstırap çekip çekmediğini anlamakta değil öyle farz ve telafi etmektedir. Biraz durdu. mutma’in ve kâni. “Marika’ya gelince. Herhalde bu muammadan mütesir olmuştur”. Dedi.

2 Haziran sene 325

Şiir ve Tefekkür, Küçük Hikâye – İntikam- , nr.1, 2 Haziran 325 (15 Haziran 1909), s. 14-16.

2.24.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Ziya Vecdi mülkiye mektebinde okurken babasından miras kalır. Bu mirasla sefahat hayatı yaşamaya başlar. Önce Beyoğlu’na gidip kıyafetini değiştirir. Sonra birçok kadınla beraber olur. Sonra Maria’yla ilişkiye başlar. Maria erkeklerle para karşılığında beraber olan kadındır. Ziya Vecdi’nin bir süre sonra parası biter, borçlanır. Fakat bu durumu Maria’dan gizlemeye çalışır. Çünkü para bitince ilişkileri de bitecektir. Nihayet itiraf eder. Maria Ziya Vecdi’yi istemeyince babasından kalan dükkânı da intikam almak için satar. Maria’nın yaşadığı eve (umumhaneye) gider. Orada Maria yerine Suzan’ı çağırır. Kumar oynar. Masada kazandığı parayı da Maria’ya verir. Böylelikle intikamını almış olur.

Hikâyenin şahıs kadrosu mirasyedi Ziya Vecdi, erkeklerle para karşılığı beraber olan Maria, Suzan, Emili, Müzeyyendir. Zaman kahramanın başından geçen olayı anlattığı on beş sene öncesi olarak ifade edilir. Mekân olarak İstanbul’un sefahat

hayatı olan Beyoğlu ve Maria'nın kaldığı evin salonudur. Hikâyede geriye dönüş ve açıklama tekniğine yer verilmiştir. Yazar anlatıcı ve ilahi bakış açısı ile yazılmıştır.

Şahabeddin Süleyman'ın "İntikam" hikâyesi aslında bir mirasyedi hikâyesidir. Babasının ölümünden sonra kalan mirası sefahat ve kadınlarla yemiştir. Son mirası olan dükkânı yine bir hayat kadınından intikam almak için harcamıştır. Maria "para kadını" olarak tasvir edilir. Ziya Vecdi'nin parası kalmayınca Maria'dan intikamını ancak sahip olacağı parayla alabileceğini düşünür. Çünkü Maria Ziya Vecdi'ye âşık değildir. Onu başka bir aşkla bedbaht edemeyecektir. Suzan'la kumar oynaması kalan parasını Maria'ya vermesi Ziya Vecdi için intikamdır. Ziya Vecdi intikamı şöyle tarif eder: "İntikamın zevki karşınızdakinin ıstırap çekip çekmediğini anlamakta değil öyle farz ve telafi etmektedir." Bu durumu aslında intikam değil Maria'nın hüznü duymasını bilme ihtiyacıdır. Maria'nın parayı alınca gerçekten pişman olup olmama durumu değildir. Ziya Vecdi'nin pişman olduğunu hissetme zannıdır. Aslında parayı güç bilen erkeğin gücünü (parayı) gösterme hadisesidir.

2.25. İSTİNTÂK

Süleyman Necmi Paşa doksan beşte Konya’da vali bulunuyordu. Bu zât teceddüdât-ahiren, hususiyle adliye bu memlekette hiçbir iş göremeyeceğine kânî bulunuyor, adliye memurlarını fazla, bî-mânâ görüyordu. Onun için hiçbir iş göremez, bâd-ı hevâ milletin kesesinden para alır, icraat hükümeti teşvîş eden kimseler bunlardı. Ekseriyâ umûr-i âdiyye bile onları karıştırmaz, kendi bildiğini, yine kendisi okur, yapardı.

O sene meşhur Şikkı Kör Mehmet tutulmuş, bir sabah Hükümet Konağı’na getirilmişti. Paşa harem yanında tahrirât müdürü Niyazi Bey bulunuyordu. İçeriye çavuş girdi. “Kör Mehmet, beş refikiyle beraber tutuldu. “Ne emir buyurursunuz, yapalım.” Diye sordu.

Süleyman Paşa, “alın buraya getirin!” dedi.

Biraz sonra içeriye uzun bıyıklı, uzun boylu, sakalı darmadağınık, gözleri iri siyah, şimşek gibi çakar birey girdi, elleri bağlıydı, arkasında süngülü iki jandarma vardı.

Paşa!

- Buyurun, efe! Dedi. O hakikaten ruh beşere vâkıf bir zattı, dağların senelerden beri hâkimi bulunan bu mevcut vahşinin izzet-i nefsinin kırmak istemiyordu. “Efenin elini çözün. Bir sandalye verin, otursun!” sözlerini söyledi. Mehmet’in elini çözdüler, bir sandalye uzattılar, oturdu. Vali bir sigara fırlattı, bir de kahve emretti, getirdiler. Bu esnada istintâka başladı.

- Efe Hacı Veli’yi kim öldürdü?

- Bilmem...

- İnkâr istemem, doğru söyle! Bende bu yolda gezdim.

- Onu Hasan’ın Veli yapmış diyorlar. Yine ben bilmem.

- Efe sana hürmet ediyorum, sana riâyet ediyorum, şu yaptığın cinayetleri anlat seni salıvereceğim, emin ol. Bırakacağım.Tövbe ve istintâk eder, padişaha dua eylersin.

- Ben bilmem.

- Efe kızdırıyorsun, fena yapacağım.

- Bilmem dedik a!

Paşa hiddetlendi, etrafındakiler dayanın başlamak üzere olduğuna kâniydiler. “Alın, şu herifi götürün! Bana bir müstantık, bir de istinâf-ı müdde’î umumiyesini çağırın, sonra da ikinci efeyi getirin!” dedi.

Efe gitti, ötekiler geldi, ikinci efede geldi... Oda da bir sükût-ı mazîk vardı, memurîn adliye esbâb-ı mevcudiyetlerini mütevellit bir hayret içindeydiler. Şimdiye kadar istintâklarını kendisi icrâ ediyor, hükümleri kendisi verirdi. Ötekine olduğu gibi ikinci şıkkında elleri çözöldü. Bir sandalyeye oturtuldu. İstintâk başladı.

- Sen ne zamandan beri kör Mehmet’le dolaşıyorsun.

- Efendim, ben kör Mehmet, falanı bilmem. Ben çobandım, bana yol sordular, o zaman jandarmalar etrafı sardılar, bizi yakaladılar.

- Doğru söyle, gözünü patlatırım.

- Bilmem, ki ne söyleyeyim.

- Bana bak, sen Necmi Paşa’nın adını işitmedin, galiba?

- Paşam beni öldürürsün, fakat bilmeyince ne söyleyeyim.

- Herif sana söyle diyorum, yoksa fena olur.

-Bilmem... Efendim; bilmem.

- Gel, bana Hasan’ı gönder.

Hasan, bu dayakçı başıydı, uzun boylu, sarı bıyıklı, mai gözlü, cüsseli bir zabtiyyeydi. İçeriye girdi. Paşa “şu herifin yanına yaklaş!” dedi. Hasan vaziyet aldı, şıkkının sol tarafına durdu. Dimdik emre müheyyâydı. Tehditlerine başladı.

- Söyle efe, karışmam, fena olacak...

- Ben bilmem!

- Bilmem, tanımam, ne bilersen onu söyle!

- Şimdi iftira mı edeyim, Paşa'm.

- Sen şunu bir okşa!

Zabtîyye nîm dur yaptı, eli semâ da nâ-mer'î bir münhanî çizdi: Şârk! Şâki yere yuvarlanmış, dişlerini tahtaya vurmuş, kırmış... Ve “Bir Allah!” diye bilmiş, müdde'î umumi şaşırmış, kalmıştı. Yere kan akıyor, efe inliyordu. Paşa “Hasan şu herifi yakasından tut! Kaldır!” dedi. İki demir alıp onu ölü balık gibi kaldırdı...

- Haydi, oğlum, söyle! İnkâr istemem, yoksa daha fena olur, gördün, anladın ya!

Sözleriyle kör bir ses odayı çınlattı. Efe; yine:

- Bilmem, dedi, bilmem.

- İnkâr kaide vermez, gebereceksin, herif!

- Öldürsen ben bir şey bilmem...

- Söyle diyorum, sana!

- Bilmem.

- Hasan şuna bir daha görün!

Bu defa tokat ensesine indi; yine başka yere devrildi, çırpınıyor, ağzından, burnundan kan geliyor, hâlâ mu'annid, metîn inkâr ediyordu.

- Hayır, Hayır... Hiçbir şey bilmiyorum, hiçbir şey bilmiyorum. Ben bir çobanım, başka bir şey değilim, bilmeyince ne söyleyeyim, ne yapayım, ne diyeyim.

Paşa artık kendini tutamayacak bir hâle gelmişti, adliye memurları büsbütün bu hâle şaşıyorlar, on dokuzuncu asırda bu nev istintâğın cârî olduğu bir memleket bulunduğuna zihniyetleri bir türlü inanmıyor, inanmak istemiyordu.

Vali ayağa kalktı, şikkının yanına kadar gitti, gözlerini açtı, hadîd, asabi bağırdı:

- Söyle be herif! Yoksa gebertirim.

- Şikkı korkak, mühtez cevap verdi...

- Bilmem, ki ne söyleyeyim.

O zaman bilmem ne oldu, işitilemeyen, duyulamayan, görülemeyen bir yıldırım mı indi, şıkkı yerde, paşa üzerinde bir tepinmedir başladı.

O yine mu'annid, yine ketum bağıırıyordu:

- Bilemiyorum, efendim, ne diyeyim, bilemiyorum ki...

Ağır, vakur, azametli bir ses:

- Bilemiyorsun, söylemiyorsun, biliyorsun, inkâr ediyorsun. Ya ölmeye razı oluyorsun, yahut söylersin. Hepsini söylersin, kurtulursun.

Bu didinme bir çâryek saat kadar sürdü, sonra vali yerine çekildi:

- Söyle, efe! Dedi. Sen söylersen seni affedeceğim. Hatta beş yüz altın vereceğim... Çoluğunla çocuğunla rahat rahat yaşa, padişaha ve bana dua edersin. Haydi, söyle! Gidiniz muhasebeciye söyleyin, bir kese derûnunda beş yüz lira göndersin...

Paralar geldi, tahrirât müdürünün eline verdi. Şıkkı yan gözle bakıyor, söylemek istiyor, söyleyemiyor, korkuyor, mamafih ne parayı, bırakabiliyor, ne de itiraf ediyordu... Parayı silahlığına yerleştirdiler, “söylersen bunlar senin” dediler. “Söylesem vermezsınız sözünü söyledi...”

O zaman hep birden hazır bulunanlar “ne demek, paşa yalan söyler mi?” dediler. Şıkkı yine mütereddüd:

- Bilmiyorum, ki ne diyeyim dedi.

Vali:

- Sen şu ipi, ve üç ayaklı merdiveni getir, bu herifi as! Sözlerini söyledi, ve dışarıya çıktı.

İçeride tahrirât müdürü, asliye memurları kaldı. Hasan ipi getirdi, merdiveni getirdi, idam altını hazırladı.

Şıkkı, yüzünde kan kalmamış, sapsarıydı. Titriyordu, dudakları ra'se-nâk:

- Bana acıyın efendim, bana acıyın... Ben bir şey bilmiyorum, diyordu.

Tahrirat müdürü “söylemezsen kurtuluş, yok. Sen bir akıllı adama benziyorsun. Bu paraları alıp rahat rahat yaşamak mı iyidir, yoksa şimdi asılmak mı?” sözlerini söyledi.

O yine:

- Bana acıyın, sözünden başka bir şey söylemiyordu. O zaman tahrirat müdürü “Hasan’a ipi boynuna tak!” dedi.

İp Şikkının boynuna takıldı, bir saniye tereddüt, bir ra’şe: “Beni asmayın, anlatayım, efendim.” Sözlerini söyledi, artık itirafa başladı, mustantık mütemadiyen yazıyordu.

Neticede paşa içeriye girdi; adliye memurlarına hitapla:

- Küçük beyler, ben olmasaydım. Sekiz sene çalışsaydınız.

Sabah Gz., nr. 8587, 30 Temmuz 1329 (12 Ağustos 1913), s.3.

2.25.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Süleyman Necmi Paşa Konya’da vali görevindedir. Kör Mehmet ve beş dostunun sorgusuyla hikâye başlamaktadır. Bu sorgu Hacı Veli’nin öldürülmesi üzerinedir. Kör Mehmet sorgusunda Hacı Veli’nin kimin öldürdüğünü bilmediğini söyler. Ardından diğer efeler sorguya alınır. Diğer efe (eşkıya) olmadığını çoban olduğunu söyler. Kör Mehmetler yer sorduğu sırada jandarmaların onlarla beraber sorguya getirildiğini dile getirir. Bunun üzerine dayakçı başı Hasan sorguya çağrılır. Çoban bilmediğini söyledikçe dayak yemektedir. Paşa itiraf ederse hem affedeceğini hem de para vereceğini söyler. Çoban başlarda itiraz etse de asılacağı sırada itirafa başlar.

İstintâk hikâyesinde mekân olarak Konya Hükümet Konağı zikredilir. Zaman 1295 (1879) yılıdır. Yazar anlatıcı ve ilahi bakış açısı hâkimdir. Şahıs kadrosunu ise vali Süleyman Necmi Paşa, Dayakçı başı Hasan, Kör Mehmet ve arkadaşlarıdır.

İstintâk hikâyesi Eşkîya hikâyesinin devamı niteliğindedir. Eşkîya’da “İçimizden biri sordu: “İstintâkı söyler misiniz?”

Necati Efendi cevap verdi:

- Şimdi vaktim yok. Bir başka gün! Fakat şu icraâta siz ne dersiniz?” cümleleri İstintâk hikâyesinin Eşkîya’nın devamı olduğunu göstermektedir. Eşkîya hikâyesinden farklı olarak Süleyman Necmi Paşa Konya’da valilik yapmaktadır. Hikâye yine kanun mu yoksa icrâat mı sorusu üzerine kurgulanmıştır. Adliye memurlarının gözü önünde yapılan sorgu da on dokuzuncu asrın yeni sorgu biçimi gözler önüne serilmiştir. Paşa’nın kanunları manasız bulduğu belirtilir. Sorgu da şiddet kullanmasını da adliye memurlarının önünde yaparak icrâat adamı olduğunu göstermektedir.

2.26. KADIN MÜKÂLEMELERİ

“Uzun, geniş bir bahçede: Veled-İ Metrûk Darü’lterbiyesi gürültülü teneffüşhanede... Narin’le Nanin.”

Narin, siyah gözlerini bir mechûliyet-i meşkûkenin a’mâk-ı şüphedârına örtmek istiyormuş gibi uzanarak, açarak semaya sarı, esmer çehresini döndürür.
Narin’e:

-Narin.

“Narin mai, dalgalı, beyaz gözleriyle kendisine tevcih hitap edeni anlamak için uzun çehresini döndürür.”

- Narin! Vay sen misin?

“Narin acı bir tebessümle...”

- Benim gel seninle hasbihal edelim.

Narin – Fakat neye dair. Hayata mı? Güzelim.

“Narin hazin bir nazarı müte’âkıb.”

- Hayat. O, tâli’mizin, tesadüfün bir âdemin bize bahşettiği lütuf-ı nekbetdar. Onun mu? Fakat onunla bir rabıtamız.

Narin – Neye dair. O halde söyleyiniz.

“Narin ciddiyetle”:

- Kadınlığa, o esiri, hırçın çocukluğa ait. Birkaç zayıf, cılız hevesât.

“Narin, bu tereddütsüz düşüncesiz genç kız. Pür-tehâlük.”

- Kadınlık. O hayata münâsebet olmayan bir şeyi? Ah Narin pek mahf düşünürsün.

Narin – Evet ona, o tuhfe-i hayatımıza, kadınlığa mensubuz fakat bizler.

“Teneffüşhanede kaynaşanları göstererek.”

Şu cıvıldaayan, koşuşan, oynayan, gülen, kızlara biz bütün metrûklar hakikat ortasında bir hayal gibiyiz.

Nanın – Ne çok düşüncelerle âmâr-ı vakit ediyorsunuz.

Narin – Fakat güzel, hemşirem irâde-i feyd ve kelemen olmak neye yarar.

Nanın – Yaşamaya.

“Narin, gözleriyle bu kelimeyi arkadaşının gözleri içinde araştırıyor gibi neseb-i nikâh ederek.”

- Fakat bu bizce bir rüya. Bu mazi gibidir. Benim ve senin hayat -ânîmiz. Vesika-i ömrümüz bahar gibidir.

- Bahar mı?

-Çünkü kederlerle kesâfet kesb ederek o hayat-ı girye olup geçecek.

Nanın – Niçin?

“Narin bu safdil çocuğun, kızın kalbine inecek kelime-i haşyetinizi söylemek istemeyerek”:

- Çünkü, çünkü... Evet çünkü namusumuz...

“Narin sıkıntılı bir hata, bir kabahat-ı aşk. Bir şeyi yapmayasın!

“Narin gülerek...”

- O hata benden pek eski, pek çok yaşlı. Yaşım la ben onu pek uzak, pek uzak bilir, bulurum.

Nanın – Bilir misin? Neyi? Çünkü...

Narin – Merak etmeyesin. Hayır o naz... Bâkir kalbini bu kelimeyle bitirtip cerihalar la sarmak istemem.

Nanın – Neye raci’?

Narin – Babam la, anam la?

Nanın – Peki güzel ama tohum a ait bir hatadan meyvesiz ağaca ne?

Narin – Meyvesiz kim? Ağaç değil mi? ***⁴⁹ tenezülünden bu söz onu kudretiyle kâfi değil midir?

Narin – Sükût, lezzet hayatı elemenden, içmekle saâdetin bunun arasındaki fark sükût, evet derin bir sükût.

Narin – Sükût, o sükutî geçip gitmek. Pek müşkül, bahusus bizlere pek elim, pek güç. Sahib'ük mürur bir boşluk.

“Narin güler, güler, geüler...”

Narin – Şekerlisin güzelim bak giryelerin nasıl boşanıyor. Gülüm halinde bûse şeklinde. Nüvâziş tarzında.

Narin – Ah bir daha tekrar et, güzel mi diyorsun? Bu söz beni terfihe kifâyet eder. Bilir misin? Ne düşündüm? Bana güzelim diye hitap eden birini. Bir çehreyi, bir erkeği.

Narin – Şaşkın.

Narin – Çılgın bize ait değil mi? Ondan da mı mahrumuz?

“Narin bir sükûnet name-i muhakkariyetle:”

- Şüphe mi var? Ailemiz var mı ya?

Narin – Evlenmek aileye mi mütevakıf?

Narin – Ona tevakkuf ediyor.

Narin – Güzel olmak?

Narin – Güzel olmak? O en büyük kabahat. Babalarımızın hatasının mütemmimi olur.

Narin – Bizi sevenler? Onlar?

Narin – Bizde o yalancı sevdanın iştihâlarını, arzu ve hüsnlerini

Hararetlerini sevindirecek bir şeyi, bir şemme-i heves nisvî vardır ki...

⁴⁹ HZ: Metnin dijitalleştirilmesinden buradaki kelime çıkmamıştır.

Ondan, ondan istifade etmek isterler.

Öbüründen kopar kopmaz artık biz göğüslerde gezmeye yararız. O vakit bizim renklerimiz, çiçeklerimiz, ziynet ve süslerimiz altından büyük, paradan kıymetli fakat menzil, mesken, hevesât bir şeyle ...⁵⁰ edilir. O şeyi, o kıymetli, perestişkârî-i recüliyet olan parça bir gün kırılır. Kendisinden bir parça düşer o parça sen ve ben gibidir.

Nanin – O parçayı saklarsam.

Narin – Hiç tanımadığın, bilmediğin sert râşe-âver, valideliğe mazhar ***⁵¹. Fakat bu validelik senin mevcudiyetini ***⁵² ezici, feleği üzücü tatlı bir ***⁵³. Emin ol ki her dakika senden ***⁵⁴ yaşar.

Nanin – O da ne?

Narin – Çocuğunun büyümesi. Senden ***⁵⁵ istemesi.

Nanin – Benden mi?

Narin – Senden ebedi tattığın o lezzet ***⁵⁶. Onun da menfûrîdir.

Nanin – Bizim için.

Narin – Bizim için saâdet ölünceye kadar çalışmak. Sonra kazandığımız para kendimizi yok hayır bir başkasını alıp yaşamaktır.

Nanin – Bu kaç yaşında olur.

“O sırada eller örülür, bu kaynaşanlardan nizam birdenbire teşkil edilir. Narin elleriyle uzakları gösterir. Nanin başını eğer.”

- O zaman ben biterim.

Bu sözü ihtiyarlığımı iŝar ediyordu, ölümü mü? Narin anlayamaz.

İzmir Gz., nr.3 (401), 8 Kânûn-ı Sânî 1320 (21 Ocak 1905), s.6-7.

⁵⁰ HN: Kelime okunamad.

⁵¹ HN: Metinde kelime çıkmamış.

⁵² HN: Kelime çıkmamış.

⁵³ HN: Metinde çıkmamış.

⁵⁴ HN: Metinde çıkmamış.

⁵⁵ HN: Metinde çıkmamış.

⁵⁶ HN: Metinde çıkmamış.

2.26.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Kadın Mükalemeleri hikâyesi Narin ve Nanin'in kadınlık üzerine sohbetini ele almaktadır. Narin kadınlığın zor yanlarını dile getirir. Güzelliğim iyi bir hayat sunmadığından yakınır.

Nuvel diyalog olan bu hikâye mekân olarak bir okulun bahçesinde geçtiği hissettirilir. Zaman belirsizdir. Yazar anlatıcı ve ilahi bakış açısıyla yazılmıştır. İki Kadın karakterden oluşmaktadır. Narin siyah gözlü, Nanin mavi gözlü genç kızlardır.

Kadın Mükalemeleri hikâyesi iki genç kadının “kadınlık” üzerine sohbetini ele almaktadır. Gençliğinin baharında olan iki genç kadın güzelliğinin getirmediği talihlerinden yakınmaktadır. Nanin anne ve babalarının olmayışlarından yakınır. Üstelik karşılarında namus tabusu vardır.

2.27.KAMER

Şimdi bence meçhul refika-i mukadderime

Şükrü Behiç... yirmi beş yaşında

Semiha Behiç... on sekiz yaşında

“Mehtaplı, parlak, lekesiz bir gece... Şeh-nişinde... Bu genç karı koca pençeye dayanmışlar. Behiç’in sol kolu Semiha’nın tombul, zarif belini sarmış... İsâla-i sîmâb eden kameri, ve âfâk ve muhîât-ı sîmîni, geniş, vâsi, günüde sahrayıtemâşâ ediyorlar...”

Semiha – Behiç! “Resimli Kitap” için ne yazmak niyetindesin!

Şükrü – Kışkandığım, perestiş ettiğim bir şiir zindeyi, bir kaside-i meblâğa-i aşkı...

Semiha – İsmi nedir?

Şükrü – Gözlerin....

Semiha – Bana niye okumadın?

Şükrü – Çünkü ben henüz onların ifade-i rengînini, sihr-i nüvazişini, kalb-i aşkını tamamıyla okuyamadım, edemedim de... Yazmadım. Ah! Gözlerin! Kâmus-ı beşerde yok, ki... Bütün büyük kelimeler, arzı, semâyı, nâ-mütenâhiyi küçük sinelerindedir bende nâ-mâdûd zamanlardan vir saklayan sözler onların ruhumda, kalbimde yaktıkları ateşi, uyandırdıkları tufan ihtirâsı ifade edemiyorlar ki....

Semiha – Mübalağa, yalan...

Şükrü – Hayır, güzel karıcığım, onlar müte’llih, onlar musîki, onlar rica ve niyaz, onlar maşuk, onlar daha neler? Onlar bir çift ökse: Genç ve taze kalpler onlara temas edince bir daha ayrılamazlar... Onlar bazen birer maktel, birer lâne-i hiyânet. Bazen birer sîne, birer sîne-i himâye...

Semiha – İşte şiir! Yalnız kâfiyeleriyle veznini bekliyor.

Şükrü – “Semâda nazarlarını dolaştırdık dolaştırdıktan sonra” Onlar iki kamer... Yalnız bir renkten ibaret değil... Siyah yahut lacivert... Gözlerinin rengini

tamamıyla, vuzûhla tâyin etmek olamıyor ki... O nakş-ı tarif – nâ-pezir-i elvâna ne demeli? Bulamazsınız, bulamazsınız...

Semiha – Kamer, demiştik değil mi? Mademki gözlerimde, sevgili şair, bir lâyetenâhiyye-i esrar görüyorsun; bu en doğrudur...

Şükrü – Evet, kamer. Bu hazine-i esrar-ı a'sâr, bu mahfaza-i esrar-ı sükût, bu fanus hilekâr leyâl... Bir Türk kadınıdır. Ben bunu dimağ-ı şairiyyetimde daima böyle, bu fikre merbût saklarım ve sakladım...

Semiha – Bir Türk kadını mı?

Şükrü – Evet , çünkü... Bazen o hiç görünmez: semaların siyah, tevîl-i kadifeleri, keşif tülleri arasında saklanır. Siz hissedersiniz ki bu siyah yığınların, bu kütle-i leyâlin arkasında bu, bu melike-i mesâfât, pür-vakâr-ı hüsn saklıdır, mahdudur. Onu bir Türk kadını gibi kıskanan siyah perdeler, namuskâr yıldızdan kafesler örtüyor.

Semiha – Fakat o her zaman öyle değildir... Her zaman ona Türk kadını diyemezsiniz. Anladınız mı, şair efendi?

Şükrü – Niçin? Kısmetim, ruhum!

Semiha – Çünkü o, bazen yırtık bir fahişedir: Gümüşten sinisini açar, sîmâb ile boyalı çehresini örtmeyi düşünmez. Ufuklarda kadar mevcudiyetini çırpıplaktır... O zaman zehirler... Paris'in, Londra'nın, bilmem hangi peygüle-i san'atın sanatkâr hüsn-i sun'ı kadınları gibi yakanları bir sîm-i muharrik ile tesmîm eder. O zaman o bir kadındır ki sevâs-ı müsemminidir... O zaman o bir kadındır ki bî-âr ve bî hicâbtır... O zaman o bir kadındır ki sahtekârdır: Mehtaptır.

Şükrü – Oh; sevgili kadın, kerime-i bûse! Bu kadar nankör olma! Unuttuk mu? O, bizim ne kadar hararetli rabıtarımızı râbitalarımızı, bûselerimizi, gizli, korkak teferrüclerimizi, sakladı...

Semiha – Ne vakit?

Şükrü – Evlenmezden evvel...

Semiha – Ne kadar safdilsin! Sevgili şair! Kamer âni mehtabında saklamaz. Mehtap kamerin buhrân-ı i'tisâf ve hasedidir. O zaman o güneşin bir hemşire-i bî-ateşidir: İnsicâm-ı şeffafı arasında hiçbir şey mevcudiyetini saklayamaz. Lutufkâr, mahrem-nâz olan kamer değil, gecelerdir...

Şükrü – Oh; kadınlar! Hüsne, füsun ve cazibeye meftûniyyetleri nisbetinde düşmandırlar: başkalarında bulunan bir fazla-i sihr ve hüsn onların nazarından küme küme hatî'atı nâmer'îye ile karşılaşır, mücadele eder, mağlup olur, sükut eder. Kamer, daima, elmas-tıraş bir peçe, bir hâle ile mahdûdtur. Senin çırpıplak dediğin kamer bence gümüş renginde bir mantoya bürünmüştür. Kamer zehirler; fuhuşuyla değil, hüsnüyle zehirler.

Semiha – Hülâsa senin nazarında kamer bir Türk kadınıdır. Bu iddia-ı hayalinde sebât ediyorsun demek!

Şükrü – Evet, bir Türk kadınıdır. Adaların, Tarabya'nın, Büyükdere'nin, Şişli'nin, bilir miyim nerenin, büyüklere mahsûs bir mahallenin kadınlarına benzer. Onun semâda şûh, fettan, hilekâr bir vaz'-ı sehâârı vardır ki size vüsûl ve mülakat için vaadlerde bulunur. Fakat kâni olduğunuz, kattiyetinden emin bulunduğunuz bu mülâkat bir seraptır, öyle bir serap ki o kadınların, pare ve asaletin inzimâm-ı mîknatısıyyetiyle daha ziyade câzip, sehââr, güzel olan kadınların şemsiyelerini zarif lakaytında, telebbüslerinin tarz-ı ihmalkâr sanatında, arabalarının mağrur ve sessiz firarlarında bulunan ümit gölgelerine benzer. Ümit edersiniz; biraz sonra hissedersiniz ki ümidiniz gölgedir. İşte aldanış, işte zehir!...

Semiha – Rica? Ederim... Mini mini kocacığım, kadınları.... Husûsiyle o kadınları... Oh! Söyleyemeyeceğim.

Şükrü – “Gülerek” Kıskanç!...

Semiha – Evet, kıskanç... Çünkü seni çok seviyorum...

“Şükrü Behiç Karısını öpmek ister, kadın kadın kameri göstererek, biraz çekilir” Görür ve kıskanır...

Şükrü – Kamer karım gibi bir kadındır ki....

Semiha – Hayır, hayır kadın değil... Sanatkâr. Böyle söyle öyle isterim.

Şükrü – Madem öyle istiyorsun; sanatkâr olsun! Kamer bir nakkaştır.

Semiha – “Kocasının elini sıkarak” teşekkür ederim, ruhum, hayatım...

Şükrü – Kamer bir nakkaştır. Denizler onun sâha-i nakşıdır, hanzâmât-ı ziyâ’iyeden binlerce parmakları vardır. Bu binlerce parmakların herbiri denizlerin üzerinde mürte’iş, bir lerze-i seyyâle mâlik bir hücre-i ziyâ’iyye vücuda getirir. Bu hücreler birbirleriyle birleşir. Bütün bu mu’ânikalar, bu terâkkümler, bu tersîm ediş bir tersîm-i ihyâ ve tasvir içindir. Kamer bu pesmande-i a’sâr-ı marifetinden, hüsnden başka bir meziyet ve sanatı olmayan bir nakkaştır.

Semiha – Yalnız o kadar mı? Tefrîte düşüyorsun.

Şükrü – Başka ne meziyeti vardır?

Semiha – O karlı şâhikaların bir kalem-kâridir. Onları yıldızlar, süsler... Karların her zerresinden bir zühre-i müzehhebe, bir necmî arzı vücuda getirir...

Şükrü – Getirsin! Daima aynı nakş, aynı yıldız, aynı süs. Kamerin bir istidâdı var; fakat, inkişaf etmemiş. Ve senin gözlerin kamer değildir, olamaz. Onların öyle zarif dakikaları vardır ki... O dakikalarda umk-ı lâyetenâhiyyet renginde bir tufan-ı ezeliyyet ve ebediyet, memzûciyyet-i acz ve kuvvet hiss olunur. Öpeyim gözlerini...

Semiha – Burada değil. İçeride. Odanın içinde...

“İçeri girerler... Odanın içinde...”

Semiha – Hayır, öpemezsin... Perdeler açık... Bu, mütecessis, küstah buraya kadar giriyor.

“Şükrü perdeleri kapatır. Karanlık...”

324 İzmir

Resimli Kitap, nr.8, Mayıs 1325(Mayıs/Haziran 1909), s.796-800.

2.27.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Semiha ve Şükrü odalarından dışarıyı seyrederken ettikleri sohbetle başlar. Semiha Şükrü'ye Resimli Kitap'a ne yazacağını sorar. Şükrü bir şiir yazacağını ve bu şiirinde karısının gözlerini anlatacağını söyler. Şükrü'nün kameri karısının gözlerine benzetmesiyle kamer üzerinden kadın benzetmesi ve Semiha'nın kıskançlığının tartışması yapılır. Perdeyi kapatmalarıyla hikâye son bulur.

Hikâyede mekân pencere önüdür. Zaman gecedir. Nouval diyalog hikâyedir. Kahraman anlatıcı ve bakış açısı hâkimdir. Hikâyenin iki karakteri vardır. Şükrü ve Semiha. Şükrü şair ve yirmi beş yaşındadır. Semiha on sekiz yaşındadır.

Hikâyede kamer üzerinden bir kadın tartışması vardır. Şükrü kamerin karanlıklar ardında oluşunu Türk kadının peçesinin ardına gizlenmesini ele alır. Semiha bu noktada karşı çıkar. Kameri fahişe bir kadına benzetir. Sinesini açmış bir kadındır. Şükrü ise bu hali karısının kıskançlığıyla yorumlar. Kadınların güzel olan her şeyi kışkandığını düşünür. Kamer hikâyesi evliliğinde kocasını kıskanan kadının kamer üzerinden tasvirlerle kurgulanmıştır. Gök yüzüne bakarak mehtabı eleştiren karı-koca ilişkisinden çok kadın ve kadına bakılan iki farklı açı gözler önüne serilmiştir. Hikâyede yazarın seçtiği kelimeler ile anlatılan kadın tarifi hikâye muharririnin düşünce dünyasını yansıtmaktadır.

2.28. KANUN

Emin Bülend'e –

Nevvar Mâcid Hanım..... yirmi beşinde

Hamid Bey..... Kırk beşinde

Mâcid Bey Otuzunda

Hamid – Hanımefendi, hayat, ve hayatın mezuraları hakkında bir hüküm, bir hüküm-i kat'î verebilmek için onu, hayatı pek iyi tanımak, pek iyi bilmek lazımdır.

Mâcid – Hamid Bey yine başladı.

Nevvar – Felsefe... Daima o.... Fakat biliyor musunuz, Hamid Bey, sizin nazariyyeleriniz, idealleriniz, sözleriniz tatbîkatta sıfır bile olamıyor... Ve olamazda...

Hamid – Tatbikat başka... Onu karıştırmayınız! Yalnız vicdanınızın hükümlerinde biraz devrin, biraz müte'enni, biraz insaflı olunuz. Mücedded hakkında verdiğiniz hüküm ne kadar insafsız, ne kadar katı... Bende sizinle beraberim. Mücedded katildir; ve katil müte'ahhiddir... Ve mahkûm kalacaktır. Çünkü metresini öldürmüştür. Hodbîn cemiyet, cemiyet-i beşeriye, bütün tanin ve teşenni'yle, Goethe'nin nazariyatının bâki vaadleriyle, onun, olan kadının intikamını alacak; Mücedded'i ihtimâl öldürecek, mahbus köşelerinde vahşi bir hayvan gibi senelerce saklayacaktır. Dikkat ettiniz ya? Ben mahkûm etmiyorum. Cemiyet ediyor.

Nevvar - Cemiyet mahkûm edince. Bizde etmeliyiz. Cemiyetin bir hakkı vardır. Umûmiyyetin bir maksadı, bir haye-i istirahatı, i'tikâd-ı intizâmı daima bulunmuş ve bulunmaktadır. Bunlara tecâvüz etmek, cemiyete tecâvüz etmektir. Mademki cemiyet kuvvetlidir, cezalandıracaktır.

Mâcid – Ve Nevvar haklıdır.

Hamid – Evet, hakkınız var... Çünkü ıstırap çekmediniz. Doğduğunuz günden beri hayat size güldü, iltifat etti. Size hiçbir gün “hayır” demedi. Hiçbir gün... Siz parasızlığın cinayetleri, hileleri gösteren parmağını, onun paralayıcı, kanatıcı tırnaklarını görmediniz, hissetmediniz. Hiçbir gün hayat emellerinizi, heveslerinizi

hülyalarınız iskambil kâğıtlarından yapılan binalar, kuleler gibi küçük bir müddet yaşadıktan ve sallandıktan sonra ehemmiyetsiz bir nefesle, ehemmiyetsiz bir darbeyle yıkmadı, harap etmedi, yerlerde sürükledi... Size bunu hayat göstermedi ve göstermesin!...

Mâcid – Birçok söz... Mânâ... Söyleyeyim mi?

Nevvar – Yok...

Hamid – Öyle zannedersiniz.

Nevvar – Biz bunları görmemekle, hissetmemekle hayat hakkında bir hüküm veremez miyiz?

Hamid – Şüphesiz... Çünkü onu, hayatı tanımazsınız. Çünkü hayat bir muammadır. Bir riyakârdır, bir yalancıdır. Fakat onlar, hüsrânlar, ıstıraplar, hicrânlar bu muammanın anahtarıdır. Siz ancak bunlarla hayatın urûk u a'saâbında, yürüyebilirsiniz, onları tahlil edersiniz. Ben işte bu neşterkerkei ıstıraplarımla, hüsrânlarımla, hicrânlarımla, hayatı teşrî ettim... Onun nüvesine, ruhuna kadar gittim. Gördüm. Anladım. Hayatın ruhunda tahakküm, hodbîyeti var. Yaşayabilmek için hissettirmeksizin kırmak, öldürmek, çalmak lazımdır.

Mâcid – Garip nazariye.

Nevvar – Pek ahlaksızca.

Hamid – Ne dersiniz deyiniz. Ben “ne istersem olmalıyım” sözüyle bu hâle geldim. Bende öldürdüm. Fakat mücedded gibi değil, kanunî, insaniyeti aldatarak. İnsanları aldatmayı bilmek hayatı bilmek demektir.

Nevvar – Siz siz karınızı öldürdünüz... Onu aşkıyla bulmuştunuz. Bunun için cemiyet-i beşeriye sizi takdir eder, sizi takdîs eder.

-Ve aldanır. Ben kanunî, insanları aldattım. Bu hikâyeyi hiç söylemek istemezdim. Bu ceriha bana sükûn ve gurur veren bu yarayı kendim için saklıyordum... Fakat bugün size söyleyeceğim... Dinleyiniz! Virjin benim karım olmadan evvel metresimdi. Ben hayatımda bir kadın sevdim, o da Virjin'dir. Bu kadın kadar bana nüfuz eden, bana tahakküm eyleyen, beni ezen, irademi, ihtiyârımı

hüsnünün ırcına rabt ile beni gürlüten hiçbir kadın yoktur. Ellerimle, dimâğımle kazandığım servetimi onun zehirli, tatlı mai gözleri önünde yemekten, batırmaktan pek ziyade hoşlanıyordum... O bana yalnız o mai gözleriyle baksın, ve levend vücuduyla karşımda gezinsin de... Yalnız ben değil, isterse kâinat batsın, diyordum. Bana o lazımdır... O beni ihâta etmiş, öyle teşhîr etmişti ki. Başka hiçbir kadından zevk alamıyordum. O bütün manasıyla kadındı. Erkeğin ruhuyla oynamayı bilirdi. Bazen o kadar munis olurdu ki... Bir van kedisi temellüküyle kollarımın arasında, göğsümün üstünde mai gözlerini masum masum bana tevcîh ederek “düşüyorum, düşüyorum, ah! Düşeyim” derdi. Bu benim çok hoşuma giderdi... Bazen bana o kadar ihtimâm ederdi ki... Boyun bağımı düzeltir, gömleğimin bir kıvrımına kadar dikkat ederdi... Bazen ümmete dikalâ, hissiz. Dargın duruyordu. Bazen kıskançlıklar icat eder. Bağırır, çağırır, tehdit eyler, incitir, ve sonra bir bûsesiyle her şeyi unutturur idi... O öyle biriydi ki... Hâlâ onun bûselerini tehazzur ediyordum. Unutamam.

Sonraları O eski Virjin... Başka Virjin olmuştu...Daima sükûtî, muğber bir köşede oturur, yatakta bana arkasını döner “ uykum var” derdi, uyumazdı. Ben anlıyordum ki o beni artık sevmiyordu.

Nevvar – Bütün fahşeler gibi...

Hamid – Bütün insanlar gibi diyiniz! Ne diyordum? Beni sevmiyordu başka birini seviyordu. Fakat kimi? O zaman şüphe beni kemiriyor, bana hakîkati bilmek, anlamak ihtiyacını telkîh ediyordu. Bu ihtiyaç ne kadar acıdır, ne kadar gaddardır bilir misiniz? Ve neler vaat eder, ne kadar yalan söyler. Siz zannedersiniz ki... Hakîkati bilince sükût edeceksiniz, hakîkati bilince her şeyi unutacaksınız. Yalan... Hakîkati bilmekte acı, şüphe etmekte...

Mâcid – Sonra?

Hamid – Sonra birgün, tepebaşında bağçede oturuyordum... Virjin yanında bir kadınla bahçeye geldi. Yanlarında bir de erkek vardı... Kalbimin hopladığını, dehşetle çarptığını hissettim, bir delikanlı bıyıksız kırmızı, müdevver çehrelî... Virjin beni görür görmez sanki yalnız dudaklarını oynatıyormuş gibi bir şeyler söyledi. Delikanlı biraz ayrıldı. İlerledi. Virjin yanından geçerken başıyla selam verdi, dudaklarını karşıdan beni emmek istiyormuş gibi oynattı. Bir his bana diyordu ki... Bu delikanlı

odur, onun sevdiğidir... Onların gittikleri yolun ma'kusî yolu takip ettim. Bu yol onların önüne beni îsâl edebilirdi. Akşamın esmerlikleri arasında bahçenin bir köşesinde, salıncakların yanında onları gördüm, görüşüyorlardı. Gördüm, gördüm demek için yanlarından geçtim. Fakat kalbimi bir şey, demirden, haşın merhametsiz avuçlarıyla sıkıyordu: Kıskançlık. Bu his, bu vahşi, azgın his bana neler ilhâm etti, neler ilhâm etti, bilseniz... Bana “ne duruyorsun? Onları gebertse ki... İşte mağlupsun. Hayatta mağlup olanlar ezilir” diyordu. Evet, hayatta mağlup ve miskin olanlar ezilir; fakat ben olmayacağım dedim. Onları öldürmeye karar vermiştim. Fakat şimdi değil? Biraz sonra; bir gün sonra... Yarın... Dedim. Belki bu his, bu besk-i karar aşkı, şüphedendi...

Macid – Dikkat ediyor musun! Hikâye ne kadar müthişleniyor...

Nevvar – Evet...

Hamid – Çünkü onu ben yaşadım, çünkü onu ben hissettim, çünkü hâlâ yaşıyorum... “Ellerini sıkarak” ah! Kadınlar!

Nevvar – Devam ediniz!.

Hamid – Masalardan birine oturdum. Akşam gittikçe kararıyor; kadifeden bir gece mesâfatı istila ediyordu. Böyle dakikalarda karanlık o kadar hilekâr, o kadar uyuyordu ki... Beynim, kalbim, damarlarım, asabım* karanlıkla doşuyordu. Her şeyi siyah görüyordum. Gecede öyle bir şey var ki korkutmakla beraber cesaret, kuvvet veriyor... Seyyi bir hummay intikamla yanıyordum. Onlar benim felâketim siyah bir hummâyı yaşıyorlardı ve ben onları yaşatmayacaktım... Bu kâbus gittikçe beni mahvediyor, gittikçe beni boğuyordu. Biraz sükûn, biraz haifleşmek dedim... Alkol... garson; bir bira. Artk mütemadiyen içiyordum, yudum yudum değil, kadeh kadeh içiyordum. Yavaş yavaş kendimi düşünmeye başladım. Onları öldürünce... Beni idâm* yahûd mahbus bekleyecekti. Müceddet gibi. Hayır, nu olamazdı. Ben onların cenazesi üstünde gezmek, herkesin arasında bir cani gibi değil bir namuslu gibi gezmek isterdim. Birdenbire karanlık hûlyaların, heveslerin arasından, bir şimşek gibi, yüz seksen sekizinci madde doğru... Bilmem bu maddeyi bilir misiniz?

Mâcid – Ben bilmem. Nevvar’a gelince. O da bilmez.

Hamid – Hâlâ ezberimdedir. Okuyorum, dinleyiniz? “Bir kimse zevcesini yahût mahariminden birini bir şahıs ile fi’l-i şeni’ icra* ederken görüpte ikisini birden katl eylese kezâlik mazûr” Bu madde intikama vasıta olacaktı. Oldu. Virjin’i nikâhlayacaktım. Ve ondan sonra onunla beraber... Yakalarsam gebertecektim... Ben bu kararı verdikten Virjin’i Virjini yanıma geldi. O kadar nüvazişkar; o kadar dikkatli, o kadar yalancı o kadar şaklaban idi ki. Hele gece, yatakta bütün maymunluklarını; bütün kediliklerini isti’mal etti. İşte kadın!.

Nevvar – Bütün kadınları tahkîr ediyorsunuz.

Hamid – O gece hiç uyuyamadım. Yüz seksen sekizinci madde gûyâ canllanıyordu. Bana elini uzatıyor “korkma! Ben varım” diyordu... Dimâğımda; mevcudiyetimde bütün kuvvetiyle arzu-yı intikam; bu madde yaşıyordu. Virjini artık uyumuştı. Ara sıra usulca yastıktan başımı kaldırıyor bütün hüsnüyle, masumiyetiyle uyuyan Virjini gözlerimle süzüyordum. Bana o zaman yeni bir his daha geldi: Büyük, güzîde, müstesnâ bir eseri kırmaktaki, yok etmekteki zevk, zevk-i muhayyel. Kendi kendime, başımı sallayarak “bu güzel vücudu öldürmek. Ne büyük zevk!. ” diyordum. Bütün bu birbirine karışan; karışıkça daha ziyade kuvvetlenen hisler yakamı bırakmadılar; takip ettiler... Birkaç gün Virjin’e gitmedim; merâret-i hicrânda bunlara inzimâm etti. Artık tamamıyla karar verdim; Virjin’i nikâhlayacaktım; dostuyla tuttuktan sonra. Öldürecektim. Şiddetli bir ihtirâsın*; bir hevesin yanında mantık hiçleşiyor; kuvvetini kayıp ediyor.

Virjin’e evlenmeyi teklif ettim. İbtidâr etti. Ve sonra paranın sihri. Nüfûzu altında karar verdi evlendik...

Onu mümkün olduğu kadar tahabbüs ediyordum; uşaklara, hizmetçilere; birçok para veriyordum. “Hanımın tarafı iltizam gibi görünür; ve her şeyi bana haber veriniz.” Diyordum. Ve muayyen gecelerde valideme gidiyordum diye evden ayrılıyordum. Bir gün hizmetçilerden biri geldi, hanım bu gece bir erkek kabul etti, dedi. Ve muayyen sızladığını hissettim. Fakat metânetimi muhâfaza ettim. “İyi dikkat ediniz; hangi geceler... Geliyor. Bana haber veriniz dedim”. Hizmetçi – bu Pazar ertesi gelecek; kapıdan ben alacağım, dedi. Tamam. Artık hizmetçiyle programı tanzîm etmeye başladım... O gece. Rakibimi yatak odasına aldıktan sonra bana usulca kapıyı açacaktı... Yatak odasının kapısını kapatıyorlar mı? Dedim.” Hayır; dedi çünkü

ben girip çıkıyorum” hizmetçiden ayrıldığım zaman yüz seksen sekizinci maddeyi okudum emniyet edemedim; birkaç defa’alar* okudum; bir daha okudum. Bir daha okudum “bir sigara yakar”

Nevvar – Devam ediniz, devam ediniz. Ne müheyyic şey. Değil mi öyle, Mâcid!

Mâcid – Evet...

Hamid – Hayat pek garip!. Pazar ertesi günü bana pek pek uzun geldi. Dakikalar uzadıkça ben zamanı teşrî’ etmek istiyorum, ve zaman ilerledikçe avdet ettirmek arzuları geliyordu.

Bütün bir gün kurşun yemeğe gidecekleri noktaları gördüm. Başlarından olamaz, diyordum. Çünkü pek çirkin ölürlerd. Ben buna tahammül edemezd. Daima onun göğüslerini, memelerinin arasını hayalen takip ediyordum.

Ne ise akşam oldu. Hizmetçinin tayin ettiği saatte geldim. Hizmetçi beni kapıda bekliyordu. Biraz “oda da bekleyiniz; şimdi sizi çağırırım” dedi. Odaya girdim; biraz bekledim. Ne yapacağımı bilemiyordum rolevrimi rovlörümü* çıkardım. Pardesömün* yan cebine koydum. Hizmetçi geldi. “Gidelim” dedi. “Sen burada bekle” dedim. Merdivenleri bir gölge gibi; yavaş yavaş çıktım. Odanın önüne geldiğim zaman biraz tevkîf etti. Tiriyorum; zannı geldi. Sonra bilmem; gayr-ı ihtiyari bir kararla kapıyı açtım. Virjini beni hizmetçi zannıyla “ne o kız” dedi. Beni görünce hemen başını yorganların içine soktu. Saklandı. Dostu bilmem ne yapmak için ayağa kalkmak istedi. Çırçıplaktı. Kırmızı çehresinin altında beyaz bir vücudu; beyaz kolları vardı. Vakir bırakmadım. Göğsüne bir kurşun yolladım. Kıvrandı; başını duvara vurdu; düştü. Virjini tabancanın sesiyle heyecanlı bir suratla yorganı attı “istavro” dedi. Başka bir söz söyleye; hatta onu kucaklamaya vakit bırakmadım. Dan. Biraz oynamak istedi. Oynayamadı. “Ah” dedi. Bir kolunu istavrosunun üzerine attı. Kolu karyolanın hâricinde sallanıyordu.

Başlı bana müteveccih. Mai gözleri lüzumundan fazla açılmış “biz hayat isteriz” diyorlardı.

Bir müddet şaşırılmış elimde rovlör* ayakta durdum... Bu odadan çıkmak istiyordum. Ev halkı koştular, odaya doldular, ve tâbi başka bir odaya gittim.

Nevvar – Sonra?

Hamid – Tabii mahâkimse. Ve yüz seksen sekizinci maddenin lutf ve inayeti.

Nevvar – Size bu vaka hiçbir şey bırakmadı mı?

Hamid – Evet, bıraktı. O zamandan beri mai gözlere bakamam her mai göz beni yeni bir cinayete sevk edecek zannederim.

Musavver Muhit, c.2, nr. 38, 23 Temmuz 1325(5 Ağustos 1909), s.457-465.

3.28.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Kanun” hikâyesi Nevvar Hanım, Hamid Bey, Mâcid Bey sohbetiyle başlar. Mücedded’in metresini öldürmesi üzerine tartışırlar. Cemiyet hayatında bu durum hoş karşılanmaz. Nevvar Hanım cemiyeti haklı bulur. Hamid Bey, Macid ve Nevvar’ı hayatı bilmemekle suçlar. Hamid’e göre hiç acı çekmemiş, kaderin tokadını yemedikleri için hayatı tetkik edemeyeceklerdir. Hamid karısını nasıl öldürdüğünü anlatmaya başlar. Virjin adlı bir kadınla beraberdir. Virjin’in Hamid’e olan ilgisi zamanla azalmıştır. Hamid bu durumdan şüphelenir. Virjin’in yanında delikanlı görünce aldatıldığını anlar. Fakat kanuna göre nikâhlı karısının aldatma anında kocası görürse cezalandırılmayacaktır. Bu yüzden Virjin’le evlenir. Evdeki hizmetçiyle anlaşır. Karısının aşığı eve gelince daha önce belirlediği gibi ikisini de vurur. Yüz seksen sekizinci maddeye göre hapse girmez.

Hikâyenin şahıs kadrosu üç kişiden oluşmaktadır. Nevvar Hanım yirmi beş yaşında, Hamid Bey kırk beş, Macid Bey ise otuz yaşındadır. Kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısıyla yazılmıştır. Hikâyede diyalog tekniği ve geriye dönüş tekniği vardır.

Hikâyede iki cinâyet söz konusudur. İlk cinâyet Mücedded’in metresini öldürmesi ikinci cinâyet ise Hamid Bey’in karsını öldürme hadisesidir. Mücedded metresini öldürdüğü için suçludur. Hamid katil olmamak, namusuyla cemiyet hayatında yerini almak için önce evlenip sonra öldürür. Plânlı bir cinayettir. Ortada iki cinayet fakat bir suçlu vardır. Cemiyet veya toplum kurallarına göre metresini öldürmek aşağı görülürken karısını öldürmek “namus” olarak görülür. Hamid Bey’in

önce evlenip sonra öldürmesi plânlı bir cinayettir. Kanuna ayak uydurarak “katil” olmaktan kurtulmuştur. Aldatan kadınlar öldürülse de toplum kimin ve hangi durumda suçlu olduğunu seçer. Burada Hamid Bey’in cemiyetin gözünde kötü görünmemek için önce evlenip sonra öldürmesi eleştirilmesi gerekir. Ne olursa olsun iki kişi öldürmüştür. Duygularıyla hareket etmiştir üstelik b duygular plânlıdır. Öldüreceği iki kişinin de neresinden vurulacağına kadar hesaplamıştır. Aldatılmanın verdiği kinle öldürmüştür. Diğer katil ise metresini için yargılanır. Cemiyet tarafından aşağılanır. Yazar buradaki ironiye dikkat çekmek için Hamid karakterini önce evlendirir sonra eylemi gerçekleştirmesinin riyâkarlığını gözler önüne serer. Hikâyede iki suçlu vardır fakat biri kanunları bildiği için eylemini de kanunlara göre yaparak suçundan kurtulur. Cemiyetin bu tavrı öldürülen kadınlar üzerine değil katil erkeklere bakıştır. Çünkü iki öldürme eyleminde kadınları ölümü değil erkeğin suçlu olup olmadığı tartışılır. Metres olan kadının öldürülmesi yadırganır çünkü metresin başka erkeklerle münasebeti göz ardı edilebilir düşüncesidir. Toplum veya cemiyet açısından evli kadın ise kocasına zimmetlidir. Bir erkeğin nikâhında olan kadının yanlışının da cezasını kocasının vermesi haklı görülmüştür.

3.29. KARAR-I NÂ TAMAM

Mademki evleniyordu; mademki artık onun vücudu, hayatı, bekâreti ona; zevcine ait münhasırdı. Artık sevemezdi. Artık sevmeğe hakkı yoktu. Onun hüvviyeti, hayatı artık bir kafes, zevciyyet nâmıyla tahdîd ve taktî edilen bir kafesle örtmüşler, kapatmışlardı.

Ona diyorlardı ki “işte sana bir el, bir vücut sen onu yaşadığın müddetçe ta’zîz, takdis edeceksin... Irzın, namusun, kadınlığın onun... Bundan sonra sen hiçbir şeye mâlik değilsin. Her şeyin mevcudiyetten süzülen, kadınlığından dökülen ne kadar maharet dil-firbânen varsa onun üzerinde... Başka bir erkeğin değil onun üzerinde tecrübe edeceksin mesela: sonra şunları kendi kendine ilave ediyordu. Sahte bir vakâr... Oh bu kadınlara kadınların güzelliklerine bir cazibe-i rengîn mezceder. Sonra sanki bir lütuf bî-bahâ gibi bir ibtisâm-ı sâidi, bir hande-i şuh. Sonra bir gün deyn-i şükrânın üzere hiç sevmediğin bir erkeğe bir bûse-i nüvâziş, fakat ca’li, fakat hafî bir bürudet içinde hâbîde. Daha sonra bir gün onu daha ziyade meftun meclûb edecek daha ziyade takarrubuna vesile bir hastalık. Bir hiç... Bir hiç olsun. Hep onun; onun zevk-imükeffel; onun, onun için, bütün o erkek için.

Oh yarabbi o söylemeyen donuk, soğuk parçaya istemeyerek, sanki sadaka, bir sadaka-i mecburi eda ediyormuş gibi teslim vücut etmek, bu teslimiyet almaya ve mezbûhaneyi sanki bir kabahat, saki bir cinayet değilmiş gibi setre-i meşrûyetle örtmek; sonra, sonra bütün hayatınca, bütün müddet ömrünce her şeye; sevgilere, aşklara, delikanlılara... Gözlere sanki bir a’mâ, sanki ebedi bir zulmet-nümâ gibi gözleri kapak. Ona vakıf hayat etmek... Seni birine veriyorlar. Seni birisinin avuçları altına, zıll-ı tahaffuzuna bırakıyorlar; terk ediyorlar. Sana sev diyorlar, sevmelisin sevmeye mecbursun. Çünkü zevcindir, çünkü hayatın için ihzâr edilmiştir, çünkü ona mevjûf-ı hayat etmek için seni ona veriyorlar. Bu senin zevcindir. Buna itaât etmelisin bununla ölünceye kadar, ihtiyarlayıncaya kadar yaşayacaksın. Gençliğin, letâfetrîz şebâb olan ma’nâ-yı bekâretiyle çehren onun bûseleriyle, onun der-âğûş münce midiyile solacak. Sönecek... Kalbin, mahfaza-i esrar-ı muhitin, onun altında kümelenen meşrû’iyyet, zevciyyet anahtarlarıyla kapanacak; metrûk bir erkek içim titremekte, bir genç için kanamak, cerihâdar olmaktan muhteriz; biçare yalnız sana hayat-bahş olmakla bir ezâ-yı bî-iktidârının dest-i tahakkümünde aciz, makhûr darabân edecek.

Senin şerik aczin, senin enîs nâ-bek. Senin, senin giryelerinin muhzin mektûmu hep olacak. Çünkü ağlayamazsın. Çünkü niçin ağladığını sorarlar, çünkü bir hak-ı tahaffuzla birisi senin her şeye vâkıf, haberdar olmak için bekliyor. Gülmelisin... Çünkü onu eğlendirmeye mecbursun. Bağırsan, şikâyet etsen intizâm-ı hayatına bir darbe-i inkıta' vurmuş olursun. Ağlasan onu sevmediğini söyleyen, onun seni bedbaht ettiğini, kefen-i zevciyyetle örttüğünü, öldürdüğünü itiraf etsen onu bir azab-ı amîk bir ıstırap tâkat-fersâ içinde atar, kendi acılarına, elemlerine teşrik, terfik edersin.

Bunları söyleyen genç kadın, meşhûn bana soğuk bir manzaranın önünde bî-tâb; tahammül nâ-pezir bir aciz nisvînle kanepenin üzerine düştü. Aynada, bir aks hazin husûla getiren çehre-i nevmîdîsi sanki kendi kendinden korkuyormuş gibi bir saniye yere doğru eğiliyor. Nazarları duvarlardaki levhaları, yerdeki kula halısını; ötede tuvalet masasını, karşıda perdelerin pencerelerim arasına nakşolunmuş gibi görünen dağları, ufuğun bu güzel, bu yeşil dantellerini... Görür gibi oldu. Sonra bir noktada tevkîf etti. Sonra kadın, tarz-ı perişanı ile sarkan, çehresini setreden siyah saçlarının bir ihtizâz-ânîsini müte'âkıb serpildiği omuzlarını kaldırdı.

“Ne kadar haksızdırlar” dedi. Bu söz kimin içindi? Bunu söylemekte maksadı neydi?

Mademki evleniyordu; başka birisini sevmeye, başka birisine bakmaya hakkı var mıydı? Bunun itirafı kalbini, bir müddetten beri kalbinde sakladığı râz-ı garâmını bir mabed-i kutsiyet-i nevminin pîş-te'âlîsinde dest-i bunyâz-ı ta'abbüd oluyormuş gibi zânû-be-zânû ihtirâm o; muhtaç saka-i terahhum pederinin, validesinin önünde itiraf, ikrâr etmemiş miydi? O zaman onlar nasıl cevap vermişlerdi? Haşîn, mahûf bir nazarla bakmışlar, soğuk bir kahkahaya sözlerini terdîf etmişler; pür-renk samimiyetiyle cevaplarını tezyîn etmişler; kızımsın çocuksun!” demişlerdi.

Sonra bu sözün üzerinde genç kız tevkîf etmiş, sükût etmiş. Mebhût, bir ebkemiyyet müdafaa ile bu iki vücudun önüne eğilmişti. Bir şey söylemek istiyordu. Bir şey ki onların üzerine nîş-i sem alûdunu saplamak, sükût ettirsin zehir-âgîn o lehçe-i sadâkatleini ezhâr-ı hayatının üzerine zehirli, mü'ellim sözler; azaplı, dikenli kelimeler fırlatsın, boğuluyor gibiydi. Sanki kalbinden fırlayan, dimağından fişkırان kelimeler boğazında, orada, o nokta-i hayatında bir ukde-i imtizâç ile toplanıyorlar, onu sıkıyorlar, eziyorlar, öldürüyorlar gibiydi. Oh seviyordu. Bu kelime bilmem nasıl

oluyor? Dudaklarının üzerine bir eser-i sûziş, bir harâret bî-nâbî bahsettikten sonra teslim olmak, onların üzerinden düşmek bu iki ihtiyarın önünde sevinmek istemiyordu. Bir tuğyân itiraz kuvvet-i nâtıkıyyet ve tekellümünü tahrip etmiş, öldürmüştü, söyleyemiyordu. Sonra cesaret ciddi ve metin ile bu bana takdim ettiğiniz adamı sevemiyorum, sevemeyeceğim” demişti.

Sonra bu iki ihtiyar yekdiğerine bakmışlar... Bir cevap-ı iskât aramışlardı. Sonra peder validesine takdim etmişti.

“Mademki evleniyorsun demiş. O, ona, o senin sevmediğin adama vakf-ı vücut edeksin”

Tâliyle, kalbi arasındaki tebâyün, tezdâ görünüyor, sevdiğiyle, zevci arasında ihtilaf hissini mukâyese ediyordu. Aynalı dolabı açtı, birçok kutular, mahfazalar, çakılar, mendiller attı; sonra ta köşede bir peygûle-i mahfî de saklanılan fotoğrafı aldı; odanın kapısını sürmeledi. Sonra odanın köşesine validesi tarafından bir ihtirâm ve i'zâz mahsûsla ta'lîk edilen kocasının resmini aldı.

İnce, sinirli dudaklarını süzdü. Siyah gözlerini yeni tasvirin üzerine atfetti; biri bir i'tinâ-yı ta'rîf nâ-pezîr çıkarılmış, titrek, mürte'îş siyah gölgeler içinde bir iftihâr mâlikiyetle gülüyor gibi. Bu kocasının resmi... Diğeri gizlice şu perdeler arasında, komşunun kızının fotoğrafının bir hareket ânîsiyle alınmış, sonra geceleri bakmak, hayalden binalar, ümitten hayaller, aileler teşkil etmek için dolabının ta nihâbetlerine, bir ihtizâz, bir huff-ı nihâbı ile konulmuştu. Bu sönük, bu iki acemi elin, titreyerek, korkarak aldığı bu fotoğraf sevdiğinindi... Bu iki rakip resmi birbirlerinin nekâyisini meydana çıkartıyordu. Bunlar inat ediyorlardı ki bu siyah gözler daima o bir mai gözlerin mâ-fevkinde cevân ediyorlar, bu esmer çehredeki cazibe-i rengîn sarı çehredeki bürudet-i eblehiyyete takdim ediyorlardı. Bu ihtizâz masumane, bu hüccâb-ı sevda perverane diğeriindeki ihtiras-ı şedide, ma'nâ-yı elemiyle mevcudiyet zencine dostuna tefevvuk ediyordu. Bu küçük, zarif siyah bıyıklar sanki tayerân edecekmiş gibi kanat açan o büyük bıyıklardan daha latif daha rengîn, daha cazibedardı. Herhalde bu esmer vücut, sarı vücuttan daha ziyade güzel, bir tekâmül hüsnle müzeyyendi.

Genç kadın... Bu ihtilâf baîdini dimağın tevkîfa uğratacak bir hummâ-yı me'yûsiyyet içinde itmâm etti. Mademki bugün evleniyordu artık sabırlı olmalıydı.

Bugün dışarıya çıkmayacaktı. Bugün evde bulunacak, onu unutmak için vesileler, çareler icat edecekti. Bu karar-ı müttehaz üzerine biraz sükûnet-yâb oldu. Kendisini sanki bir büyüğün nâ-kâbil mukâvemet bir sıkleti altından kurtarmış gibiydi. Bir hevâyı hıffetle yerinden kalktı. Pencereye koştu. Hava o kadar latif, o kadar bir sükûn caziple memlûydu ki dayanamadı. Ne olur dedi. Bir gün daha görebilirim. Bir gün sonraya te'hîr edilirse. İcra edeceği işi yapamazdı? “Ya dedi işte dediğim zaman ben ondan müfârekat edebilirim. Madamki bundan sonra hicran, tahassür, iştiyâk benim için bir eğlence, bir oyuncak olacak... Ondan istediğim zaman ayrılabilirim. Ne olur? Bugün olmazsa yarın. Hem bugün ona iltifat ederim eskisi gibi yalancı bir ciddiyet, aldatıcı bir vakârla onu galibiyet-i hüsnüm önünde titretirim”

Sonra gayr-i ihtiyari, yalnız kadınlarla görülen bir bed nermin ve semavisinin birkaç darbe-i hafif ve latifle saçlarını başının üzerine topladı. Onlardan muntazam, manidar bir küme teşkil etti. Sahile indi. Oraya büyük kız kardeşine gider, saatlerce, pencerenin önünde bir vaz-ı müştâk ve mütehassir ile onu, o esmer delikanlıyı beklerdi. Sonra kaynaşan, müteharrik bir kitle gibi hareket eden vapurun sagîr istihzasının ihbar ettiği bu yolcular arasında onu aradı. Bazen aldanır. Mutlak odur. Pencereden çılgınca çekilir, bilâ-lüzum. Odalardan birine girer, çıkar, sonra... Kendi kendine:

“Ciddiyet... Ciddiyetini topl” derdi fakat aldandığının acısıyla tekrar bekler; bazen onun çıkardığını, onun geldiğini gördüğü halde inanamaz, gözlerinin pek yalancı olduğunu söyler. Sonra, onun nakrından sonra ne yapacağını bilemez. Pencerenin perdelerinin arasına saklanır; oradan bakar, derin derin o çehreyi kırâat, takdir ederdi.

Sonra dışarıya, kabinin önüne çıkar, takibinden mutma'in, hiçbir şüphe ile hirâs-ı alûd değil. Bense bunlardan mütevellit bir ibtisâm ile etrafına bakar. Kendilerini sevdirmek için vakârî vasıta-i ittihâz eden kadınlar gülmenin her şeyi, her râbıta, her ukteyi imha, ifşa edeceğini mülâhaza ettiklerinden bir isyan-ı meserretle gûşe ben sinirlerinin; bu rehâvet asâbın neticesinde bulunan gülmeyi örtmek, göstermemek için mendillerini burunlarına kadar götürürler, sonra onun altında hissettirmeksizin hafî, hafî gülerler.

Bugün onu o kadar güzel, o kadar bî-pâyân bir letâfetle memzûc görmüştü ki on beş gün daha bu gözlerimin hakkını, bu zevki, bu rû'yeti temdîd edebilirim diyordu. On beş gün sonra nişan takılacak... O zaman tamamiyle zevcinin olacaktı. O zaman artık izzet-i derûnunu terk edebilirdi. On beş gün sonra olsa ne olur.

Zaman o kadar süratli cereyân ediyordu ki bu on beş gün bitti, nişan oldu. O gün her yerde nişanlının kolunda, bu hayalleriyle doldurduğunu, imla ettiği odasının içinde onu, erkeği gördü.

Tesadüf; oh bu tesadüfünün bazıları ne kadar meşum olur. Nişanlısıyla beraber sahilde geziyorlardı, tesadüf onu, o delikanlıyı, o unutmaya aht ettiği delikanlıyı vaz' etmez mi? O zaman bir sadâ-yı hafî ona şöyle hitap ediyordu: Avanak. Niçin duruyorsun, düğününe kadar bu zevkten bu hırs-ı rû'yeti teskinden niçin mahrum olasın. Bugün icra etmek istediğin kararı düğününden icra edebilirsin. O zaman birbirlerinin olan iki vücut her şeyi unuturlar; düğüne kadar yine onunla musâdakat-ı enzâriyede bulunmaktan niçin vazgeçsin? Eğlenmek değil mi? Başka hiçbir şey değil. Şehvet-i uyûnu uyutmak, beşikte sallamaktan ibaret.

Düğünde birinci azap, birinci korku onu o kadar titretmişti ki o gün evet bu düğünün⁵⁷ gecesini düşünüyordu. Her kadın bu korkunun hayatında bir defa hedefi olur.

Gece, her şeyinin sükûnetten korkularının, ıstıraplarının cevap ebedisinden sonra, oh demişti bugün ne kadar kolay mürur etti onu unutabilirim. Bu hâcelegâh, o ıstırabât, bunların müvelledi, yine hâcelegâh onların makberidir. Fakat bu geceyi takip eden gün o kadar elim, o kadar tahammül-şiken bir süratte gitmişti ki genç kadın nasıl bir karar vereceğini şaşırmıştı.

Daha ertesi günü keder şehir muttalini artık bu kalbin, bu dimağın üzerine çekmiş, onu nereye gitse takip ediyordu. Validesiyle münâza'a için bir vesile arıyor, hemşireleriyle darılmak için bir ihtiyaç hissediyordu. Artık bir heykel nühûr-ı gayız kesilmişti. O güzel çehre, o kırmızı semâ hiddetle daha ziyade bir güzellik kesb

⁵⁷ HN: Metinde "bugünün" şeklinde alınmış.

ediyordu. Artık bugün pek çok sıkılmıştı. Bugün çıkmalıydı... Sahile kadar indi: yine tesadüf yine bir karar-ı cedîd.

Mademki evlenmişti. Her şey kocasının. Fakat kalbi o kendisine aitti. Mademki kalbi kocasını istemiyordu. Onun arzusunu birkaç müddet takip etmekten ne çıkar”

Genç kadın bütün kararlarını, iddialarını tefekkürlerii icra edemedi. Kendisinin endişe, havf edecek hiçbir noktası kalmamış evlendiğinden visâle neticelendirmek istedi. Fakat yine muvaffak olamamıştı. Bütün adem-i muvaffakiyet onu takip etmiş, kararları nâ-tamam kalmıştı.

İzmir Gz., nr.37(381), 16 Teşrîn-i evvel 1320 (29 Ekim 1904), s.6-7.

3.29.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Karar-ı Nâ-Tamam” hikâyesi sevmediği adamla evlendirilen kadının dramıdır. Evlenmek üzere olan kadın evleneceği adam ile sevdiği adam arasında kalmıştır. Ailesinin uygun gördüğü bir adamla evlendirecektir. Bu duruma itiraz etse de ailesi umursamaz. Kadının kalbinde sevdiği vardır. Sevdiği adamı evlenmeden önce son kez görmek ister. Nişanlısı yanındayken görür. Evlendiğinde unutmak için kararlar alır fakat unutamaz. Evlendikten sonra sahile sevdiğini görme umuduyla gider göremez. Kalbiyle hareket edip sevdiğiyle beraber olma fikrini de gerçekleştiremez.

Hikâyenin şahıs kadrosunu evlenmek üzere olan genç kadından ibarettir. Genç kızın sevdiği adam ve kocası fotoğraflarıyla hikâyede vardır. Müstakbel kocası sarışın sevdiği adam siyah saçlıdır. Yazar anlatıcı ve ilâhi bakış açısı ile yazılmıştır. Mekân olarak sahil ve kızın odasıdır. Zaman nişan, düğün ve düğünden sonra şeklinde belirtilmiştir.

Şahabeddin Süleyman’ın bu hikâyesi aslında aşksız evliliğin bir eleştirisidir. Bu aşksız evlilik genç kadın üzerinden anlatılır. Kadının sevdiği olmasına rağmen sevmediği adamla evlenmeye mecbur olmuştur. Daima sevdiğini düşünen kadın cesaret edemez. Bedeni, hareketleri kocasının fakat ruhu bir başkasını arzulamaktadır. Yazarın bu aşksız evliliklere itirazı vardır. Kadın evlendikten sonra

vücudu, hareketleri, duygularının kocasına ait olması kafes olarak nitelendirilir. Hikâyede kızın kız kardeşi ve annesine küsmek istemesi bu kadere mahkûm etmelerine kızmasını gösterir. Üstelik hemcinstirler.

3.30. KARİKATÜRÜM

Yirmi sekiz yaşında. Boyu gayet uzun duruşunda bir büyük hemişe vaz'ı lakaydimsî yürüyüşünde bir inek başı baltası var. Gözleri turuncudur, çehresi düşük bir bahar âgîn ile tutmuş, kurumuş gibi sert, katı ayakları uzun kısım-ı sıkleti kısım-ı ilgasından bütün çehresindeki hudud-ı müşevveşi kendisinin seksen yaşında bir genç olduğunu gösterir.

Bu benim karikatürümdür, kendisi hayaldir. Klasik devrinin fevkalade romanlarını okuya okuya her şeyi dimağında hark-ı harf-ı ilgada garip bir surette bir tutan... Hemşiresiyle aralarında garip bir tezat hüküm-fermâ olmaktadır.

Hemşiresi Matmazel Juliyet kıskanç, çirkin bir kadındır. Sadâsında bile bir erkek âhenk-i kasveti var.

Mösyö Roja'nın sesi ince. Adeta bir düdük gibi... Hemşiresinin sadası bilâkis kalın... Kalın olduğu kadar tegayyül... Lakin Arap gibi. Biri uzun diğeri inadına kısa. Fakat bunlar bir noktada intilaf ediyorlar. İkisi de çirkin. Hayır ceberrutluk albümünün baş sahifesini işgal ediyorlar. Köyde herkes onları tanır.

Mösyö Roja bu besmeke gibi matbu'-ı mütevâzı. Hemşiresi bilâkis mütekebbir, mağrur.

Kendisinin bizlerle; güzel kadınlarla görüşmeye eşit ihtiyacı vardır çünkü erkekleri sever. Çünkü sevmeye, sevmeye ihtiyacı var. Eğer böyle yaşamasa... Köyün güzel, mümtâz kadınlarıyla görüşmese bir erkeğin hiçbir erkeğin emin olunuz Matmazel'in hanesini ziyarete hatırını sual etmeye gitmez. Fakat bazı bütün şebâb hayatın eğlencesinin, zevklerinin ta âmâk-ı ruh-nüvâzına kadar sokulmuş usâre-i ezvâkı mümkün olduğu kadar beli etmiş şimdi elli yaşını ilmâl eden ihtiyarlar. Servetlerini şebâbın cenneti altında tahrip, mahveden her medîdeler vardır ki mahzâ, evet matmazelin serveti için temellük ederler medh ü senâsında bulunur.

Burada durdu.

Haneleri yerlerinden yürütür bir çiftliğin ortasında; ağaçların arasında, güzel bir çayın kenarındadır. Küçük bir korusu vardır. Bu ağaçların; bu fezâ-yı hüzerânın altında sabahın şebnemlerinin fitrat-ı şefâfî sükût ederken Mösyö Roja intisâmât-ı

sihri; renk sürûr-âlûd semâyı derin derin temâşâ eder, sonra bir istiğrâk-ı medîd altında müheyyâ-yı pervâz olan ruhunun saf, samimi nakâratını yalnız, yalnız dinler. Bu âhenk-i sükûtî...

Mahzenin ortasında rüzgarların firârine pirler ufka doğru perrân buranın ...⁵⁸
...⁵⁹ ...⁶⁰ ...⁶¹ ...⁶² ...⁶³ tehdit edilmiş bağları bahçeleri bütün bu sabahın akmış olduğu ren tabiatı münhâsirâne gözleriyle dinler, o görür. Sonra müptelâ hanesine çekilir.

Okur bilmem neler okur! Kütüphanesinde fen yaşayamaz. Yeni romanların bir bir işgal etmeye hakları yoktur. Klâsik eser etrafı ihâta etmiştir. Hatta ilan-ı aşk için bu hezâin garibesinde birçok cümleler; birçok kelimeler... Birçok vaziyetler ezberlenir. Sonra onlar hemşiresinin önünde aktör vaz-ı temeshuru ile okur; yapılır. Çiftliğin ağaçlarına hitâbeti, zan u be-zemin niyaz olarak âşikâne, garâmpervâne hitâpları vardır.

Çiftçiler; ameleler Mösyö Roja'nın bu hâl-i garibisini bildiklerinden sükût ederler; bu vaziyetler bu turlar onlarca me'nus bir şey olduğundan hatta gülmezler bile.

Dün akşam kulüpte balo veriliyorlardı Mösyö cenâblarının ikâmetgahları buraya pek uzaktır. İbtidâ nehrin kenarına serilmiş ağaçlar yolu takip edecekler. Sonra sahile doğru uzanan diğer bir yol mürûr ettikten sonra deniz kenarındaki evleri bir panorama seyreder gibi gözlerinin önünde, bahçeleri, ağaçları velhâsıl sahipleriyle geçirecekler, daha sonra kahvelerin önünden geçerek kulübe gelecekler.

Bunun için bir arabanın lüzumu vücudu hissedilmiştir. Tek atlı bir arabaları vardır. Ekseriyâ hemşiresiyle beraber bizler bunların arabalarının vürûdî nazarların başka tarafa in'tiakıyla selamlanır.

Bu kadar fazla malumatla eminim ki canınızı sıktım. Tevkîf eder.

Fakat bu mâlumat benim karikatürümün hayatını tamamıyla anlatmak içindir. Görüyorsunuz ya! Bu zât her hâliyle mutalaasıyla, mevcudiyetiyle...

⁵⁸ HN: Kelime okunamadı.

⁵⁹ HN: Kelime okunamadı.

⁶⁰ HN: Kelime okunamadı.

⁶¹ HN: Kelime okunamadı.

⁶² HN: Kelime okunamadı.

⁶³ HN: Kelime okunamadı.

Şurasını da unutmamalı ki bu zât beni sever. Bende, bana bir eğlence, bir oyuncak lazım olduğundan ona bütün ona iltifatlarımla, tebessümlemlerimle mültefit bulunurum.

Böyle lazım geliyor. Beni hiç sıkmaz. Lazım gelirse birkaç nazar, birkaç sözle bir çocuk gibi çekilir, gider. Lüzumu takdirinde gönül eğlendirecek hâlleri de bulunur. Bazen bütün aileyi tiyatroya, müsamereye götürmek letafetinden çekinmez. Kendisi için hiddet gayri mâlum gibi bir şeyindir. Kendisi zengindir. Bir sâfvet-i tıflâne ile imla edilmiş bu kalpten bütün aile memnundur.

Çok defalar kendisine, muziplikler fenalıklarda bulunurum. Yine sükût eder.

İşte size bir tanesi!

Dün akşam baloya gelirken silindir şapkası boyunun uzun olmasından arabayı sağına çarpar, baskılanır, yere düşer mütehevvir bir rüzgârın önünde koşmaya başlar nihayet bu firarî parçayı tutarlar, getirirler. Fakat vaktin mürûr etmiş olmasından telhikasının ne hâle girdiğine dikkat etmeniz bir kibirle kulûbe gelir.

Meğerse şaika saniyesinden bayrak açmış Mösyö Roja'yı herkese takdim ediyormuş.

Kulüp hizmetçileri bu hâli görünce ima ve işaretlere başlarlar. Zavallı kendisinin elbisesini gösteriyorlar zannıyla tefâhür eder. Bütün mükemmeliyet talebiyle gelmek, bana görünmek için şaikayı kapatır yanıma gelir.

Fakat ben orada dostum orada bütün zekâ dimağımın harikulade bir galeyanıyla gülmek herkesi güldürmek için Mösyö'nün mırıldanan, temellük eden bir kedi gibi arkasını kaldırarak reveransı müteakıb söylediği sözler esnasında:

Matmazel bana bir kadril bahşeder misiniz?

Elimi yırtık şaikaya doğru uzattım. O musafaha edilecek zannıyla diğer elini uzattı. Şaikayı şiddetle çekti. Yırtık parça elde kaldı. Mösyö uzun boyunun tamamıyla yere uzandı. O zaman muzdebâdar. Rengârenk fanuslarla iltimâ' o naş eden bu salonu bir kakhahadır istila etti. Siyah elbiseler arasında boyunca uzun bir kütük gibi meydana çıkıyor. Herkes – en uzunundan. En kisasına kadar – onu bilâ-meşakkat görebiliyordu.

Durdu.

Nasıl dostum! Bu safdil adam bana nasıl cevap verdi biliyor musun? Mânidar gözlerini enzar-ı girizânıma atfederek:

- Pek güzel, pek tuhaf oldu çiçeğim dedi.

Ben bundan mahcup olacağım yerde onun lambalar altında alnında gezindiğini görür görmez boyunu ölçtüğünü istidlâl ettim.

Yeni bir ...⁶⁴, yeni bir rol daha hazırlıyordum. Orta yeri müsait bulmuş olmalı, ki orada, orta yerde oynayalım diyordu.

Ben sükût ettim. Benim için her şeyi hazır, müheyyâ idi yalnız müzikanın başlaması lazımdı.

Başladı:

Biraz durdum, ihzâr etmiş olduğu yeri kaptılar. Onu en uzun, en aşağı fanusların altına götürdüm zavallı dans etmek için o kadar zahmet, o kadar meşakkat çekiyordu, ki dayanamadı, birdenbire sıçradı, uzun kafası fanuslara çarptı. Birkaç fanus parçası ayaklar altında yuvarlandı. Fakat herkes dansın en hararetli, en tatlı bir mevkî'nda bulunmuş olduğundan kimse farkına varmadı. Lakin kulüp sahibi fanusların kırılmasından mütevellit kızgın bir çehre ile her şeyinin sükûtundan sonra Roja'yı yakaladı. Zannıma kalırsa iki kat parasını aldı.

“Burada Matmazel Garesi uzaktan gelen bir arabaya doğru elini uzattı.”

- İşte benim karikatürüm geliyordu.

Araba tozları dumanları yararak tevkif etti.

Mösyö Roja kendisinin handelerle, kahkahalarla istikbal edildiğini görür görmez.

- Teşekkür ederim Matmazel geldiğimden memnun oldunuz zannederim dedi.

⁶⁴ HN: Kelime okunamadı.

Ben bu zi-ruh karikatürün bu sâfiyyeti karşısında gözlerimle gülüyor, eğleniyordum.

İzmir Gz., nr.27(371), 7 Ağustos 1320 (20 Ağustos 1904), s.6-7.

3.30.1.Hikâyenin Çözümlemesi

“Karikatürüm” hikâyesinde Matmazel Garesi tarafından Mösyö Roja’nın karikatürize edilişi anlatılır. Çiftlik sahibi Mösyö Roja klâsik romanları okur, kütüphanesine yeni romanlara bilime dair kitaplara yer vermez. Mösyö Roja zengindir. Kulübe bir eğlenceye katıldığı sırada kıyafeti yırtılır fakat farkına varmaz. Matmazel Garesi bu durumun farkına varır. Mösyö Roja’yı gülünç duruma düşürmek üzere dansa kaldırır. Roja bu durumu fark ettiğinde ise tepkisi “pek güzel, pek tuhaf oldu” şeklindedir. Eğlence bittiğinde düştüğü gülünç duruma rağmen Matmazel Garesi’ye eğlenceye gelişinden memnun olup olmadığını sorgular.

“Karikatürüm” hikâyesinde zaman “dün gece” olarak belirtilir. Mekân olarak çiftlik ve kulüp zikredilir. Mösyö Roja yirmi sekiz yaşında uzun boyludur. Kız kardeşi Matmazel Juliyet çirkin bir kadın olarak tasvir edilir.

Hikâye Matmazel Garesi’ye ilgi duyan Roja’nın sevdiği kadın tarafından karikatürize edilişi anlatılır. Mösyö Roja’nın okuduğu romanlar ve bu romanlardaki aşk tasvirleriyle yaşaması eleştirilir. Üstelik bu romanlar klâsiktir. Roja kütüphanesinde yeni romanlara yer açmaz. Bilime dair kitabı yoktur. Matmazel Garesi’nin Roja’yı karikatür etme sebebi kendisini geliştirmeyişindendir.

3.31. KÜL

Ronvel Diyalan'a -Refika-i mukadderime

“Zevç, Şükrü Bey, yirmi beşinde, şüh, zarif, maceralı süslü bir hayat mâziyeye mâlik, kadını ve hayatı neşeli, müstehzi bir felsefeyle telâkki eder, karşılar bir genç...

Zevce, Makbule Hanım, yirmi üçünde, muhayyilesinin serseri ve hayali sergüzeştleriyle bütün bir gençliğinde yalnız kendini ve kendi hayatını yaşamış, tahassüsât ve ihtisâsâtıyla meşhûdat ve ef'âli imtizâç etmiş, hassas, asabi, seri'ü'l infial, saçları, kırmızı, güzel, dolgun dudaklı, ala gözlü, küçük, kırmızı yüzlü, ince, nâzik bir şark kadını, şark hüsnü...

Akşam... Gecenin müphem, sırlı eteği ufukları kadifeli bir temasla, bir nüvazişle okşuyor... Odalarında... Kırmızı bir abojürün serptiği donuk ziyâlar arasında Şükrü soyunmuş, yıkanıyor; Mahbule her akşamki bir tecessüs şiir-âmiz nisvî ile zevcinin port föyünü karıştırıyor. Ve bunun gizli bir köşesinde pembe, kokulu bir zarf buluyor. Bütün mevcudiyetinde tâkat-şiken bir lerze-i serî ve hafî ceryanlar dudaklaında toplanıyor, sapsarıdır, dişeri dudaklarıyla iştigâl ediyor, ve onları hiddetli, asabi, hafîf tazyiklerle sıkıyor, buruşturuyor...”

Şükrü – “Daima meşgul” Söyle bakayım, cicim, bugünü nasıl geçirdin... “Makbule cevap veremiyor, zarfı küçük, beyaz elleriyle, bu sadafnâk mini mini kelepçelerle sıkıyor” Daima beni düşündün değil mi? Bende yemin ederim, derste, kalemde, her yerde.... “Biraz durduktan sonra” Bütün sen, bütün sen... Bilirsin ki bu dudaklarda birçok dudakların harâretli, sâcid lerzeleri, temasları gezindi... Fakat hiçbirisi seninkiler gibi onların kalbine, ruhuna kadar nûşin, şiirli izlerle nüfuz edemedi. Sen başka kadınsın... Başka, başka... Hayat, ruh, simâ... “Makbule kanepeye bî-mecâl düşer, ağlamaya başlar” Ne? Ağlıyorsun? Niçin? Ne oldu?

Makbule – “Kesik kesik hıçkırıklı bir sesle” Yalancı, yalancı!... Beni... Aldatıyorsun aldattıyorsun.

Şükrü – Ben mi aldattıyorum? Sana bir şey mi söylediler? Kim söyledi? Söyle bakayım? Söyle ki... Banada söylesin!

Makbule – Ben biliyorum... Niliyorum. Söylemeye, işitmeye ihtiyacım yok!

Şükrü – Yine kalbimde mi okudun? Hep bu senin mevâzenesiz muhayyilen, hep o!...

Makbule – Hıyanetlerinizi saklamak için neler bulursunuz, neler!... Zannedersiniz ki sizin hıyanetlerinizi, denâtlerinizi söyleyenler, ihbar edenler bu yahut, şu hanımdır. Fakat ne kadar yanılırsınız, eşya insanlardan daha ziyade lütufkâr, munsıftır.

Şükrü – Ne, bende bir şey mi buldun?

Makbule – Bilmem!

Şükrü – Bu değil, şu değil, ne yapmalı bilmem ki. Bunlar bütün mânasız hareketler, çılgınlıklar!

Makbule – Evet, şimdide hiddet.

Şükrü – Şüphesiz kızarım ya... Ben kıymetli aşkımı böyle mânasız şüphelerle incitmek istemem... Ben onu lekelemekten, kirletmekten o kadar ihtizâz ederim ki...

Makbule – Evet, onun için.

Şükrü – Evet için... Ne?

Makbule – Cebinizde. İzdivacımızdan iki ay sonra bulunan... “Yeniden ağlar”

Şükrü – Şu mektup mu?

Makbule – Bak! Hiçbir şey yokmuş gibi Lakayt duruyorsunuz. Teşekkür ederin Beyefendi!... Ne kadar aldanmışım.... Ben sizi melek zannediyordum.

Şükrü – Bende insanım... Bu kadar.

Makbule – Şüphesiz, sizde insansınız; ve bunun için, izdivaçtan iki ay sonra... Bütün insanlar gibi, en ziyade sevdiğinizi iddia ettiğiniz bir kadına hıyanet etmekten utanmıyorsunuz!...

Şükrü – Ben sana hıyanet etmedim ve etmemde... Bundan emin olabilirsin!

Makbule – “Mektubu fırlatarak” İşte günahını, levsini itiraf eden, söyleyen şahit! İşte! Al, senin olsun! Bundan sonra senin yüzüne bakarsam...

Şükrü – Fakat bu mâzi, güzelim.

Makbule – Evet, evet, inanırsam.

Şükrü – Şimdi anlarsın.

“Mektubu açar, okumaya başlar”

Beyefendi hazretleri; artık mâziden, olanlardan bahsedeceğim... Sizi de sizi de serzenişlerle, mânasız ithamlarla tasdî’ etmeyeceğim, yormayacağım, undan emin olabilirsiniz. Mademki siz evlendiniz, bende evliyim. Beş sene evvelki aşk yaşayan lekeleri olan mektuplarımı bana iade ediniz, rica ederim. Bâki ihtirâmat-ı fâikamın kabulü...

Makbule – Bu kadar mı?

Şükrü – İte bu kadar! Bu kadar süratle, şiddetle hiddetlenmemiş, okumuş olsaydın. Ezvâk-ı aşkım için dökülecek bu giryeler şimdi bu kadar kolaylıkla ve bî-fayda...

Makbule – Bu kadın kimdir?

Şükrü – Bin üç yüz yirmi birdeki!

Makbule – İsmi nedir?

Şükrü – İşte bu mesele! Az çok hayat ve hayattakiler hakkında biraz mâlumatı olanlar bir kimse bütün münâsebetini, aşklarını nakleder, istersen, terennüm ederi yalnız eski ve yahut yeni maşukasının ismini kıymetli bir sır, yeni bir günah gibi saklar. Söyleyemem.

Makbule – Bana da mı?

Şükrü – Sanada, güzel karıcığım, sanada...

Makbule – Beni biraz sevseydin, biraz bana i’timâdın olsaydı...

Şükrü – Söyledim, değil mi? Peki, öyleyse ilk harfini söyleyeyim: “N” (nun)

Makbule – İlk harfini söyledin, bundan sonraki harfler. “Gözlerini kocasının gözlerine atfeder” Söyle, ruhum, söyle, meleşim... Bilsen, seni ne kadar çok severim...

Şükrü – Bende seni!

Makbule – Çok mu?

Şükrü – Hiçbir kadını senin kadar sevmedim ki....

Makbule – Mademki öyledir, hiç olmazsa ikinci harfinide söyle!...

Şükrü – İkinci harfi “A”.... (elif)

Makbule – Biraz daha. Biraz daha, sevgili kocacığım, tamamıyla söyle!. Ne olur! Beni seversen... Ne fenâ, işte ya, sevmiyorsun, “nazlı” bedbahtım...

Şükrü – Kadın, bu öyle bir kuvvet ki... İnkisâm ettiği zaman kadınlığın bile düşmanıdır. Kadın, hususiyle söyleyen kadın erkeğin nüvazişleriyle, ciltleriyle, nazarlarıyla hıyanetler hudûd-ı mühlikinde gezdirir. Kadın, ve bahusus sen, en gizli, en muhkem sırları kalbin en gizli noktalarından sürükler, dudakların “İşte bu!” diyen itirafgahına getirirsen. “Makbule kocasını öper” bir bûse! Bittim, söylüyorum: Nahid!.

Makbule – “Bir daha öper” Teşekkür ederim, ruhum, teşekkür ederim. Şimdi mektularını okumamk isterim. Bilsen, Şükrücüğüm, bilsen seni ne kadar kıskanırım. Benden evvel sana bir kadının tesadüfî bile ruhumda karlı bir kıskançlık tevliid eder. Benden evvel hilkatın bana tahsis ettiği bir vücudu görmek, ve onu öpmek. Ben buna tehammül edemem, bu kadın benim düşmanımdır. Onu bulsam... Söyle, bakayım, onu çok sevdin mi?

Şükrü – “Brş el çantasından birçok mektupları tefrik etmekle meşgul” sevdim; yahut sevdim zannettim.

Makbule – Bu da ne demek?

Şükrü – Mademki bunda mikyas senin aşkıdır. Ben onları, yahut onu sevmedim. Sevdim, seviyorum, seveceğim zannettim, işte bu! Biz böyleyiz, hayatımızın bi an ihtiyacında ruhumuzda bir mâye-i aşk tevellüd eder. O zaman güzergahımızda bize ilk tesadüf eden kadın, velev ki muhayyilemizin, itiyadımızın

menusi olmasın, vevlevki biraz melûl, sakat bulunsun, emin olabilirsiniz ki bu hararet müddetince biz yalnız ona aidiz... Ve bizde ona bütün bu ihtiyacın şiddetle mütenasip hammâli, ateşli vaatlerde bulunuruz... Ve bir müddet sonra bu ihtiyacın ölümüyle aşksızlığı hissederiz. İşte bu zaman yalnız ona yalan söylemekle iktifâ etmeyiz, biz kendimizi de hayali, mâdum bir aşk ilham ederiz, seviyoruz, sevdik zannederiz... Bunlar bizim samimi efsanelerimizdir ki. Biz onlara bir fen gibi, bir aşk gibi, bir din gibi itikâd ederiz.

Makbule – Zavallı kadın! O belki seni sevdi?

Şükrü – İşte mektupları...

“Şükrü mektupları uzatır... Kadın sobanın yanında, küçük, kadife bir mindere, oturur. Şükrü de, yerde kadının biraz arkasında şûh bir vaziyet mestâne ile oturur gibi uzanır. Makbule mektupların çapkın, mamafih gibi yanmış kelimelerinin ruhunda saklanan mâna-yı hâr aşkı okumak, tamamıyla anlamak için bütün dikkatiyle, bütün kadınşığıyla kağıtlara nasb-i enzâr eder. Sobanın mesâmmatından tereşşüh eden gizli, yakıcı bir zıll-ı keslân bahş göz kapaklarını bir lemse-i ta’abnâk ile okşar.”

Makbule – Bunlar ne kadar çok!...

Şükrü – Evet, tam iki sene aldatan, aldanın bir aşkın yosunları!

“Bir müddet sonra”

Makbule – Bu kadında kim? Seni ondan alan, ve çalan!

Şükrü – Bu kadın, şüphesiz, bir Nahid değidi! Bu kadın benimle beraber ötekilerinde kadınıydı. Fakat bu kadın kadındı. Bunun mavi gözlerinde hıyanetle vefâ, cennetle cehennem, şeytanla melek yaşardı. Sefildi, fahişeydi, doğru! Fakat bir Nahid Hanım, onun her sözüyle, her hareketiyle rihuma ilkâ ve ilham ettiği nisyân-ı nâ-pezir şiir günahı ilkâ ve ilham edemezdi. Bir Nahid Hanım yalnız bir hüsnü, heykeli bir vücuttu. Lakin tam ve nefis bir hüsn olmakla beraber birde yaşayan vücüttü ve... Taşatan!

Makbule – İşte düşmanım... Demek sen onu sevdin, ve bu sözlerle anlatıyorsun ki...

Şükrü – Evet, itiraf ederim, çok sevdim. Yalnız.

Makbule – Yalnız?

Şükrü – Çoktan unuttum...

Makbule – Unutsaydın...

Şükrü – Evet, bazı kadınlar vardır ki onların vücutlarını aşklarını unuturuz. Fakat onlar günahlarını, günahlarının şiirini, yeniliklerini dimağımızda, kalbimize öyle metîn, zaman-şiken, nukûş hatıratla işlerler ki onlar bizdee mâlîmat ve vukûğumuzun harcında gizli itiyadlarla, ihtiyaçlarla yaşarlar.

Makbule – Sus, dinleyemem, sende başkalarından küçük bir hatıranın bile yaşaması... Beni te'ellüm eder. Dinleyemem.

Şükrü – Hissediyorum. Bu sözlerle senin hürmet ve aşkından bir zerre kaybediyorum. Bir şahıs için en büyük muvaffakiyet... Olunduktan sonra dudakların üstünde yaşayan mâzi maceralarını silmek, kalbin bir köşesinde defnetmektir...

Makbule – Saklamak ve riyâkar olmak değil mi?

Şükrü – Evet. Esasen- ya hayatı idame eden kuvvetlerden berbattır. Mamâfih meseleye avdetle emin olabilirsin ki senin veya benim sevdiklerimiz, seddiğimiz maddeler ve cisimler bizimle beraber doğmamışlardır. Biz onları hayatta, öteden beriden, itiyad ve kabiliyetimize göre toplarız. Emin misin ki bugün sen beni, sende çocukluktan beri yavaş yavaş toplanan harici yabancı hiçbir kuvvetin tesirinde sevmiyorsun, böyle zannedersek...

Makbule – Ben zannımı kirletmek istemem.

Şükrü – Bak netice nedir, ben seni sevdim, çünkü sende eskilerde bulunan pek çok şeyler vardı, daha ziyade sevdim, çünkü sen onların verebildiklerinden fazla incelikler, şuhluklar verebiliyorsun.

Makbule – Demek ben onlardan...

Şükrü – Evet daha ziyade şûh, daha ziyade munis, daha ziyade zevk-nüvîs kalpsin! Sen benim bütün aşklarımın mukâyesesin!

Makbule – Bunları bırakalım. “Küçük, fenâ yazılı, yanlışı bir mektup gmstererek” bu da kim?

Şükrü – Bu da küçük, beyinsiz bir kızcağız! On beşinde! Kaç defa benim odama kadar geldi, ağladı, sızladı, tekdir etti, yalvardı...

Makbule – Zavallı!...

Şükrü – İhtimal zavallı!... Çünkü ben onu hiç sevmedim, çünkü ben küçük kızlardan nefret ederim. Bir küçük kız kadar bana hiss-i istikrâh veren hiçbir şey yoktur.

Makbule – “Mektuplarla meşgul” Fakat ne kadar çok! Bu kadar aşkı nereden buldun, nasıl topladın?

Şükrü – Hayatta mühim ve nazik bir şey vardır, ki karıcığım, onu bilenler yaşamak hakkına mâliktirler, yaşayabilirler. O da, kendini satabilmek usulüdür. Pek güzel, pek şık, pek zeki bir şahıs bir sefil kadar kadınlardan iltifat göremez, yahut bir cahil, hükümetin en yüksek mevkîlerini işgal eder, ilimde yerlerde sürünür, aç, sefil kalır, ölür. Çünkü biri kendini satabiliyor, tanıtıyor, saydırıyor; öteki bu san’ata mâlik değil. İşte bende bu san’ata mâlikiyyetle bu kadınlara mâlik oldum. Bâhusu kadın mesailinde bu nazariye daha ziyade kuvvet peyda eder.

Makbule – O halde bende...

Şükrü – Şüphe mi ediyorsun? Fakat fenâmı yaptın? Ben bahtıyarım. Ya sen?

Makbule – Bende... “Kocacısını öper.” Ey, şimdi ne yazacaksın, ne yapacaksın?

Şükrü – Biliyorsun ya!. Sana evlenmeden evvel, evlendiğimiz zaman sana güzel bir hediye vereceğim, demiştim, işte şimdi sana onu vereceğim. “Sobanın kapaklarını açar, karısının mektuplarını ayırdıktan sonra ötekileri atar.” Biraz bekle!

“Sobanın içinde alevli parlak bir dil-râşeleli iştahlarla bütün bir mâzi-i hayatın zinde ve ruhlu vesikalarını sanki tenavül ile imha ediyordu... Sanki eski mektup sahibelerinin bu kıymetli hislerini kıvıra kıvıra, incite incite öldürmekle bir hazz-ı râşenân duyuyor, ve uzakta bî-his ve bî-haber yaşayan kadınlara “görüyor musunuz?

Erkekler nedir? Sizi ne çabuk unutulur... Sizin deli, harâretli zamanlarınızın hediyelerini kolaylıkla ezerler, yırtarlar, yakarlar; ve bunlardan daha fenâ rakiplerinizin ellerine teslim ederler” diyordu.”

Makbule – İşte ruhum, işte hayatım. Bütün onlardan kalan lekeleri yaktım, bitirdim. Şimdi yalnız ebedileri, seninkileri saklıyorum.

Şükrü – Kim bilir, belki bir gün benimkileri de...

Makbule – Hayır, bundan emin olabilirsin, güzelim. Çünkü benim gibi seven, sevilen şahıs en son intihâb ettiği kadında hüsnünü, idealini, hayatını bulmuş demektir. Ve şimdi ben sana mâzisini yakan bir yeni Şükrü, bir yeni koca takdim ediyorum işte hediye!... Ya ruhunuzda yaşayan ihtiyaçlar, itiyadlar, eskilerden kalanlar...

Şükrü – Bırak onları!... Onlar derin uykularında kalsınlar! Bırak! Mademki sen bana daha yeni, daha nâşinide zevkler, ihtiyaçlar ilhaö ediyorsun, yalnız sen. Yalnız sen. Öp, bakayım beni!

“Kadın kocasını öper, medîd der-âğuş içinde bir müddet kalır.”

Makbule – Mektuba ne diye cevap vereceksin?

Şükrü – Bir avuç kül göndereceğim.

Makbule – Bir avuç kül mü?

Şükrü – İşte bu kadar... Bu bile çok!...

Servet-i Fünûn, nr.978, 18 Şubat 1325 (3 Mart 1910), s.247-251.

3.31.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Şükrü Bey ve Makbule Hanım arasında geçen bu hikâye iki aylık evli bir karı-koca öyküsüdür. Makbule Hanım, Şükrü Beyin dosyaları arasında kocasına yazılmış bir mektup bulur. Kocasına sorduğunda eski aşklarının mektubudur. Nahid adındaki kadının yanı sıra başka kadınlarında mektubu vardır. Nahid fahişedir. Diğer mektubun sahibi on beş yaşında küçük kızın mektubudur. Şükrü Bey bu kadınları hiç sevmediğini

karısını sevdiğini söyler. Gelen bütün mektupları karısınıninkileri ayırarak mektupta yakar. Cevap bekleyen Nahid'e ise bu mektubun küllerini yollayacağını söyler.

Hikâyenin şahıs kadrosunun ana karakterleri Makbule Hanım ve Şükrü Beydir. Diğer karakterler ise fahişelik yapan Nahid ve on beş yaşında ağlama sızlamalarına rağmen Şükrü Bey'den karşılık bulamamış bir kızdır. Makbule Hanım yirmi üç yaşında hayalperest, kırmızı saçlı, dolgun vücutlu bir şark kadını olarak tasvir edilir. Şükrü Bey ise yirmi beşinde maceralı, hayatı ve kadınları seven bir erkek olarak kurgulanmıştır. Mekân evdir. Diyalog tekniği uygulanmıştır. Zaman olarak 1321 senesinden sonradır.

“Kül” hikâyesi kadının kocasına olan kıskançlığıdır. Dosyaları arasında gördüğü aşk mektubu bu kıskançlığa neden olur. Şükrü Bey eski aşkı olduğunu ve bu mektubunun sahibinin fahişe olduğunu söyler. Şükrü Bey için güzel bir kadından ötesi değildir. Diğer mektubun sahibi ise on beş yaşındadır. Şükrü Bey bu yaştaki kızlardan hoşlanmadığını söyler. Şükrü Bey için bu mektuplar artık mazidir. Ve bu mazileri sobada yakar. Karısının önünde bu hadiseyi gerçekleştirmesi ise geçmişini yaktığını sadece hayatında karısı olduğunu göstermek amaçlıdır. Nahid'in mektubuna cevap olarak sobada yaktığı mektupların küllerini göndermesi kadına artık aşkından geriye bir şey kalmadığının ifadesidir.

3.32. MAHBESTE YEMEK GREVİ

İngiltere’de o müthiş, yıkıcı, kırıcı, dökücü nümâişlerden sonra mahbeslere girip yemek yediklerini, nihayet ölümler ihtimaliyle serbest bırakıldıklarını okuyor, okuyor da gülüyor, bu ahvâl-i cedideye hayretle şaşırıyoruz.

Halbuki bu onların icadı değildir, mahbeste yemek grevi takriben yirmi beş sene evvel bir Türk tarafından icat olunmuştur. Bana bu hikâyeyi attıkları zaman bu keşfin bize ait olacağını bilmemek ye’siyle mütellim oldum.

Hikâyeyi anlatan zat şu suretle söze başladı:

- İngiliz kadınlarının mahbeslerde yemek yemediklerine, gösterdikleri inat ve metânete hayret ediyorsunuz. Halbuki bu şeref tamamiyle bize aittir... Yirmi beş sene evvel zabtiye nezaretinde ser-komiser bulunuyordum. Heyet-i tahkîkiye reisinin, dolayısıyla nâzırın bendegânından olduğum cihetle Yıldız’da da bir muvakkı vardı. O türler bendegân türleriydi. Bir yere intisâb etmeyince ne ilerlemek, ne de para kazanmak mümkündü. En husus, en garip, en bî-mânâ işlerde erkân-ı nezaretle bulunuyor, hatta ekseriya zaptı ben tutardım.

Şu nakledeceğim hikâyenin kahramanı okuyup yazdığı meşkûk, Dede Hâlid nâmıyla ma’rûf bir gazete muhbiridir. Bunun o zamanlar, bilmem hangi gazeteden olacak, üç yüz kuruş kadar maaş vardı.

Tuhaf bir mahlûktu. Hatırladıkça daima gülerim. Bunu her akşam Bâb-ı Âli caddesinde bir arabaya kurulmuş, inip çıkarken görürdük. Bu nasıl olurdu? Onun ancak günde on kuruşu vardı. İşte bu on kuruş onun araba parasıydı. Hayatta başka bir şey düşünmezdi, ne evi, ne de barkı vardı. Derbeder, kalender ıtlâkına şâyân mevcutlardan biriydi. Zaten ekser muharrirler böyledir.

Dede Hâlid’in gözü yükseklerde, uzaklardaydı. Bu araba seyrânları da buna delil teşkil ediyordu. Biz bunu hissediyor, anlıyorduk. Evet, bu kadar küstah, bu kadar girişkin olduktan sonra şüphesiz o zamanda ilerlerdi. Nâzik zaman derlerdi. Bu şaka mıydı?

Yavaş yavaş Dede Hâlid devrin ekâbirine çatmış, ilk terfi ümitlerini beslemeye, veya hissettirmeye başlamıştı.

Filhakika jurnalcilikte hârikalar göstereceği hiss olunuyordu, ibtidâ bizlere sünepe, miskin, mütebasbıs, elinde kağıt, telaşlı gidip gelmeye başladı. O bir gün zarfında geçen bütün vakâyı ve hadisâtı topluyor, yazdırıyor, getirip veriyordu.

Padişaha karşı o kadar sadâkat gösteriyordu, ki bunları reddetmekte mümkün değildi. Hatta bazen bizi hıyanetle itham eder, kendi yazdıklarının icrâ olunmamasından dolayı gidip Yıldız’a haber vereceğini de söyledi. Bu bir beliyeydi, ki elinden kurtulmak mümkün olamıyor, çarnaçar sözleri dinleniyordu.

Dede Hâlid bu kadarla kalmadı, daha başka şeyler düşünmeye başladı. Bunlar birkaç kişi olmuşlardı. Küp hoca “Didon” Nuri, Cam Göz Hüseyin. Çalık Ali birleşmişler, bir jurnal kumpanyası vücuda getirmişler, Yıldız’a çatmışlardı.

Bunlar ibtidâları birbirlerini jurnal ediyorlardı. Mesela beşi de Tokatlıyan’da toplanıyorlar. Ötekine berikine sövgüler atıyorlar, nihayet içlerinden biri yaldızlı, mübalağalı bir jurnal ile Yıldız’a haber veriyordu. Bunun üzerine nezarete bir telaştır kopuyor, bâki kalan dört kişinin arkasından taharri memurları koşturuluyor, bulabilirsen bul! Günler geçiyor, Yıldız telaştan telaşa düşüyor, bizi sıkıştırdıkça sıkıştırıyor. Bir gayret, bir telaş neticede bulunuyorlar, istintâk istintâk üstüne... Şunu demişler, bunu demişler, bir de bütün sözler padişah lehinde, zabtiye nazırının aleyhinde değil mi? Ne yapılabilir. Her ne olursa olsun, bırakmak lazım. bırakılıyorlar. On gün sonra yeni bir jurnal daha. Yine bunlar çıkıyor, ve itham edilecek hiçbir şey bulunmuyor.

Bir gün heyet-i tahkîkiye reisi Dede Hâlid’i çağırdı, bu münasebetsizlikten vazgeçmesini, hakkında fena olacağını söyledi. O lakayt ve arsız, arsız dinliyor, gülümsüyor, gülümsüyordu. Reis bu manasızlığa karşı hadîd “efendi, anlıyor musun? Bir daha yaparsan senin gözünü patlatır, Erzurum’a nefyederim.” dedi. Dede Hâlid:

- Daha başka ne yapabilirsiniz diye sordu.

Reis cevap verdi:

- Daha ne yapılır? Sürünürsün.

Dede Hâlid yine güldü.

- Öyleyse bir şey değil... Ben yekim, garsonluktan muhbirliğe irtikâ ettim. Ya atufetlü Hâlid Beyefendi olacak, birçok para sahibi bulunacağım, veyahut Erzurum'da, veya başka yerde sürüneceğim. Başka bir şey yapabilir misin? Mesela beni öldürebilir misin? Ne mümkün! Saye-i şahanede canım ve ırzım mahfuzdur. Binaenaleyh nafilâ üzülmeye, beyim!

Yemin ederim, heyet-i tahkîkiye reisi bu söz üzerine şaşırdı. Dede Hâlid durur mu? Bu halet-i ruhiyeyi görür görmez, yüksek perdeden başladı, “bu devam edemez, efendim, diyordu, bu devam edemez! Siz nankörsünüz, siz efendimize hıyanet ediyorsunuz. Onun sayesinde bu kadar nimete nail oluyorsunuz da yine onun yoluna fedâ-yı hayat edenleri ezmek istiyorsunuz... Ben bütün bunları sâdıkâne efendimize anlatacağım.”

Heyet-i tahkîkiye reisi büsbütün şaşırdı, “efendi şimdilik serbesttir, fakat bir daha yaparsa kendi bilir, o zaman anlar” sözlerini söyleyebildi.

Dede Hâlid gitti, gitti ama, bizi iz'âcdan geri. Doğrudan doğruya jurnallerini bize getiriyor, “muhakkak, muhakkak bunlar mabeyne gönderilecektir, sonra fena yaparım.” Diyordu.

Elinden kurtulmak mümkün değil ki... Zaten o devir gayet garip ve bî-mânâydı. İnsan gölgesinden bile korkardı. Duvarların birer kulak, pencerelerin birer göz olduğuna gayr-i ihtiyari inanılırdı. Kalbinden söylediğin bir şeyin Yıldız'da işitilmesi ihtimali her gün bizi takip eder bir korkuydu. Filhakika bizi zabtiye nezaretindeydik. Lakin her dakika en âdî eşhâsından ictinâb eylerdik. Çünkü onların bir sözüyle en uzak memleketleri boylamak oyuncak kabîlinden bir şeydi. Esasen siz bunları bilirsiniz, fazla söze lüzum yok. Yine hikâyeye avdet edelim.

Dede Hâlid'in bu istibdadı da çekilir şeylerden değildi. Biz zabtiye nâzırına bu hâli anlattık. Bir çaresine bakmasını istirhâm ettik. Bir gün zabtiye nazırını jurnal etmez mi?

Artık paşa da dayanamadı “al, şu herifi getir, hapsed!... Ben sana nereye sürüleceğini söyleyinceye kadar meydana çıkarma! İyi muhafaza et!” dedi. Buldum, getirdim, yine söylenmeye başladı, gayet ciddi, vakûr ve gür bir sesle “emir vardır,

mevkufsunuz. Kimse ile ihtilât etmeyeceksiniz.” dedim. Birdenbire tehdidi yalvarmaya çevirdi, dinlemedim, bir odaya koydum.

Fakat Dede Hâlid yemek yemiyor, söz söylemiyor, gardiyanlar geliyor, ikide bir de “yemiyor, yemiyor” sözlerini söylüyorlar. Bir gün sabrettim... Yemedi, iki gün sabrettim, yine yemedi. İnat etti, yemiyor, yemiyor. Ben yanına gittim, ayağa kalktı, boynunu bir tarafa eğdi, ne söyledimse ne bir cevapla, ne de bir işaretle mukabele etti. Üç gün, dört gün böyle geçti, ölecek, sonra mesul olacağız. Paşaya da söz anlatmak mümkün değil. O ölecek. Yemek yemiyor, yemiyor. Vesselâm.

Baktım, olmayacak, yanına gittim, “Hâlid seni bir şey kurtarır...” Dedim bu söz üzerine “ne?” dedi. Yemek yemek deyince yine sükût etti, yine yemedi. Hulâsa bırakmaya mecbur olduk.

Gördünüz mü, bunu İngilizler değil, Dede Hâlid, bir Türk icat etti. Bunu tashîh ediniz. Rica ederim, bu şeref bizimdir.

Sabah Gz., nr. 8583, 26 Temmuz 1329 (8 Ağustos 1913), s.3.

3.32.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Gazetede çıkan İngiltere hapisanelerinde kadınların yaptığı açlık grevleri haberi üzerine hikâye başlar. Bu açlık grevinin aslında Türk icadı olduğunu söyleyen hikâye kahramanı yirmi beş yıl önce Dede Halid’in başından geçenleri anlatmasıyla başlamaktadır. Dede Halid yazar ve gazete muhbiridir. Devrin modası olan jurnalcilikle uğraşmaktadır. Önce birbirlerini jurnal eden Dede Halid ve çevresi işin boyutunu büyüterek zabtiye nazırını jurnal eder ve hapsedilir. Dört gün boyunca yemek yemez ve ölmemesi için serbest bırakılır.

Şahabeddin Süleyman Abdülhamid Devri’ni ele almaktadır. Hikâyenin zamanı iç vakanın anlatıldığı yirmi beş yıl öncesidir. Mekân olarak hapisane, Tokatlıyan’ın adı geçmektedir. Yazar anlatıcı ve ilahi bakış açısı hâkimdir. İç vakanın kahramanı Dede Halid’dir.

Şahabeddin Süleyman’ın Abdülhamid devrini “Yıldız” olarak simgelediği bir diğer hikâyesidir. Abdülhamid devrinin jurnalcilik eleştirdiği bir hikâyesidir. Yazar

olan Dede Halid önce kendi çevresiyle anlaşarak bir jurnal kampanyası başlatır. İşini büyüterek zabtiye nazırını jurnal etmesi üzerine tutuklanır. Bu jurnaldeki motivasyon iyi bir konuma gelmektir. Bu uğurda açlık grevine girer sürgünü göze alır. Hikâyenin dönemi eleştiren en net noktası yazarın anlatıcıya sözünü emanet ettiği şu satırları görürüz: “Zaten o devir gayet garip ve bî-mânâydı. İnsan gölgesinden bile korkardı. Duvarların birer kulak, pencerelerin birer göz olduğuna gayr-i ihtiyari inanılırdı. Kalbinden söylediğin bir şeyin Yıldız’da işitilmesi ihtimali her gün bizi takip eder bir korkuydu. Filhakika bizi zabtiye nezaretindeydik. Lakin her dakika en âdî eşhâsından ictinâb eylerdik. Çünkü onların bir sözüyle en uzak memleketleri boylamak oyuncak kabîlinden bir şeydi.” Dönemin korku ve kaygısını bu satırlar gözler önüne sermektedir. İroni olarak anlatılan açlık grevi ölüme yaklaşarak sürgün veya hapis hayatından kurtuluş olarak kendisini göstermektedir. Yazarın dikkat çektiği nokta ise jurnalciliğin bir meslek haline geldiğidir. Journallerin içeriğinden çok birini jurnal eme hadisesidir.

3.33. MUALLİM

—“İhtiyar”, dediler. Döndü, baktı. Uzak ufukların boş dudaklarından malûl bir nefes-i hayat ahziyle tekerrür eden bu kelime geniş, boş sahranın derinliklerinde kırık-dökük, yarım topal gezindi:

Durdu... Perdeli gözleriyle karşısında gülen beş gence baktı.

— Gençler, dedi. Hangi diyârdan geliyor, hangi iklimde gidiyorsunuz? İçlerinden biri cevap verdi.

— Hüsn ikliminde idik, ibdâ diyârına gidiyoruz...

— Bari istikbâli yakalayabilseniz dedi, ağzının uçlarında dal dal kırıksıklıklar acı ile istihzayı birbirine karıştırıyor, muannid ve firâri zamanı bî-perva seyreden bu gençlere bütün mâzîsiyle rûhu gülüyordu.

Beşden sarışını isyân etti:

— Ne diyorsun ihtiyar, o öldükten sonra da bizimdir, sözüyle bağırды.

— Çocuğum, dedi, san'atın nedir?

— Heykeltıraş... Genç vakit bırakmıyordu, devam etti:

— Benim elimin altında taş, tunç Neron'un karşısındaki hayât gibidir, titrer...

Mermer bûse olur, kadın olur, keder olur, inşânın katı yüreğine zamanın muhazzab, bitmez tükenmez tokatlarına tahammül eder. Müzelerin serin gölgeleri arasında kuş tüylerine gömülmüş hükümdarlardan daha müsterih, ebediyen yaşar...

İhtiyâr bu sözlere gülmedi, Esmer uzun boylu, uzun saçlı bir gence hitapla:

— Ya sen? dedi. Genç şûh ve şen cevap verdi;

— Ben kavs-i kuzahlarla oynarım. Onların sihir ve füsûnuna vâkıfım, gölgeleri tespit ederim. Bir parça bez ve kâğıt üzerine bir cihan kurarım. En güzel dudakta en güzel hande firâridir, en güzel göz ölür, toprak olur; en güzel çehre buruşur, ihtikârlar lâkin benim parmaklarımdan, benim fırçamın ucundan doğanlar sadıktırlar, ölmezler, yıpranmazlar. Ben asırlara, ben ruhumu hadîkalara naklederim. Bir parça beze arzın karnındaki altın kadar kıymet veririm.

İhtiyarın ayakları titriyordu durmadı. Kısa boylu, dâimâ dinleyen birine döndü.

— Elindeki nedir, genç sükûti? Ya sen ne yapıyorsun? sözlerini söyledi,

— Elimdeki tanbur ve ben avcıyım cevâbını verdi. Yere oturan mütehayyir:

— Ne? diye bağırdı.

— Evet avcıyım... Ben havâlarda dolaşan sesleri kovalar, avlarım... Gizli isyanların, aşkların, felâketlerin nağmelerini dinler, tutarım... Denizler benimle görüşür, semâlar gelir, kapımda inler. Sinirler münâzaalarını hep benim ruhumda halleder. Bakışlar benim huzurumda savt giriyeler nakarat, tebessümler havâ olur ve şu elimdeki tanbur bütün elhânı pamuk yığınları gibi diyârdan diyâra, senelerden senelere, kalplerden kalplere, atar, savurur... Ben ölürüm, toprak olurum lâkin nağmeler ölmez...

İhtiyar, titrek bir sesle dördüncüye sordu:

— Söyle bakalım, necisin oğlum? Kısık bir sesle mırıldandı:

— Mimârım peder efendi, mimar...

— Senin de san'atın evvelkilere benzer mi? Dâimâ lûtufkâr ve hiç ölmez mi?

— Evet bu da onlar gibidir. Ve ben muhayyel hatlara can veririm: Taş, toprak, kireç benim dehâmla bazen bir gurûrun, bir tecâvüzün, bir sefâhetin, bir saâdetin ve bâzen bir duânın timsâli olur. Saraylar yaparım, gurûrdurlar, ma'betler yaparım, duâdırlar, kaleler birer mütecâviz, birer müdâfi'dir. Zaman onları yıksa bile kadîdleri karşısında beşer dâimâ hayran kalır. İşte Akropol, işte Tedmir, işte Selçuk sarayları...

Beşinciye sordu:

Sonuncu, sen ne yaparsın? Dalgın, perîşân bir ses:

— Şâirim, Efendi Baba, dedi, şâirim. Ben muannid, firârî, açılmaz. mektûm, açılırsa cihan olur, küçük mahlûklarla perilere benzeyen kelimelerle iştilal ederim. Bunlar benim esirimdir; ne zaman istersem karşıma kadar gelirler, yerlere eğilirler, etek öperler. Zafer olunuz derim zafer olurlar, isyân olunuz derim, isyân olurlar, aşk olunuz derim, aşk olurlar. Bahardan râyihalar, kıştan silahlar getirirler. Benim onlardan teşkil ettiğim taburlar önünde pâdişâhlar bile selâm durur. Yediden yetmişe

kadar onlar bunları ezber bilirler. Beni koşup söylemedikleri hiçbir memleket, beni koşup söylemedikleri hiçbir asır yoktur.

İhtiyar: — Pekâlâ, oğullarım, bütün bunlar niçin? dedi.

Sonuncu cevap verdi:

— Zevk için güldü. Sakalını eline aldı, düşündü, dedi ki:

— Zevk olsalar bile tamam değildirler, içlerinden biri suâl etti:

— Tam zevk nerede? Oturduğu yerden kalkarak ihtiyar:

— Bende diye cevap verdi. Beşi de etrafını sardılar.

— Mesleğin nedir? Mesleğin nedir? diye soruyorlardı.

— Mesleğim, dedi, muallimlik... Siz taşları yontarsınız, ben dimağları. Siz bezleri boyarsınız, ben ruhları, siz nağmeler icad edersiniz, ben de i'tikadlar. Siz binalar yaparsınız, ben de gezer-saraylar...Siz kelimelerden taburlar kurarsınız, ben de zekâdan... Lâkin çocuklar benim yaptığım dimâğları bir gün toprak yer. Boyalarım üzerinde imzâm yok olur. Verdiğim i'tikadlar birgün beni döver. Gezen-saraylar çürür, tanınmaz; taburlar dağılır, görünmez olur. Ve ben muhâribim, beşerin nankörlüğüyle çarpışırım... Her yetiştirdiğim ibtidâ beni inkâr eder, her yaptığım mu'tekid, benim i'tikadıma dokunur. En gayr-i muti mâtde, insan benim avucumun içindedir. Sarışın heykeltraş:

— Yazık dedi, bunun zevk neresinde? İhtiyar cevap verdi:

— Nankörlük karşısında sebâtta. Menfa'at beklemeksizin cidâlde.

Sanatkârlar bu sözden bir şey anlayamadılar güldüler. Ve ihtiyâr değneğine dayanarak istihzaya alışmış olanlara mahsus bir lakaytî ile yavaş yavaş uzaklaştı.

Süha, nr. 1, 19 Haziran 1335 (19 Haziran 1919), s. 6-8.

3.33.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Şahabeddin Süleyman'ın nouvel-diyalog hikâyelerinden bir diğeridir. Hikâye heykeltıraş, ressam, musiki-şinâs, mimar güzel sanatların beş üyesi beş genç ve muallim arasındaki görüşmedir. Öykü ihtiyar muallimle bu beş gencin arasındaki kendi sanat dallarının işlevi konusunda diyaloglarından oluşur. Bu beş gence karşı ihtiyar muallim zevk ve haz veren gerçek sanatın muallimlik olduğunu fakat bunun heykel, beste, şiir, yapı gibi görünür olmadığını, nesneye dönüştürmediğini söyler. Ve hikâye kıssadan hisse bâbında hayat felsefesini özetleyerek biter. Nankörlük karşısında sebat göstermek menfaat beklemeksizin çalışmaktır.

Hikâyenin altı karakteri vardır. Heykeltıraş, ressam, musiki-şinâs, mimar ve muallimden oluşmaktadır. Güzel sanatlara mensup kişiler genç muallim yaşlıdır. Yazar anlatıcı, ilahi bakış açısı vardır. Mekân, dış mekânı andırır. Teknik olarak ise diyalog, açıklama yorumlama kullanılmıştır.

Hikâyede güzel sanatlardan heykeltıraş, ressam, musiki-şinâs, mimar, şaire karşılık muallimlik mesleği üzerine bir tartışma gerçekleşir. Bu beş genç yaptıkları sanatın zevkinden ve ölümsüzlüğüne karşılık ihtiyarın muallimliği ile alaylı şekilde irdelenir. Bu hikâyede idealize edilmiş bir muallim mesleği vardır. Fakat diğer güzel sanatlar gibi icra edene ölümsüzlük, kalıcılık vermeyen bir meslektir. Muallimin “Siz taşları yontarsınız, ben dimağları. Siz bezleri boyarsınız, ben ruhları, siz nağmeler icat edersiniz, ben de i'tikadlar.. Siz binalar yaparsınız, ben de gezer-saraylar... Siz kelimelerden taburlar kurarsınız, ben de zekâdan...” diyalogunda bütün sanatların öğretmenlik mesleği ile karşılaştırılmasıdır. Muallimliğin “eseri” insan olduğu için bu sanat ölümsüz değildir. Muallimliğin zevki neresinde sorusuna karşılık verilen “Nankörlük karşısında sebâta... Menfa'at beklemeksizin cidâlde...” bu cümle öğretmenlik mesleğinin idealize edilir. Üstelik bu beş gencin şımarık tavırlarına karşı sakın bir muallim karakteri inşa edilmiştir.

3.34. MÜCRİM

Benim mesele, dedi benim mahkûmiyetim kanun denilen zalim adaletin bir şekl-i mütebelliridir. Kanun: boş bir kelime... Adalet: rüya-ı nişîn bir tür teselli... Emin olunuz, efendiler, ben, esas hâdisat itibariyle, mücrim değilim, ve yine, emin olunuz ki bundan maksadım hatayı, günahı mâzinin, ecdadın yani verâsetin omuzlarına tahammül ile herkes, her şahıs le'mi bî-günah, masum telâkki eden felsefeyi, meslekî takip ve tasvip değildir. Ben burada yalnız bir mesele-i vicdana kanun mevzû' beşerin itaat ve inkıyâdını talep ediyorum.

Biz öyle bir asırda geldik, ki orada faziletle adam-i fazilet, izdivaç ile fuhş, sirkat ile istikâmet terazinin keferlerinde birbirini mağlup edemiyor. Dünyü yıkmak, yerine başka bir şey koymak istiyor; fakat dün, i'tiyâd-ı mâzi taannüd ediyor, gitmiyor, yıkmıyor, ve karşısında, zekâ ve fazilet nâmıyla bugün süslenen dünün günahlarını buluyor.

Ben evlenmedim, çünkü aşk günahkâra beşer-i Lakayt nazarlarla bakıyor, hatta bir ihtiras ezvâk aşk sadık ve meşrû'a onu, seyyâl ve bî-karar hevesâtın mümini addettiği aşk günahkârı tercih ediyordu. Beşer vahşi bir garabettir; onun dudakları üzerinde ma'âyib nâmıyla yâd edilen dizgin, gem bulunmazsa... Hiçbir şey tanımaz, güzergahında çiçek, taş, toprak, ağaç, meyve, her ne bulursa, kırar, tekmeler, döker, geçer...

Esasen kırk beşine kadar servet ve hayatını kadınla rakı arasındaki sermest ve bî-hoş kahkahalara fedâ eden pederle mahrum terbiye, kuş beyinli, sinirli, hevesât-ı garibe mu'âkkıb bir kadının hayata fırlattığı iradesiz, meyal-i sefâhat, cûyâ-yı garâib bir mahluk idim. Bendeki bu mâye-i sefâhate zamanda yardım etti.

On sekiz yaşında, Mekteb-i Hukuk'un birinci senesinde iken, o zamandaki arkadaşlarımın dediği gibi ben son sıraların –derse Lakayt, fuhş romanlarına meftûn, asî, serkeş- bir erkânı harptim”. Geceleri Beyoğlu'nda, ne garbî, ne de şarkı temsil edemeyen bu piç muhitte aşka, hisse bigâne, paraya âşık bir takım sefil, sefih kadınlara koşuyor; karşıda, Aksaray ve civarında, kurûn-ı vâsitanın âdet ve ahlakına sarınmış, nargile ve kahve içmekle meşgul, sâkin ve saf yaşayanlara ruhen gülüyor; onları hayatta ölü, kendimi bu hayat memat içinde zinde telâkki ediyordum.

Her gece yeni bir kadına temas etmekle yeni bir hayat öğreniyor zannıyla gururum artıyordu. Zannederim, ki ölünceye kadar, tecrübelerimin sayesinde, taşlanan kalbimle böyle kadından kadına koşacak, hiçbirisinin esiri, merbûtî olmayacağım. Filhakika mektebi bitirinceye kadar, nihayet bir sene süren, bir iki aşk hevesinden mâadâ hiçbir şey serseriliğe meftûn, yeniliğe düşkün hayatımı ihlâl etmedi. Bence kadın, camekânlarda görülerek büyük bir heves ile satın v. Bunlar hep fahişe cilvesi.” Ve sonra yüzünü gözünü buruşturarak sana yazıktır, kardeşim, acırım, sana yazıktır, bu kadar para sarf ediyorsun.” Sözlerini ilave etti.

Bilmezsiniz, neler oldum. Gözlerime kanın hücum ettiğini hissettim... O akşamda evde değildi. O akşamda oraya gitmişti. Ben hiçbir şeyden haberdâr değil iken Leyla akrabasının yanına gittiği zamanlar bana – bugün anlıyorum, izâle-i şüphe için olacak. – Derdi, ki “eğer bir şeye ihtiyacın olursa yukarıda Osman Bey gazinosunun karşısındaki sokağa gir. Nihayetdeki ikinci ön kapısını çal, beni sor!”

Yerimde duramadım, titreyerek kalktım, Bir arabaya bindim; Şişli’ye doğru gitmeye başladım. Araba koşarsa kızıyor, yavaş giderse yine kızıyordum. Bir saniye onu bulamamak ihtimali karşısında za’f-ı aşk ile titriyor, korkuyor, diğer bir saniye büyük bir i’timâd-ı nefis ile gidip görmek müfterinin cezasını vermek istiyordum.

Fakat o zât hiçte, hiçte iftira etmemiş... O ön kapısını çaldığım zaman üstü başı düzgün, sakallı nazik bir bey karşıma çıktı... Onunla Leyla arasında ne münâsebet olabilirdi? Sesimi çıkarmadım, kızardım, bozardım... Bir müddet sonra itizar ile Leyla’nın dayısının – güyâ dayısının- ismini söyledim, onu sordum, düşündü, taşındı, “Yanlış sokağa sapmayasınız?” dedi. Çekildi.

İ’timâdla izzet-i nefsin havf inkisarıyla yine şüphelendim; sokağa dikkatli dikkatli baktım; aldanmamıştım. Evet, tarif ettiği sokağın dahilinde bulunuyordum. havf-ı mahal yoktu.

İrtiyaba mahal yoktu. Leyla beni aldatıyor idi. Bilmem ne için, birdenbire bana bir sükûtgelir gibi oldu. İhtimal bu şüphelerin hakikatte intikâlinden mütevellid bu sükûn ruhudur.

O gece uyku uyuyamadım, dimağım sakin, müsterih gibi yalnız bir şeydüşünüyordu: Leyla’yi bırakmak... Ben bu hâli gayet tabii buluyor, birer dost gibi

“Bonjur, bonsuvar” ile ayrılabilceğimizi tahmin ediyordum. Onun için o gece eşyayı toplayıp evden firâr etmedim, yüzünü görmek, gayet Lakayt karşısında eşyayı toplamak için sabahlara kadar bekledim. Bizler çok zavallıyız. Muvakkat sükûnların terâkümünden bilâhire bora kopabileceğini düşünemiyoruz.

Sabah olmuş, hayat ve hareket başlamıştı, satıcılarla gazetecilerin feryatları beynimde ölüm ve müfakat çanı gibi çınliyordu. Leyla geldi, koşarak, cilveli, boynuma sarılmak istedi. Elimle ittim “Nerede idin, izahat ver?” diye bağırdım. “Nerede olacağım, Şişli’de dayımda idim” diye cevap verdi. Artık kendimi tutamadım. Gözlerim görmeyeye başladı, üzerine hücûm ettim. Ellerimle vuruyor, vuruyordum. O tokatlarımla daha ziyade mabed-i inkâr ediyor, bana doğru yaklaşıyor, “Öldür, fakat iftira etme!” diyordu. Yaklaştıkça ben daha ziyade hadid, daha ziyade azgın tokatlarımı teşdîd ediyor, “Geber, geber!” diye bağıırıyordum. Ne oldu, neresine vurduğum, bilemiyorum, Leyla birdenbire, bir çığlıkla, bir fino gibi ayaklarının altına düştü, kıvrıldı, ve bir daha artık söylemedi, bağıırmadı, sükûn etti, ebedi* sükût mahkûm oldu.

İşte, efendiler benim cinayetim bu! Benim hakkımda verilecek hüküm her ne olursa olsun, onu kabul hususunda zerre kadar iğbirâr duymayacağım... Yalnız soracağım, ki. Bugün ile dün arasında fark var mıydı; yok mudur? Günahkâr niçin aynı suretle tedkik ve tahlil etmiyorsunuz, niçin kanunlarınız hâlâ taannüd ediyor? Yahut neden, mademki mahkûm ediyorsunuz, benim uyuyan vicdanımı ihlâl ile beni cinayete taannüd sevk edenı tutmuyorsunuz. Size sorarım, bu işte beni mi, bana haber vereni mi mücrim? Cevap versenize... Niçin sükût ediyorsunuz, cevap versenize...

29 Teşrin-i Sani 329

Rübab, nr.44, 24 Kânûn-ı Sâni 1328(6 Şubat 1913), s.12-16.

3.34.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Mücrim” hikâyesi karakterin kanun ve adaleti sorgulamasıyla başlar. Kahraman on sekiz yaşında hukuk mektebinin birinci sınıfında sefahat hayatını anlatır. Kadın, eğlence mekânlarında dolaşan karakterdir. Birlikte olduğu kadının başkasına gittiğini birisi ima etmesi üzerine Leyla’nın dayısının evi olarak söylediği yere gider.

Leyla'yı bulamaz. Bunun üzerine sinirlenir. Leyla'nın gelmesini bekler. Geldiği zaman itirazlarını dinlemeden döverek öldürür. Hikâyenin sonunda ise suçlunun kendisi mi yoksa haber getirenin mi olduğunu sorgular.

Hikâye geriye dönüş tekniğine yer verilmiştir. Şahabeddin Süleyman'ın diyalog bulunmayan nadir hikâyelerdendir. Kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısı ile yazılmıştır. Mekân olarak İstanbul'un sefahat hayatı olan ilçeleri Beyoğlu, Aksaray zikredilir. Fakat hikâyenin son paragrafı ve kanunun sorgulanmasıyla mahkeme salonu mekân olarak hissedilir. Hikâyenin baş karakterinin adı geçmez. Sadece on sekiz yaşındayken hukuk öğrencisi olduğu, kadın ve sefahat hayatına düşkün olduğu zikredilir. Diğer karakter Leyla hakkındaysa pek açıklama verilmemiştir. Hikâye kahramanı ile birlikte olduğu belirtilir. Hikâyenin içinde zaman geçmezken sonunda 29 Teşrin-i Sani 329 notu düşülmüştür.

Mücrim kelime anlamı “⁶⁵cürüm, kabahat işlemiş olan, suçlu”dur. Metinde bahsedilen suç cinayettir. Sefahat ve kadına düşkün hukuk öğrencisinin, hukuk ve adaleti sorgulaması ele alınmıştır. Kanunun boş kelime, adaletin ise bir tür teselli olduğunu düşünen karakter bu tezini kendi suçu üzerinden savunur. Karakter suçuna geçmeden önce hayatın yaşamını sefahat ve kadın düşkünlüğü olarak belirtir. Her gece başka kadınla birlikte olmanın “yeni hayat öğrenme” olarak görür. Aşkın bir kadına ait olma fikrine inanmaz. Bu yaşam tarzını anne ve babasına bağlamak mümkündür. Hikâyede babasının sefahat hayatına düşkünlüğü ve annesinin yetersiz olduğunu karakter zikreder. Karakterin de sefahat hayatına düşkün oluşunu babasına bağlamak mümkündür. Anne ise karakterin gözünde kuş beyinli, heveslerine yenilen sinirlidir. Birçok kadınla birlikte olmasını da buna bağlayabiliriz. Mücrim hikâyesinde Oedipus kompleksi olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Hikâyenin çatışması ise Leyla'nın kendisini aldattığı imasıyla başlar. Dayısı diye tarif ettiği yerde bulamayınca Leyla'nın gelmesini bekler. Kendi kendine Leyla'yı bir dost gibi bırakacaktır. Fakat Leyla'nın gelmesiyle işler değişir. Hikâyenin karakteri kendini kaybederek Leyla'yı öldürür. Kanunu sorgulaması burada başlar. Mahkeme salonunu andıran yerde hakkında verilecek hükmü kabul etmeyeceğini söyler. Karaktere göre suçlu yalnız kendisi değildir. Leyla'nın günahının neden göz ardı

⁶⁵İsmail PARLATIR, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2013, s. 362.

edildiğini ve haber veren kişinin “uyuyan vicdanını uyandırması” suç sayılmayacağını vurgular. Bu sorularıyla işlediği cinayetin aslında nefs-i müdafaa olduğunu savunmaktadır.

3.35. MÜKÂFÂT

Büyük binanın uykulu dehlîzlerinde karanlıkla yapayalnız, ve selân-ı sükût-ı vakûra karşı bî-hâb ve mecâdil bir ben vardım.

Gece, topraklar altında münkat' akûr inleyen bir kıyâm-ı süyûle müşâbih gürültülü, korkunç, mamâfih sâmit ve ebkem, topuklarımın ucunda inliyor ve sürünüyordu. Yanız bir ben vardım: İnkâr edilen sa'yımın omuzlarıma çöken ye's ve nevmîdisiyle, ve arkamda zekâyı taşıyanların heyûlâ'î kahkahalarıyla, kâbûs ile, kin ile bir ben vardım. Gece ve ben... Ben benden ve ondan korkuyordum. Kalbimde Baudelaire, Verlaine gibi mübdîlere münkirlerin isâle istedikleri zehr-i nisyân yahûd zehir-i tegâfûl gibi bî-hareket, pür-sıklet, yalnız bu medfen infi'âlin duvarlarında münkesir hıçkırıyordu. Bu kadar sene çalıştıktan sonra, yine burada, yine bu uykulu, karanlık dehlîzler içinde... Niçin? Herkes riyâ ile, şarlatanlıkla yürür ve ayrılırken, ben yine burada, bu nöbet gecesinin göz görmeyen hamalı sa'yıyla bî-hâp ve mücâdil niçin? Lakin ruhumda bir girye, girye-i billûr vazife belirdi: Ve bu ağlayan tıfl-ı ye's ve mahrûmiyeti mülevven âtilerle süslü, emel ve ümit oyuncaklarıyla uyuttu... Yürüyordum.

Onlar İstanbul Sultânîsi efendileri, uykulu, karanlıkla hem-nefs binanın iki cephesinde şimdi uyuyorlardı. Küçüklerin kavgasında dâhil oldum. Uykunun teneffüs-i hirâs-âveri bütün mevcudiyetimi gezinmeye başladı. Ayaklarımın altında tahtalar ölü ziyâlarla yıkanmış, uyuyan ağızların hevâ-yı bî-hûşuyla ağırlaşmış biraz fazlaca bassam yıkılacak, inleyecek gibiydi. Parmaklarımın ucuyla korkak ve sâkit yürüyordum. Başımın üstünde hayatı dinlenen, hayat idrâki uykunun pençesine teslim eden bu masûmların nisâr ettikleri vakâr ve sükûna tâbi, secdeye meyyâl çöküyor gibiydi. Gözlerim yere ma'tûf, başım yüklü ve döşemelere müteveccih şurada uyuyanlardan bazılarının günah-ı zekâ ile yarın ne kadar muâtib olacaklarını, beşeriyetten neler ve ne azaplar iktitâf edeceklerini düşünüyor, onların âtî-i talîmâtına ruhen iştirâk ediyordum. Bu saadette hata arayan bir emre karşı gece nöbetçisinin ettiklerimde bir itâat kindâr ile sürünen hatveleri beni boğuyor, zekâ recm-kârları

arasında şu msûm yarınları taşılayacağını kâni olduğum âdi mahlûku azarlamak, biraz sükûn bulmak istiyordum. Ta köşelerde sekiz yaşlarında bir küçüğün yorganlarını atmış ve bozulmuş uyduğunu gördüm. Kaşlarımı çattım, dudaklarımı bir dua okuyormuş gibi yavaş, mamafih hadîd kımıldattım. Yatağa yanaştım, yorganları düzlemeye başladım. Küçük uyandı. N'im-hâbîde bir sesle:

- Teşekkür ederim, Muallim Bey, dedi.

Ruhumdaki gece söndü, girye-i vazife biranda nur oldu, bu memleketin bana müebbed ve bana mükâfâtı oldu.

Nevsal-i Millî Yıl., 1330(1915), 151-152.

3.35.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Gece yalnız yürüyen bir muallim tasvir edilmiştir. Baudelaire ve Verlaine hissi ile yani yalnız, karamsar bir ruh haline sahiptir. Yatakhane'deki öğrencilerin geleceğini, yaptıkları taşkınlıkları düşünür. Sekiz yaşında bir talebenin üstünü örtmesine aldığı teşekkür yaşadığı bu yalnızlığın tek Mükâfâtıdır.

Şahabeddin Süleyman'ın öğretmenliği ele aldığı ilk hikâyesidir. Yalnız bir adamı çağrıştıran bu hikâye de tek kahraman vardır. Zaman gecedir. Mekân olarak yatakhane seçilmiştir. Yazar anlatıcı hâkimdir.

Hikâyede bol sıfat ve tasvirlerle yer verilmiştir. Gece hikâyesinin zamanını çağrıştırdığı gibi muallimin yalnızlığını da ifade etmektedir. Baudelaire, Verlaine'nin adını geçmesini ise Baudelaire'nin "spleen" ini ve Verlaine'nin romantikliği örneğiyle muallimin hâlet-i ruhiyyesi tasvir edilmektedir. "Spleen İngilizce bir kelime, nedensiz sıkıntı, iç bunalması, iç kararması, bunalım anlamlarına geliyor." "Spleen İngilizce bir kelime, nedensiz sıkıntı, iç bunalması, iç kararması, bunalım anlamlarına geliyor."⁶⁶ Yazarın burada Baudelaire'in ismini zikretmesi tesadüfi değildir. Muallimin yaşadığı bunalımı Baudelaire'nin spleen kavramına dayandırmaktadır. Gece sonunda

⁶⁶ Ali İhsan Kolcu, Albatros'un Gölgesi -Baudelaire'in Türk Şiiri Tesiri Üzerine Bir İnceleme, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.

öğrencilerinin verdiği yorgunluk, kendi yalnızlığını sekiz yaşındaki öğrencisinin teşekkür etmesi silip atmıştır. Muallim hikâyesinde olduğu gibi muallimlik mesleği bütün zorluklarına rağmen idealize edilmiştir.

3.36. MÜNTEHÂB HİKÂYELER

Bazı kimseler vardır, ki bir kadının; en küçük bir mevce-i tebessümünden, küçük bir gamzesinden, gayr-i ihtiyari bir takibinden şüphelenirler, sevildiklerine hükmederler.

Fakat az bir müddet içinde aldandıklarının, yanıldıklarının acı darbelerine hedef olunca bir diğerini sevmeye şitâb ederler. Bu tabiidir bu gibiler devre-i hayat şebâblarını ancak bu sevmek kelimesi içinde muhtevî zannediyorlar.

Bizim burada bahsetmek istediğimiz dostumuzda bunlardan, bu gibi kimselerdendi.

Henüz hevesâtına bir küşâyış kelimesi başladığı zaman sevmiş, hâlâ daha seviyordu.

Bugün evleniyor. Bir hayat-ı muhayyilenin mazi olmuş dalgalarından bugün halâs olabiliyordu.

Mahfaza-i hatıratını nâfiz bir nazarla takip edecek olursak. Pek çok kadınlara, hatta isimleri, çehreleri unutulmuş pek çok kadınlara tesadûf edeceğiz.

Bu kadınların kimseler; nasıl kadınlar olduğunu güzârîş-i ömürlerinin nasıl ceryan ettiğini mi anlamak istiyorsunuz?

Daha ilk satırlarımızı yazarken, okurken söylemiştik, ki arkadaşımız benim bir iltifattan en küçük tebessümlere kadar şüphelenir, sevildiğine hükmeder.

Güzârende-i hayat ve hissiyatı bütün kadınlardır. Mazi-i ömrüne, şehrah aşkına ric'at edecek olursak neler göreceğiz?

Zarif, nazik eller. Fakir, sarı kırlar. Zengin, mütekebbir kadınlar. Hâdim-i teskin-i hevesât; meşûn hande-i ta'yîş zavallılar. Daha bilmem kimler?

Maniler, siyahlılar, hep bütün ufuk laciverdî şebâbını mütenevvir; mütelâşî sevdalarıyla yıkayan gözler.

Bunların birçoklarının isimlerini tahattur edemiyor. Fakat bunların içinde bazı müstesnâlar, mümtâzlar var ki onlar daima bu mazi-i garâmı içinden bazı handeleriyle arz-ı didâr ediyorlar.

Dostum bugün fevkâlade mesut. Bütün ye'slerini; elemelerini, ümitsizliklerini, sevdiği günden beri tahammül ettiği bunları, bu bâr-ı ıztırâbât sevdâyı atmış, artık derin bir nefes almış gibiydi:

Elbette bugün mesut, şen olmalı. Artık evleniyor, istediğinin fevkinde bir hayat-ı sevdavîye mâlik bulunuyordu.

Dostumun hazine-i hatırâtında bazı müstesnâlar vardır demiştim. İşte! Bunlardan o, dostumuz tamamıyla tecerrüd edemiyordu.

Hâlâ bugün bile, bugün evlenirken onların yâdıyla mütelezziz oluyor, küçük bir râşe-i tahattürün telezzüzât bâdını anide mahvettiği görülüyordu.

Bugün onunla beraberdik! Eminim, ki o kendini dinleyecek; bu cûş eden meserretinin enkazını toplayacak bir vücut arıyor, söylemek için bir ihtiyaç mübrim, bir ihtiyaç mukâvemet-sûz hissediyordu.

Dayanamadı, bana döndü “beni dinleyebilir misin?” dedi.

Onun en küçük bir arzusuna mümâna'at etmek mukavemetine mâlik değildim. Çünkü kendisi en küçük bir şeyden müteessir mahzun olur nâçar “yeni” dedim. Şu veçhile söze başlamıştı:

- Henüz daha çocuktum. Evet henüz daha bir şey anlamıyor; bilmiyordum. Her gün evimizin önünden, benden pek büyük... Hem de pek büyük bir kız, sarışın bir kız geçirdi. Onu kapının önünde beklemeden, onun önünde lâl, hayran kalmaktan derin bir haz, bir hiss-i iltizâz duyardım.

Bu birinci aşkımdı. Bundan başka samimi bir hatıraya mâlik değilim. Çünkü şehvet bu hatıra-ı âliyi levslere içine alamamıştı alamazdı da.

Bundan tamamıyla bîkr ü safvet hissiyat-ı tenessüm etmekteydi.

Eğer aşk; hevesâtın tekemmülünden, bir ân-ı muvakkat için tevakkufundan ibaretse. Ben o zaman iddia edebilirdim, ki “hayır, böyle değildir” fakat netice bunun pek muhakkak, pek hakîki bir fikir olduğunu gösterdi.

Kademe-i şebâba ilk hatve attığım zaman ilk sevgimin acılarından, saâdetlerinden bir şey kalmamıştı. Artık sevmekten tamamıyla mu'arrâydım. Bu

gariban kalbi imlâ için manevi bir kuvvete ihtiyacım vardı. Bu da sevmekti. Bende bu hisse, bu kelimeye karşı bir meyl-i şedîd besliyordum. Bu zamanlardaydı.

Bir gün bana dediler, ki “Hale’n geldi” “nasıl Hale’m mi?” çılıncasına, teneffüsümün kat’ına sebebiyet veren bir sevinçle koşuyor; merdivenlerin kademelerini dörder dörder çıkıyordum.

Köşede oturan Hale’mle öpüştükten sonra karşısından öpüştükten sonra karşısında bulunan kızıyla musâfaha etmek lazım geliyordu.

Ah şeytan! Hiç unutamam öyle hüviyetsiz; nâkız, dil-firîb bir nazarla baktı, ki o dakika ben bu kızın meshûr iltifatı, meftûn-ı letâfeti olmuştum. Bu kız güzel miydi?

Boy cihetinden. Pek kısa. Saçları siyah ile sarı arası bir renk içinde pertev-nisâr olarak omzuna doğru süzülüyordu, ki bugün bile bu ipek saçların esiriyim. Gözleri mavi, semâvîydi. Çehresinde timsâl-i verem bir kadın, bir valide-i hazenî rengi vardı.

Artık güzel olup olmadığının cevabını tabiatınız verebilir.

Burada tevkîf etti.

Lakin cazibedâr olduğunu söylemek lazımdır. Bununla ilk defa olarak âğûş ağış-ı leb -be-leb lakin katarât-ı samimiyet ve safvet üzerimizden döküldüğü halde ruh sevdâyı, şiir-i garâmı teneffüs ediyorduk.

Lakin onu bir gün daire-i mahremiyetime îsâl için vâsıta-ı ezdivaca müracaât etmek lazım geldiğini anlamıştım.

Bu his nereden gelmişti?

Bu his. Bu his işte!. Bir his müstekreh-i şehvetti.

Tekâmül eden hissiyat yeniden hâl aslına avdet ediyordu.

Artık beni terk etmeye, pederinin yanına gitmeye mecburdu.

Ben bu iftirâk elîm ve hem de pek elîm olacağına hükmediyordum.

Gitmezden bir gün evvel yemin ediyorduk, ki birbirimizi unutmayacağız.

Bu böyle oldu. Veda göz yazlarıyla yeminler unutulmaya yüz tuttu.

Ondan sonra bir kız; hem de pek güzel bir kız seviyordum. Bu kız; cebîn-i sâfi üzerinde titreyen saçlarıyla daima oynar. Nazik, nermin ellerini... O güzel ellerini herkese gösterme isterdi. Kendisinde mu'ayyen, mahdûd bir donukluk vardı, ki cazibe nevîsinin yalnız, yalnız bir mikyâstan ibaretti. İşte! O kız yalnız bu donukluğuyla takdir edilebilir. Onu, onun için sevimli, sâfiyyet-i nazarından çıkan ruha, kalbe aşka tesir eden leme'ât-ı hüsn o siyah gözlerin meftûnu olanlara bahsettiği bu samimi yadigârlar. Bu gözler; güzelliğinin bir misâl-i mücessemi ederler.

En ziyade imtidâd eden hayat-ı aşkım oydu. Fakat bunun içinde o kadar nekâhetler; ihirilâçlar, tereddütler. Kıskanmalar mevcuttur, ki bunun, bu aşkımın unutulmayacağını hüküm vermişim.

O kız için öyle tasvirlerim; öyle hulyalarım vardı, ki neticesi hep ezdivaca kadar gidiyordu. Yine şehvet.

Fakat bu şehvetler, mülevves olmaktan ziyâde nezîh edilir.

Bunu da; bedî'a-ı bî-hemâli de, bu mücessem sâfiyyeti de unuttum.

Durdu; bir az düşündü.

Seni sıkığımı biliyorum. Bundan sonra birçok kadınlara, birçok çehrelere daha mülâzımına başladım.

Uzun tafsilattan sarf-ı nazar hepsinde aynı hissiyatı; aynı zevki, aynı şehveti duymuştum.

Şu sözlerime bir hayat mülevvenin âmâk-ı hissiyât-ı suzanda yaşayan bir kadının bir fahişenin aşkıyla hâtime vermek istiyorum.

İhtiyâcât tabî'yye def'i iktizâ ediyordu. O zaman derûnlarından muharrib-i hayat olan en dehşetli hastalıklarından en küçük pisliklere kadar uyuyan; dolambaçlı, mu'âvvec⁶⁷ sokaklar arasında yaşayan, kapılarından girilince bir hevâ-yı sefâhetin ilk

⁶⁷ Mu'vec

okşamalarına tesadüf edilen bir takım kadınların me'men ta'ayyün olan evlerden birine devama başladım.

Orada işte istediğimi bulmuştum!: Şehvet.

Beni bir kadın teshîr ediyordu. Hukuk-u umumiye aî bu kadını aldattığıma kâni ola, ola yine seviyordum.

Ben zannediyordum, ki burada yaşayanlarda; bu heva-yı nefis edenlerde bir aşk vardır. Fakat yine bu müteaffın; çürümüş, erkeklenmiş kadınların bazılarının kalpleri aşkla memlûdur. Bunlar içinde öyle zavallılar, öyle bedbahtlar vardır, ki onlar, mevcudiyet-i ibtidâ'îyelerinden tecerrüd etmek yani kadınlıktan çıkmak için oraya girmemişlerdir. Yalnız geçinmek. Ölmek için.

Fakat bunlara bu kadınlar arasında pek az tesadüf edilir. Bunlar minhas; rakîk bir hisse mâliktirler. Birçokları emin ol dostum yalancıdırlar. Her şeyleri, hatta kendilerini, kalplerini teskin etmek için buldukları vesileler bile yalancıdır.

Biraz durdu.

Lafın kısası dostum ileride söylediğim gibi ben bunlardan birisi seviyordum. Onunla da hayatımın bir kısmını imrâr ettim.

Artık ben sevmek. Neticede aldanmaktan bıkmıştım.

Ben istiyordum, ki ulviyyet. . Şehvet. . Aşktan ibaret bir hayata; bir yaşayışa dâhil olayım. Ona da bugün muvaffak oluyorum. İşte evleniyorum.

Sükût etti. Saate baktı.

Bu son aşkının neticesinin vürûduna intizâr ediyor. “Oh yarabbi. Daha! Daha! Beş saat. Beş saat var. Diyordu.

İzmir Gz., nr.25(369),24 Temmuz 1320 (9 Ağustos 1904), s.6-7.

3.36.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye kahraman anlatıcının arkadaşının şıpsevdi olduğunu anlatmasıyla başlar. Arkadaşı evleniyordur. Evlendiği gün bile dostuna âşık olduğu kadınları sayar.

Birinci aşkı çocukken âşık olduğu kadındır. İkinci aşkı ise Hale'dir. Hale babasının yanına gitmeye mecbur olunca ayrılırlar. Diğer aşkı fahişedir. Evlenen kadar birçok kadınla beraber olmuştur. Artık sevilme ihtiyacı ve aldanmaktan bıktığı için evlenmeye karar verir.

Hikâyede kahramanların adı geçmez. Evlenen bir erkek ve hikâyenin anlatıcısı vardır. Kahraman anlatıcı ve bakış açısıyla yazılmıştır. Zaman dostunun nikâhından beş saat öncedir. Geriye dönüş tekniği kullanılmıştır.

“Müntehab Hikâyeler” şıpsevdi bir erkeğin hikâyesidir. Çocukluk aşkından evleneceği kadına kadar bütün aşklarını sıralar. Çocukluk aşkının en saf sevgi olduğunu dile getirir. Çünkü bu aşk, şehvet ve hazdan uzak masumane sevgidir. Diğer aşkı Hale ile ayrılmak zorunda kalmış unutmama yeminleri etse de unutulmuştur. Hikâye kahramanının şıpsevdi oluşunu buradan anlarız. Zira diğer sevdiği kadın fahişedir. Birlikte olduğu kadınlardan dilediği aşkı bulamayınca evlenmeye karar verir. Fahişelerden aşk ve sadakat beklemesi yanlış olacaktır. “kadınlıktan çıkmak için oraya girmemişlerdir. Yalnız geçinmek. Ölmek için.” Cümleyisiyle de bu kadınların aşk, sadakat kadınları olmadığını geçim derdinde olduğunu belirtir. Kadınlardan kadına giden bu adamın nedeni kadınlara duyduğu şehvettir. Aldatılmak bıktığı sırada evlenmesinde bile yine şehvet veya kadına duyduğu hazzın rolü vardır. Sadece şehvet yerine aşkı arzulaması ve sevilme ihtiyacı karakteri evliliğe sürüklemiştir.

3.37. MENEKŞE- ÇİÇEK

İşte güneş gurub ediyor. Şefik gülümsüyor. Mâh-ı tulû etti. Şarkta mesrûr bir kırmızılık... Ufuk-ı garbîde hazin bir humret. Şiir ve hayat kadınlar, şık beyler. Bu insan karışıklığını maniler, kırmızılar geliyor. Senin siyah gözlü işte dostum görüyor musun? Ne şairâne manzara. Bir manzar-ı siyah... Veya bir manzar-ı beyaz. Deniz sakin, hava berrak. On dakika sonra gece bâkir bir valide gibi âgûş-ı mihrbânında siyahlıkları uyutacak.

Ey! Denizde sîmînin öyle bir ihtizazî var ki ruha tesir ediyor. Ne müessir levha. Bir şair, bir edip, bir ressam veya bir hikâyenüvîs.

Bak karşıdaki sandalın mevceleri. Ne kadar şairâne. Hele benimkine bir şey diyemezsin ya! Venüs. Venüs. Kırk venüs daha icat eder. Ne iyi mevki intihâb ettik, değil mi? Dostum. Hem hanendelerin gûşnüvâz-ı müessir, sâhir sedalarıyla mest. Ve hem de şu geçenlerin, denizin, semanın şiirleriyle mugaşşî. Benim kızı da görüyorum. Onu görünce bilmem neden söyleyeceklerimi şaşıyorum? Ne diyorum? Bak yine unuttum!

- Arkadaş! Şimdiye kadar söylediklerinin hiçbirisini itmâm etmedik ki.

-. Anlattık. Dostum. Bu kızın bulunması benim bütün hevesimi havâssımı mahve diyor. Ah o gözleri. Siyah gözleri şükür, şükür yahu! Bu tatlı hatıraların unutulması mümkün mü?

- Hakikaten azizim. Bu geçirdiğimiz saadet dakikaları ilelebet hatıramızda kalacaktır. Zaten onlar dimağlarımıza bütün nûşîn şiirleriyle nakşedildiler.

- Ay o kim matmazel (elif:mim) geçiyor.

-. Nerede?

- Bak şurada kırmızılıların yanına gitti.

- Gördüm. Kardeşi de yanında değil mi?

- O bana arkasını dönen mavi elbiseli kim?

- Matmazel (Elif: lam)

- Demek onlarda tabiatın bahşâyiş-i nâmütenâhîsinden istifade için olmaya çıkmışlar.

- Tabii gûy-ı âlî akşamın sükût-ı nûr a nûrundan kim kalbine neşeler dökülsün istemez? O, bize bakmıyorlar. Şimdi resmen kendilerine darılacağım. Ya gözlenmeden çıksınlar. Ya bu muzlim gölgeli iltifat diye atmasınlar.

- Sende uzatıyorsun azizim. Doğrusunu söyle! Onların burada bulunması senin için bir nimettir. Ya?

- O zamanlar geçti.

- Artık bunu da bize söyleme! Deminki sözlerinle, şimdiki arasında ne kadar tesadüf var. Ne kadar. Ne kadar.

- Onlar gelip geçicidir. Bulut gibidir.

- Ne olursa olsun sen seviyorsun ya!

- Sevmek günah mı?

- İnkâr ediyordun da. Onun için. Canım evvelce anlattık. Bugün saçma söylemeye niyet etmemiş miydik?

Bu sözün üzerine arkadaşım düşünmeye ben de öteye beriye bakmaya başladım. Kâh denizi temâşâ ile mütelezziz, kâh semayı geniş bir iştikâk ile geçirmekle meshûr. Kâh kadınların nazarlarından, tebessümlerinden şiirler toplamakla meftun. Elemden uzak. Aşktan muhteriz. Bir sükût-ı dâ'imî içinde olayım, olayım istiyordum.

Bazen bir güzel bir kadın görünce onun asabi, uzun parmaklarının ictinâb-âmîz temaslarıyla yaralarımı sarayım. Ebediyen uyuyayım onunla yaşayayım istiyordum. Kâh denizin içinde ufka doğru perran bir zevrakçe-i kef-efşân görünce. Ebedi oluncaya kadar bir deniz adamı.

Açık ufukların, geniş fecirlerin mevcellerle ihlâl edilmiş sükûtî akşamların kedersiz, elemsiz bir dostu olayım, yalnız onları tanıyayım. Onları bileyim.

Semalara takarrübümü döndürünce. Semaları dolaşmak balonlarla gezmek hevesinin vermiş olduğu bir tazyik altında gaşy olup gidiyordum. Bu hülyaları bir güzel seslinin elhâl müessiri okşadıkça büsbütün bir hâl-i sekir içinde bulunuyordum.

Hanendeler sustu.

Öteden, terâne-i iştikâhını bu bir sürü halkın sımâhına îsâl için; bir bürehne-pâ pejmürde, başındaki yağlı şapkasıyla bir delikanlının “menekşe, çiçek. Menekşe bu! Güllerimde var” diye bağırdığını duydum. Önümüzden geçti; durdu “Beyefendiler meneksem var; akşam oldu, alır mısınız?” dedi.

- Demetini kaç vereceksin.

- Ucuz vereceğim.

Almaya karar vermiştik.

Bir küçük sepet içinde güller; menekşeler, daha birtakım çiçekler o kadar güzel yerleştirilmişti ki bu topraktan katılaşmış parmakların, nasıl bu nazik çiçekleri incitmediği düşünülür? Bir de sepetin kenarında ayrıca, bir güzel menekşe, bir de sarı gül bulunuyordu. O bir çift mütesemmâ bilmem nasıl oldu nazarımıza çarpmıştı. Onları almak için yok yalnız menekşeyi bu sarı refikten ayırmak için bende bir his uyandı. Bu mukâvemet edemediğim histen, kendimi çekmek istedim. Sepetin içini bir daha muayyene ettim. Arkadaşımda baktı o da o iki mümtâze karar verdi. Artık bu küçük satıcı ile aramızda şöyle bir muhavere başlamıştı:

- Bu menekşeye ne kadar istiyorsun?

- Satılık değil efendim.

- Nasıl?

- Satılık değil?

- Sen bunları satmaya çıkarmadın mı?

- Hayır.

- ...

- Öyle ise menekşe, gül diye bağırma!

- Onlar sepettekilerine.

- Bunlar ne olacak.

- Bilmem!

- Bilmem nasıl şey tuhaf.

- Söyleyemem.

- Çiçeklerin parasını verelim. Onlar ne olacaksa söyle!

- Haşy nazarla baktı.

- Beyhude yorulmayınız. Hiçbir şeyi yok.
- O zaman küçük satıcı bir daha sordu.
- “Alacak mısınız?”
- Dediğimiz gibi olursa.

Bir kelime daha söylemeksizin mütehasşir, müştâk geri döndü. Menekşe, çiçek diye bağırarak diğerlerinin yanına gitti. Herkese bize yaptığı muameleyi yaptı. Birkaç defa daha “menekşe, çiçek” diye bağırdıktan sonra yine o aynı bağırılarıyla karanlıkların içine daldı.

O zaman ben, arkadaşşıma “şimdi geliyorum” dedim bu çiçekçinin arkasından gitmeye başladım.

Biraz gitti. Etrafa baktı. Sonra bir kapıyı çaldı. O kadar yavaş çalıyor, o kadar titriyordu ki: O iki çiçeğin ne kadar mukaddes olduğunu anlamıştım. Seda yok. Sonra bir kızın, beyaz önlük bulunan bir hizmetçi kızının çakıl taşları üzerinde muhtenizâne yürüyen ayaklarının sedası işitildi.

Delikanlıyı artık geçmiştim. Onların aşk-ı masûmânelerini ihlâl etmek istemiyordum. Yalnız şu kadar işitebildim:

- Mari seni seviyorum.
- Ben de seni.

Döndüğüm vakit hâlâ onlar görüşüyorlardı. Arkadaşımanın yanına geldim. Çiçeğin macerasını anlattım. Delikanlının sedası yine işitildi.

“Menekşe, çiçek”

Evet menekşe, çiçek fakat o iki refîk, o iki hemdâş ne oldu.

Yine yanımıza gelmişti.

Alacak mısınız?

- Peki alalım. Fakat o iki çiçek ne oldu.
- Söylenilmez.
- Fakat ben her şeyi gördüm.
- Beni mi takip etmiştiniz.

- Evet.

- O halde sükût ediniz.

- Yok söylemelisin? Onlardan neden birisi sarı vakti geçmiş diğeri taze, güzeldi?

- Biri bendim.

- O ne ki?

- O gördüğün?

- Mânâları ne demek?

- Ben soldum. Sen hâlâ tazesin.

- Ona mı verdin?

- Evet.

- O sana ne verdi.

- Burada sükût ediyordu. Bu sükût diyordu ki bir bûse. Bir bûse.

O zaman eline birkaç kuruş verdim. Çocuk. Yine “menekşe bu! Çiçek bu! Menekşe çiçeklerim var. Menekşe çiçek diye bağırarak sevine, sevine Sâmiyen’in etrafında dolaşmaya başladı.

Oh zavallı küçük sancı sende mi aşkın zebûnusun?

Menekşe, çiçek.

Nevmîd bir aşkın, ma’kes-i ruhu olan bir kızıdan mukâbele-i şükrân olmak üzere aldığı bir encâm-ı hayal güşâde kadar vâsi; derin, saf bir teşekkür tasvir olunabilir mi? Zavallı nevmîd âşık. Zavallı çiçekçi.

Onur pâre, onur pâre sende mi bir kız alacaksın? Heyhat!

Menekşe çiçek senin en sevimli işlerindir. Onları sev!

19 Kanun Evvel sene 319

İzmir Gz., nr.23 (363), 10 Temmuz 1320 (23 Temmuz 1904), s.6-7.

3.37.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye bir doğa tasviriyle başlar. Deniz kenarında iki arkadaş durmaktadır. Karşıda sevdiği kadın durur. Ardından çiçek satan bir genç geçer. Çiçek almaya karar verirler. Sepette duran çiçeklerden köşeye ayrılmış olanı seçerler fakat çiçekçi vermez. Nedenini de söylemez. Bunu merak eden hikâyenin kahramanı çiçekçiye takip eder. Sepette saklanan o çiçekleri Maria adındaki sevdiğine verir. Çiçeklerin akıbetini öğrenen hikâyenin kahramanı çiçeklerin birinin neden solmuş diğerinin taze olduğunu sorar. Solmuş çiçek çiçekçiye, taze çiçekse sevdiğini kadını temsil ettiğini söylemektedir.

Hikâyenin mekânı dış mekândır. Sahil kenarını anımsatmaktadır. Kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısı ile yazılmıştır.

“Menekşe-Çiçek” hikâyesi plâtonik aşk yaşayan kahramanın çiçekçi genç ile muhaveresiyle hikâye ivme kazanır. Hikâyede doğa tasviri hâkimdir. “Açık ufukların, geniş fecirlerin mevcellerle ihlâl edilmiş sükûti akşamların kedersiz, elemsiz bir dostu olayım, yalnız onları tanıyayım. Onları bileyim.” Cümlesiyle kahraman serzenişte bulunur. Aşkın verdiği ıstırap, hayatın hüznünden kurtulma ümidiyle tabiata sığınmak ister. Hikâyede geçen sarı solmuş gül melankoliyi çağrıştırır. Solmuş gülün âşığı taze canlı çiçeğin maşuğu simgelemesi klâsik aşk hikâyesidir. Âşık sevgiliden beklediği ilgiyi göremez. “Menekşe çiçek senin en sevimli işlerindir. Onları sev!” yazarın kahramana söylediği bu söz aşktan karşılık beklemektense işini yapmasının daha iyi olacağının ifadesidir. Çünkü verdiği emeğin karşılığını alma ihtimali vardır. Aşktan geriye bir yığın hüznün, acı kalacaktır.

3.38. Nazar Düşkünleri

Hasan Saib Bey; bu sakıl zarif sesine bir vâkar ve azamet vererek:

- Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, horoz imam iken, keçi berber iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken... Bir varmış bir yokmuş diye söze başladı.

Birdenbire odanın içine bir sükût-i dîn-dârâne yayıldı, bütün bir gece, sahur zamanına kadar uyanık durmak iktizâ ediyordu... Bu, mesafe-i zaman nasıl geçirdi? Eğer o söze başlamamış olsaydı. Hiçbir şey yapamayanlara, mamafih yine bir şey bekleyenlere mahsus elim ve azap hepimizi ezecek, boğacaktı. Hasan Saib veda etti:

- Devr-i İstibdâd mı, diyorsunuz, ne diyorsunuz, ben o zamanın mukaddematında zabtiye nezâretinde heyet-i istintâkiyye reisi bulunuyordum. Nâzır Nesib Paşa mâbeynin göz bebeği, padişahın en sadık bendesiydi. Yahut öyle görünüyordu. Beni bu memuriyete tayin ettikleri zaman ruhumda padişaha karşı derin bir muhabbet, belki daha ziyâde, kaynar bir aşk vardı. Padişah benim nazarımda her şey, onun için ölünür, onun için tehlikelere girilir bir mahlûk, ona hıyanet fikrini beslenilirse birer ifrit, birer vacib'ül izâle mevcuttu. Ne yapayım, anamdan, babamdan, hatta büyük annemden bu his bana müntekıl.

Ben işe bütün metânetimle, bütün imanımle, bütün aşkımla başlamıştım. Güzergahımda tesadüf eden, o zamanın tabirini söyleyeyim, her hain devleti imhâyı bir vecibe, bir zimmet biliyorduk. İbtidâları şiddet gösterdim, hatta bî-insaf oldum, kırdım, dövdüm, ezdim. Gece Gece sabahlara kadar uyumaz: Ya istintâkla meşgul olur, yahut merkez merkez dolaşırdım. Bu sa'yime, bu gayretime yıldızda nazar-ı takdir ile bakardı. Ben artık o kaşâne-i ikbâlin şımarık bir çocuğu hâline girmiştim. Şu olur, hemen bir süvari: Seni saraydan istiyorlar. Bu ölmüş: Hemen bir polis: seni zabtiye nâzırı istiyor. Filan yerde bir vaka: Hasan Saib. Ötede bir şüphe: Yine Hasan Saib... Hulâsa ben, ben...

O zaman hayli cahildim, fikir nâmına bende bir şey yaşayamıyordu... Lakin memuriyetim beni ikaz edecek bir mahiyeti haiz bulunuyordu. Paris'te yahut Mekteb-i Mülkiye'de, hukukta ikmâl tahsil etmiş gençler geliyordu. Ben bunlarla uğraştıkça, bunların mektuplarını, makalelerini gördükçe, fikirlerini işittikçe, yavaş yavaş

ruhumda bir şeylerin kırıldığını, bir şeylerin uzadığını hissediyordum. Evet, bende padişaha karşı yaşayan hararet, aşk azalıyordu. Bir irtiyâb? Umk-ı mevcudiyetimde bir cidâl var, bir münezahe var. Güya ruhum ayak üzerinde duramıyor, eski metânet ve şevkine mâlik bulunuyor, zayıf, hasta, sarhoş yıkılıyordu.

Bu binâ-yı i'tikâdın sukûtuna o zamanın hafiyeleri de hayli hizmet ettiler. Yıldız'a yaranmak, bir rütbe, birkaç altın almak için bunların uydurdukları yalanlar, ve sarayın insafsızca hareketi beni ikaz eden esbâbtan biri oldu... Bir dakika evveldi, ki sefil bir alet-i ihtirâs olduğuma karar verdim. Zabtiye nâzırında da bu hasek-i inkişâfı görülüyordu... Ondan sonra artık biz köşeden, maznûnları, o zamanın geç Türklerini vakâyeye, himâyeye başladık. Ara sıra Yıldız'dan kinâyeli haberler geliyordu. Biz aldırımıyorduk... Lakin bir gün beni çağırdılar, zabtiye nâzırının azledildiğini, yerine Cemil Bey'in tayin olduğunu söylediler. Bunun bir mukaddime olduğunu, benim de yakında bir felâkete uğrayacağımı bir hiss-i kablelvuku ihtâr etti. Koştum, daireye geldim, kapının önünde bir zât nâzırın odasına girmek istiyor, odacılar, yaverler koymuyorlar, o da mütemadiyen “biz de yabancı değiliz, oğullarım, biz de yabancı değiliz” diyordu. Yeni zabtiye nâzırı olduğunu anladım. İntizâr salonuna aldım, tebrik ettim, erkân nezâreti istedi. Getirdim. Bir de kısık, şüphedâr bir sesle “burada bir Hasan Saib Bey varmış? O nerede?” diye sormaz mı? Birdenbire boğazım kısıldı, müşkilât ile “benim...”

Bir gece bütün karakolları gezmiş, sabaha yakın nezarete avdet etmiş, yatağa uzanmıştım. Aradan iki saat geçmemişti. Odacı başıma vurarak beni uyandırdı, hiddetlendim, bu ne terbiyesizlikti. Birkaç söz söyleyecek oldum, kapıda birkaç baş gördüm, birbirlerine “uyandı, uyandı.” Diyorlardı. Kendi kendime “bir şey var.” Dedim, sabrettim, sesimi çıkarmadım, nâzır beni istiyormuş, giyindim, yanına gittim. Cemil Bey'den o zamana kadar görmediğim bir iltifata mazhar oldum. Bana öteden, beriden bahsetti, hizmetimden memnun olduğunu söyledi. Bir şey anlayamıyordum. Bu esnada odaya nâzır muâvini girdi, Cemil Bey ona bârid davrandı: Bu hâle doğrusu bu ya memnun oldum; çünkü muâvin ile aramız eskiden beri açıldı. Biraz sükût... Sonra zabtiye nâzırı ayağa kalktı, Muâvine hitapla “efendimiz sizi hizmetinizden affetti.” Dedi ve yine durdu. Muâvin sarardı, bozardı. Beni de ne yalan söylemeyeyim, bir korku istila etti. Fena bir dakika-ı sükût!... Cemil Bey bir kâğıt uzattı, ve şu sözleri söyledi:

Padişah alempenâh efendimiz sizi Saruhan’a mutasarrıf tayin buyurdu, tahte’l-hıfz, ve kara tarîkiyle bugün mahal-i memuriyet-i cedîdenize gideceksiniz...” ve bir “gel!” dedi. İki polis girdi, muâvini aldılar, götürdüler.

Bana yine iltifatlar başladı, bir kahve, bir sigara içtik... Kendi kendime “nâzır muâvini olduk galiba?” diyordum... Nihayet yine Cemil Bey ayağa kalktı, “sizde İzmir’e Alay Bey’i tayin olundunuz” dedi, ve “gel!” kelimesi yine çınladı, beni aldılar, götürdüler. Ben o zaman kaymakam rütbesine mâliktim.

O gün şimendifere bindirdiler, yanımda binbaşı yaver, bir de sivil memur bulunuyordu. Muâvin bir köşeye çekilmiş, ağlıyor, bende onunla alay ediyordum. Zabtiye nezaretindeyken nazar-ı şahaneden düşürmek için mütemadiyen jurnal edenlerden biri de oydu.

Ara sıra “çok şükür yarabbi! Bana bu günleri de gösterdin. Şu zâtı ben İzmir’den mahal-i memuriyetine tahte’l-hıfz göndereceğim.” Diyordum. O hiç sesini çıkarmıyor, ağlamasına devam ediyordu.

Yol bütün böyle, benim söz atmalarımın onun ağlamaları arasında geçti... Nihayet Aydın vilayetinin hududuna gelmiştik... Muâvin yerinden kalktı, iki büklüm oldu, beni etkiledi, “memuriyet-i cedîdenizi tebrik ederim.” Dedi. Bilmem ne zannetmişti! Alay beyi olmam hasebiyle onu orada bir jandarmaya teslim edeceğim fikrine mi zâhib oldu? Bilmem... Artık dayanamadım, bu kadar ucuza, zavallılığa merhamet ettim.

Dost olmuştuk; niçin ağladığını sordum. “Beyefendi, dedi, siz pek safsınız siz pek safsınız. Bizi tatlılıkla oradan çıkardılar. Ne yapacaklar İzmir’de yapacaklar. Eğer öyle olmamış olsaydı sizi, beni tahte’l-hıfz gönderirler miydi?” Bu doğru, makûl bir fikirdi. O zamanda hiçbir şey ihtimalden hâriç değildi, ki... Aldı beni bir şüphe... Eski neşem nâ-bedîd oldu. O ağlar, bende düşünür oldum.

Akşamüzeri nîm zulmet İzmir şimendifer muvakkıfına dâhil olduk. İstasyonda bir jandarma binbaşı arkasında yedi, sekiz nefer bir şeyler arıyor. Geldi, bizim vagonda durdu. Muâvinle benim aramda “demedim mi?” “Evet” mânâsını müfît ani nazarlar et’âlî edildik. İndik, zâbit yanıma yaklaştı. “Bu gece nerede kalacaksınız?”

dedi. Sun'î bir metânetle “otelde” dedim. “Vali paşa davet ediyor.” Sözleriyle mukabele bulunmaz mı?

Arabalara bindirildik, Hükümet Konağı'na doğru ilerlemeye başladık. Hayatımda bu kadar şedîd bir korku geçirdiğimi bilmiyorum. Arabaya yürüdükçe heyecanım artıyor, boğazım tıkanıyor, sinemi demir bir el eziyor gibiydi.

İzmir'in sönük fenerli, kırık duvarlarla mestûr sokaklarının karanlığı ruhumu istila ediyor, vehmime daha ziyade kuvvet veriyordu.

Hükümet Konağı'na geldik, vali harem dairesindeymiş... Bizi uşaklar istikbâl etti, iltifatlarla merdivenleri çıkmaya başladık.

Üst kata henüz vâsıl olmuştuk, eskiden tanıdığım mektupçu boğazıma sarıldı, “hoş geldin, Hasan Saib!. Kardeşim” öpüyor, öpüyordu. Vali istikbâl etti, odaya kadar biz önde, o arkada gittik. En yüksek mevkilere ricallerle, istirhamlarla oturtulduk. Koridorlardan birtakım başlar gözüktüyor, ve sonra korkunç bir şey görmüş gibi çekiliyordu. Erkân-ı vilayet etrafımızda toplanmışlar, sükût ediyorlar, bizde sükût ediyorduk. Yanımızdaki yaver ayağa kalktı, hâmil olduğu irade-yi seniyyeyi valiye takdim etti. O da sükût ile titredi, bütün simalar sarardı. Sarardı. Paşa titreyerek kâğıdı açtı... Muammâ, muammâ azizlerim, anlaşılır şey değil. Okur okumaz yüzünü ekşitti, defterdara uzattı. Artık burun kıvrıran, kıvrırana...

Ben sordum:

- Saib Bey eski iltifat ne? Bu ne?

Cevap verdi?

Alaşehir kaymakamı İstanbul'dan zabtiye nâzırı muâvini, heyet-i tahkîkiye reisi, bir binbaşı yaver, bir de sivil memur geliyor diye telgraf çekmiş... Bunun üzerine bütün erkân-ı vilayet acaba hangimizin başında bir beliyge geziyor diye telaşa düşmüş...

Bu söz üzerine bir kahkahadır koptu. İçimizden biri “esnâ-yı mülâkat o durduğunuz yerlerde mi kaldınız?” diye sordu. Hasan Saib Bey “Ne mümkün! Dedi, insan gayr-i ihtiyari yerini buluyor.”

Sabah Gz., nr.8579, 22 Temmuz 1329 (4 Ağustos 1913), s.3.

3.38.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hasan Saib Bey'in bir topluluğa karşı geçmişini anlatmasıyla Nazar düşkünleri hikâyesi başlar. Hasan Saib Bey, İstibdâd devrinde Heyet-i istintâkiyye reisidir. Bu göreve getirildiği zamanlarda padişaha biat etmektedir. Memuriyetinde kısa bir süre sık sık anılan bir şahsiyet haline gelmiştir. Sorguya gelen kişilerin mektup ve makalelerini okudukça padişaha olan biat duygusu sarsılmaya başlar. Bir gece yatağından kaldırılarak Cemil Bey'in yanına çağrılır. Orada muavinin görevden azledildiğini Saruhan'a mutasarrıf gönderildiğini öğrenir. Hasan Saib Bey ise kendisine söylenen övgülerden sonra İzmir'e alay beyi görevine getirildiğini öğrenmiştir. Yolda muavin sürekli ağlarken Hasan Saib kendi durumundan memnundur. Muavinin Hasan Saib'i tebrik etmesi ardından aralarında bir dostluk kurulur. Muavin bu tayinlerin sebebini başlarına ne gelecekse İzmir'de geleceğini söyler. Bunun üzerine Hasan Saib Bey'in içine bir şüphe düşer. İzmir'e ulaştıklarında Vali paşa konağına çağırır. Hükümet Konağı'na geldiklerinde Hasan Saib'in yanlarındaki yaver bildiriye valiye uzatır. Vali bu kararı okuyunca yüzünü ekşitir. Gelen bildiride zabtiye nazırı muavin, heyet-i tahkîkiye reisi, bir yaver ve bir sivil memurun geldiğinin haberi vardır. Valinin yüzünü ekşitmesinin sebebi bütün erkân-ı vilayetin başında bir bela mı var korkusudur. Valinin Hasan Saib'e bu söylenen memuriyetlerde mi kaldınız sorusuna karşılık "ne mümkün ne mümkün! dedi, insan gayr-i ihtiyari yerini buluyor". cevabıyla hikâye son bulur.

Nazar Düşkünleri hikâyesine kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısı yer almaktadır. Geriye dönüş tekniği uygulanmıştır. Hikâyenin karakteri vakayı geriye dönerek İstibdad devrindeki başından geçen olayı anlatır. Zaman olarak tam tarih verilmez. Anlatılan hikâyenin geçtiği dönem zikredilir. Monolog ve iç monoloğa yer verilmiştir. Mekân olarak İstanbul, Aydın vilayet hududu, İzmir, İzmir Hükümet Konağı zikredilir. Hikâyenin şahıs kadrosu Hasan Saib Bey padişaha sadık, görev aşkıyla çalışan bir memurdur. Muavin, Cemil Bey, Vali paşa hikâyenin yan karakterlerini oluşturmaktadır.

Nazar Düşkûnleri bir gözden çıkarılma hikâyesidir. Hasan Saib memuriyetini aşkla yapan ve padişaha gözü kapalı inanan bir karakterdir. Memuriyeti sırasında pek düşünmeyen ve olayları mukayese etmeyen karakter olarak çizilmiştir. Sorgu sırasında Paris'te. Mekteb-i Mülkiye'de hukukta eğitim gören kişileri sorguladıkça onların mektup ve makalelerini okudukça padişaha olan biat duygusu sarsılır fakat görevine devam eder. Hikâyenin çatışma bölümü ve karakterin uyanışı görevinin değiştirilmesiyle olur.

Hikâyede dikkat çeken iki unsur vardır. Biri Yıldız⁶⁸ (Yıldız Sarayı) diğeri jurnalciliktir. Yıldız'ın önemi ise şöyledir: “Abdülhamid payitaht içinde Yıldız sarayını kendisine payitaht ittihaz etmişti. Takip ettiği merkeziyet usulünce devletin mülkî, ilmî, askerî, siyasî, dinî ve içtimaî her işini sarayında toplamıştı.” Hasan Saib ve muavinle dostluğu başlamadan önce muavinin bulunduğu duruma sevinir. Muavinin kendisine davranışını ise kıskançlık olarak yorumlar. Memuriyetini yaptığı sırada kendisini jurnallediğinden haberi vardır. Şahabeddin Süleyman'ın hikâyede ele aldığı nokta ise Abdülhamit devrindeki korku ve kimsenin akıbetinin belli olmamasıdır. Valinin yanına çıktıklarında gelen bildiriye karşı korku duymalarının sebebi budur. Gelen kişilerin memuriyetlerinden korkulur. Muavin görevinden azledilirken kötü davranılır, Hasan Saib'e ise övgüler yağdırılır. Fakat iki memurunda akıbeti gözden düşmektir. Hasan Saib'e aynı memuriyetlerde mi duruyorsunuz sorusu üzerine “Ne mümkün! Dedi, insan gayr-i ihtiyari yerini buluyor.” cevabı uyanışın ve kimsenin akıbetinin belli olmadığı dönemin eleştirisidir.

⁶⁸ İRTEM, Süleyman Kâni, Abdülhamid Devrinde Hafiyelik ve Sansür, (Hz. Osman Selim Temel Kocahanoğlu), Yayınları, İstanbul, 1999. s.25.

3.39. RIHTIM

Galata Rıhtımı yeni yapılmış, liman reisi limanın verdiği bir jurnal üzerine sūfūn ticarriyenin yanaşmasına bâ irade-i senniye padişahı mezuniyet verilmemişti, o zaman mavnacıların isyanı ihtimalinden korkuluyor, ve mabeyne mesele o suretle anlatılıyordu.

Güya bu rıhtımın yapılmasıyla kayıkçılarla mavnacılar hayat maişetine halel gelmiş, bunlar padişahın sadık, en fedakâr bendeleriymiş. Eğer vapurlar yanaştırılırsa cahil dimağlar meseleyi müsebbiplerine affetmezlermiş. Âb-ı müşfik padişahlarına isnâd ederlermiş, bu ise doğru bir şey olamazmış. O zamanki müvesvis, hayatından korkar taç ve tahtına şiddetle merbût Yıldız böyle jurnal karşısında bulunduğu takdirde ne yapılırdı? Korku, tereddüt, irade-i maslahat...

Filhakika da öyle oldu, padişah hemen bir irada ile vapurların yanaşmasını men' etti.

Lakin esas mesele bir irtikâb sahası dahilindeydi. Bu, liman reisinin mavnacılardan aldığı rüşvetlere âdeta set çekecek bir mahiyetteydi. Binaenaleyh bu az çok mâni' olacak tedbir lâzımdı. Evvela mavnacıları kandırmak iktizâ ediyordu; onlarla beraber olmalıydı, ki icabında bu tedbir müessir olabilsin. Liman reisi paşa alttan alta onları fişkırttı, kendisine şikâyetini hâvî bir arzuhâl vermeleri için nihayetinde bulundu, icabında kendisiyle beraber harekette bulunurlarsa kazanacaklarını anlattı.

Zaten mavnacılar bu teceddüdün karşısında bir kin, bir isyan hissediyorlardı... Yenilik câlib-i adâvet derler. Pek doğru! Paşanın bu teklifi onları fevkalade memnun etmişti; ötede beri de:

- Gördün mü paşayı! Paşa dediğin böyle olur! Fıkırayı kayırmalı! O taşları yıktılar... Ecnebiye para kazandıracaklar, bizi aç bırakacaklar, buna ne padişah babamız, ne de paşamız razıdır.

Paşa âdeta kıymetli olmuştu, beşerin ahvâl-i ruhiyyesi pek gariptir, bir gün evvel aleyhinde bulunduğu kimsenin bir gün sonra lehinde bulunur.

Liman reisi de yirmi dört saat zarfında menfî bir ceryândan, bir ceryân-ı fikriden müsbet bir ceryan-ı fikri dahline girmiş, herkesin hüsn tevecühünü kazanmıştı. Bunun üzerine rıhtım direktörü Bâbîâli'ye gidip gelmeye başladı. Sadrazam Cevat Paşa şaşırılmış, kalmıştı. Mâbeyn tevehhüm içindeydi, ne söz anlıyor, ne de bir karar kat'î verebiliyordu. Mütemadiyen gelen iradelerde böyle küçük bir iş idare edemedikten sonra heyet-i vükelâya ne lüzum var, hükümet idare-i maslahattır sözleri yazılıyor, zavallı kolsuz, kanatsız sadâret, hükümette ara yerde eziliyordu.

Fransızların zihniyeti kâbil değil bunu anlayamıyor, mâbeyn söz dinlemiyor, liman reisi işi azdırdıkça azdırıyordu. O zaman bir mesele ihdâsına lüzum görüldü, mavnacılarla rıhtım kumpanyasının arasını bulmak üzere bir komisyon tesis edildi. Fakat bütün memâlik-i Osmaniye'deki komisyonlara benziyordu. Âzânın bazısı geliyor, bazısı gelmiyor, ekseriyet oluyor, olmuyor, günler geçiyor, lakin bir karar verilemiyordu...

Zaten maksatta idare-i maslahat değil mi? Zamanı uzatmak, meseleyi muallakta bırakmak, hem mâbeynin arzusunu yerine getirmek, hem de rıhtım kumpanyasını oynatmak mümkün oluyordu. Sultan Hâmid'de bu halden çok memnundu. Bir gürültü, bir patırtıdır gidiyor, fakat bir neticeye iktirân edemiyordu.

Fransızlar bu usûl-i halin karşısında çoktan hayrete düşüyorlar, atâlete kızıyorlar, mütemadiyen sadrazamı sıkıştırıyorlar.

- Ben tenbih ederim, olur, inşallah... Halledilir, biter, biraz sabûr olunuz karşılaşıyorlardı.

Lakin mesele bitmiyor, bitmiyor, bitemiyordu...

Nihayet dayanamadılar. Sadrazamı fena sıkıştırdılar, o hafta içinde gelecek Fransız vapurunun rıhtımına yanaşacağı, her ne olursa olsun mesûliyetin kendisine teveccüh edeceğini söylediler.

Cevat Paşa fena mu'kad kalmıştı... Tutunacak, istinâd edecek hiçbir nokta yoktu, kime ve nasıl anlatmalıydı. Anlayan yoktu, ki.... Yıldız dinlemez, Fransızlar ise gitmekten, gelmekten artık bıkmışlardı. Sadrazam:

- Son ictimâ daha yapsak... Nasıl olur? Diye sordu.

- Olamaz dediler.

- Bir son ve kat'î ictimâ!

- Biz artık bıktık. Bu içtimalardan bıktık, ne gelen var, ne de iş gören...

Sadrazam bütün kuvvetle çalıştı, ikna için çalıştı. Ötekiler nîm manidar, nîm şüpheli cevaplarla çekilip gittiler.

O gün Bâbîâli'de yalnız bu işle iştigal olundu: Âzâya davetnâmeler gönderildi, muhakkak bir çarşamba günü rûsûmât nezaretinde toplanmaları, artık “olduydu, olacaktı.” ile vakit geçirilmesi, işe bir netice verilmesi emir ve tembih olundu.

Filhakika emredilen gün âzâ toplandı, lakin bu defa Fransızlar gelmediler, boş boş musahabelerle vakit geçiriyorlardı, sadâret yaveri geldi, âzâ miyânında bulunan karakollar müfettiş umumiyesi Hasan Saib Bey'i çağırdı.

- Şimdi sizi sadrazam paşa hazretleri istiyor dedi.

Hasan Saib Bey telaşla çıktı, hemen bir arabaya bindi, Bâbîâli'ye koştu. Cevat Paşa'nın yanına girdi. Paşa:

- Hasan Saib Bey şu rıhtımdaki dubalarla bayraklardan haberin var mı?

- Ben dürbünle baktım, üzerinde Fransız bayrakları var, ötede kayıklar içinde de Fransız neferât... Galiba bugün gelecek Fransız vapuru oraya yanaşacak. Mavnacılar ne haber!

- Efendim, mâlûm devletinizdir, onları azdıran hep liman reisi paşadır, yoksa bir şey yapmazlar, bugün belki bir nümâyîş yaparlar, ne emir buyurursunuz?

- Git! Rıhtıma! Onu, o herifi gör! Hâiz olduğum vekâlet dolayısıyla bir münasebetsizlik yaparsa formalarını söküp kendisini Yemen'e göndereceğimi anlat!... Şiddetle söyle! Sonra derdini kimseye dinletemez. Daha sonra mikdâr-ı kâfi jandarma al! İstimbotlara bindir, bir münasebetsizlik görürsen... Sana isti'mâl-i silah kadar mezuniyet! Dost bir devletle bir hâdiseye sebebiyet vermeyelim. Dikkat! O kayıkçıların, mavnacıların hepsini topla! Ayaklarına zincir ör, hapset!

Hasan Saib Bey hemen çıktı, lazım gelen o emri verdi, jandarmalar hazırlandı, istimbotları hazırlandı, kendisi de süratle, bir arabaya binerek koştu liman reisini

buldu, sadrazamın söylediklerini söyledi. Bu şiddet âdeta bir yıldırım tesiriyle mevcudiyetini sarstı, kayıkçıları teşvik ettiğine şimdi nâdim oluyordu. Halbuki o gizlice haber göndermiş, kayıkçıları, mavnacıları, hazırlatmış, gelecek vapura hücum etmelerini tembih eylemişti.

Fransız vapuru Sarayburnu'nda görünmüş, siyah, muhavvif bir göle gibi ilerliyordu. Köprünün altından bir sürü yelkenliler çıkıyor, onların da istimbotları bulunuyor, sopalarla silahlar karşılaşıyor, liman reisi:

“Dönün geriye be!” diyor, kayıkçıların dinlemediklerini gördükçe:

- Eskisi gibi değil oğlan! Şimdi hakiki söylüyorum, dönün!

Diye bağırıyor, bir taraftan Yıldız'dan yaverler gönderiliyor, mezuniyet veriliyor, deniz ortasında istimbotlara mücrimler dolduruluyordu.

Sabah Gz., nr.8590, 2 Ağustos 1329 (15 Ağustos 1913), s.3.

3.39.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Galata rıhtımının yeni yapıldığı sıralarda rıhtıma yanaştırılacak vapurların mavnacılar ve yöneticiler arasındaki gerilim başlamıştır. Liman reisinin mavnacılardan rüşvet alması ve mavnacıların yabancıların deniz ticaretine karşı çıkması bu gerilimi iyice artırmaktadır. Liman ticaretinin Fransızlarla gerilimi gittikçe artarken çözüm bulmak ne II. Abdülhamid ne de emrindeki paşalar bu sorunu çözüme kavuşturmak istememektedirler. Muallakta kalan bu konu çözüm bulmadıkça gerilim daha da artırmaktadır. Liman resisinin Fransızlara karşı mavnacıları kışkırtması üzerine Hasan Saib Bey görevlendirilmiştir. Hasan Saib Bey'in mavnacıları tutuklamak istediği sırada mavnacılar Fransız vapurlarına savaş açmaktadır. Liman reisinin geri dönün çağrısı üzerine hikâye sonlanmıştır.

Hikâyede mekân olarak Bâbiâli ve Galata rıhtımının adı geçmektedir. Hikâyenin kahamanları ise Cevat Bey, Hsan Saib Bey, liman reisi, mavnacılar verilmiştir. Dönemin padişahı II. Abdülhamid'in adı açıkça zikredilmiştir. Hikâyede zaman ise II. Abdülhamid'in Osmanlı İmparatorluğundaki iktidarı sırasındadır. İçtianın yapıldığı çarşamba günü ise hikâyede geçen zamandır. İla

II. Abdülhamid rejimin eleştirisi olan “Rıhtım” hikâyesi dönemin devlet işlerinin bir eleştirisidir. Mavnacıların liman reisi tarafından kışkırtılmasının sebebi rüşvettir. Hikâyenin başında padişaha sadık olan mavnacılar kendi ticaretlerine zarar geleceği zaman isyan ederler. Fakat bu isyan yönetimi çözüm bulmak için harekete geçirmez. Oyalayarak işi muallakta bırakmak hem padişahın hemde paşaların işine gelmektedir. Böylelikle bu isyanlar havada kalacak ticaret devam edecektir. Fakat Fransız vapurlarının limana yanaşacağı sıralarda mavnacıların harekete geçmesi isyanı durdurmak için tutuklamaya sevk edilir. Liman reisinin ““Dönün geriye be!” diyor, kayıkçıların dinlemediklerini gördükçe: - Eskisi gibi değil oğlan! Şimdi hakiki söylüyorum, dönün!” seslenişi boşuna değildir. Çünkü Yıldız’ın işi sonuca ulaştırmak için çözümü mavnacıları bastırmaktır.

Hikâyede dikkat çeken unsur jurnaldır. II. Abdülhamid zamanı yaşanan jurnalcılığı Şahabeddin Bey ele almıştır. Yolsuzluğa dikkat çekmek için rüşveti, Yıldız Sarayı’nın amacı çözüm bulmak değil oyalamak olduğu vurgulanmıştır. “...Yıldız böyle jurnal karşısında bulunduğu takdirde ne yapıldı? Korku, tereddüt, irade-i maslahat...” ifadesinde kullanılan kelime seçimleri dönemin siyasetine bakıştır. Korkunun hâkim olduğu bir yönetim simgelenmiştir. Hikâyenin çatışması şu şekildedir: Mavnacılar ticaretini Fransızlara kaptırmak istemez fakat bu isyanları yönetim tarafından karşılık bulmaz. Liman reisinin çözüm bulmak yerine alacağı rüşvet için mavnacıları kışkırtması yine çıkar üzerinedir. Yönetimin olayı oyalamak, muallakta bırakmak istemesi mavnacıların isyanının boş olduğunu gösterir. Nitekim bu isyan harekete geçtiğinde Yıldız’ın yaverleri güçle bastırmaya çalışır.

3.40. SAADET

Bir gün ağustos böceği güllerin, lalelerin benefşe (menekşe), yaseminlerin içinde gezinen zerrîn bir. Bir gubâr-ı şiir ve letâfetle taz-ı kelebekle bu çayırlar beneğin gülşen izdivâcını kabul etmişti.

Artık o kadar debdebe ve dârât içinde bulunuyordu, ki meserretinden, saadetinden gülümsüyordu. Bütün sevgisini, bu küçük zarif, redik ruhuna vereceği ihtimalini düşünerek bağırdı.

Saadet! Saadet!

Oh! Saadet birisi uçuyor; letâfetle topluyor, diğeri şarkı çağırıyor şiirler yağdırıyor. Biri dönüyor toplaşıyor erzâk getiriyor. Öbürü oturuyor, cilverler ediyor, böyle zevcini eğlendiriyor, yorgunluğunu izâle ediyor.

Bu hâl ne kadar devam etti orasını bilemiyorum. Lakin pek az olduğuna kanmam.

O “Artık kelebeğinden bütün letafetinden ârî olduğunu bu zarif; sık benek pek bayağı, pek âdi bulunduğunu anlamıştı.

Gittikçe nefret başlıyor; sipsiyah ıstırap açılıyor; handân çiçekleri; berrak suları, zevcini, kalbini ihâta etrafa yayılıyor.

Of! Şimdi bu karanlık sahfe-i ıztırâr arasında, bu sema-yı muzlim tefekkür-bahş içinde ağlamak, ağlamak. Ağlamak istiyordu.

Kâh rübâbını alır. Bağırır. Geceleri dinlenir. Sükûta sükût emreder kalp münkesirimini her tarafından, her kılından kopan fîganlarla ağustosun bu heva-yı hârekat-âveri içinde mest ve bî-hoş yanardı.

Valideleri; büyük pederleri, muhibbeleri onun feryât tesellisini, bu mûsîkâr tabiatın bes girizân, yeknesak âhenk bedbahtiyelerini fevka’l-hadd bir meserret nâmütenahi bir sürûr zanederlerdi:

- İşte bakınız kızınızın bir şeyler yediği yok.
- Mi’ad hastalığına uğramışta ondan.
- Hanım zevcine o kadar soğuklar gösteriyor ki.

- Cilveden. Nazdan.

- Yok fikrimi döndürmeyiz. Fakat belki. İhtimal. Zevci yaltaklandıkça, etrafında tahalluk ettikçe o birsadaka-i terahhum olmak üzere bu bûse-i pare ihdâ eder. Bunun; bu öpmenin üzerinden tamamıyla bürûdet alınmakta. Bu münce mid bûsenin bu kadın kalbini eritici, sıkıcı bir mukâbil var.

Oh! Nasıl; nasıl süsten, ziynetten ibaret bu vücudu öpmeli öpmekle mukâbele etmeli. İşte gözlerini kapatıyor kendisini bu tesadüfün sine-i himâyetine atıyor. Kay eder gibi sararak solarak öpüyor.

- Bakınız! Öpmesinin gubâr-ı zerrîn Mükâfâtı. Kelebeğin kanatlarından dökülür altın paralar.

- “Süsle! Tezeyyün et! Diyor” fakat bu saadete kifâyet etse ah kifâyet etse.

- Artık gittikçe zayıflıyor; ebeveyni bu halden endişe-nâk oluyorlar.

- “Kızımızda bir hâl, bir keder var. Fakat niçin mesut değil mi ki? Bahtiyar. Hem de pek bahtiyar” diyorlar.

-. Hayır. Zavallı ebeveyn. Hiç mesut değil. Bir gün artık tahammülünün hâricinde bir feryad-ı vâpesin ile muhtefî, melûl ağlıyordu bütün eşya ona “pek erken, pek erken” diye nidâ ediyorlardı.

Lakin artık çoktan ölmüştü. Kitabe-i seng-i mezarı “saadet içinde ölüyorum şehidesine” diye yazıldı.

Hâlâ anlayamamıştı. O saadetsizlikten ölmüştü. Ebeveyninin bir dikkatsizliğine feryât oldu. Bütün pederler kızları için saadet değil servet hazırlıyorlar. Bu bâre-i zarureti deffediyor. Fakat saadeti nâ-bedid ediyor. Oh tefekkürsüz pederler, evlatlarını bilmeden öldüren ebeveyn.

İzmir Gz., nr.18(362), 29 Mayıs 1320 (11 Haziran 11904), s.7.

3.40.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Saadet” hikâyesi ağustos böceği ve kelebeğin izdivacıyla başlar. Başlarda mutlu bir izdivaç vardır. Daha sonra bu izdivaçtan bedbaht olan ağustos böceği giderek

zayıflar. Ebeveynleri bu durumu mide hastalığına yorarlar. Ağustos böceği bu mutsuzluğa dayanamaz ve ölür. Ebeveynleri mezar taşına “saadet içinde ölüyorum” yazdırırlar.

Şahabeddin Süleyman’ın kısa hikâyelerinden biridir. Fabl tarzında yazılmıştır. Zaman, mekândan çok olay üzerine kurgulanmıştır. Yazar anlatıcı ve ilâhi bakış açısı ile yazılmıştır.

“Saadet” hikâyesi aslında mutsuzluğun hikâyesidir. Şahabeddin Süleyman hikâyenin kahramanları üzerinden ders verme amacıyla yazmıştır. Anne-babaların evlatlarının evliliklerine karıştıklarını ve mutsuzluklarını görmediğini söyler. Babalar kızları için gelecek hazırlamasında saadet ve serveti karıştırırlar. Yazarın açıkça eleştirdiği çocuklarının evliliklerinde serveti saadetinden üstün tutmalarıdır. Servetin mutluluk getireceği zannında bulunan ebeveynler yanılmaktadır. Ölen ağustos böceğinin mezarına bile saadet içinde öldüğü yazdırılır. Anne babaya göre bu ölüm hastalıktandır. Bu aslında toplumdaki anne-babaların kızlarının evliliklerindeki mutsuzluğunu görmemesine bir eleştiridir.

3.41. SAHTE FİRÂRİLER

Eski bir mâbeynci olan Ferit Bey'in, devr-i sabıgın bu kıymettar bendesinin yazıhanesinde bulduğum karışık, pejmürde evrak arasında Paris'ten firâri Şefik Bey'in yazdığı şu satırları çıkarıyorum:

15 Temmuz Sene 316 Paris

Bu akşam buraya vâsıl oldum. Seyahat, sâye-i ânınızda, sâye-i veliyyü'n-ni'âmı da, pek kolaylıkla geçti. Boğaziçi'nden kayığa binip İngiliz şilebine bindiğim zaman İstanbul'a derin derin baktım. Doğrusu bu ya, hiç bilmediğim hiç tanımadığım bir diyara gitmek gücüme gitti. Fakat başka ne çare vardı? Hem efendimizin muvakkını tahkim etmek, hem de kendi hayat istikbâliyemi kurtarmak için bu tedbirden başka ne bulunabilirdi. Zaten hayat nedir, çok aldatmak, az yorulmak değil mi? Bir boyun bağına bağlamak için bile sa'y sarf etmek zaruri.

Boğaziçi'ne zulmet inmiş, derin bir gece semâyı kaplamıştı. Yukarıda tepelerin üzerinde nîl-fâm, titrek gözlerle uyuyan Yıldız'a, ve bunun, bu mâlikâne-i vesin sahip evhâm âlûdine baktım ve güldüm, ruhen güldüm, fikren güldüm. Para kazanmak için vehimden bile istifâde edileceğini düşündüm. Bizde öyle yapmıyor muyuz? Zaten sultanın vehmine dokunmayınca yaşamak mümkün mü?

Benim bu firârimin ne te'vilâta uğrayacağını ve sizin bu dakikalarda neler icat edip neler uydurduğunuzu düşündükçe güldüm, hulâsa güldüm, güldüm...

Efendim, bunu ne güzel buldunuz, güzel düşündünüz. Biz firâri, biz hayat-ı idare-i hâzırânın düşmanı... Sizde bunun izâlesine memur... Ara yerde yabancı yok. Biz ikimiz. Ve zâhiren ayrı. Aptallar, bunu yutuyorlar, yutacaklar. Hak zekânın derler. Ne doğru! Kimisini kurtaran demişler, siz ve ben şimdi öyleyiz.

Daha burada hiç kimseyi görmedim. Yorgunum, birkaç güne kadar işe başlayacağım. İstanbul'u idare size mevdû, burayı idare de bana.

Daha ziyade yazamayacağım, bu günlük affınızı istirhâm ederim, ebedi minnettarınız olduğumu beyan ile duayı ömr ü afiyetinizden başka bir şey düşünmediğimi arz eylerim.

18 Temmuz Sene 316

Dün buradaki jönlere görüştim. Hepsini etrafımı aldılar. Görseniz ne mudhike... Devr-i hâzır benim gibi bu recül idaresinin firârine hepsi memnun. Bunlarda sultanın sukût edeceğine, Avrupa'nın bir gün efkâr-ı hâre-i Osmanlı memleketine kabul ettireceğine dair kavî, metin bir itikâd var...

Hepsi de parasız... Fakat buna minnettardır, ki her nevi mahrumiyetlere katlanıyorlar da yine de hâlle etmek istemiyorlar. İnsan hakikaten bu kadar sefaletle katlanabilmek için böyle bir iman ve aşka mâlik olmalı...

Ayrı ayrı hepsinin tehvîn ihtiyâcâtına çalıştım, başka türlü olamaz ki. Bunları başıma toplamalıyım ki Yıldız'ı tedhîş etmek, bu süratle sizin işinizi kolaylaştırmak mümkün olsun.

Size daha garip bir şey... Paris sefiri beni birkaç defa ziyarete geldi. Efendimizin bana teveccühünden, bir şey isteyip istemediğimden, her ne arzu edersem vesâtiyle icrâ edileceğinden bahsetti, ediyor. Hatta beraberce alınmak üzere para da teklif etti. Budala! Bizim kurduğumuz plânı yine bize uygulamak istiyor. İçimden güldüm, haricen gayet vakûr, gayet azametli cevap verdim: “ben memleketime hizmet etmeye geldim. Paraya ihtiyacım yok... Beni kendi hâlime bırakınız, nafîle yorulmayınız.” Lakayt, müstehzi “elbette bir gün benim dediğime gelirsiniz, bu çıkar yol değildir.” Dedi. Ve gitti.

Ben Paris sefirinin değil, sizin mevkınızı tahkîm etmek istiyorum. Ben Paris sefirinin değil, kendi mevkiimi yükseltmek istiyorum.

Şimdilik genç Türklerle bir cemiyet tesisini, bir gazete neşrini düşünüyoruz. Gelecek mektubumda tafsilat veririm.

Bâkî teveccühâtınız efendim, veli nimetim.

2 Ağustos 316

Bugün tesis edilecek cemiyetin ilk ictimâna gidiyorum. Gazete içinden orada karar vereceğiz. Paris nefis bir yer. İnsan hayatını burada geçirmek için bir iştiyâk duyuyor. Efendimiz birkaç ay sonra Bora Sefaretini bendelerine alabilseler... Şimdiye kadar gösterilen eltâfa ve inâyâta bir zamîme-i güzîn daha ilave buyurmuş olurlar.

Teveccühâtınızın devamı ve ömr-ü afiyetinizin tezâyüdü duası vird-i zebânımdır efendimiz.

15 Ağustos 316

Her şey iyi gidiyor. İstanbul'da da matlûb olan tesiri göstermiş galiba? Paris sefirinin ziyaretlerini sıklaştırması bendeniz tesirin husûla geldiğine delil addediyorum.

Gazete iki güne kadar çıkacak. İsmi "Cidâl-i Hürriyet" koyduk. Nasıl iyi değil mi? Muharirlerde tayin olundu. Baş makalelere benim imzamı atacaklar. İstanbul'a yağmur gibi nüshalarından yağdıracağım. Yağmur gibi. Emin olunuz... Yağmur gibi... Himmət bizden. tevfik Allah'tan... İnşallah neticede muvaffak oluruz.

20 Ağustos 329

Dün bir mektubunuzu aldım. Sarayın benim için pek ziyade endişede olduğunu yazıyor. Plânımızın kuvveden fiile çıkmasının pek karîb bulunduğunu yazıyorsunuz. Demek, ki tahminimde aldanmamışım. Fakat Bora para istiyor. Para, para zaten her şey para! Gazete para, ictimâ para, ben para, bizim plân para. Bin lira kadar daha gönderirseniz hiç fena olmaz...

Nasıl gazeteleri iyi sevk edebiliyor muyum, memnun musunuz? Bana yazınız – ben bile bunları okurken ürküyorum. Artık Yıldız'ı düşününüz.

Bu mudhikeye odamda kendi kendime gülüyorum, ben burada herkesle oynuyoruz, Paris'te Jön Türklerle, İstanbul'da Yıldız'la... Hele şu esnada zabtiye nazırının hâlini ve başını görmeli. Kim bilir, ne hâldedir. Beni kaçırdığından dolayı ne tekdîrlere, ne itânlara uğramaktadır. Bizde faza-ı faaliyet gösteriyoruz. Başka ne yapılabilir! Bilmem ki.

8 Teşrin-i Evvel Sene 329

Dün bir mektubunuzu aldım, padişaha dehâleti mutazammın bir arîza gönder diye yazıyorsunuz... Pekâla göndereyim. Bana avdet için ne ihsan buyurulacak, ne memuriyet verilecek. Bunları yazmamışsınız...

Mamafih ben bu sabah yazdım, gönderdim. Bahusus sizin beni alıp götürmeniz havâdiside hoş... Demek ki siz güya beni iğfâl için para istediniz, bir de bana layık bir

memuriyetin havâdisi de iradesini cebinize koydunuz. Demek, ki bayram oluyor, demek ki saadet doğuyor, demek ki hayat başlıyor.

İnşallah yakında Paris'te görüşürüz efendimiz.

15 Teşrin-i Evvel 1316

Benim İstanbul'a avdetimi temin için on beş bin lira ile, bir de şurâ-yı devlet â'zâlığını aldığınızı yazıyorsunuz. Ne âlî, ne âlî... Burada iki bin lira kadar bir masrafımız oldu. Demek ki altı bin beş yüz lira kârımız var. Daha sonra bana da valiliğe müntehî bir memuriyet, size de mevkii tahkîm...

Bunun bu kadar kolaylıkla, birkaç ay zarfında neticeye iktirân edeceğini tasvir edemezdim. Bu evvela hüsn-i tâlî, saniyen efendimizin işi oradaki zekâ ve iktidarınız...

On iki güne kadar azîmet edeceğinize göre bu mektubu da alırsınız. Dört gözle size intizârdayım. Paris sefiri sizin beni güya iğfâlinize şaşacak, kalacak...

Hayat, bu köprüden gelip geçmek değil mi? Bizde böyle geçeriz, ve böyle geçmekle yaşarız. Bizim gibi yaşamasını bilmeyenlerinde vay hâline. Bâkî teveccühât veli nimetlerinizin bekâsı temenniyâtıyla müştâk-ı didâriniz olduğumu arz eylerim ferman...

Sabah Gz., nr.8584, 27 Temmuz 1329 (9 Ağustos 1913), s.3

3.41.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye Paris'e sahte firari Şefik Bey'in yazdığı ilk 15 Temmuz 1316 tarihli mektubuyla başlar. Bu mektupta Şefik Bey'in İstanbul'dan ayrılışı yer almaktadır. Boğaziçi ve Yıldız Sarayı'nın uzaktan görünüşüne yer verilir. Diğer mektup 18 Temmuz 1316 tarihine aittir. Bu mektupta Şefik Bey'in Jön Türklerle görüştüğünü, firâri olduğuna inandıklarını ve Jön Türklerin parasızlığı dile getirilmiştir. Mektupta diğer bir ayrıntı da Paris sefirinin kendisini ziyaret etmesi ve para teklifidir. Şefik Bey bu parayı kabul etmez. Mektubun sonlarında ise Genç Türklerle bir cemiyet ve gazete çıkaracaklarının haberini verir. 2 Ağustos 1316 mektup yeni kurulacak cemiyetin ve

gazetenin toplantısının haberi verilir. 15 Ağustos 1316 tarihli mektup “Cidâl-i Hürriyet” gazetesinin çıktığını, baş makalelere kendi imzasının bulunacağını haberi verilmiştir. 20 Ağustos 1316 mektupta paraya olan ihtiyacı yaptıkları sahte firârilik oyunu dile getirilmiştir. 8 Teşrin-i Evvel 1316 Şefik Bey’in Paris’ten döndükten sonra ne memuriyet verileceği sorulur. 15 Teşrin-i Evvel 1316 tarihli mektup sonudur. Bu mektupta İstanbul’a dönüş için on beş bin lira ve şurâ-yı devlet â’zâlığını aldığını dile getirir. On iki güne kadar Ferit Bey’in Şefik Bey’i Paris’ten alacağını haberi vardır.

Sahte Firârilik hikâyesinde mekân isimleri olarak İstanbul, Boğaziçi, Paris zikredilir. Hikâyenin başında Ferit Bey’e gelen eski mektuplar zikredilir. Mektupların tarihi sırasıyla şöyledir: 15 Temmuz 1316 (28 Temmuz 1900), 18 Temmuz 1316 (31 Temmuz 1900), 2 Ağustos 1316 (15 Ağustos 1900), 15 Ağustos 1316 (28 Ağustos 1900), 20 Ağustos 1316 (2 Eylül 1900), 8 Teşrin-i Evvel 1316 (21 Ekim 1900), 15 Teşrin-i Evvel 1316 (28 Ekim 1900). Hikâyede geriye dönüş tekniği mektupların varlığıyla başlamaktadır. Hikâyede kullanılan diğer teknik ise mektuptur. Mektuplar Şefik Bey’in gönderdiklerinden ibarettir. Kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısı hâkimdir. Hikâye kahramanlarının adı zikredilmez fakat hikâyenin başında eski mabeynci Ferit Bey ve Paris firârisi Şefik Bey’in adı zikredilir. Mektupların muhtevasında ise Jön Türkler, Paris sefirine yer verilir.

Şahabeddin Süleyman’ın Sahte Firârilik hikâyesi II. Abdülhamid dönemi eleştirisidir. Şefik Bey diğer firâriliklerin neler yaptığını görmek üzere sahte firâri olarak Paris’e gider. Paris’te Jön Türklerle beraber Cidâl-i Hürriyet gazetesini çıkarır. Jön Türklerin parasızlığı ve buna rağmen davalarının arkasında durulduğu dile getirilir. Hikâyenin kahramanı Şefik Bey memuriyet uğruna yaptığı sahte firârilik dönemin yolsuzluğunun eleştirisidir.

Boğaziçi tasviri ve Yıldız Sarayı’na uzaktan bakış hikâyenin diğer önemli unsurudur. Şefik Bey’in “Boğaziçi’ne zulmet inmiş, derin bir gece semâyı kaplamıştı. Yukarıda tepelerin üzerinde nîl-fâm, titrek gözlerle uyuyan Yıldız’a, ve bunun, bu mâlikâne-i vesin sahip evhâm âlûdine baktım ve güldüm, ruhen güldüm, fikren güldüm.” Bu sözleri yazarın II. Abdülhamid dönemine bakışıdır. Boğaziçi karanlıktır. Yıldız titrek yani korkak, tetik üstünde tasvir edilir. Şahabeddin Süleyman’ın Boğaziçi tasviri Tevfik Fikret’in Sis şiirini hatırlatmaktadır. Tevfik Fikret’in “Bir zulmet-i

beyzâ ki pey-â-pey mütezâyid” mısraı ile hikâyenin “Boğaziçi’ne zulmet inmiş, derin bir gece semâyı kaplamıştı” cümlesi benzerlik göstermektedir. “İstibdâd döneminde yasaklı sözcüklerden olan “zalim” ve aynı kökten türeyen “mazlum”, mezâlim” ve “zulmet” sözcüğü hem karanlık hem de yönetimin insanları baskılayan tasarrufları kastedilerek aynı söz grubu içinde kullanılmıştır.”⁶⁹ Tefik Fikret zulmet-i beyzâ (beyaz karanlık) ifadesiyle sis metaforu çizer Şahabeddin Süleyman ise Boğaziçi’ni zulmet (karanlık) olarak ele alır. Metafor farkı olsa da iki metninde kastettiği dönem II. Abdülhamid dönemidir. Şahabeddin Süleyman dönemin İstanbul’unun derin bir karanlık olarak görmesinin yanı sıra Abdülhamid tasviri de ilgi çekicidir. II. Abdülhamid’i Yıldız Sarayı üzerinden ele almıştır. Yıldız’ı titrek gözlerle uyuyan insana yani Abdülhamid’e benzetir. Döneme zulmetini veren padişahın perde arkasındaki korkusu ele alınmıştır.

⁶⁹ Ali İhsan KOLCU, *İstibdâd’ın Romanı Sis*, Salkımsöğüt Yayınevi, Rize, 2020, s.82.

3.42. Şairiyet Sıkıntıları

“Hilkat ve tabiinin hayat-ı beşere nisâr ettiği inamat- bi-payanı arasında bir eseri-i tekasül ve tannüd ile serdiği bir nimet varsa: hüsün ve cazibedir.”

O kadar güzelsiniz ki;

Bu cümlelim mabadı şairin o nokta hayatına elim ukdeler teşkil ederek indi, orada toplandı bunu ona, o sevdiği kadına sevilirken hissettiği heyecan-ı hakîkî duydu. İtmâm edilememişti. Sonra “o kadarların, tevâlî-i münkesiresi kâğıdın üzerinde izler terk ederek yürümeye başladı.

O kadar latif, o kadar cazip ruh, o kadar narin, bir verd şiir-âlûd kadar rengîn, o kadar nazik, o kadar nermin bir üşkûfe ruh-nüvâz o kadar şirin, o kadar teheyycât-âver, o kadar garâmet sar o kadar munis handelerle müzeyyen, o kadar samimi inti’âflarla ziynetdâr, o kadar, o kadar seniz ki...

“Cümleler, daha başka samimi kelimeler, daha rekâketsiz bir nutuk kadar ulvî. Selîs, bir hayat-ı nesevî gibi rakîk, bir heyet-i cezbedârla tesirdâr ifadelere iftikâr ediyorlardı; yazamıyordu. Bu kelimelere bayağılık, onun letâfet, zerâfeti yanında pek âdî kalan hayallerde bir neşesizlik hissediyordu. Elini başına dayadı, kalem, bir hareket-i ihtiyarî ile elinden düştü. Kâğıdın üzerine yazıların bürudetine bir zıll-ı tesettür gölgeleriyle çekti. Artık her şeyi sükûtta. A’sabı bir noktada tevakkuf ve tecaa ediyordu. Dimağı kelimelerin ceryân batîsiyle, hayallerin tuğyân bî ihtizazî arasında tazyik ediyordu. Söylemek, yazmak istiyor bugünkü gibi lisan-ı tahrîrî sükût mu edecekti? Ebediyen mi? Hayır bu dakikada söylesin istiyordu. Sonra ebediyen ah bu olmamalı – O güne gelinmemeliydi. Bugün de yarın da ebediyen söylemeli. Onun hâdim tesellisi olmalıydı. Fakat bu “o kadarlar” ne kadar arsız. Onlardan ibaret bir sürü iktidarsızlığının bir suret vâzıhası mı keraet etmeli? Hayır mutlak o kadın bunu okurdu. Zaten ona yollamayacak mıydı? Mademki öyle olmak lazım geliyordu. Terlemeli, sıkılmalı, yazmalıydı. Kalbinin acılarını teşrih etmeli, ona anlatmalıydı. Biraz düşündü. Kalemi aldı, ah siz yatmadan; orada vapurun içinde toplanan, sizin üzerinizdeki ictimâ eden nazarların sahiplerinden firar ediyor gibi serî, mahcup bir revîş mebhûtane ile geçtiğiniz zaman. Ah o zaman, benim yüzümde, çehremde intikâs eden zıl-ı kalbimi, bu hafî köşelerin bu muhtefî mensıbların, bu mânevi hislerin

merkez-i ictimâi olan çehremdeki asâr meftûnâneyi gördünüz mü? Hayır değil mi? Kırmızı yanaklarınızın la'l-gûn dudaklarınızla kimi tebessüme, handeye salıverdiği rûd sayedâr iltifat yegâneler ilham etti. Neler, neler semâların yıldızlı köşelerinden dökülen envâr-ı mütebessime kamerin nurlu, donuk rûznundan enîn-i münâcât-ı sâmite, bu fezâ-yı amîkinden şeh-nişîn ufuğunda toplanan sehâ'ib gubâr-âmizin döktüğü şiiriyet-i mülhime, neler neler? Hayal gibi makessiz, nazar gibi ufukları parlayıcı, geçici. Neler? Neler?

“Yine ifade edemiyor. Yine sözleri yarım. Yine kelimeler nakîseli. Yine bunlar mânâsız, Meşhûn hayalât, bir mânâ belîg,- müessir; kalbinin bir levha-i hakikisinden ibaret bir şeyi yazmak istiyor, o şeyi ifade edemiyor, tarif edemiyor, serd ü âyan edemiyor, edemiyor. Efhâm edemiyor. Beyan edemiyor, beyan edemiyor, tezbir edemiyor, edemiyordu. Sanki kuvve-i kalemiyyesi dilsiz. Sanki dimağı sağırdı. Lisanında kuvvet bulanlar, canlananlar, bütün bu tekellümün bilâ tevakkuf perrân kuşları niçin fezâ-yı efkârı içinde boğuluyor, niçin orada hareket edemiyor, niçin orada asfeksiye uğruyordu, bu noksan, bu mahrumiyet neden? Niçin?”

Oradan geçtin. Yegâneler ithâf ederek, yegâneler ihdâ ederek, yegâneler ilham ederek... Ah bilemiyorum. Sen oradan geçmemeliydin. Yahut ben orada bulunmamalıydım. Seni görmemeliydim. Remâd ferâmûş altında uyuyan bu aşkı tecdîd etmemeliydin. Tazelememeliydim. Bu kalbi teshîr etmemeliydin. Çaldırmamalıydım. Ah ne olurdu. O zaman ben, evet o dakika, bütün bu değerın sâkit, hâbide-i sinesi içinde. Denizin biraz daha koyu semânın açık renk laciverdi ortasında müştâk, mütehassir fakat doygun, dolgun bir temâşâ ile derin bir uykuya...

“Artık düşünmek, tefekkür etmek, tasvirine tasavvurâtını terkîk edebilmek. Kelimât ve cümleleri telfîk ettiğini anlamak için tevakkuf etmişti. O, o kadar derin dalış; o kadar güzel şeyler yazıyorum zannında bulunmuştu ki artık onun önünde çektiği azap, ıztırabâtı anlatabildim diyordu. Yine tatsız, yine kötürüm. Yine sakat birkaç hayal... Anlatamamıştı. Bugün ne oluyordu? Tabiattaki bu bürudet, kalemindeki bu taannüd, bu dimağındaki bu tekâsül ne oluyordu. Bunlar ne için bir inhimak mukarrattan mı? Bir arzu-yı şedidin şiddeti makhûrriyet üzüntüsü altında her şeyi arıyor. Her şeyi akıp gidiyordu. Ah görebilseydin. Bugün nereye gidiyorlar,

vapurdan çıktıkları zaman bindikleri araba onları nereye îsâl ediyordu. Yanında takip ettikleri araba neden onları kaybetmişti.

Bilmem bugün nasıl olmuş. Bu aksilik neden geliyordu. Kalbiyle kalemi arasındaki tezada şu hâl müşâbih değil miydi?”

Sonra orada, ben buna razı değilim. Bunları istemiyorum. Seninle beraber bu kalbime serpilen ateşi, hissiyatıma dökülen zehri söndürmek, tedavi etmek için seninle beraber yaşamak. Şifalarımı senin bûselerinden toplamak, nasiplerimi senin nasiplerinle teşrik etmek. Hayatımı senin hayatınla temdîd etmek istiyorum. Bütün bunları bir meyl-i hakîkî bir sevk-i tabiatın muâvenetiyle her gün tazeliyorum. Her gün seninle, her gün senin nüvâzişlerinle, her gün senin handelerinle, nigâhlarınla, çehrenle beraber yaşıyorum. İşte bu; bu yaşayış bu yaşayışların en lezizi, en tesirlisidir. Lakin sen, sen onlardan, onlardan, bütün bu söylediklerimden latifsin. O kadar latif, o kadar cazip ruh, o kadar narin, bir verd-i şîir-âlûd kadar rengîn. O kadar nazik, o kadar nermin bir üşkûfe-i ruh-nüvâz kadar şirin, o kadar teheyycât-âver, o kadar garâm-ı nisâr, o kadar munis handelerle müzeyyen, o kadar samimi inti'âflarla ziynetdâr o kadar, o kadar senize ki...

“Yine tekrar etti. Belki bir şey bulabilirim. Belki ona muvaffak, onun gözleri gibi samimi, onun kırmızı yanakları gibi mühtez. Onun dudakları gibi raks-ı şîir ile memlû. Onun gibi bir çiçek, onun gibi bir üşkûfe-i zî-ruh. Onun gibi bir zehir hüsn ü ân. Onun gibi bir şafak âfâk-nişîn. Onun gibi bir kadın, bir kadın ruhu jaledar elim. Birkaç söz, birkaç kelime bulabilirim ümidiyle bunları tekrar etti. Sengîn bir dimağın sengin yadigarı. Yine tevakkuff.” O kadar güzelsiniz ki yanımdan geçerken:

“Oh! Yine tekrar. Yine aynı nakarat.”

Beni görmediniz. Beni basılacak ezilecek, kırılacak, dökülecek bî fayda bir oyuncak zannettiniz. Fakat gözleriniz gülüyordu. Gözleriniz gülüyordu. Emin olunuz ince bir kavisle ince bir gölge tersimiyle birleşen ince kaşlarınız oynuyor, yuvarlak, müdevvir çehreniz onları sanki teşyî ediyormuş gibi buruşuyor, açılıyordu. Niçin gülüyordunuz. Niçin beni nezîf ediyor, beni istihkâr ediyordunuz sevmek kabahat mı.

“Şair burada durdu. Kâğıdı baş taraftan okumaya başladı. Bir müddet sizler, o kadarlar yuvarlandı sonra senler başladı. Sonra itmâm edilemeyen cümlelerle daha

sonra mânâsız, soğuk hayaller göründü. Bunları sevmeyi “bunları anlayamadı. Bunları hissedemedi. Kalbin bu musaffî bilemedi. Bunları yırtmak hiss-i mehile mestur bulundu. Bir mektup yazmaya bu mektupla bütün âhenk-i münkesir kalbe bir mektupla hitâm vermeye karar verdi.”

Sevgilim.

Bürûdetinizi tebrik ederim. Fakat yine seviyorum. Ümitte latif ve nevmin hayat-ı bahşar. Fakat nokta-i müntehâsı muzlim, kendisi meyâl-i karardır; gel kalbe serin, halâvet-âlûd serpintileriyle tesir eder, lakin dikenlidir. Güneş bu fevra-i şua’ât-ı kâinât, bu hayat a’sab-ı ziya, bu kitle-i ateşîn, muharrik, yakıcıdır. Memât-ı bârid, münce midir, icabında tesellibâr olur. Kadınların bürûdeti de böyledir. Sen bir menbi musaffâ-yı garâmsın ki senden bir katre-i nûşin ümit eden kimse seyl-i ser intinâk-ı ömrün önüne bir sed-i ahinin çeker sonra dağlardan atılan, dökülen bir şelâle vaz sermetiyle reşâşe-i saadeti etrafa neşreder.

“Bunu da yazdı. İmza meselesi bu bir mesele-i mühimme. Bunu halletmeli. Bunu nasıl yazmalı. Önünde bir girdâb-ı mehâlik var ki onu geçirecek. Onun üzerine sağlam bir köprü kuracak bunda tegâfûl etmektir. Eğer kendi imzasını koysa, belki pederi görür, belki validesinin haberi olur. Koysa nasıl anlayacak, nasıl anlayacak. Bunlar biraz düşünmeye muhtaç, biraz karışık sonra bir yığın sualler daha sıkıldı. Kiminle yollamalı, kimi ikna etmeli. Kime emniyet etmek lazım geliyor, acaba cevap alır mı, mektup câlib hande-i istihzâ mı? Acaba bunları o anlayacak mı? Ehemmiyet verecek mi? Anlamamak için ısrar mı edecek, kim bilir?

Sonra düşündü.

Artık kararını vermişti. Gazeteye bütün bu yazdıklarını gönderecek. Eğer kabul ettirebilirse, eğer yazıları çıkarsa ona onlardan yollayacaktı.

“Bundan tehlikesiz bir şey olamaz yazdıklarını topladı. Okudu. Biraz dinlendi. Yorulmuştu. Üç saatten beri birçok yazılar yazmıştı. Terlemişti. Çekmecesini açtı. Birçok kâğıtlar çıkardı. Altı boş kalmak üzere bir tabakayı uzunlama dörde buldu.

“Şairiyet Sıkıntıları” nı yazdı. Bu ser levhanın altına o nâkıs cümleleri işave etti. O kadarlar ki hep boş kalmıştı. Sonra mektubunu okudu. Pek güzel bulmuştu. O

da hayal kırıntısından başka bir şey değildi fakat bir kadını aldatabilir. Onu da yazdı. Bitirdi. İmzasını attı.

3.42.1. Hikâyenin Çözümlemesi

“Şairiyet Sıkıntıları” hikâyesi âşğın sevgilisine mektup yazarken çilesi üzerine kurgulanmıştır. Sevgiliyi gören âşık bu görüşmenin kendisinde uyandırdığı aşkı anlatırken kelimeler ile çilesi anlatılmıştır. Sevgilinin âşğı görmeyişi ve bunun ıstırabı kaleme dökülürken çiledir. Yazılan mektubu, gazetede yayımlanırsa sevgiliye göndermeye karar verilmesi ile hikâye sonlanmıştır.

Hikâyenin mekân unsuru muallaktır. Mekân masabaşında şiir yazan şairin veya sevgiliye mektup yazmaya çalışan âşğı hissettirir. Zaman ise yazının yazılma süreci olan üç saat zikredilerek verilmiştir. Yazar anlatıcı hâkimdir. Âşğın veya şairin sıkıntısı tırnak içinde yazarın sözleriyle okuyucuya aktarılmıştır.

“Şairiyet Sıkıntısı” hikâyesi ilk bakışta sevgiliye yazılan mektubun çilesi olarak görünse de bir şairin eserini vücuda getirirken yaşadığı yaratma sancısı dile getirilmiştir. Kelimeler ile hissettiğini kaleme dökemeyen şairin isyanıdır. Hikâyenin sonunda kahramanın aslında bu yazıları gazeteye yollayacağını belirtmesi eser oluştururken çekilen çilenin yazar tarafından anlatılmasıdır.

3.43. Tasvir-i İzdivaç

Mösyö Adolf- altmışlık bir ihtiyar Madam Adolf- elli beşinde hırçın bir kadın.

Gece! Karı koca müzeyyen, süslü bir yatak odasında karşı karşıya oturmuşlar; karşı da bir karyola tüller, örtüler, arasında hâb-âlûd gibi. Önünde bir konsol. Konsolun üzerinde bir ayna. Aynanın kenarında birkaç fotoğraf. Birkaç sandalye icabı takdirinde uzanmak, geceleri istirahatete terk edilen elbiseleri koymak için odanın boyunca bir kanepe. Bütün eşya muhitenin üzerinde muhteriz olacaktı gibi gezinen bu mum...

Mösyö- “Mütefekkirâne” kızı evlendirmek istemek, evlendirebilmek evlendirmek. “Derin bir nefes alır” ne kadar zor. İşte birkaç gecedir karıcığım bütün inkâr ve tasavvuratım bu noktada tecemmu ediyor. Kâbil değil bir noktada tevakkuf edemiyorum. Fikirlerim bir müşevveşiyet bir teşevvüş tefrik içinde ölüyorum, mahvoluyorlar, mesela!...

Madam – Nasıl Mösyö? Kızı evlendirme? Sakın namzed bulmayasın? “pür hiddet” bana bak. Sana söylüyorum. Sen ihtiyarladıkça bunuyorsun. Çıldırıyorsun. Ben senin karın değil miyim? Öyle ya! Artık ihtiyarladım. Fakat düşünmüyorsun sen gittikçe bir adım...

Mösyö- “Mütevâzâne” fakat karıcığım bir az sabret. İş öyle değil.

Madam – “Aculâne” yok dinleyeyim. Sükût et artık her şeyi söyleyeceğim, her şeyi anlıyorum, artık ben senin gözüne batıyorum. Artık beni sevmiyorsun. “Mösyö mebhût bir tavır alır. Çünkü saçlarımı boyamaya mecbur oldum. Çünkü yüzümde buruşukluklar, hatlar ziyadeleşmeye başladı. Çünkü kızım büyüdü. Fakat, ah fakat, bunlar. Yalnız kızımın büyümesinden maadâ bunların cümlesi vaktinden evvel kemâle erdiler. Sebebi! “Ellerini birbirine vurarak” Sebebi! İşte sensin. “Mösyö daha ziyade şaşırır.” Daha kaç yaşında karıyım. “Biraz naz ile” olsun. Olsun. “Süzüle süzüle” otuz sekiz, otuz dokuz fakat senin kâhrın; senin bu çekilmez derdin yirmi yaşında kızları “söz şikârane” anlıyor musun? Yirmi yaşında kızları sabaha kadar beyaz tellerle altmış yaşına asar, salıverir. Bütün kabâhat sende. “Yorgun gibi” sende...

“Huzzâre” Oh! Ne güzel karıydım. Ne oldum?

Mösyö- “Kendi kendine” Aldığım zaman yirmi yaşındaydı. Şimdi kırk sekizinde olmak iktizâ ediyor. Sonra Madam Filibe, Ah karıcığım. Sen sükût bul. Biliyorum hep. Hep kabâhat. “Yutkunarak” Bende.

Madam – Yok söyle. Çabuk söyle kızıma zevç diye intihâb ettiğin kim? Çabuk söyle! Diyorum. “Göğsünün düğmelerini çözerek” ah bayılacağım. “Sonra gözlerini semaya kaldırarak” ah zavallı kızcağızım.

Mösyö- Fakat güzelim acele etme! Daha intihâb.

Madam – “Alelacele” yalnız kız senin değil mi? Öyle zannediyorsun. Aldanıyorsun. Mösyö cenâbları kız bana aittir. Çünkü kadındır. Çünkü benim cinsime mensuptur. Ona ben karışırım anladın mı? Korkoroz...

Mösyö- “Sesine bir âhenk-i mûsikî vererek” intihâb ettim.

Madam – “Oturduğu iskemleden kalkarak. Elini uzatarak” Ha! Şöyle! Böyle gel! Haddini bil!

Mösyö- “Bir tur temelukârane alarak” teşekkür ederim. Karıcığım biraz teskin-i hiddet et. Hiç lakırdı...

Madam – “Biz vaz-ı masumâne ile” Anlıyorum. Beni tahkir etmek istiyorsun. “Sonra birdenbire bir tehûr” Ya sen! Sen. Kendini hemen okut! Başkasının nekâyisini görmeye çalış.

“Münfail” Hepsini biliyorum beni sevmiyorsun Mösyö- “niyâz-ı mendâne bir vaziyetle” Yok karıcığım. Ne söyledin ki...

Madam – Öyle ya! Ne söyledim. Demekle beni dinlemedin “huzzâre” bizi dinleyen mi var? Beni anlamak bile istemiyor. “Kocasına beni anlamak istemedin. Anlamak istememek demek beni sevmemek demektir. Beni sevmiyorsun.

Mösyö – Estağfurullah haddim mi dinlememek! Yalnız az söyledin demek istiyorum.

Madam – “Çılgıncasına ayaklarını yere vurarak” bir de istihza. Bir de istihza! “Huzzâre” az söyleyince sükûtî. Çok söyleyince geveze olurum. Bilmem bu herife nasıl karı getirmeli? “Kocasına dönerek” sana bilmem nasıl karı getirmeli?

Mösyö- “Kendi kendine” Ben de buna nasıl muamele edeceğimi şaşırdım.

Madam – Anladım! Altından bir bebek istiyorsun. Kurunca işlese. İsteyince sükût etsek... Anlıyorum. Beni sevmiyorsun.

Mösyö- “Mebhût. Ağzını mutâdından ziyade uzatarak, kendi kendine” yirmi beş senedir evlendiğimin üçüncü senesinden beri tekrar eden nakarat. “Dudaklarını kapayarak” sevmiyorsun.

“Karısına dönerek. Bir nazar-ı safdilâne ile” şu sevmiyorum sözünü tevakkuf eder” nazından. “Tevakkuf eder” cilvenden. “Derin bir nefis-i müteâkıb süratle” söylüyorsun değil mi? Karıcığım.

Madam – “Kahkaha ile gülerek” sana mı naz edeceğim: İnsan bunu söylemeye utanır.

Mösyö- “Kendi kendisine” bende pek sâfdilim. Hiç karı naz ettiğini söyler mi? “Karısına dönerek” Şu izdivaç meselesi nasıl olacak? Kız için.

Madam – Daha düşünmedim...

Mösyö- İyi ya! Şimdi düşünürüz.

Madam – “Birçok vaziyetler alarak eliyle işaretler ederek almak istediğin güveyi damat. Mavi gözlü mü? “Durur” Siyah mı. Beyazî çehreli mi? “Gözlerini kapar” müdevver simalı mı “düşünür gibi yapar” uzun mu? Kısa mı? “Sonra cevap bekler gibi” nasıl olsun? “Daha sonra bir tefekkür ânîyi mütâkıb” ben siyah gözlü erkekleri pek severim.

Mösyö- Benimkiler “bir az yutkunarak” aksi gibi mavi.... “Sonra karısına” karıcığım başka noktalardan düşünüyorum.

Madam – Ne gibi noktalardan?

Mösyö- Hiss-i cihetinden değil! Servet, memuriyet, sanat cihetiyle... Mesela!

Madam – Hâcet yok! Anladım. Kızı evlendirmek istiyorsun.

Mösyö- Acele etme güzel de olmalı ya! Evvel emirde ... Servet, sanat-ı memuriyet düşünmeli! Değil mi?

Madam – Peki öyle olsun. Ne gibi bir memuriyet istiyorsun.

Mösyö- Mesela, bir tüccar...

Madam – Yok bu olamaz. Kâbil değil! Çünkü onlar yarihanelerinin etmek başında dua etmeli muhtedir-i zevandırlar, bunlar neye benzerler biliyor musun?

Câmbâzhanelere iplerinin dairelerinin câmbâz tellerinin ortasında ibrâz-ı mahâret eden câmbâzlara oradan çıkartınız pek boşurlar. Havasız bir balon. Yazısız bir kâğıt gibi.

Mösyö – Peki servetleri, zevcelerini geçindirmek için lazım gelen servetleri...

Madam – Onu da bir iflas-ı dalgalar arasında kalan gemi gibi boğar mahveder.

Mösyö – Bundan sarf-i nazar. Mesela, bir gazete müdürü...

Madam – Bu hiç olamaz! Gündüzün mebdeninden gecenin vüruduna kadar makineler, yazılar. Kâğıt arasında kalarak o müdevvinin bu gibi kimseler kızımı eğlendiremezler.

Mösyö- Pek doğru. Fakat onların tatil günleri vardır.

Madam – Üç ayda yılda bir kere onun ehemmiyeti bile olamaz.

Mösyö- Bu da olmadı. Ne bu kısma mensup bir edip, bir muharrir mesela:

Madam – Diğerinin aynısı. Yalnız makine gürültüsünden âzâde. Evlerinde çalışan kısmı.

Mösyö- İyi ya daima kızımızın yanında bulunur.

Madam – Bulunur ama! Odasında yapıyınız.

Mösyö- O halde bir dava vekili.

Madam – Evin kapılarını yürekleri paralayan. Göz yaşlarına bir küşâyış veren şayeste-i merhamet zavallılara acımalı. Onları dinlemeli. Benim kızım sinirlidir. Bunları çekemez.

Mösyö- “Kaşlarını çatarak. Meyâl-i gasb” bir tabip olsa.

Madam – Bu! Bu hiç olamaz, kâbil mi? Yüreği envâ-i ıstırapâb ile ünsiyyet-peydâ etmiş bir kimse. Benim kızımın o ince, rakîk kalbini nasıl tedavi edebilir.

Mösyö- “Ümitsiz gibi” bir asker.

Madam – Onlarda pek ciddi; pek vakurdurlar. Benim kızımın daima beşûş çehrelere ihtiyacı vardır.

Mösyö- “Daha ziyada gözlerini de açarak”. Kısık bir sesle: bir memur olsa.

Madam – Onlarda pek nazik, pek zariftirler. Zerâfetten ibaret bu vücutlar rişte-i zerâfeti kırmamak için samimiyeti unuturlar.

Mösyö- “Münfailâne” bir mühendis.

Madam – Onlar hiç olamaz. Güneşte yanan bu çehreleri; bu yorgun kimseleri kızım sevebilir mi?

Mösyö- “Biraz daha münfail” Bir gemici, bir kaptana bir şey diyemezsin ya.

Madam – Nasıl çıldırdın mı? Bir deniz adamı. Daima tehlikelere mâruz bir vücut.

Mösyö- “Mebhût” Peki bir çiftlik sahibi...

Madam – Bir şehirli kıza köylü bir damat nasıl? İrtibât kâbil midir?

Mösyö- “Gazab-nâk, fakat sükûti” bir baytar.

Madam – Kızım daha hayvan olmadı. Senin onlardan bir tanesine ihtiyacın var...

Mösyö- “Mütessir, kendi kendine” mabadında bir de hayvanlık. “Karısına “sen olsan ne yapardın.

Madam – “Süzüle, süzüle kendi kendine” mesela bir genç zabıt. Sonra kavî bir mühendis. Mâlumatlı bir baytar. Zengin bir tüccar. Dirayetli bir gazete müdürü. Veya bir muharrir. Bir nazik memur alır. Bunun gibi işsiz güçsüz almazdım ya!. “Sonra kocasına” seni alacağıma bunlardan bir güzel delikanlı alırdım. Bahtiyar olurdum.

Mösyö- İzdivacımızdan evvel benim hiç kusurum yoktu ya!.

Madam – “Kendi kendine” şu herifin söylediklerinin aksini iltizâm etmekten derin bir haz duyarım. “Kocasına” o vakit avanakmışım kocacığım.

Mösyö “Kendi kendine” hiç farkında değildim. “Huzzâre”: Kadın yine kadın hakkında pek devr-i endişedir. Bir kadın kendi yaptığı bir muamelede velev kabîh olsun bir hükümet, bir itizâr sakladığı gibi diğerinin efâli içinde bir itiraz-ı haset, bir infîâl-i mahrumiyet saklar.

Gençler birbirlerinin nekâyisini bulmakla, ihtiyarları mâzilerini tahatturla hissiyatlarını, bu hissiyat nevmidlerini meydana çıkartırlar. Hele mestlerini tazeler hakkında gösterdikleri nüvâziş, azm-i siyânet mahrumiyetlerinin teskini için bulunan çarelerdir. Bunun için sözlerini sükûtle geçiştirmek; dinlemiş gibi bulunmak, dinlememek evlâdır.

İzmir Gz., nr.29 (373), 21 Ağustos 1320 (3 Eylül 1904), s.6-7.

3.43.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Hikâye kızını evlendirmek isteyen babanın bu fikrini karısına açmasıyla başlar. Madam Adolf bu duruma alınır. Yaşlandığını ve kocasının artık onu sevmediğini düşünür ve kocasına hayıflanır. Kızlarını evlendirecekleri kişileri düşünmeye başlarlar. Madam Adolf sima ile düşünürken baba memuriyet ve mal varlığı olarak düşünür. Mösyö Adolf’un aklına gelen tüccar, gazeteci, avukat, doktor, asker, memur, kaptan mesleklerine Madam Adolf karşı çıkar. Kendisinin bir meslek sahibi damat adayı önermesini isteyen baba Madam Adolf’un kendisinin seçeceği meslek gruplarını sıralar. Karı koca arasında çekişme Mösyö Adolf’un düşünceleriyle son bulur.

Tasvir-i İzdivaç hikâyesinde mekân yatak odasını andırır. Zaman ise gece yarısıdır. Kahraman bakış açısı ve kahraman anlatıcı ile yazılmıştır. Nuvel diyalog bir hikâdir. İç monologlara da yer verilmiştir. Mösyö Adolf altmış yaşında mavi gözlüdür. Madam Adolf ise kırk sekiz yaşındadır.

Hikâye kızlarını evlendirmek isteyen ebeveynlerden çok bu konu üzerinden karı koca kavgasıdır. Mösyö Adolf’un söylediği bütün mesleklere karşılık karısı bir

bahane bulmaktadır. Madam Adolf'da aynı meslekleri sayar fakat bu meslek grubundaki kişileri kendisi için düşünür. Kocasının işsizliğinin bir eleştirisidir bu. Sözünü Mösyö Adolf'a emanet eden yazar kadın kıskançlığına ve dırdırına dikkat çeker. Bu gibi durumlarda dinlememenin, susmanın daha doğru olacağı vurgulanır.

3.44. Yeni İzdivaçlar

Birinci Gece:

Güveyi – “Perestîşkâr bir vaziyetle daha kapıda iken” Aldanıyor muyum bilmem. “Nazarları gelinin üzerine merkûz birkaç saniyelik bir tevakkuftan sonra evet, haklıyım, aldaniyorum. Bu kadın bu ırza mensup olamaz. Buranın, bu ırz-ı müthişin, bu kerh-i sefilin mahlukî değildir, peridir, peri... “Biraz la’ubâlî, biraz kurnaz, yanına yaklaşıarak” Oh ne kadar güzelsiniz. “Biraz daha takarrub ettikten sonra” Ya gözleriniz, onlara nasıl bir manâ vermeli? O renklerin bir tarifi, bir gülmesi yok ki. Döndürünüz, gözlerinizi döndürünüz. “Kadın mütereddid ve mahcup” Neden sıkılıyorsunuz? Niçin bana gözlerinizi, önlerinizi, o kıymetli, zarif ve nâzenîn, saf ve bâkir gözlerinizi döndürmüyorsunuz? Fakat emin olunuz ki gözlerim onları bir bûse-i temas ile okşar “kadın nâ-mütenâhî bir nokta-i esrarım ma’tûf müteveccih gibi gözlerini döndürür”. İşte gözlerinizde ketûm, kıskanç... Hiçbir şey ifade etmek istemiyor. Fakat ben esrar-şiken değilim, esrar-perestim. “Kadının ellerini avucunun içine alır, kadın müdafaa etmez.” Bu eller ne kadar küçük ve ne kadar güzel! Bunlar, bu tombul ve pembe elleriniz Birer lâne-i bûse, yok hayır küçük birer ma’bed-i bûse hayır hayır, birer medfen-i bûse, müsâ’ade eder misiniz, ilk bûsemi onların ra’seleri içine gömeyim “öper” niçin titriyorsunuz. Korkuyor musunuz?

Gelin – “Cebr-i nefis ile” Hayır...

Güveyi – “Hayır” itirafıyla açılan ve sonra kapanan dudaklarınız ne kadar güzel, ne kadar sevimli! Yemin ederim ki bu dolgun kırmızı dudaklar ve birer vâlide-i şehvet, birer hamle-i şehvettir. “Kadın utanır” Utanmayınız, hayat, zevk ve şehvettir, ben size eskiler gibi ahlaktan, fazâ’il-i izdivaçtan, itât-ı nevîden, hâkimiyet-i recûliyyeden bahstmeyeceğim. Yaşamak için serbest ve müstakil olmak lazımdır. Bugün ben size zevk verebilirim, sizde beni severseniz, veremezsem, tabiidir ki sevmezsiniz. Şehvette üç şey lazımdır. Utanmamak, kıskanmamak, iğrenmemek... Anladınız ya? Mesut olmak isterseniz bu üç kelimeyi hatrınızdan çıkarmayınız...

Üç Ay Sonra!

Zevc – “Hiddetle” Senin bir âşığın var ha? Hiç utanmıyor musun? O heriften iğrenmedin mi? Benim kıskanacağımı düşünmedin mi? Söyle sefil kadın, söyle utanmaz, söyle nâmûssuz!

Zevce – “Lakayt ve mühtehzî” Hayat, zevk ve şehvettir. Şehvet ve zevk müteceddid olmalıdır. Mesut olmak için üç şey lâzımdır: Kıskanmamak, iğrenmemek, utanmamak! Anladınız mı efendim?

Zevc – “Şaşkın”

Piyano, Yeni İzdivaçlar, nr.12, 1 Teşrinisani 1326, s.147.

3.44.1. Hikâyenin Çözümlemesi

Şahabeddin Süleyman’ın en kısa hikâyelerinden birdir. “Yeni İzdivaçlar” kadın ve erkeğin evlendikleri ilk gecesinde başlar. Erkek karakter kadının güzelliğinden, evlilikte mutluluğun “utanmamak, kıskanmamak, iğrenmemek” olduğunu dile getirir. Bu ilk geceden üç ay sonra karı-koca tartışırken Zevc (erkek karakter) karısının bir aşığı olduğunu söyler. Karısı ise ilk geceyi hatırlatır.

Şahabeddin Süleyman’ın diğer hikâyeleri gibi karakter kadrosu dardır. Hikâyenin karakterleri Zevc ve Zevce olarak adlandırılır. Zevc ve Zevce hakkında betimleme yapılmaz. Sadece Zevc, Zevce’ye “tombul ve beyaz eller, kırmızı dolgun dudakları” olduğunu söyler. Bundan başka karakterler hakkında bilgi yoktur. Hikâyenin geri kalanı diyalog şeklinde devam eder. Hikâyede iç mekân seçilmiştir. Zaman ise kadın ve erkeğin ilk gecesi ve üç ay sonrası ele alınır.

Gelin ve güveyinin ilk gecesinde gelinin utangaç davranması üzerine kocası “utanmayınız, hayat, zevk ve şehvettir” cümlesini söyler. Ve eskilerin ahlak anlayışından evliliğin faziletlerine inanmadığı vurgulanmıştır. Evliliğin ilk günü karısına şehvet için üç önemli unsurun; utanmamak, sıkılmamak, iğrenmemek” olduğunu belirtir. Mutluluk için bu kelimeyi kadının aklından çıkarmaması gerektiğini söyler. Üç ay sonra ise kadının aşığının olduğu diyalogla ortaya çıkar. Kadın gerdek gecesi söylenen kaçasının “nasihatini” hatırlatır. Burada evlilik üzerinde derin bir iğneleme mevcuttur. Gerdek gecesi utangaç karısına “mutluluğun, şehvetin”

formülünü açıklar. Üç ay sonra karısı da bu formülü başka bir aşığıyla uygulamıştır. Eskilerin evlilik anlayışına karşı çıktığını belirten kocanın bu tabloyla karşılaşması kaçınılmazdır. Çünkü ikili ilişkilerin temel taşı olan kıskançlık ve utanma duygusunu reddetmiştir. Burada verilen mesaj şöyle ele alınabilir “gözü açılmamış” karısına kendi mutluluğunun formülünü anlatmaya çalışan koca aslında “gözü açılmamış” kadını uyandırmıştır. İlk gün şehvet yerine konuşulması gereken şey sadakattir. Kocasının öğrettiği “hayat zevk ve şehvettir” şehvet için mühim olan “utanmamak, kıskanmamak, iğrenmemek” düsturundan hareketle utanmadan aşığını itiraf etmesi, kocasının kıskanmayacağını düşünmesi gayet doğaldır. Evliliklerini sadakat, güven yerine şehvet üzerine inşa etmesinin kaçılmaz sonucu kadının bu şehveti başkasında aramasının doğal olduğu vurgulanmıştır.

Hikâyenin alt metninde yatan düşünce eskinin fazileterinin yani toplum örf ve adetlerinin reddedilmesi sonucunda doğan “aldatma” halidir. Hikâyedeki durum problemi kadın karakterden kaynaklı değildir. Erkeğin “bâkir” karısına verdiği öğütlerdir. Eskilerin fazilerini yok sayan Zevc bunu kendi şehveti doğrultusunda yapmaktadır. Fakat evliliğin temel yapısı iki kişi üzerine kurulmaktadır. Erkeğin kendi mutluluğu için bu kurumu parçalaması, toplumun örf ve adetlerini yok sayması kaçınılmaz sonu getirmiştir. Erkeğin hazları uğruna düşünmesi kadını da aynı bireyselliğe itmiştir. Aldatma kaçınılmaz son olmuştur. Yazarın burada eleştirdiği konu bireysel mutluluk için evliliğin yapıtaşlarını yok saymasıdır.

SONUÇ

Şahabeddin Süleyman otuz dört yıllık kısa hayatında edebiyatın şiir hariç hemen hemen bütün türlerinde eser vermiştir. Fecr-i âti'nin kuruluşunda rol oynayan yazar “sanat şahsi ve muhteremdir” sloganıyla edebiyat tarihinde yerini almıştır. Yazı hayatına 1903'te hikâye ile başlayan yazar 1919'da hikâye ile edebiyat sahnesinden çekilmiştir. Piyesleriyle şöhretini kazanan Şahabeddin Süleyman'ın makale ve tenkitleri de bibliyografyasında geniş bir yer tutmaktadır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun deyiimiyle dönemin “kara bohemi” mensur şiir, hikâyelerini de bu yaşam tarzına göre vermiştir.

Şahabeddin Bey'in tespit edebildiğimiz kırk dört hikâyesi vardır. Bu hikâyelerin on üç tanesi nouvel diyalog hikâyelerden oluşmaktadır. Şahabeddin Süleyman yaşadığı dönemin sosyolojik yapısını, karşıtı olduğu II. Abdülhamid dönemini ve mesleği öğretmenliği hikâyelerinde tema olarak işlemiştir.

Yazarın hikâyeleri konu bakımından üçe ayrılır: Kadın ve erkek ilişkileri veya sefahat hayatını anlatan hikâyeler, II. Abdülhamid rejimi eleştirisini konu alan hikâyeler ve öğretmenlik mesleğinin idealize edildiği hikâyeler. Şahabeddin Süleyman'ın hikâyelerinde şahıs kadrosu hayat kadınları, mirasyedi âşıklar, aldatan aldatılan sevgililer (eşler), II. Abdülhamid dönemi rejim yanlısı veya karşıtları, öğretmenler oluşturmaktadır. Kadın, haz, para sefahat hayatının ele alındığı hikâyelerde vazgeçilmez unsurlardır.

Hikâyelerde zaman, mekân derin açıklamakla ele alınmaz bu yönüyle durum hikâyesi olarak adlandırmak mümkündür. Geriye dönüş tekniği yazarın sıkça başvurduğu bir tekniktir. Mektup, diyalog, iç monologlara da yer vermiştir. Hikâyelerin bütününe bakıldığında serim, düğüm, çözüm kısınları aynı tarzda yazılmıştır. Düğüm kısmında geniş açıklamalara yer verilir. Çözüm kısmında ise hikâyenin çatışması ve sonucu kısaca yer alır. Aşk ve sefahat hayatının ele alındığı hikâyelerde tasannu ön plândadır. Rejim karşıtlığı veya toplumsal bir mesaj verildiğinde dil sanattan uzaklaşır. Hikâyelerde kullanılan kelimeler şiddet ve arzu üzerine kurulmuştur. II. Abdülhamid'in ele alındığı hikâyelerde ise korku ve baskıyı çağrıştıran kelimeler seçilmiştir.

Hikâye konuları üç başlık altında toplamak mümkün olsa da kadınlar geniş yer tutmaktadır. Kadınlar tek tip olarak resmedilmiştir. Erkeklerin belirli bir potresi olmasa da karakter özellikleri benzerlik göstermektedir. Kadın karakterlerden çok yazar sözünü erkek karakterlere emanet etmiştir. Aşk kadınlarının hayat kadınları olduğu tezi savunulmuştur. Bunun yanı sıra cemiyet hayatının kadınlara ve olaylara bakışı ironik bir şekilde irdelenmiştir. Şahabeddin Süleyman toplum ahlakının dışına çıkararak eleştirisini veya tezini sunmaktadır. Yazar, dönemin kaç-göç okadın erkek ilişkisine bir alternatif olarak hayat kadınlarını göstermektedir. Hikâyelerdeki aşkın hayat kadınları üzerine kurulmasının sebebini rahat ilişki olarak görmektedir.

Tekellümü hikâyenin en başarılı örneğini veren muharrir, Dostlukları hikâyesinde olduğu gibi arkadaş çevresini ele alması da Şahabeddin Bey'in üslubunu oluşturmaktadır. Bu durum Şahabeddin Bey'in hikâyedeki yeniliğini göstermektedir. İthafları yakın çevresine, gelecekteki karısınadır.

Hikâyelerin başlıkları ile hikâyeler dopğru orantılarda verilmiştir. “Şairiyet Sıkıntıları”, “...?” hikâyelerinin sonunda geçen ifadeler başlığı oluşturmuştur. “Dostlukları” hikâyesinde ise yazar, âdetâ okuyucunun tamamlaması gerektiğini hissettirmiştir. Nitekim bu hikâyenin başlığını kadın dostlukları olarak okumak mümkündür.

Hikâyelerde bütün karakterlerin ortak noktası mutsuz olmalarıdır. Savaşan, kendini gerçekleştiren hiçbir karaktere rastlanılmaz. Mutlu bir birey olma, topluma kendisini kabul etme unsurları karakterleri yansıtmaz. Hikâyelerde geçen mutluluk anları daima geçmiştedir. Öğretmenlik mesleğinin idealize edildiği hikâyelerde bile mesleğin çilesi ela alınmıştır.

Haz peşinde koşmak, para, hayat kadınlarının yüceleştirilmesi, mirayedilik, hedonist kareklerin seçilmesi Şahabeddin Süleyman ile Baudelaire'nin şiir dünyası birbirine benzemektedir. Mükâfat hikâyesinde Baudelaire'nin açıkça spleen'ine işaret etmektedir.

Hikâyelerin motifini oluşturan para kadın karakterlere karşı güç aracı olarak ele alınmıştır. Cinsellik örtülü bir şekilde verilmiş fakat hikâyelerdeki aşk haz üzerine inşâ edilmiştir. Hayat kadınları ile kurulan münâsebette aşktan daha çok haz olduğu

işaret edilmiştir. Türk toplum hayatının evliliğe bakışını da ele alan yazar, görücü usulü evliliğin genç kızlar üzerindeki yıkımını da dile getirmiştir. Üç tip evlilik ele alınmıştır. Birinci tip evliliğe bakış, anne ve babanın kızları için seçtiği damat adayının evlenecek genç kız üzerindeki tahribatı: “Menekşe-Çiçek”, “Karar-ı Nâ- Tamam”. İkinci tip evlilik ise kadın karakterlerin eşlerine duyduğu güvensizlik veya aldatma: “Kül”, “Ânât-ı Ruhiyye”... Üçüncü tip evlilik ise Yeni İzdivaçlar hikâyesinde eleştirilmiştir. Damadın gerdek gecesi kendi hazzını düşünerek söylediği cümleler evlilik kurumunun ananesine ters düşmesi işlenmiştir. Evliliği irdeleyen yazar üç farklı evlilik sunarak eleştirisini yapmıştır.

Şahabeddin Süleyman’ın hikâyelerinde (“Kamar”, “Avdet”) otobiyografisine rastlamak mümkündür. “Avdet” hikâyesi geride bıraktığı Anjel ile âdeta vedalaşmadır. Sefahat ve kadın hayatının anlatıldığı hikâyelerde de kadına bakış, hayat kadınları ile münasebet yazarın hayatındaki konuları birebir işleyiştir. Hayatında kadınlara düşkünlüğü, mesleğini sevmesi ve rejim karşıtlığı hikâyelerinde temasını oluşturmuştur. Tarafımızca yazarın 1915-1919 yılları arasında süreli yayınlarda yazılarına rastlanılmamıştır. Bu yıllar Şahabeddin Bey’in evlilik hayatına denk gelmektedir.

Servet-i Fünûn hikâyesi ile Fecr-i Âti yazarı Şahabeddin Bey’in aralarında ciddi fark yoktur. Yazarın hikâyelerinin durum hikâyesi olması, aşk, kadın, sefahat hayatının işlenişi Servet-i Fünûn hikâyesi ile birebir benzerlik gösterir. Ayrıldığı nokta ise II. Abdülhamid rejimini doğrudan hedef almasıdır. Bu da dönemin getirdiği şart ve Meşrutiyet’in getirdiği matbuat hayatının özgürlüğünden kaynaklanmaktadır.

Türk hikâye tarihinde Şahabeddin Süleyman kırk dört hikâyesiyle yeni bir şey söylememiştir. Şahabeddin Süleyman’ın yeniliği arkadaş çevresini hikâyesine yansıtması, toplum ahlakının dışına çıkarak olayleri ele alması, irdelemesi ve nouvel diyalog hikâyeleri başarılı bir şekilde sunmasıyla kayda değer olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

AKBAYAR, Nuri, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001.

AKTAŞ, Şerif, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları, (6. Baskı) Ankara, 2003.

AKYÜZ, Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923**, İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 2015.

BACHELARD, Gaston, **Mekânın Poetikası**, (çev. Alp Tümertekin), İthaki Yayınları, (4. Baskı) İstanbul, 2017.

COŞKUN Ali vd, **Kaynaklarıyla Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Türkiye Cumhuriyeti Başkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, İstanbul, 2020.

ÇETİŞLİ İsmail, **Metin Tahlillerine Giriş 2: Hikâye Roman Tiyatro**, Akçağ Yayınları, (5. Baskı) Ankara, 2016.

DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, (29. Baskı) Ankara, 2012.

ENGİNÜN, İnci, **Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyete (1839-1923)**, Dergâh Yayınları, (8. Baskı) İstanbul, Mart 2014.

ERCİLASUN, Bilge, **Edebiyat Tarihi ve Tenkit**, Dergâh Yayınları, (1. Baskı) İstanbul, Şubat 2013.

HİSAR, Abdülhak Şinasi, **Geçmiş Zaman Edipleri**, (Hz. Necmettin Turinay), Yapı Kredi Yayınları, (1. Baskı) İstanbul, 2013.

İRTEM, Süleyman Kâni, **Abdülhamid Devrinde Hafiyelik ve Sansür**, (Hz. Osman Selim Temel Kocahanoğlu), Yayınları, İstanbul, 1999.

KAPLAN, Mehmet, **Hikâye Tahlilleri**, Dergâh Yayınları, 20. Baskı, İstanbul, Mart 2015.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları**, İletişim Yayınları, (13. Baskı) İstanbul 2017.

KOLCU, Ali İhsan , **Albatros'un Gölgesi: Baudelairein Türk Şiiri Tesiri Üzerine Bir İnceleme**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.

KOLCU, Ali İhsan Kolcu, **Fecr-i Âti**, Salkımsöğüt Yayınevi, (1. Baskı) Rize, 2019.

KOLCU, Ali İhsan, **Edebiyat Kuramları**, Salkımsöğüt Yayınevi, (4. Baskı), Erzurum, Ekim 2015.

KOLCU, Ali İhsan, **İstibdâd'ın Romanı Sis**, Salkımsöğüt Yayınevi, Rize, 2020.

KOLCU, Ali İhsan, **Öykü Sanatı**, Salkımsöğüt Yayınevi, (4. Baskı) Erzurum, Ekim 2015.

LEVEND, Agâh Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınları, (1. Baskı) İstanbul, Eylül 2014.

Muallim Naci, **Lügâti Naci**, (Hz. Furkan Öztürk), Beyan Yayınları, İstanbul, Şubat 2019.

OZANSOY, Halit Fahri, **Edebiyatçılar Çevremde**, Dergâh Yayınları, (1. Baskı) İstanbul, 2015.

OZANSOY, Halit Fahri, **Edebiyatçılar Geçiyor**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2016.

ÖZTÜRK, Cemil, **İhsan Raif Hanım: Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yayımlanmış ve Yayımlanmamış Bütün Şiirleri**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, (1. Basım= İstanbul, 2002.

ÖZTÜRK, Mehmet, *Şahabeddin Süleyman'ın Küçük Hikâyeleri, Mensur Şiirleri ve Fantazileri*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayımlanmış, Mezuniyet Tezi, Türkiyat Enstitüsü, tez nr.5036, İstanbul, 1966-1967.

PARLATIR, İsmail, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yayınevi, (6. Baskı) Ankara, 2013.

POLAT, Nazım Hikmet, **Rûbab Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı**, Akçağ Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2005.

POLAT, Nazım Hikmet, **Şahabeddin Süleyman**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (1. Baskı) Ankara, 1987.

POLAT, Nazım Hikmet, *Fecr-i Âti Yazarı Şahabeddin Süleyman -İnsan, Eser, Üslup-*, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez no:1993, 1984.

REDHOUSE, Sir James W., **Turkish And English**, Çağrı Yayınları, (5. Baskı) İstanbul, 2015.

Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, Altınpost Yayıncılık, (1. Baskı) Balıkesir, Ağustos 2012.

UĞURLU, Yavuz Selim, “Türk Romanında Verem Üzerine Bir İnceleme”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2020.

YILDIRIM, Tahsin, **Edebiyatımızda Müstear İsimler**, Selis Kitaplar, (1. Baskı) İstanbul, Kasım 2006.

ÖZ GEÇMİŞ

İlköğrenimini İstanbul/ Ataşehir Piri Reis İlköğretim (2002-2010) okulunda, Orta öğretimini İstanbul/Erenköy İntaş Lisesi'nde (2010-2014) tamamladı. 2018'de Giresun Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirerek aynı yıl Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim dalında yüksek lisansa başladı.

DİZİN

Abdülhak Hayri, ...	17.
Agâh Sırrı Levend, ...	15, 20, 21, 381
Ahmed İhsan Bey, ...	48, 65
Ahmet Haşim, ...	17, 18
Ahmet Samim, ...	17, 56
Ali CanibYöntem, ...	17
Ali İhsan Kolcu, ...	13, 18, 20, 237, 328, 381
Ali Süha, ...	17
Alphonse Doudnet, ...	20
Bağdathı Ruhi, ...	47
Baudelaire, ...	20, 35, 47, 59, 75, 327, 328
Bilge Ercilasun, ...	20, 380
Brunot, ...	36
Catulla Mendes, ...	20, 58, 62
Celâl Sâhir, ...	17, 46, 50, 208
Ebuzziyâ Tevfik Bey, ...	46, 71
Edmon Demolins, ...	20, 58, 65
Ekrem Bey, ...	45, 47, 49, 66, 67, 68, 75
Emin Bülend, ...	17, 284
Emin Lâmi, ...	17
Eşref, ...	10, 19, 38, 41, 42, 46, 63, 64, 69, 78, 103
Fâik Âli, ...	17
Ferrer, ...	41
François Coppee, ...	58
Fuzûlî, ...	46, 68
Hakkı Tahsin, ...	50, 52, 76
Halit Fahri Ozansoy, ...	14

Hamdullah Suphi, ...	17, 55
Henri Paul, ...	20, 58, 61
II. Abdülhamid, ...	11, 20, 22, 23, 27, 34, 201, 360, 377
İhsan Raif Hanım, ...	14, 104, 381
İzzet Melih, ...	17
M. Prevast, Guy de Maupassant, ...	20
Maarif Nazırı Emrullah Efendi, ...	50
Mahmut Sadık, ...	55
Mehmet Fuad Köprülü, ...	21
Memduh Süleyman, ...	13
Muallim Naci, ...	49, 381
Müfid Ratib, ...	17
Müfit Ratip, ...	56
Nazım Hikmet Polat, ...	13
Nef'i, ...	46, 69
Pierre Loti, ...	55, 74, 119
Recaizade Mahmud Ekrem, ...	45
Refik Halid Karay, ...	17
Rıza Çavdarlı, ...	13
Rıza Tevfik, ...	48, 51, 52, 57, 67
Selâhaddin Enis, ...	51
Sultan Cem, ...	44
Süleyman Nesib, ...	51, 76
Tahsin Nahid, ...	17, 20, 40, 208, 262
Tahsin Yıldırım, ...	19
Tevfik Fikret, ...	45, 50, 60, 67, 360
Yakup Kadri Karaosmanoğlu, ...	14, 15, 18, 20, 34, 40, 55, 64, 104, 169, 223, 377, 380